

А. І. Терещук, О. Ю. Медвідь, Ю. М. Приходько

Трудове навчання

9
КЛАС

обслуговуючі види праці

А. І. Терещук, О. Ю. Медвідь, Ю. М. Приходько

Трудове навчання

(обслуговуючі види праці)

Підручник для 9 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Літера ЛТД
2017

УДК 37.091.64:62(075.3)
Т35

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Наказ МОН України від 20.03.2017 № 417)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Експерти, які здійснили експертизу даного підручника під час проведення конкурсного відбору проектів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів і зробили висновок про доцільність надання підручнику грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»:

Лісова С. В., професор, завідувач кафедри теорії і методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету, доктор педагогічних наук;

Репіленко Л. Л., методист Тернопільського КМЦ НОІМ;

Теплякова С. М., учитель комунального закладу «Луцький навчально-виховний комплекс загальноосвітня школа І–ІІ ст. № 10 — професійний ліцей Луцької міської ради», учитель-методист

Терещук, А. І.

Т35 Трудове навчання (обслуговуючі види праці) : підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / А. І. Терещук, О. Ю. Медвідь, Ю. М. Приходько. — Київ : Літера ЛТД, 2017. — 304 с.

ISBN 978-966-178-793-2

УДК 37.091.64:62(075.3)

ISBN 978-966-178-793-2

© Терещук А. І., Медвідь О. Ю.,
Приходько Ю. М., 2017
© «Літера ЛТД», 2017

Зміст

Розділ 1. ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ, В'ЯЗАНИХ СПИЦЯМИ

§ 1. Основи матеріалознавства. Матеріали хімічного походження (синтетичні) та їхні властивості	5
§ 2. В'язання спицями як вид декоративно-ужиткового мистецтва	17
§ 3. Прийоми в'язання спицями	28
§ 4. В'язання полотна прямокутної форми	37
§ 5. Схеми для в'язання спицями	47
§ 6. Виконання в'язаного полотна по колу. Багатоколірне в'язання	54
§ 7. Способи з'єднання деталей в'язаного виробу	64
§ 8. Виготовлення в'язаного виробу	74
§ 9. В'язання виробів інтер'єрного призначення	81
§ 10. Технологія в'язання головних уборів та аксесуарів	88
§ 11. В'язання шарпеток і рукавиць	97
§ 12. Одяг, в'язаний спицями	111
§ 13. Оздоблення в'язаних виробів. Догляд за в'язаними виробами	123

Розділ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

§ 14. Основи матеріалознавства. Конструкційні матеріали та їхні властивості	137
§ 15. Стилї інтер'єру та одягу. Етнічний стиль	150
§ 16. Український етнічний стиль	161
§ 17. Виготовлення виробу в етнічному стилі	174
§ 18. Вироби, оздоблені вишивкою	182
§ 19. Вироби з бісеру та намистин	199
§ 20. Вироби, виготовлені технікою ліплення	216
§ 21. Вироби, оздоблені художнім розписом	232

Розділ 3. ОСНОВИ ТЕХНІКИ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРОЕКТУВАННЯ

§ 22. Автоматизація, комп'ютеризація та роботизація сучасних технологічних процесів	244
§ 23. Основи проектної діяльності	252
§ 24. Проектування майбутньої професійної діяльності	261

Розділ 4. ТЕХНОЛОГІЯ ПОБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 25. Технологія проектування власного стилю	273
§ 26. Мистецтво макіяжу	289
Література. Використані джерела	301

Дорогі дев'ятикласники!

Путівник учня

запам'ятай –
важливо

запитання для
обмірковування
та спільного
обговорення

цікаво знати

запитання
та завдання

практична
робота

виконай
із дорослими

Цього навчального року ми приділимо основну увагу ручному в'язанню спицями та виготовленню виробів у етнічному стилі. Щоб вам було легше й цікавіше працювати, ми розробили чіткі і зрозумілі інструкції у вигляді схем та ілюстрацій, а також запропонували для виготовлення виробів, які обов'язково надихнуть вас на пошук власних оригінальних ідей і рішень.

Знаходити відповіді на запитання, які виникатимуть під час навчання, допоможуть рубрики «Пригадаймо», «Цікаво знати», «Довідка», «Порада», «Ідеї для натхнення», а також «Путівник учня». Орієнтуйтеся на відповідні позначки – так ви зможете не тільки швидко знайти потрібний матеріал, а й ефективніше організувати роботу з підручником.

У кінці кожного параграфа розміщено інструкцію для виконання практичної роботи, творчі завдання, які можна виконувати разом із дорослими.

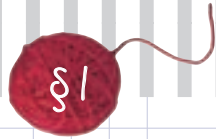
Рубрика «Застосуй на практиці» пропонує зразки доступних виробів. Підручник містить параграфи з технологією виготовлення виробів, які включені навчальною програмою в орієнтовний перелік об'єктів праці. Тож ви зможете обрати той виріб чи технологію, що зацікавив найнайбільше.

Пам'ятайте: практична робота у шкільній майстерні потребує уваги і зосередженості. Не забувайте завчасно правильно організувати робоче місце. Будьте уважними, старанними, дотримуйтеся правил безпечної праці.

Переконані, що і теоретична частина, і практичні настанови дадуть вам можливість поглибити свої знання, удосконалити навички, а також допоможуть розкрити творчі здібності.

Бажаємо вам успіху і невичерпного натхнення!

Автори

Розділ 1

ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ, В'ЯЗАНИХ СПИЦЯМИ

§ 1. Основи матеріалознавства.

Матеріали хімічного походження (синтетичні) та їхні властивості

Важко уявити сучасний світ без синтетичних матеріалів. Унікальні властивості цих матеріалів зумовлюють їхнє широке застосування – від створення незамінних деталей літальних апаратів до предметів побуту. Із синтетичних матеріалів виготовляють безліч технічних виробів: гуму, пластмаси, плівки, тепло- та електроізоляцію, будівельні конструкції, волокна для текстильної промисловості тощо. Їх також використовують у медицині та фармації (інструментарій, протези і замітники втрачених органів, капсули для ліків).

Синтетичні матеріали міцні, еластичні, стійкі до дії світла, вологи, цвілі, бактерій та агресивних середовищ. Сучасні текстильні матеріали із синтетичних волокон багатофункціональні, чудово адаптовані до потреб людини, комфортні.

Сьогодні існує кілька тисяч видів синтетичних волокон, і їхня кількість невпинно зростає. Хімічна наука та промисловість здійснюють цілеспрямований пошук нових синтетичних матеріалів з високими експлуатаційними характеристиками. З'являються високотехнологічні хімічні волокна нового покоління зі спеціальними функціями: антимікробні, антиалергенні, терморегулювальні, із захистом від статичної електрики та ультрафіолетового випромінювання.

Пригадайте...

- Які є види волокон?
- Які види натуральних волокон вам відомі?
- Які тканини виготовляють із натуральних волокон? Які переваги і недоліки цих тканин?
- Як створюють штучне волокно?
- Що вам відомо про хімічні волокна, їхню структуру й використання?
- Які тканини більш корисні для нашого організму – синтетичні чи натуральні? Чому?

Історична довідка

У 1932 р. в Німеччині випущено полівінілхлоридне волокно – перше синтетичне волокно.

У 1940 р. в США почалося промислове виробництво поліамідного волокна.

Виробництво в промисловому масштабі поліефірних, поліакрилонітрильних і поліолефінових синтетичних волокон налагодили в 1954–1960-х рр.

Центрами виробництва хімічних волокон в Україні є збудована в 1936 р. фабрика віскозного шовку в Києві, Сокальський (Львівська обл.) та Житомирський заводи хімічного волокна, а також виробничі об'єднання «Хімволокно» в Черкасах і Чернігові.

Пригадайте, у чому полягає технологічний процес виготовлення штучних волокон та який асортимент тканин із них виробляють.

Технологія виробництва синтетичних волокон

Хімічні волокна – це волокна, створені штучним шляхом за допомогою фізичних і хімічних процесів.

Хімічні волокна за складом поділяють на **штучні** та **синтетичні**.

Минулого року ви вивчали, що штучні волокна одержують із *природної сировини (целюлози)* у процесі її хімічної переробки. На відміну від штучних, основою створення синтетичних волокон слугують *синтезовані сполуки – полімери*, які утворюються в результаті хімічних реакцій.

Синтетичні волокна виробляють з полімерів, які отримують шляхом реакцій синтезу з продуктів переробки нафти, газу і кам'яного вугілля – фенолу, бензолу, етилену, аміаку та ін.

На початку розвитку хімічної галузі основною сировиною були продукти переробки вугілля. Сучасне виробництво ґрунтується на вуглеводнях – продуктах переробки нафти і газу. Частка цього виду сировини становить близько 90 %.

Змінюючи склад вихідних продуктів, можна варіювати будову і властивості синтетичних полімерів та одержуваних з них волокон. Саме цим пояснюється велика кількість видів синтетичних волокон. Найпоширеніші із них:

- поліамідні;
- поліефірні;
- поліакрилонітрильні;
- поліуретанові;
- поліолефінові.

Синтетичне волокно формують із розчину або розплаву полімеру. Процес виробництва складається з таких стадій:

1) *синтез полімерів* шляхом хімічних реакцій різних речовин;

2) *приготування прядильної маси*, яку залежно від фізико-хімічних властивостей полімеру отримують у вигляді розчину або розплаву. В'язку рідину очищають багаторазовим фільтруванням і видаляють тверді частинки та бульбашки повітря. На цій стадії відбувається також забарвлення розчинів;

3) *формування волокна* відбувається шляхом продавлювання прядильної маси через фільтри. Фільтр – це металевий диск з великою кількістю дрібних отворів. Струмки ниток з фільтри надходять у шахту прядильної машини, де вони охолоджуються потоком повітря і стають твердими, утворюючи тонкі нитки. Часто ще не зовсім затверділі волокна піддають витягуванню шляхом багаторазового перемотування за певного натягу. Формування є найважливішим етапом виробництва, тому що саме тоді створюється первинна структура волокна, від чого залежить його якість;

4) *обробка волокна* складається з вилучення домішок і забруднень з волокон, відбілювання, витягування й термічної обробки, нанесення крохмальних речовин або мастил для надання волокнам більшої гладкості поверхні та зменшення електризованості.

Завершують виробництво волокон їх висушуванням і намотуванням у вигляді ниток на бобіни. Синтетичні волокна випускають у вигляді моноволокна (одиначне волокно великої довжини) та штапельного волокна (короткі відрізки тонких волокон).

Готові нитки відправляють на ткацьке виробництво, де за допомогою автоматизованих ткацьких машин виготовляють сирову тканину, яку потім відбілюють і фарбують.

Окрім тканин, синтетичні волокна переважно використовують з технічною метою. З них виготовляють шинний корд, канати і троси, риболовецькі сітки, транспортні стрічки, напівпроникні мембрани, шланги, килими, електроізоляцію тощо.

Машини для фарбування тканин Elast Nylon + Polyester (FH1-2015)

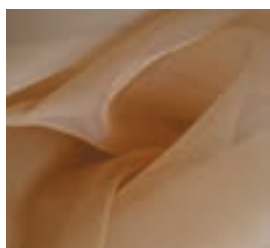

Вовна на віці за 3 місяці відростає приблизно на 30 мм. На заводі хімічного волокна прядильна машина за 1 хв витягує до 5000 м нитки.

Лавсан (дакрон, тетарон, тергал) отримують з продуктів переробки нафти. Стійкий до дії води. Тканини м'які і гнучкі, але дуже міцні. Вони майже не мнуться, добре тримають форму під час нагрівання, підходять для складок та плісе, не вигоряють на сонці, не вражаються міллю й мікроорганізмами. Їхній недолік – низька гігроскопічність.

Капрон – матеріал, виготовлений із продуктів переробки нафти. Жорсткий на дотик, має гладку поверхню, міцний на розрив, стійкий до стирання, не вицвітає та майже не мнеться. Тканина практично не вбирає вологу, дуже зносостійка.

Властивості синтетичних волокон і виготовлених із них тканин

Синтетичні волокна мають властивості, яких немає в натуральних і штучних волокон: високу міцність, пружність і стійкість до дії вологи, низьку змиальність, слабку сипкість і низьку усадку. Вони вирізняються хімічною стійкістю до дії кислот, лугів, окиснювальних речовин та інших реагентів, бактерій, мікроорганізмів, плісняви та молі. Але, порівняно зі штучними тканинами, синтетичні мають гірші гігієнічні властивості: низьку гігроскопічність і повітропроникність, високу електризованість.

Із синтетичних волокон виготовляють широкий асортимент тканин, трикотажу, виробів текстильної галантереї, швейних ниток, штучного хутра та нетканних матеріалів. До синтетичних тканин належать акрил, кримплен, лавсан, нейлон, болонья, капрон, мікрофібра, фліс, поліакрил, поліестер, поліамід, синтепон, спандекс, еластин та ін. Вони міцні, не мнуться, швидко сохнуть, добре зберігають форму, характеризуються високою зносостійкістю, пружністю й еластичністю, їх легко прати. Слід зазначити, що більшість сучасних синтетичних тканин є змішаними, містять натуральні та штучні волокна, що дає змогу забезпечити їм такі властивості, які найбільше відповідають вимогам споживачів.

Завдяки різноманітним властивостям тканини з синтетичних волокон широко використовують у виробництві, медицині та інших галузях. Зокрема, з тканин з нітрону, який витримує нагрівання до температури 600–800 °С і є радіаційно стійким, виготовляють спецодяг. Тканини з хлорину застосовують для виготовлення фільтрувального полотна для хімічної промисловості, білизни для лікування захворювань кістково-м'язової системи. З капрону виготовляють хірургічні нитки, а з лавсану та вінолу – технічні тканини.

Зупинимося на властивостях деяких волокон докладніше.

Поліефірні, поліестерні волокна – лавсан

Властивості: висока термостійкість, мала усадка, низька теплопровідність і велика пружність.

Недоліки: підвищена жорсткість, здатність до утворення кошлатин на поверхні виробів, низька гігроскопічність, сильна електризованість, руйнування під дією кислот і лугів.

Використання: для вироблення тканин, трикотажного і нетканого полотна побутового призначення використовують у поєднанні з вовною, бавовною, льоном та віскозним волокном, що надає виробам підвищеної стійкості до стирання, пружності і формостійкості. Застосовують у медицині для виготовлення хірургічних ниток і штучних кровоносних судин.

Догляд: тканини можна прати в машині за температури 40° С. Деякі поліефірні волокна витримують температуру 60° С. За умов більшого нагрівання тканина може зам'ятися, утворюючи складки, які потім дуже важко видалити. Білі тканини слід прати універсальним засобом, кольорові – засобом для делікатних тканин. Поліестер можна лише злегка підсушувати в машині за невисокої температури, але в жодному разі не насухо. Трикотаж з поліестеру сушать тільки в розкладеному вигляді. Поліестер не потребує прасування, але якщо воно знадобиться, варто прасувати помірно нагрітою праскою (в режимі «шовк») через вологу тканину. Дозволяється хімічне чищення виробів з поліестеру.

Поліамідні волокна – капрон, анід, енант, нейлон

Властивості: висока міцність під час розтягування, стійкість до стирання і багаторазового вигинання, висока хімічна стійкість, морозостійкість, стійкість до дії мікроорганізмів.

Недоліки: низька гігроскопічність, термо- і світлостійкість, висока електризованість. У результаті швидкого «старіння» волокна жовтіють, стають ламкими і жорсткими.

Використання: для побутових і технічних виробів. Капрон застосовують для виготовлення тканин, трикотажу – жіночих колготок, тонких мережив та інших виробів; його широко використовують у вигляді об'ємної пряжі, текстурованих і профільованих ниток.

Догляд: вимоги такі самі, як у поліестеру, але прати в машині за температури не вищої за 40° С. Прасувати при найнижчому нагріванні без пари.

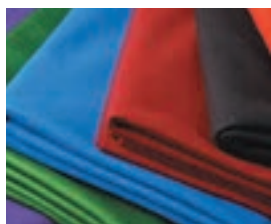

Фліс – тканина з поліестерової нитки. Має вигляд стриженої вовни. Ворс може бути з одного або з двох боків. Дуже добре зберігає тепло. Тканина певною мірою відштовхує воду. Одяг з флісу стійкий в експлуатації, не стирається, не мнеться, приємний до тіла. Тканина легка, відмінно переться і швидко висихає.

А чи знаєте ви, що фліс отримують з переробленого пластику? На виробництво однієї речі з флісу потрібно в середньому 25 пластикових дволітрових пляшок. Наприклад, на флісову зимову куртку піде 40 пляшок.

Пластикові пляшки для виробництва флісу збирають окремо від інших видів сміття, пресують, подрібнюють, перемішують, нагрівають до температури 270° С і отримують волокно.

Акрил – матеріал, сировиною для якого є природний газ. Здатністю зберігати тепло нагадує вовну. Не утворює кошлатин на поверхні одягу. Менше розтягується та деформується, ніж вироби з натуральної вовни. Погано пропускає повітря.

Еластан (лайкра). Тканини з еластаном застосовують для виготовлення одягу, що щільно прилягає: брюк, джинсів тощо. Вироби з еластаном добре розтягуються, мало мнуться і вирізняються міцністю.

Поліакрилонітрильні волокна – акрил, нітрон, дралон, долан, орлон

Властивості: за зовнішнім виглядом нагадують вовну. Вироби навіть після прання мають високу формостійкість і незмиральність. Стійкі до дії моли й мікроорганізмів.

Недоліки: за стійкістю до стирання нітрон поступається поліамідним і поліефірним волокнам.

Використання: у виробництві верхнього трикотажу, тканин, а також штучного хутра, килимових виробів, ковдр.

Догляд: вимоги такі самі, як у поліестеру, але прати вироби слід за температури не вищої за 30 °С. Не сушити машинним способом.

Поліуретанові волокна – спандекс, еластан (лайкра)

Властивості: висока еластичність (здатні багаторазово розтягуватися, збільшуватися у довжину в 5–8 разів, а потім скорочуватися до початкового розміру), висока пружність, міцність, незмиральність, стійкість до стирання (у 20 разів більша, ніж у гумової нитки), світла і хімічних реагентів.

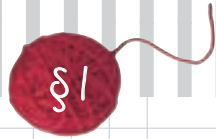
Недоліки: низька гігроскопічність і термостійкість: за температури понад 150 °С жовтіють і стають жорсткими.

Використання: найчастіше використовують у суміші з іншими волокнами, з яких виробляють еластичні тканини та трикотажні полотна для верхнього одягу, спідньої білизни і спортивного одягу, а також панчішно-шкарпеткові вироби.

Догляд: під час прання користуватися засобами для делікатних тканин і не сушити в машині.

Сучасні технології дають змогу виготовляти волокна з чого завгодно: від пластикових пакетів до картонних коробок. Відомі виробники модного одягу також використовують вторинну сировину, дбаючи про довкілля. Їхні дії гідні поваги: виробництво тканини, одержуваної з пластикових відходів, майже на третину знижує енерговитрати (порівняно з виготовленням первинного синтетичного волокна). При виробництві тканин використовують мільйони пластикових пляшок, які інакше могли десятиліттями лежати на смітниках. Вибираючи прохолодний напій у магазині, не ставтеся зі зневагою до пластикової пляшки: цілком можливо, у ваших руках – частинка майбутньої колекції іменитого дизайнера.

Види пряжі. Властивості пряжі

Скільки прекрасних можливостей приховує в собі моток пряжі! В умілих руках майстра він може стати теплою шапочкою, шаликом або ажурною кофтиною. Будь-яке в'язання починається з вибору пряжі, від якої залежить зовнішній вигляд і довговічність виробу. Що треба знати про пряжу?

Пряжа – нитка, що складається з текстильних волокон (натуральних і (або) хімічних), з'єднаних скручуванням або склеюванням.

Властивості пряжі залежать від багатьох показників: матеріалу волокна, способу прядіння, текстури, ступеня скручування.

За **типом волокна** пряжу поділяють на такі види.

Натуральна пряжа рослинного та тваринного походження. Рослинну пряжу виготовляють з бавовни, льону, бамбуку тощо. Пряжу тваринного походження одержують з шерсті, пуху й особливих виділень комах. До неї належать: вовна, ангора, мохер, шовк, кашемір тощо.

Штучною називають пряжу, одержану з натуральної сировини (целюлози) за допомогою хімічної обробки. До цієї категорії пряжі належить віскоза і штапель. Це дуже м'яка шовковиста пряжа, гігроскопічна, повітропроникна, яка холодить у спеку і практично не електризується. Недолік цієї пряжі в тому, що вироби з неї легко мнуться та потребують дбайливого прання.

Пряжа із синтетичних волокон – повністю хімічного походження. Ця пряжа дешевша за натуральну, міцна, м'яка, має різноманітні кольори, але не пропускає повітря. Найпоширенішими видами синтетичної пряжі є акрил, нейлон, штучний шовк, мікрофібра і поліестер.

До складу **змішаної пряжі** входять кілька видів волокон: натуральні, штучні та синтетичні. Найпоширенішими є суміші вовни з акрилом, шовком та віскозою; бавовни та льону з віскозою; всіх видів пряжі з поліестером, люрексом або метанітом.

Комбінована пряжа утворюється у процесі поєднання двох або більше ниток різного виду, складу і будови.

Пригадайте...

- Якими видами ниток ви користувалися для в'язання виробів гачком?
- Які властивості мають текстильні матеріали натурального походження?

Види пряжі за типом волокна:

- натуральна;
- штучна;
- синтетична;
- змішана;
- комбінована.

На вашій пряжі немає етикетки. Як дізнатися про її склад?

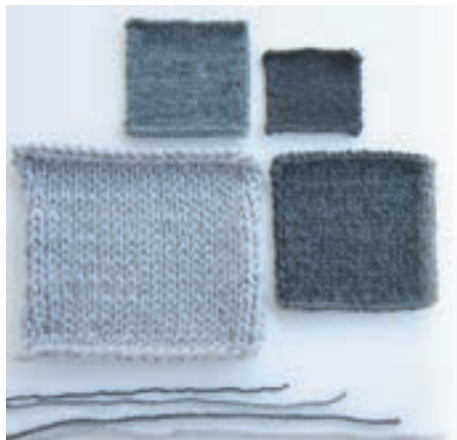
Порада. Склад пряжі можна визначити за характером горіння волокон. Натуральні волокна рослинного походження горять швидко із виділенням запаху паленого паперу, залишаючи зольну грудочку, яка при дотику розсипається, а натуральні волокна тваринного походження спалахують і скручуються, виділяючи запах паленого пера або рогу. Штучні волокна горять подібно до рослинних – інтенсивно, поширюючи запах паленого паперу й утворюючи сірий попіл. Пряжа із синтетичних волокон не горить, а плавиться, утворюючи тверду грудочку, виділяючи різкий запах або не маючи запаху. Характер горіння змішаної та комбінованої пряжі відповідає тим видам волокон, які входять до її складу.

Види пряжі за способом прядіння:

- кардна;
- гребінна;
- апаратна.

Види пряжі за товщиною:

- тонка;
- середня;
- товста;
- пишна;
- об'ємна.

Сукупність процесів виготовлення пряжі, у процесі яких з коротких волокон виготовляють довгу, безперервну нитку, називають **прядінням**. Існує три основних системи прядіння: кардна, гребінна та апаратна.

Кардна пряжа має середню товщину, міцність і рівномірність. За кардною системою переробляють у пряжу волокна середньоволокнистої бавовни та штапельні волокна віскози.

Гребінна пряжа має найбільші рівномірність і міцність, найменшу товщину. За гребінною системою переробляють у пряжу волокна тонковолокнистої бавовни, льону, довгі волокна тонкої, напівтонкої та напівгрубої вовни, відходи шовку і штапельні хімічні волокна.

Апаратна пряжа – пухка, товста, надає виробам добрі теплозахисні якості. За апаратною системою переробляють у пряжу короткі волокна бавовни та вовни, очеси льону, відходи шовку.

За **товщиною** пряжу можна умовно поділити на п'ять видів: **тонка, середня, товста, пишна, об'ємна** (відповідно на етикетках – *fingering, sport, worsted, chunky, bulky*). З тонкої пряжі виходять м'які, ніжні вироби. Але в'язання на спицях з такої пряжі потребує багато часу. З тонкої пряжі в'яжуть одяг для маленьких дітей.

Товста і середньої товщини пряжа найпопулярніша. Поєднуючи різні за складом види пряжі можна створити будь-які сезонні вироби.

Із пишної та об'ємної пряжі вироби виходять громіздкі й теплі, однак в'язати такі речі швидко.

Будова пряжі

Важливими характеристиками пряжі є її текстура та скрученість нитки.

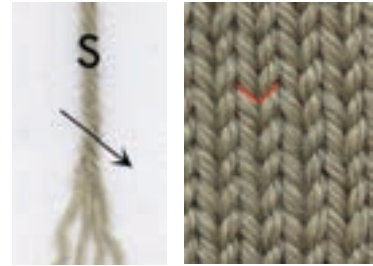
За текстурою пряжу поділяють на види:

- пряжа, скручена з кількох тонких ниточок. Найбільш поширена текстура, полотно виходить рівним, гладким, візерунки чіткі;
- одиночна скручена нитка, об'ємна, добре утримує повітря і тепло, м'яка на дотик, візерунки чіткі. Іноді полотно панчішної гладі з такої пряжі виходить з перекосом, тому бажано використовувати візерунки, у яких зустрічається приблизно однакова кількість лицьових та виворітних петель в одному ряду;
- пряжа ручного прядіння, нерівномірна за товщиною, виглядає трохи букльованою, тому чіткість візерунків гірша;
- рівниця, зовсім нескручена пряжа, дуже ніжна, м'яка і пишна, її легко порвати. Візерунки виходять чіткі, а вироби дуже м'які та добре зберігають тепло;
- фасонні види пряжі.

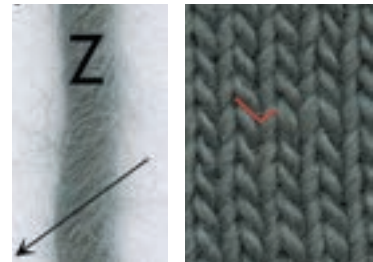
Скрученість – це кількість витків скручування нитки на 1 м її довжини. Кількість витків залежить від виду та якості волокна, товщини і призначення пряжі. Що товстіша нитка, то менше витків припадає на 1 м. Зі збільшенням скрученості пряжа стає гладшою, міцнішою та пружнішою.

Нитка може мати різні напрямки витків, які позначають літерами Z і S: Z – правий, S – лівий. Вигляд і властивості в'язаного полотна залежать від способу скручування: традиційного (а), одинарного (б), витого (в) або багатожильного (г).

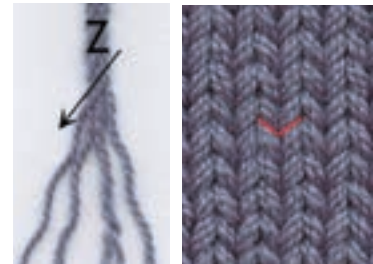
Порада. Якщо ви хочете бачити у візерунках свого кольорового виробу ідеальні петлі, зверніть увагу на спосіб скручування ниток під час вибору пряжі.

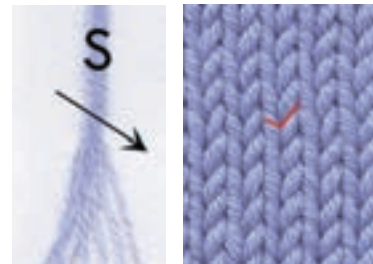
а

б

в

г

Такий вигляд має в'язане полотно залежно від способу скручування пряжі. На рис. б і г праві та ліві стінки лицьових петель мають різну довжину й нахил.

Види кольорової пряжі

Існує як мінімум п'ять видів кольорової пряжі: пряжа однотонного забарвлення, принтового забарвлення, батик, меланжева і твід.

Порада. Назви пряжі на етикетках

- Акрил – Polyacryl, Acrylic, Acrylique, Acrilik, Dralon
- Ацетат – Acetate, Asetat
- Бамбук – Bamboo
- Віскоза – Viscon, Viskon, Viscose
- Вовна – Wool, Wolle, Laine, Lana
- Льон – Flaxen
- Люрекс – Lurex, Lureks
- Металік – Glitter Yarn, Glitzer Garn, Metalik
- Мериносова вовна – Fine Merino, Lana
- Мерсеризована пряжа – Mercerized, Mercerisiert
- Мікрофібра – Micro Fiber, Micro Acrilico
- Мохер – Kid Mohair, Mohair, Tiftik
- Поліамід – Нейлон, Polyamide, Nylon
- Поліестер – Polyester, Poliester, PES
- Бавовна – Baumwolle, Cotton, Coton
- Шовк – Rayon, Seide

1. Принтове забарвлення. Відрізки цієї пряжі мають різні кольори. Залежно від довжини ділянки одного кольору пряжа виглядає по-різному у виробі (найкраще – короткі ділянки довжиною в 5–7 петель). Можна в'язати і суцільний виріб по колу, й окремі деталі поворотними рядами – візерунок вийде однотипним.

2. Градієнт, або батик. Це різновид пряжі з принтовим забарвленням, у якому використовуються кольори з різними відтінками, гармонійно поєднаними один з одним. Довжина таких ділянок буває найрізноманітнішою – від кількох сантиметрів до півтора метра і більше. Ця пряжа дуже красиво виглядає в мотку, але її важко розподілити симетрично в деталях виробу, а якщо в'язати по колу, ширина смуг буде різною.

3. **Меланжева.** При скручуванні такої пряжі з'єднуються волокна різних кольорів. Полотно з пряжі має однорідний строкатий вигляд. З неї краще в'язати полотна лицьової гладі або нескладні ажурні візерунки.

4. **Однотонна.** Така пряжа відмінно підходить для всіх видів візерунків: текстурованих, ажурних і джгутів. Лицьова гладь теж красиво виглядає, але помітні дрібні огріхи в'язання.

5. **Твід.** Пряжа з вкрапленнями волокон іншого кольору. Дуже добре пасує для чоловічого одягу.

Лабораторно-практична робота

ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ТКАНИН ЗА ЇХНІМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ

Матеріали, інструменти, пристосування: зразки тканин з натуральних і хімічних волокон, голка, посудина з водою, спиртівки для підпалювання ниток.

Послідовність виконання роботи

1. Розгляньте зразки тканин. Визначте, в яких з них поверхня блискуча, в яких – матова.
2. Визначте на дотик ступінь гладкості й м'якості зразків.
3. Визначте зминальність зразків, затиснувши їх у кулаці на 30 с, а потім розправивши.
4. Вийміть з кожного зразка по дві нитки. Намочіть по одній з них. Спочатку порвіть суху нитку, потім – мокру. Визначте, як змінилася міцність нитки.
5. Підпаліть маленький шматочок тканини. Проаналізуйте вид полум'я, запах і залишки горіння.
6. Визначте склад волокна кожного зразка тканини. Заповніть таблицю 1.
7. Скориставшись таблицею 2, знайдіть зразки синтетичних тканин.
8. Роботу виконуйте з дотриманням правил безпечної праці.

Таблиця 1. Властивості тканин

Властивості тканин	№ зразка тканини				
	1	2	3	4	5
Блиск					
Гладкість					
М'якість					
Зминальність					
Обсипання					
Міцність	У сухому вигляді				
	У мокрому вигляді				
Горіння					

Таблиця 2. Властивості синтетичних волокон

Волокно	Зовнішній вигляд	Блиск	Міцність	Зминальність	Горіння
Капрон	Волокна однакові за товщиною, гладенькі, пружні	Різкий	Дуже міцний	Не зминається	Спочатку плавиться, потім загоряється слабким блакитно-жовтим полум'ям, залишається темна тверда кулька
Лавсан	Волокна однакові за товщиною, округлі	Матовий	Міцний	Не зминається	Горить слабо, жовтим полум'ям, виділяє чорну кіптяву, залишається тверда чорна кулька
Акрил (нітрон)	Волокна однакові за товщиною, кручені	Матовий	Міцний	Не зминається	Горить спалахами, інтенсивно, виділяє чорну кіптяву, залишається темний наплив неправильної форми

Запитання та завдання для повторення

1. Які волокна належать до хімічних?
2. Які ви знаєте тканини з хімічних волокон?
3. Визначте, з яких волокон (натуральних, хімічних) виготовляють такі тканини: 1) віскозні; 2) вовняні; 3) бавовняні; 4) акрилові; 5) ацетатні; 6) капрон; 7) лавсан; 8) лляні.
4. Що є сировиною для отримання синтетичних волокон?
5. Назвіть основні етапи процесу виробництва хімічних волокон.
6. Для чого потрібно знати склад і властивості текстильних матеріалів?
7. Чому тканини з хімічних волокон важкі в розкрої та обробці?
8. Яку тканину не потрібно прасувати після прання?
9. Які вироби можна зшити з тканин, вироблених із синтетичних волокон?

Творче завдання на вибір

- Дослідіть, яким вимогам має відповідати кожний із названих виробів, і доберіть для нього матеріал, оптимальний за складом волокна: одяг для занять спортом, піжама, плед, шаль, купальник, спортивний рюкзак.
- Створіть колекцію тканин із синтетичних волокон відповідно до власних уподобань.
- Підготуйте цікаві повідомлення з теми.

§ 2. В'язання спицями як вид декоративно-ужиткового мистецтва

В'язання спицями – один з найпоширеніших способів ручного в'язання. Трохи терпіння – й у вашому гардеробі з'явиться корисна річ. Оволодівши мистецтвом в'язання на спицях, ви зможете створити безліч різноманітних виробів.

З історії в'язання спицями

Установити точно, коли зародилося в'язання, важко, тому що трикотажний виріб не може зберігатися тисячоліттями. Втім, до нас дійшли деякі свідчення про цей вид декоративно-ужиткового мистецтва.

Ручне в'язання, як стверджують історики, придумали чоловіки. Наймайстернішими в'язальниками давнини були араби. Уявіть собі, 2 тисячі років тому вони вже вміли створювати різнобарвні складні візерунки і знали чимало секретів ручного в'язання. У XII ст. це мистецтво опанували іспанці й італійці. Століття потому лави в'язальників поповнили французи, шотландці та англійці. Виконували роботу в основному спицями – дерев'яними, кістяними, металевими (були тоді і срібні!). Що в'язали? Панчохи, шкарпетки, рукавички. У XIV–XV ст. з'являються капюшони, панталони й інші практичні речі. У XVI ст. в'язання відоме вже всій Європі. Спочатку ручне в'язання мало практично-прикладне значення та з часом перетворилося на справжнє мистецтво. В'язані вироби ручної роботи завжди мали високу вартість. Свого часу їх носили лише дуже заможні європейці.

Чоловіки-в'язальники довго намагалися не допускати жіночої конкуренції в цьому ремеслі, тому не брали на роботу жодної жінки. Остерігалися вони дарма! Незабаром жінки стали пречудовими і винахідливими в'язальницями. Демонструючи свою майстерність на змаганнях, деякі з них навіть отримали звання

Діва Марія за в'язанням. Бертран фон Мінден.
Вівтар із Букстехуде (Німеччина). XV ст.

Пригадайте...

- Які інструменти і матеріали необхідні для в'язання виробів?
- Наведіть приклади декоративних виробів чи одягу, вив'язаних спицями.

Цікава гіпотеза існує про в'язаний одяг Ісуса Христа: із залишків червоної пряжі Діва Марія вив'язала сорочку Ісусу, яку перев'язувала щороку і яка потім перетворилася на червоний хітон.

Вовняна шкарпетка, датована 50–220 рр. н. е., знайдена в Єгипті під час розкопок гробниць. Вона має роздвоєний носок і призначена для носіння з сандаліями

Сучасні в'язані вироби з етнічними мотивами київської майстрині Олени Дзядевич

«Королева в'язання». Одна з них – швейцарська майстриня з надзвичайно спритними пальцями – за 71 хвилину вив'язала товстими спицями светр!

Нині ручне в'язання поширене ледь не в усіх країнах світу. Мільйони людей присвячують йому вільний час.

В'язання спицями в Україні

Вид рукоділля – в'язання – існував в Україні здавна. Сировиною для плетіння були волокна рослин і шерсть тварин. Періоду Київської Русі X ст. сягають згадки про покриття для голови, що щільно прилягали: вони називалися «клобуки» чи «каптури» – церковні головні убори. Використовували в одяговому комплексі, окрім шкіряних, в'язані пояси, якими підперізували сорочки. Серед жінок суспільної верхівки були поширені очіпки з сітки, так звані «волосники», «чепці», «повойники», які сплітали із золотих або срібних ниток. Бідніші верстви виготовляли ці головні убори з дешевої тканини і пряжі. В'язаним доповненням до одягу були рукавиці та шкарпетки. Багатші носили рукавиці з пряжі високого ґатунку, щедро оздоблені золотим ґалуном та бахромою. Ще одним елементом одягу періоду Київської Русі були браслети з вовни – «поручі», «нараквиці», які слугували для підтримки на зап'ястках широких рукавів полотняної сорочки. В'язання рукавиць, панчіх, шкарпеток поширилося наприкінці XIX – на початку XX ст. Народні в'язальниці приділяли виняткову увагу виготовленню хустин, шаликів, светрів тощо. Для навчання молоді в окремих містах були створені школи-майстерні. У наш час українські умільці славляться виробами ручної роботи – одягом, шаликами, шкарпетками, хустками, шапочками, рукавицями, прикрасами для оселі – серветками, покривалами і навіть плетеними килимами. Дуже популярні в'язані сувеніри, іграшки, прикраси для одягу та навіть ікони.

Наша сучасниця мешканка Івано-Франківська Надія Соломко отримала патент на в'язання ікон. Вона єдина в країні в'яже ікони звичайними лицьовими петлями.

Види виробів, в'язаних спицями

За допомогою ручного в'язання можна підкреслити свою індивідуальність, створюючи унікальні моделі одягу – ажурні або теплі речі, а також виготовити різні предмети побуту, наприклад кумедні іграшки, оригінальні подушки, сумки тощо. Спиці та пряжа, а ще ваша фантазія, уміння й терпіння – і скільки дивовижних, цікавих речей зроблять руки!

В'язання розвиває просторову уяву та художній смак, виховує завзятість, уміння зосередитися, звичку доводити справу до кінця, тренує пальці й кисті рук, розвиває координацію рухів, заспокоює, дає змогу з користю відпочити.

Види в'язаних виробів:

- одяг;
- головні убори і взуття;
- іграшки;
- біжутерія та аксесуари;
- декор інтер'єру.

Вироби, вив'язані спицями

Матеріали, інструменти та пристосування для в'язання

Види спиць

За типом:

- прями;
- панчішні;
- кругові;
- знімні.

За номером:

- діаметр від 1 мм.

За довжиною:

- стандартні;
- довгі;
- укорочені.

За формою:

- круглі;
- квадратні.

За матеріалом:

- металеві;
- дерев'яні;
- бамбукові;
- пластикові.

Спиці – це основний інструмент для в'язання.

У найпоширенішій формі спиць один кінець призначений для створення петель, а на іншому міститься ковпачок, який фіксує петлі. Пару таких спиць (відомі як прями, закриті) використовують для в'язання плоских речей (светрів, шаликів).

Прямі спиці

Для в'язання безшовних трубчастих виробів (шкарпеток, рукавиць) використовують комплект спиць (4–5 штук) з вістрям з двох боків (відомі під назвою «панчішні»).

Універсальне призначення мають кругові спиці – дві прями спиці, з'єднані між собою гнучкою пластикою волосінню. Волосінь має різну довжину (зазвичай 30–150 см). Ці спиці можна використовувати і для плоского, і для кругового в'язання.

Сьогодні виробники пропонують для в'язання набори знімних спиць – спиці та волосінь різної довжини, які можна з'єднувати за потреби.

Найголовніша вимога до спиць – ідеальна гладкість. Незначна шорсткість буде помітною під час в'язання,

Панчішні спиці

Кругові спиці

Знімні спиці

зокрема щільного, утруднить роботу, залишить зачіпки на нитках.

Спиці для в'язання розрізняють за діаметром і позначають номером, який відповідає діаметру спиці в міліметрах. Наприклад, спиця № 1 – це означає, що її діаметр становить 1 мм. Номер спиць указують на упаковці. Прямі одинарні спиці зазвичай маркують біля обмежувача. Розмір спиці без маркування можна визначити за допомогою калібрувальної лінійки, що має отвори, які відповідають стандартним діаметрам спиць.

За кілька століть зовнішній вигляд спиць не зазнав великих змін, але матеріали для їх виготовлення стали набагато різноманітнішими. Класичний матеріал спиць – метал (алюміній, нікельована сталь). Популярність здобули бамбук, пластик, дерево.

Як правильно дібрати спиці

Крок 1. Визначтеся з типом полотна моделі

Для в'язання плоских полотен застосовуйте прямі або кругові спиці.

Для в'язання по колу слід обрати панчішні спиці або кругові спиці, довжина яких буде трохи менша, ніж об'єм від виробу.

Зверніть увагу на вістря спиці. Воно не має бути занадто гострим (розщеплює нитку) або тупим (розтягує петлі).

Крок 2. Доберіть правильний розмір спиць

Неодмінною умовою отримання красивого виробу є правильний вибір спиць і ниток. Для цього треба врахувати щільність моделі, товщину ниток, а також індивідуальні особливості в'язальниці.

Номер спиць добирають відповідно до пряжі: діаметр спиці має бути удвічі більшим за товщину нитки.

Що товща спиця, то ширшими будуть петлі, а поволотно вийде пухкішим та еластичнішим. На тонших спицях петлі будуть меншими, а поволотно – щільнішим і жорсткішим.

Слід зауважити, що техніка в'язання кожної людини має індивідуальні особливості. На це також треба

Спиці завтовшки від 1 до 10 мм

Є три загальних системи маркування розмірів спиць: європейська метрична, американська і британська. Тому будьте уважні, обираючи номери спиць для конкретного виду пряжі, зазначені на упаковці як рекомендовані. У європейській системі номер спиць відповідає діаметру спиць у міліметрах, а в британській системі з потовщенням спиці її номер зменшується. В інформаційних джерелах ви зможете знайти таблицю відповідності одних розмірів іншим.

Таблиця відповідності спиць і пряжі

Види пряжі	№ спиць
Дуже тонка	менший від 2
Тонка (fingering)	2–3,25
Середня (sport)	3,5–4
Товста (worsted)	4,5–5,5
Пишна (chunky)	6–8
Товста, об'ємна (bulky)	8 і більший

Яким буде результат, якщо спиці дібрано неправильно: тонші або товстіші, ніж того потребує пряжа?

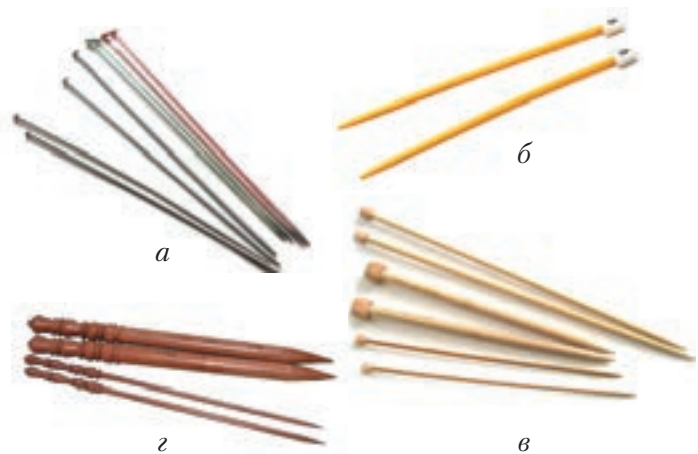

зважати, коли вибиратимете номери спиць: брати товщі спиці у разі щільного в'язання, а тонші – вільного.

Процес в'язання буде зручним, якщо виріб вільно розміститься на спиці. Отже, вибирайте спиці необхідної довжини.

Крок 3. Оберіть матеріал і форму спиць

Вибираючи матеріал спиць, необхідно зважати на рівень кваліфікації в'язальниці та вид пряжі. Новачкам рекомендуємо вибирати нековзкі спиці. Більш досвідчені в'язальниці, навпаки, можуть віддати перевагу гладкій поверхні спиць, щоб петлі рухалися легко і швидко.

Спиці з різних матеріалів: *a* – металеві; *b* – пластикові; *v* – бамбукові; *z* – дерев'яні

Металеві спиці міцні, підходять для пряжі всіх типів, особливо для вовни й акрилу, але великі номери важкуваті. Спиці великих розмірів роблять із пластмаси і дерева, щоб зменшити їхню вагу. Пластмасові спиці можна використовувати для пряжі всіх типів. Дуже зручні спиці з бамбука. Вони міцні, теплі на дотик, нековзкі, відмінно підходять для новачків. Ці спиці гнучкіші, ніж металеві, але менш гнучкі, ніж пластикові.

Деякі майстри вважають, що квадратні спиці добре підходять для новачків. Петлі виходять рівнішими, і процес утримання спиць у правильному положенні потребує меншої напруженості рук.

Додаткові інструменти та пристосування для в'язання

Сьогодні у продаж надходить безліч аксесуарів, що полегшують працю в'язальників. Без дечого можна легко обійтися, скориставшись підручними засобами, а інші бажано придбати.

Допоміжні спиці, або спиці для в'язання «кіс». Використовують для перехрещення петель.

В'язальна шпилька. Використовують для того, щоб тимчасово залишати на ній петлі.

Лічильник рядів. Призначений для лічби вив'язаних рядів.

Калібратор спиць. Це шаблон для визначення товщини спиць, що не мають маркування за допомогою отворів діаметром від 2 до 10 мм.

Шпильки для пряжі. На них відмотують нитки невеликої довжини, щоб не в'язати від громіздких клубків.

Маркувальні кільця. Використовують для позначення початку ряду кругового в'язання або мотиву візерунка.

Кольорові наконечники. Надівають на кінці спиць для перешкодження зісковзуванню петель, якщо потрібно перервати роботу.

В'язальний наперсток. Полегшує в'язання жакардових візерунків. За його допомогою можна в'язати одночасно 2 або 4 нитками.

Гачок. Використовують для підйому спущених петель, обробки краю виробу, з'єднання деталей виробу, в'язання оздоблення.

Гобеленова голка. Призначена для зшивання вив'язаних деталей.

Київський дизайнер Анна Марієнко створює неймовірні об'ємні шалики-снуди, кардигани і пледи товстими нитками з вовни австралійського мериноса. Ці вироби Анна в'яже руками, без використання спиць.

Для в'язання в місцях з недостатнім освітленням були винайдені спиці з підсвічуванням. Особливо зручно використовувати цей інструмент у потягах, походах, під час роботи з темною пряжею.

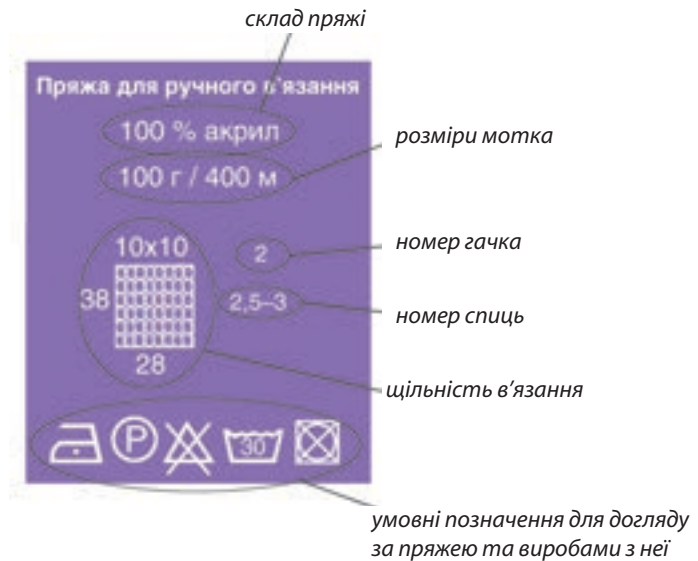

Матеріал для в'язання

Матеріал для в'язання – це пряжа, яку випускають у різних фасувальних формах: клубках, мотках, пасмах та бобінах. Якісна нитка має бути рівномірною, без потовщень і потоншень.

Етикетка на пряжі інформує про її властивості: склад (вид волокна, зі скількох ниток спрядена), масу, довжину (товста і важка пряжа коротша, ніж тонка, яка зроблена з легкого волокна), колір.

Порада. Пряжу яскравих і темних кольорів обов'язково перевірте на стійкість забарвлення (особливо це важливо під час в'язання з ниток кількох кольорів). Для цього шматочок нитки намочіть у гарячій воді, покладіть між двома шарами білої тканини і пропрасуйте. Якщо на тканині залишаться сліди фарби – не комбінуйте цю пряжу з пряжею більш світлих тонів, а виріб з неї періть у холодній воді.

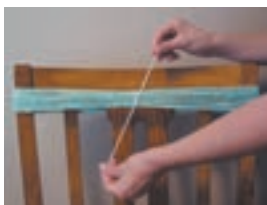

Використання пряжі із вживаних речей

Для в'язання можна використовувати нитки з розпущених речей, які вже були у вжитку.

По-перше, вживану річ необхідно ретельно випрати та розпороти. Кожну деталь розпускати окремо, знайшовши кінець нитки. Починати цей процес потрібно згори, бо зазвичай трикотажні вироби в'яжуть знизу. Шапочки розпускають від центру, шкарпетки – від великого пальця. Якщо кінець нитки важко знайти, то слід зрізати кілька рядів, відокремити залишки ниток і, дійшовши до основної, розпускати деталь далі. Нитку змотують у м'який клубок, для чого під неї підкладають два пальці.

Намотування у пасма. Розпущену пряжу змотують у пасма вагою не більше ніж 100 г. Це можна зробити за допомогою спеціальних моталок або ж скористатися подручними засобами: дощечкою завдовжки близько 40–50 см чи спинкою стільця. Потім пасма акуратно

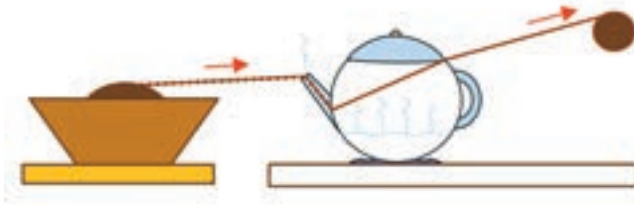

Намотування пасма на стілець

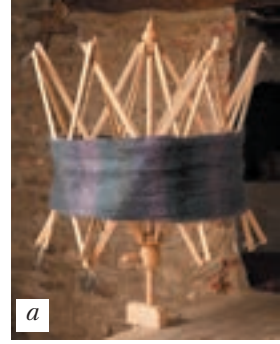
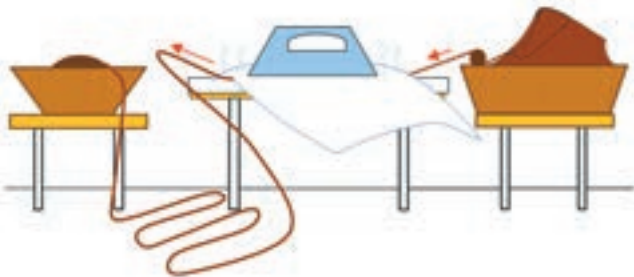
знімають і перев'язують у 2–3 місцях. Кінець нитки в пасмі потрібно позначити, прив'язавши до нього маркер (стрічку або бинт).

Прання. Пасма пряжі необхідно випрати в теплій воді з відповідним пральним засобом за температури не вищої за 50 °С. Пряжу не викручують, оскільки вона (особливо вовняна) може звалитися. Випрані пасма закручують у суху чисту тканину, видаляючи надлишки води. Потім підвішують для вільного просушування. Пряжа в мотках повинна сушитися поступово. Її не можна сушити на сонці та поряд із джерелами тепла. Для кращого вирівнювання до нижньої частини пасма прив'язують важіль. Якщо після цього нитка все одно залишилася хвилястою, в'язати з неї ще не можна: петлі будуть нерівними, і в'язане полотно виглядатиме неохайно. Тому варто спробувати випрямити її за допомогою таких методів:

→ **метод чайника.** Перемотайте пряжу крізь чайник, що кипить на слабкому вогні (нитку введіть у носик чайника, а витягуйте через кришку);

→ **метод праски.** Розмістіть ділянку хвилястої нитки під мокрою тканиною, складеною в кілька шарів. Правою рукою безперервно (щоб не спалити тканину) водіть праскою по тканині, сильно її не притискаючи, а лівою – тягніть нитку. Стежте за тим, щоб у зоні випрямлення тканина завжди була вологою;

а

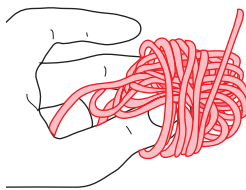
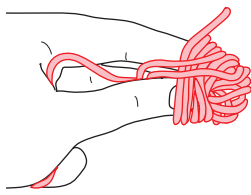
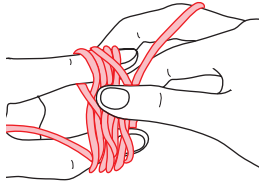
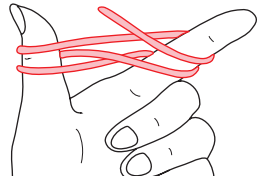

б

Моталки:
а – парасолька;
б – карусель

Сушіння пряжі

Змотування нитки
в клубок

→ **метод друшляка.** Чисту, вирівняну і просушену пряжу з пасма змотайте в дуже пухкі клубки. Покладіть їх у друшляк і поставте на каструлю з киплячою водою. Накрийте кришкою на 20–30 хв.

Змотування ниток у клубки. Висушене пасмо пряжі закріплюють на моталці або руках помічника.

Щоб правильно змотати пряжу в клубок, кілька разів оберніть нитку навколо великого та вказівного пальців у вигляді вісімки, потім обережно зніміть і легкими рухами намотуйте клубок, весь час змінюючи напрямок витків. Пам'ятайте, що за тугого перемотування вовна втрачає пружність, особливо якщо вона довгий час лежить без застосування.

Якщо під час перемотування пряжі вам трапиться вузол, одразу розплетіть його й почніть намотувати новий клубок. Ця дрібниця спростить вам роботу в процесі в'язання. На трикотажному полотні не повинно бути вузлів. Якщо під час в'язання видно, що пряжі до кінця ряду не вистачить, слід почати новий клубок. Кінці пряжі завжди мають залишатися тільки на початку або наприкінці ряду. Тут їх можна охайно заправити, не порушуючи рельєф полотна.

Якщо ви хочете створити одну суцільну нитку або зробити плавний перехід з одного кольору на інший, скористайтеся одним із таких способів з'єднання:

→ **спосіб скручування.** З обох боків розділіть нитку на два волокна, протилежні кінці з'єднайте, змочивши їх водою, і скрутіть в одну нитку так, щоб пряжа в місці з'єднання мала первинну товщину;

→ **спосіб прошивання.** За допомогою голки протягніть один кінець нитки крізь нитку так, щоб утворилася петля, інший уставте в петлю і знову протягніть крізь нитку.

Для **зберігання ниток** зручно використати прозорі, картонні та плетені коробки, жерстяні банки або бобіни з-під туалетного паперу.

Щаслива пара. Генрі Лайнвебер. XIX ст.

Практична робота

ДОБІР ІНСТРУМЕНТІВ ТА МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ В'ЯЗАННЯ

Матеріали та інструменти: різні види спиць і пряжі.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Доберіть нитки для в'язання спицями:
  - а) складіть нитку вдвоє, злегка скрутивши її;
  - б) порівняйте товщину нитки й діаметр підготовлених спиць;
  - в) зробіть висновок щодо правильності добору спиць і пряжі.
3. З'ясуйте, з якого матеріалу виготовлені спиці, їхні недоліки й переваги.
4. Змотайте клубок із двома кінцями нитки.
5. З'єднайте нитки без вузлика:
  - а) способом скручування;
  - б) способом прошивання.
6. Оцініть власну роботу.
7. Приберіть робоче місце.
8. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Назвіть види в'язаних виробів.
2. Які народні традиції в оформленні в'язаних виробів ви знаєте?
3. Які бувають спиці для в'язання?
4. Що означає номер спиць? Як його визначити?
5. Як правильно вибрати номер спиць і товщину пряжі?
6. Які ви знаєте способи підготовки пряжі до повторного використання?

Творче завдання на вибір

1. З'ясуйте, де у світі є скульптури, присвячені в'язанню.
2. Доберіть ілюстрації сучасного сезонного одягу, вив'язаного спицями. Зробіть презентацію.

Порада. Клубок можна зробити так, щоб в'язати від нього відразу двома нитками: одна нитка йде від краю, інша – від центра.

§ 3. Прийоми в'язання спицями

Пригадайте...

- Які вироби можна в'язати спицями?
- Як правильно дібрати необхідні матеріали та інструменти для в'язання спицями?
- Які види пряжі використовують для в'язання спицями?
- Як в'язання спицями впливає на здоров'я людини?

Ви вирішили навчитися в'язати! Вітаємо! Ми розглянемо процес в'язання крок за кроком, петля за петлею, звернемо увагу на ті речі, які потрібно знати, перш ніж почати в'язання, а також на кілька важливих базових технік (як почати і закінчити в'язання).

Що таке в'язане полотно і як воно утворюється

В'язане полотно складається з **петель**. **Процес в'язання** полотна полягає в тому, що набрані на спиці петлі в кожному ряду переносять з лівої спиці на праву з пров'язуванням їх ниткою. Петлі бувають **лицьові** та **виворітні**.

В'язане полотно має два боки: **лицьовий** та **виворітний**. Будь-який бік полотна можна в'язати як **лицьовими**, так і **виворітними** петлями. Щоб не плутати ці поняття, домовилися, що **лицьовий** бік завжди в'яжеться непарними рядами, а **виворітний** – парними. В описі візерунків також, як правило, усі непарні ряди – **лицьові**, усі парні – **виворітні**.

В'язання починають з **початкового ряду**.

По бічних краях полотна йдуть **петлі крайки (пруга)**.

Завершують в'язання, закріплюючи **останній ряд петель**.

Порада. Якщо під час в'язання кінець нитки, який залишився після набору петель, праворуч, це значить, що в'яжеться непарний ряд, якщо ліворуч – парний.

В'язане полотно Початковий ряд петель

Розрізняють в'язане полотно двох видів:

а) **плоске** – має лицьовий і виворітний боки, його в'яжуть у прямому і зворотному напрямках двома прямими або круговими спицями;

б) **трубчасте** – кругове в'язання, виконують тільки по лицьовому боці п'ятьма чи круговими спицями.

Форма деталей досягається шляхом збільшення чи зменшення кількості петель або щільності в'язання.

Як набирати петлі початкового ряду

Перший етап у в'язанні – це набирання петель, яке рекомендують робити на двох складених разом спицях, для того щоб петлі не були дуже затягнуті та не утруднювали пров'язування першого ряду.

Спочатку ви навчитесь набирати петлі **основним (класичним) способом**, що підходить для будь-якого візерунка. Єдиний його недолік – важко визначити довжину нитки, яка потрібна для утворення початкового ряду петель.

Крок 1. Визначте довжину вільного кінця нитки

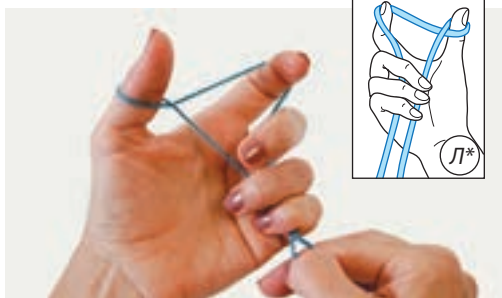
1-й спосіб. Обмотайте спицю ниткою 10 разів – одержите довжину, необхідну для набору 10 петель. Пропорційно збільшіть її відповідно до потрібної кількості петель плюс 15–20 см для зручного тримання нитки.

2-й спосіб. Відмотайте від клубка нитку завдовжки близько 2 см для кожної петлі плюс 20 см на вільне тримання.

Крок 2. Розмістіть нитку на пальцях

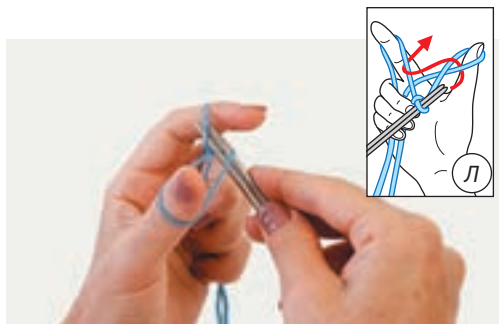
Відміряну довжину вільного кінця нитки затисніть великим і вказівним пальцями правої руки. Вільний кінець нитки має бути спрямований «від себе». Нитку від клубка покладіть на ліву долоню, пропустіть її між вказівним і середнім пальцями лівої руки. Перекиньте нитку через вказівний палець і обкрутіть великий палець лівої руки знизу вгору. На великому пальці утвориться петля. Кінці ниток складіть разом, притримуючи в долоні підмізинним пальцем і мізинцем. Якщо у вас провідною є ліва рука, робіть усе дзеркально.

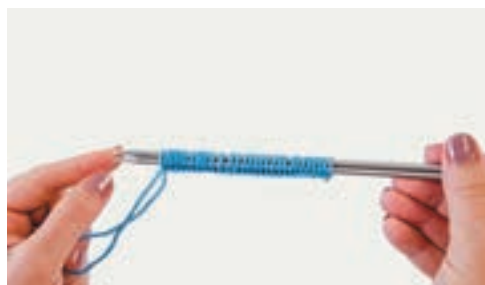
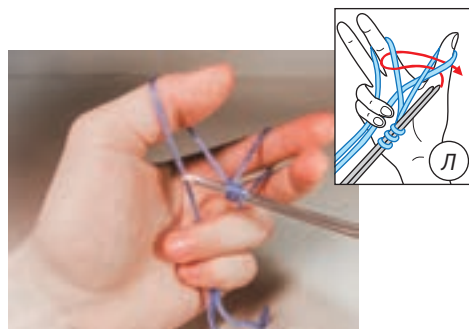
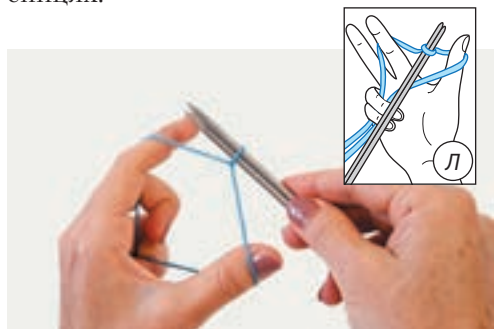
* Тут і далі літерою Л позначено настанови для тих, у кого провідною є ліва рука.

Крок 3. Утворіть петлі

У петлю на великому пальці введіть знизу вгору дві спиці, складені разом. Підхопіть нитку, що лежить на вказівному пальці, і протягніть її в петлю на великому пальці.

Скиньте петлю з пальця й, повернувши великий палець у початкове положення, розтягніть нитки великим і вказівним пальцями та зафіксуйте петлю на спицях.

Продовжуйте так само набирати решту петель: нитка від клубка – на вказівному пальці, нитка від вільного кінця – на великому.

Щоб початковий ряд був рівним, усі петлі потрібно затягувати однаково щільно, але з можливістю переміщувати їх на спицях.

Порада. Набрані на спиці петлі завжди притримуйте вказівним пальцем правої руки, інакше вони будуть зісковзувати.

Крок 4. Підготуйтеся до в'язання першого ряду

Набравши петлі початкового ряду, одну спицю витягніть, а роботу поверніть так, щоб робоча нитка знаходилася праворуч.

Як тримати спиці під час в'язання

Існує кілька способів, як тримати спиці та нитку. Головне – знайти власний, найзручніший спосіб.

Спиця з набраними петлями (робоча) має бути в лівій руці, а вільна спиця (додаткова) – у правій. Робочу нитку розташуйте на вказівному пальці лівої або правої руки та притримуйте середнім і підмізинним пальцями.

Робочий кінець нитки затиснутий на долоні лівої руки. Нитка вільно проходить по вказівному пальцю і петлю обвиває його.

Вказівний палець правої руки притримує петлі на правій спиці.

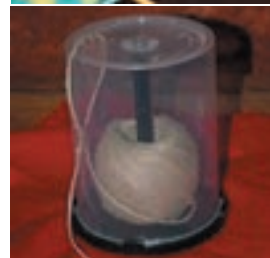
Великий палець лівої руки пересуває петлі вздовж спиці.

Великий палець правої руки притримує петлі на правій спиці, щоб вони не заважали в'язанню.

Притримування робочої нитки пальцями дає змогу контролювати силу її натягу, забезпечуючи однакову якість полотна. Руки треба зігнути в ліктях і тримати вільно. Під час вив'язування петель рухливими мають бути вказівні пальці. Клубок, від якого в'яжуть, повинен знаходитися внизу перед полотном, трохи зміщений уліво.

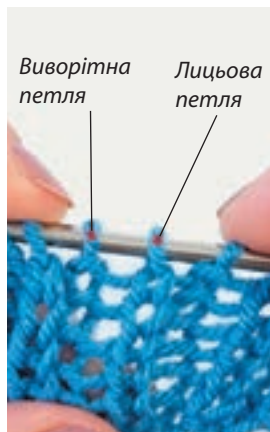
Клубок ниток, з якого ви в'яжете свій виріб, слід тримати в кошику або іншому пристосуванні так, щоб нитка надходила знизу вгору рівномірно без перешкод. Розгляньте приклади на фото та запропонуйте свій варіант.

Китайці тримають праву спицю, як ложку, і це не заважає їм в'язати дуже швидко.

Види петель та їх вив'язування

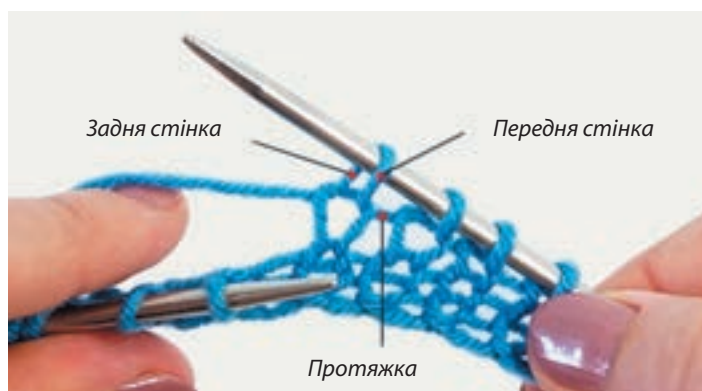
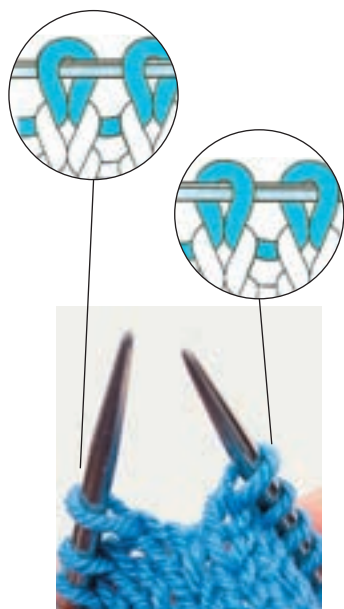

Види петель

В'язання на спицях має одну незаперечну перевагу порівняно з в'язанням гачком: у ньому використовують тільки два основні види петель – лицьові та виворітні. Всі інші петлі – їхні різновиди. Лицьова петля універсальна, вона є базовим будівельним блоком для всіх трикотажних виробів. Найпростіше в'язати лицьові петлі, трохи складніше – виворітні.

Одна й та сама петля з одного боку буде лицьовою, з іншого – виворітною. Лицьова петля – гладенька. У виворітній петлі видно поперечно розташовану частину петлі попереднього ряду.

Петля складається з передньої стінки, що знаходиться перед спицею, і задньої, розташованої за спицею. Частина нитки між петлями називається протяжкою.

Анатомія петлі

Так виглядають на спицях лицьові петлі, вив'язані двома способами: праворуч – за передню стінку, ліворуч – за задню

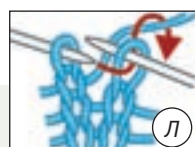
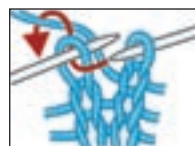
Лицьові петлі можна виконувати двома способами: за передню стінку і за задню стінку. Залежно від цього перед спицею розміщується права або ліва стінка петлі.

Найчастіше початківці не замислюються, як вони пров'язують петлі, а в готовому виробі помічають, що він відрізняється від зображення зразка. Причиною цього може бути неправильне пров'язування лицьової та виворітної петель, адже залежно від того, як вив'язана лицьова петля (за передню чи за задню стінку), виконується і виворітна.

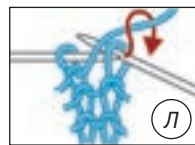
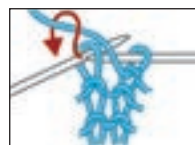
Отже, розглянемо ці способи.

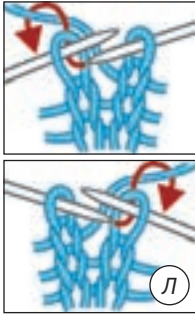
1-й спосіб. Цей спосіб вважають *класичним*. Лицьову петлю вив'язують за передню стінку. Саме так потрібно вив'язувати петлі, якщо немає застереження, що петлю слід виконувати інакше.

Як вив'язати лицьову петлю. Праву спицю введіть у петлю за передню стінку, зліва направо. Робоча нитка залишається за роботою. Захопіть робочу нитку із вказівного пальця згори вниз і протягніть її в петлю. Скиньте петлю попереднього ряду з лівої спиці. Продовжуйте в'язати до кінця ряду.

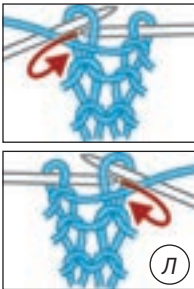

Як вив'язати виворотну петлю. Уведіть праву спицю в середину петлі на лівій спиці. Робоча нитка повинна бути розташована перед спицею. Правою спицею підхопіть робочу нитку й обвийте нею спицю, зробивши круговий рух за годинниковою стрілкою. Протягніть робочу нитку через петлю згори вниз, притримуючи нитку великим пальцем лівої руки. Витягніть нову петлю. Петлю попереднього ряду скиньте з лівої спиці. Так продовжуйте до кінця ряду.

Порада. «Бабусини» петлями виконують резинки і панчішне в'язання, тому що полотно з них виходить більш щільним.

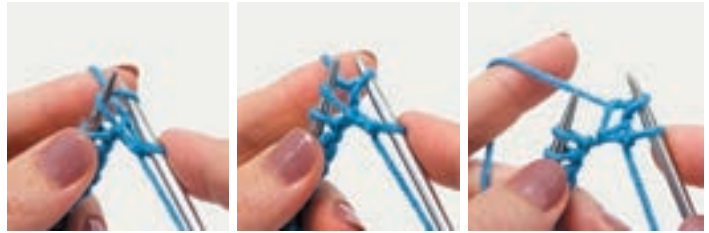

У літературі з в'язання здебільшого мають на увазі класичний спосіб виконання петель, якщо інший – указують окремо. Якщо ви звикли вив'язувати лицьові петлі за задню стінку, враховуйте це у разі в'язання резинки, ажурних візерунків, а також тоді, коли спосіб вив'язування петлі має значення.

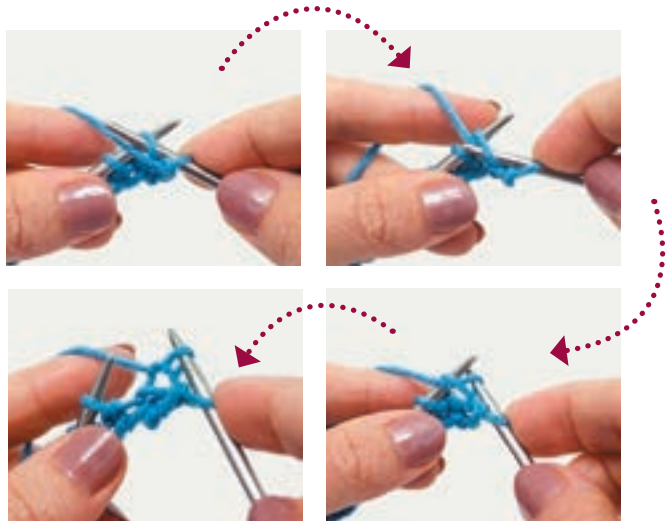
Серйозною помилкою вважають в'язання лицьових рядів першим способом, а виворітних – другим і навпаки.

2-й спосіб. Цей спосіб іноді називають «бабусиним». Лицьову петлю вив'язують за задню стінку. Спосіб застосовують тільки в певних випадках, про що вказується в описі візерунка.

Як вив'язати лицьову петлю. Робочу нитку розташуйте за роботою. Спицю введіть за задню стінку наступної петлі. Підхопіть робочу нитку згори вниз, протягніть її в петлю, скиньте петлю попереднього ряду з лівої спиці. Продовжуйте в'язати до кінця ряду.

Як вив'язати виворітну петлю. Праву спицю введіть у петлю справа наліво, робочу нитку розташуйте перед лівою спицею. Підхопіть робочу нитку правою спицею (права спиця рухається проти годинникової стрілки). Протягніть нову петлю в петлю на правій спиці рухом знизу вгору.

Візьміть за правило: в'яжіть лицьові і виворітні петлі тільки першим або тільки другим способом за винятком випадків, коли ці способи чергуються навмисно.

Перед початком роботи необхідно правильно обладнати робоче місце, щоб під час в'язання почуватися комфортно, менше втомлюватися, нікому не заважати і мати умови для безпечної праці.

ПОРАДИ ДЛЯ КОМФОРТНОЇ РОБОТИ

- *Для гордої постави:* стаючи до роботи, оберіть собі стілець або крісло зі зручною спинкою. Ваша спина пряма і трохи відхилена назад, спирається на спинку стільця й розслаблена.
- *Для бадьорості:* не потрібно протягом тривалого часу безперервно в'язати. Щогодини робіть перерву на кілька хвилин, щоб зробити розминку.
- *Для гостроти зору:* сідайте завжди праворуч від джерела світла. Світло має падати зліва згори.
- *Для охайності:* вчимося плавних і рівномірних рухів. Неритмічний стиль роботи дуже помітний на виробі.
- *Для зручності:* під час в'язання темними нитками постеліть на коліна світлу тканину, а під час в'язання світлими – темну.
- *Для акуратності:* незавершений виріб зберігайте загорнутим у тканину або в пакеті.

Небезпеки в роботі: пошкодження пальців спицями, голкою; травма руки ножицями; травма очей.

Практична робота

ВИКОНАННЯ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ В'ЯЗАННЯ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці.

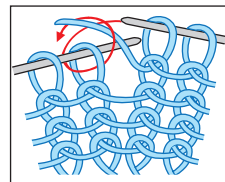
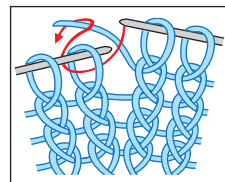
Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Доберіть нитки та спиці для в'язання.
3. Наберіть петлі початкового ряду класичним способом.
4. Вив'яжіть лицьові та виворітні петлі різними способами, користуючись описом і малюнками.
5. Перевірте якість роботи.
6. Приберіть робоче місце.
7. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Схрещені петлі

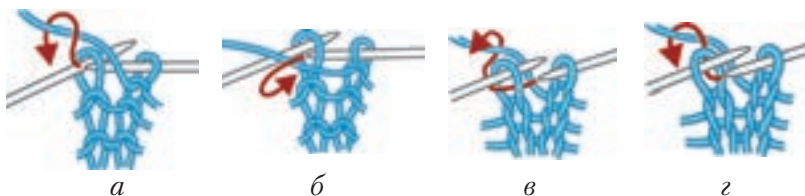
Петля, стінки якої розташовані навхрест, називається схрещеною (її старовинна назва – «петля-хрест»). Виконують такі петлі особливим способом зі звичайних лицьових і виворітних або поєднанням лицьової та виворітної різних типів. Полотно зі схрещених петель щільне, розтягується менше, ніж зі звичайних. Ними в'яжуть шкарпетки, рукавиці й інші речі, що потребують підвищеної міцності. Проте вони мають істотний недолік: петлі повернені під деяким кутом до поверхні полотна; від цього воно виходить з перекосом (особливо панчішне). Щоб схрестити класичну лицьову петлю, треба пров'язати її за задню стінку.

Запитання та завдання для повторення

1. Які ви знаєте способи набору петель?
2. Які є види лицьових та виворітних петель і в чому виявляються відмінності?
3. Які вироби рекомендується в'язати схрещеними петлями?
4. На якому малюнку зображено спосіб вив'язування лицьової петлі за передню стінку?

Творче завдання

Користуючись інформаційними джерелами, визначте, які є способи набирання петель і для в'язання яких виробів їх застосовують. Обґрунтуйте свій вибір. Зробіть власну презентацію.

Корисні поради. Якщо під час в'язання втомилися руки, виконайте такі вправи.

1. Пограйте кілька секунд пальцями обох рук на спинці стільця, як на клавіатурі фортепіано. Потім покладіть руки на стільницю й торкайтеся її спочатку спереду, потім збоку і згори.
2. Підніміть руки вгору і потягніться. Тепер обома руками викручуйте уявну лампочку з патрона.
3. Зігніть руки в ліктях, долоні притисніть одну до одної. Тепер підніміть руки вгору, тобто кінчиками пальців до тулуба. Потім опустіть їх униз, у напрямку від тулуба.
4. Тримаючи руки в такому самому положенні, широко розведіть і знову зімкніть пальці.
5. Розводьте окремі пальці або групу пальців і знову змикайте їх. У результаті напруженість у пальцях зникне.
6. Зігніть руки в ліктях і зчепіть пальці в замок. Із силою потягніть руки в протилежному напрямку.

§ 4. В'язання полотна прямокутної форми

Виконання плоского полотна полягає у в'язанні двома спицями з лицьового та виворітного боків виробу: пров'язавши ряд, спицю з роботою перевертають і петлі наступного ряду сплітають з петлями попереднього другою спицею. Таку техніку називають **пряме в'язання**.

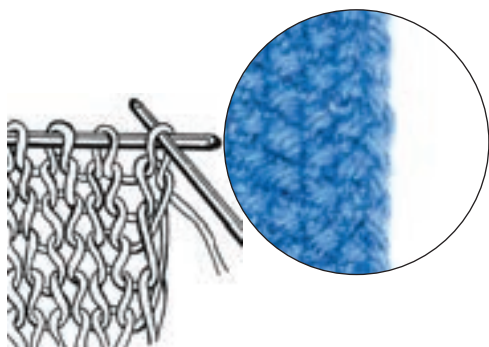
Як в'язати петлі пруга (крайки) полотна

Щоб краї полотна мали охайний вигляд, а полотно було рівним, до необхідної кількості петель на спицях завжди додають дві додаткові. З цих петель формується пруг (крайка) полотна, тому їх називають **пружкові (крайкові)**. Ці петлі вважають неробочими. Вони не беруть участь в утворенні візерунка, але їх враховують під час набирання петель.

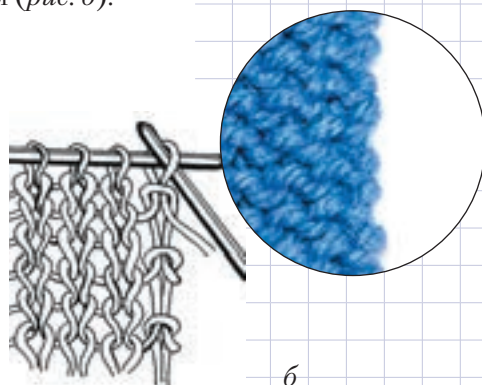

Першу (пружкову) петлю ряду не пров'язують, а тільки знімають. Вираз «зняти петлю» означає перенести петлю з лівої спиці на праву, не пров'язуючи.

Останню петлю ряду пров'язують лицьовою або виворітною петлею. Залежно від того, як знято першу і пров'язано останню петлі, край в'язаного полотна може бути рівним (*рис. а*) або вузликopodobним (*рис. б*).

а

б

Способи формування крайки полотна

Пригадайте...

- Які способи набору петель ви знаєте?
- Які є види лицьових і виворітних петель?
- Назвіть види візерунків, вив'язаних спицями.
- Які є види в'язаного полотна?
- Як утворюється в'язане полотно?

Хусткову (двосторонню) в'язку використовують для різних видів виробів (светрів, хусток, шапок, пов'язок для голови, прихваторок тощо). Саме так у давнину жінки в'язали хустки, звідси і назва. Під час виконання цієї в'язки утворюється міцна і пружна крайка, яка не скручується. З лицьового й виворітного боків візерунков однаковий, що дозволяє носити виріб як на один, так і на інший бік.

Порада. Щоб забезпечити вільний рух спиць у процесі в'язання, не натягуйте сильно нитку між пальцями. Тоді в'язане полотно буде рівномірної щільності, з рівними краями і красивим петельним малюнком. Якщо нитка йде туго, то петлі зменшуються, в'язка стає щільною, нерівномірною. Краще розпустити щільний ряд і пров'язати заново.

Панчішна в'язка

Рівна крайка утворюється, якщо першу петлю знімати, а останню – пров'язувати виворітною. Вона зручна для подальшого зшивання деталей і нагадує косичку. Щоб отримати зубчастий пруг, останню петлю кожного ряду потрібно пров'язати не виворітною, а лицьовою петлею. Використовують для оздоблення відкритих країв деталей: шаликів, пледів тощо.

Як виконати хусткову в'язку

Хусткова в'язка утворюється, якщо всі ряди в'язати лицьовими петлями (тільки першим або тільки другим способом). З обох боків вона виглядає однаково. Якщо в'язати схрещеними петлями, хусткова в'язка виходить міцнішою і менше розтягується. Також хусткову в'язку можна отримати, якщо всі ряди в'язати тільки виворітними петлями.

Хусткова в'язка

Для зразка наберіть 25–30 петель.

1-й ряд. Першу петлю ряду зніміть. Далі всі петлі ряду в'яжіть лицьовими. Останню петлю ряду пров'яжіть виворітною. Вільну спицю перекладіть у праву руку, а спицю з петлями – у ліву.

2-й ряд і всі наступні пров'яжіть так само, як 1-й ряд.

Як виконати панчішну в'язку

На відміну від хусткової, панчішна в'язка має лице і виворіт. З лицьового боку в'язка гладенька (нагадує

косички з лицьових петель), а з виворітного – шорстка (нагадує хвильки з виворітних петель). Полотно виходить тоншим і менш пухким.

Для зразка наберіть 25–30 петель.

1-й ряд. Першу петлю ряду зніміть. Далі всі петлі ряду в'яжіть лицьовими. Останню петлю ряду пров'яжіть виворітною. Вільну спицю перекладіть у праву руку, а з петлями – у ліву.

2-й ряд. Першу петлю ряду зніміть. Усі інші пров'яжіть виворітними.

Продовжуйте чергувати *1-й і 2-й ряди*.

Запам'ятайте, що під час в'язання лицьових петель робоча нитка знаходиться **за роботою**, а виворітних петель – **перед роботою**.

Під час виконання панчішної в'язки видно, що лицьові петлі, пров'язані в одному ряду, зі зворотного боку виглядають виворітними і, навпаки, виворітні з протилежного боку – лицьовими.

Якщо повторювати в'язати петлі так, як вони лежать, тобто над лицьовими – лицьові, а над виворітними – виворітні, це означає **виконувати візерунок так, як виглядає в'язка**, або **за рисунком**.

Як закріпити петлі останнього ряду

Перш ніж зняти зі спиць вив'язане полотно, необхідно закріпити петлі останнього ряду. Це можна зробити кількома способами. Найпопулярніші – пров'язування двох петель разом та протягування петель. Кетельний шов, яким теж можна закривати петлі, буде розглянуто у § 7.

1-й спосіб. Пров'язування двох петель разом

Цим способом зручно закріплювати петлі панчішного в'язання, пров'язуючи по дві петлі разом лицьовою з лицьового боку або по дві разом виворітною – з виворітного боку виробу.

Послідовність виконання. Першу петлю вив'яжіть лицьовою, щоб кут деталі був чітким. Пров'язану петлю переведіть з правої спиці на ліву. Праву спицю введіть у першу і другу петлю ззаду (за спицею), захопіть

Полотно, зв'язане панчішною в'язкою, також називають «лицьова гладь», або джерсі. Лицьова гладь має властивість скручуватися. Щоб уникнути цього, використовують оздоблювальну в'язку по краю виробу (наприклад резинку) або інші види набору петель. Окрім того, скручування зменшується після волого-теплової обробки.

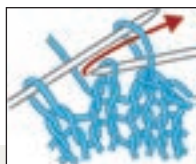
Пров'язування двох петель разом

кінцем спиці робочу нитку і протягніть через ці дві петлі. Кожну новостворену петлю переводьте на ліву спицю і пров'яжуйте разом з наступною петлею. Якщо в останньому ряду є лицові та виворітні петлі, то їх в'яжуть так, як виглядає в'язка.

2-й спосіб. Протягування петель

Цей спосіб універсальний, його використовують найчастіше, зокрема для закріплення резинок та інших рельєфних візерунків.

Протягування петель

Послідовність виконання. Першу петлю зніміть з лівої спиці на праву, не пров'язуючи (нитка за роботою). Другу петлю вив'яжіть за рисунком. Ліву спицю введіть зліва направо в першу петлю на правій спиці, відтягніть її на себе і протягніть крізь петлю на правій спиці. Вив'яжіть наступну петлю і знову протягніть крізь неї петлю з правої спиці.

Як закріпити нитку

Використовуйте голку з тупим кінцем. Останню петлю ряду витягніть так, щоб вона не розпустилась. Робочу нитку обріжте, залишивши вільний кінець (10–15 см), і протягніть його в голку. Введіть голку в петлю і затягніть її. Потім кінець нитки заховайте в петлі з виворітного боку поряд з пружковими петлями на відстань 4–5 см. Залишки нитки обріжте. Так само заховайте кінець нитки початкового ряду.

Як збільшити кількість петель

Багато деталей виробів мають складну форму, тому в процесі їх в'язання необхідно збільшувати або зменшувати кількість петель. Це можна робити різними способами: по краях чи в одному місці посередині деталі, по всій довжині ряду, рівномірно і нерівномірно.

Закріплення кінця нитки

Накид – один із найпоширеніших способів додавання петель як для в'язання візерунків, так і для створення форми.

Накиди бувають **прямими** і **зворотними**. Прямий накид – аналог класичної петлі: права стінка розташована перед спицею (рис. а).

У зворотному накиді попереду ліва стінка (рис. б).

Накид може бути **подвійним** і **потрійним**, коли нитку накидають два-три рази.

Щоб отримати прямий накид, кінцем правої спиці захопіть робочу нитку рухом до себе (спиця рухається за годинниковою стрілкою).

Для створення зворотного накиду кінцем правої спиці захопіть робочу нитку рухом від себе (спиця рухається проти годинникової стрілки).

1-й спосіб. Збільшення кількості петель за допомогою накидів

Найчастіше для збільшення кількості петель застосовують *прямий накид*.

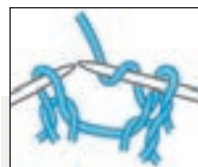
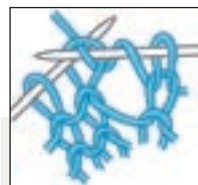
Крок 1. Наберіть для зразка 30 петель і в'яжіть 4 ряди панчішною в'язкою.

Крок 2. Позначте середину деталі маркувальним кільцем або звичайною скріпкою. Дві петлі (зліва і справа від маркера) будуть центральними. До та після центральних петель ви будете робити прямі накиди в кожному лицьовому ряду.

Петлі додають з лицьового боку роботи, якщо в описі не вказано інакше.

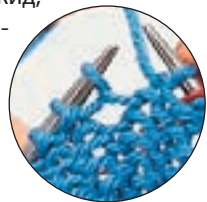
Крок 3. У виворітних рядах перший накид пров'яжіть виворітною петлею за передню стінку (класичний спосіб). Другий накид пров'яжіть за задню стінку: спицю введіть за задню стінку справа наліво («бабусин» спосіб). Так вив'яжіть кілька рядів.

Накиди: а – прямий;
б – зворотний

Порада. Якщо вам складно в'язати виворітну петлю за задню стінку, то спочатку схрестіть накид, підхоплюючи його за задню стінку, а потім пров'яжіть виворітну петлю, як зазвичай.

Збільшення кількості петель за допомогою накидів

Розгляньте фото: ліворуч – накиди, вив'язані виворітною петлею класичним методом, праворуч – «бабусиним». У першому випадку утворився отвір, ажур, у другому – додавання петель майже не видно. Тобто за потреби обирайте той або інший метод вив'язування накиду виворітною петлею.

Витягування петлі з проміжку між петлями

2 - й спосіб. Витягування петлі з проміжку між петлями

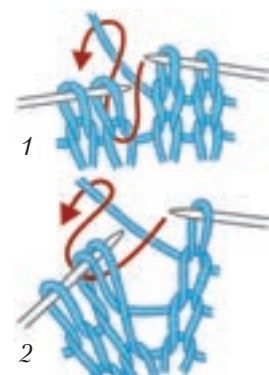
Нову петлю витягуємо з протяжки між петлями попереднього ряду. В полотні утворюється невеликий отвір, тому цей спосіб рекомендується застосовувати тільки для додавання петель по краях виробу.

Набирання повітряних петель

3 - й спосіб. Набирання повітряних петель

Робочу нитку накидають на спицю, як показано на малюнку. Якщо повітряна петля опинилася крайньою в ряду, то в наступному ряду її не знімають, а в'язуть лицьовою за передню стінку. Решту вив'язують так, як вимагає візерунок. Цей спосіб застосовують тоді, коли потрібно додати одразу велику кількість петель.

Пров'язування з петлі попереднього ряду

4 - й спосіб. Пров'язування з петлі попереднього ряду

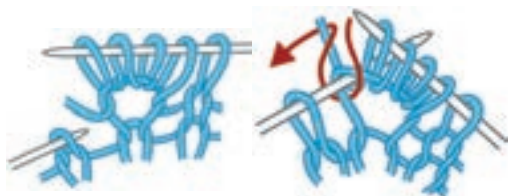
1. Для отримання нової лицьової або виворітної петлі пров'язують петлю попереднього ряду лицьовою або виворітною.

2. Або петлю попереднього ряду накидають на ліву спицю, як це показано на малюнку, і пров'язують лицьовою за задню стінку.

Цими способами можна додавати петлі як усередині в'язаного полотна, так і по краю виробу. Отвір у полотні не утворюється, місце додавання петлі не помітне.

5 - й спосіб. Пров'язування кількох петель з однієї

1. Кілька нових петель (дві та більше) отримують, пров'язуючи одну й ту саму петлю спочатку лицьовою, а потім виворітною. Вив'язуючи лицьові петлі, спицю вводять з лицьового боку спереду назад (від себе), вив'язуючи виворітні – з виворітного боку, тобто ззаду наперед. Одну й ту саму петлю можна пров'язати будь-яку парну або непарну кількість разів.

Пров'язування кількох петель з однієї

2. Або в'яжуть кілька лицьових чи виворітних петель, роблячи між ними накиди. Цим способом отримують будь-яку непарну кількість петель.

Як зменшити кількість петель

Зменшення кількості петель необхідне для звуження в'язаного полотна або для вив'язування різних візерунків. І додавання петель, і зменшення їх кількості краще виконувати з лицьового боку роботи. Воно може бути з нахилом уліво чи вправо або вертикальним.

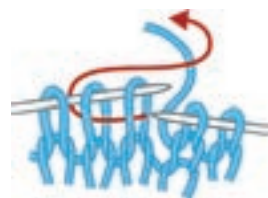
1-й спосіб. Пров'язування двох (кількох) петель разом

Пров'язування двох петель разом лицьовою або виворітною – найпростіший і найпоширеніший спосіб зменшення кількості петель, але й тут є свої секрети.

Крок 1. Наберіть на спиці 30 петель, в'яжіть панчішною в'язкою 4 ряди.

Крок 2. Зніміть крайкову петлю, вив'яжіть 3 лицьові петлі. З правого краю зменшуйте петлі з нахилом уліво.

Зменшення петель з нахилом уліво. 2 петлі пров'язати лицьовою петлею за задні стінки – нахил петель буде вліво, петлі вийдуть перекрученими, але це потрібно далеко не завжди. Тому при в'язанні петель за задні стінки всі петлі (або хоча б першу) необхідно повернути.

Порада. Щоб повернути петлю, знімаємо її, вводячи спицю за передню стінку так, як при в'язанні класичної лицьової. Потім знову надіваємо петлі на ліву спицю і пров'язуємо їх за задні стінки «бабусиною» петлею.

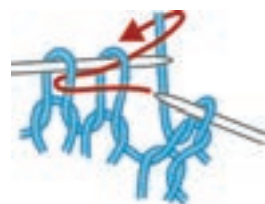
Крок 3. Продовжуйте в'язати ряд. П'яту й шосту петлю зліва пров'яжіть разом, зменшивши кількість петель з нахилом управо.

Зменшення петель з нахилом управо. 2 петлі пров'язати разом лицьовою класичною петлею.

Крок 4. Дов'яжіть ряд до кінця. Виворітний ряд вив'яжіть виворітними петлями без зменшення. Продовжуйте в'язання, виконуючи зменшення в лицьових рядах.

Використовуючи цей спосіб по краю виробу, наприклад під час вив'язування пройм, можна отримати красиву декоративну лінію.

Порада. Якщо вам потрібно зменшити петлю виворітною, то це роблять аналогічно. У разі пров'язування разом двох виворітних петель класичним способом отримаєте петлю з нахилом управо, якщо в'яжете за задні стінки – з нахилом уліво. Пров'язувати за задні стінки дуже незручно. Тому спочатку петлі краще повернути, а потім пров'язати як завжди. Через незручність виконання цей спосіб використовують рідко.

Зменшення кількості петель методом пров'язування петель разом

Зменшення кількості петель методом протягування

Зменшення двох петель з центральною лицьовою

2 - й спосіб. Зменшення кількості петель методом протягування

Зменшення петель з нахилом уліво. Виконують з лицьового боку роботи. Знімають першу петлю як лицьову, пров'язують наступну петлю лицьовою і протягують її через першу петлю так само, як при закріпленні способом протягування.

Зменшення петель з нахилом управо. Виконують з лицьового боку роботи. Першу петлю з двох пров'язують лицьовою, другу петлю знімають як лицьову, потім повертають обидві петлі на ліву спицю.

Після цього через другу петлю протягують першу петлю, підхоплюючи її правою спицею знизу зліва направо, як показано на фото.

3 - й спосіб. Зменшення двох петель з центральною лицьовою

Цей спосіб дозволяє отримати красиву доріжку лицьових петель. Його використовують у багатьох візерунках, а також для вив'язування виточок, V-подібної горловини, зменшення петель у шапках тощо.

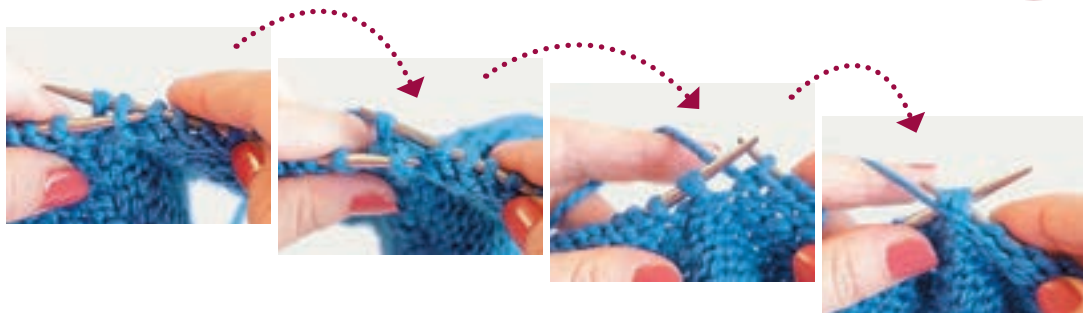
Отже, нам потрібно пров'язати 3 петлі за один прийом так, щоб по центру утворилася лицьова петля.

Крок 1. Для цього правою спицею підхопіть перші дві петлі з трьох за передні стінки і перекиньте їх на праву спицю.

Крок 2. Поверніть петлі на ліву спицю. Ви схрестили петлі з нахилом управо. При цьому петлі стали перевернутими.

Крок 3. Тепер пров'яжіть усі три петлі разом за задні стінки.

Крок 4. З виворітного боку вам потрібно також перехрестити дві перші петлі, але вже з нахилом уліво. Перекиньте дві перші петлі з трьох на праву спицю. Потім введіть ліву спицю в першу петлю.

Крок 5. Скиньте дві петлі з правої спиці та одразу підхопіть другу петлю за роботою правою спицею. Потім перекиньте цю петлю на ліву спицю. Ви схрестили дві перші петлі вправо.

Крок 6. Пров'яжіть усі три петлі разом «бабусиною» виворітною.

Порада. Цим способом зручно зменшувати петлі на резинці 1x1 під час вив'язування V-подібної горловини.

Практична робота

В'ЯЗАННЯ ЗРАЗКІВ З ДОДАВАННЯМ ТА ЗМЕНШЕННЯМ ПЕТЕЛЬ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Доберіть нитки та спиці для в'язання.
3. Користуючись матеріалами параграфа, вив'яжіть зразок обраним способом.
4. Перевірте якість роботи.
5. Приберіть робоче місце.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які петлі називають пружковими?
2. Якими способами додають петлі?
3. Якими способами зменшують кількість петель?
4. Якими способами додають петлі у разі рівномірного розширення в'язаного полотна?
5. Якими способами зменшують кількість петель на початку та в кінці ряду?

*Як підняти
спущені петлі*

**Спиця випала, але
петлі не розпустилися**

У цьому разі обережно нанизуйте петлі на спицю. Головне – зробити це правильно. Часто помиляються, коли в процесі петлі перевертають, тоді в подальшому малюнок може спотворитися. У класичних петлях попереду розташовується права стінка петлі, у перевернутих – ліва. На фото: на лівій спиці крайня петля перевернута.

*Як підняти
спущені петлі*

Спущена петля

Одиничну спущену петлю найзручніше підняти гачком. Стежте за тим, щоб петлі не схрещувалися і були такими, як сусідні.

Спиця випала, деякі петлі розпустилися

На лицьовій гладі та нескладних візерунках зручніше протягнути спицю в петлі всього ряду нижче від ряду спущених петель, потім розпустити зайві ряди. Краще використовувати для цього кругові спиці на волосіні. Петлі треба захоплювати за передні стінки, інакше петлі вийдуть перевернутими.

Ідеї для натхнення

6. Установіть відповідність між зображеними візерунками та назвами в'язки: панчішна; хусткова; резинка.

а

б

в

Творче завдання

Користуючись інформаційними джерелами, визначте, які є способи закриття петель та для в'язання яких виробів їх застосовують.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Тіньове в'язання

Тіньові візерунки використовують для в'язання пледів, прихваток тощо. Красиво виглядають візерунки тіньового в'язання на одязі. В'язати треба ниткою одного кольору. Схемою може слугувати картинка для вишивки, філейна схема, трафарет та ін. Тіньові візерунки дуже легко виконати, якщо засвоїти такі правила:

1. На схемах тіньового в'язання позначають тільки лицьові ряди.
2. Один рядок схеми позначає один ряд.
3. У лицьових рядах петлі малюнка вив'язують виворітними петлями, а петлі тла – лицьовими.
4. У виворітних рядах можливі два варіанти: 1) петлі малюнка вив'язуються лицьовими петлями, а петлі тла – виворітними; 2) усі петлі в'яжуть виворітними. У другому випадку малюнок виходить більш об'ємним.
5. Щоб тіньові візерунки мали чіткий вигляд, потрібно правильно дібрати нитки – вони мають бути досить товстими і непухнастими.

§ 5. Схеми для в'язання спицями

Існує велика кількість різноманітних візерунків, вив'язаних спицями. В основі кожного з них лежать звичайні лицьова та виворітна петлі. За допомогою наших простих інструкцій, детальних описів і зрозумілих схем згодом ви зможете вив'язати будь-який візерунок, навіть найскладніший!

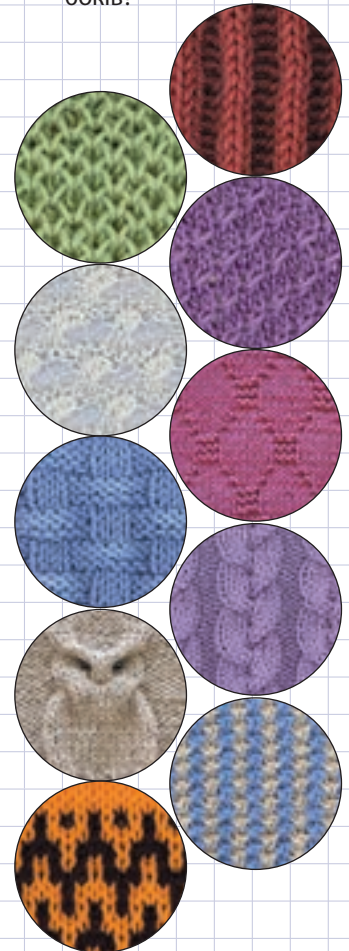
Види візерунків

Залежно від прийомів, які використовують під час в'язання, візерунки поділяють на кілька видів.

- *Резинки*. Вони пружні, дуже добре розтягуються; більшість резинок має двосторонній візерунок. Використовують для обробки низу виробу, комірів, спортивних светрів, шапочок, шаликів тощо.
- *Візерунки дрібної в'язки* своїм виглядом нагадують тканину (тканинні візерунки). Такими візерунками добре в'язати пальта, сукні, жіночі костюми і кофтинки, а також дитячі вироби.
- *Ажурні*. Головний елемент – отвори різної форми, які надають трикотажному полотну легкості. Отвори формуються за допомогою накидів. Тонка пряжа підкреслює мереживні форми.
- *Плетінки, ромби, клітинки*. Різноманітні візерунки – від найпростіших до складних і незвичайних – допоможуть вам створити оригінальний виріб.
- *Джгути і коси*. В'яжуть шляхом схрещування петель: групи петель міняють місцями за допомогою третьої додаткової спиці, а потім пров'язують. Отримують красиві переплетення.
- *Рельєфні*. Поверхня рельєфних візерунків утворена чергуванням опуклих і увігнутих ділянок: ці візерунки тривимірні, тому особливо виразні.
- *Багатоколірні*. Ці візерунки називають по-різному: барвисті візерунки або «лінівів» жакарди (не потребують великого досвіду і потребують набагато менше часу, ніж класичні жакарди).

Пригадайте...

- З чого складається в'язане полотно?
- Які прийоми в'язання спицями ви знаєте?
- Як виглядає в'язане полотно з лицьового та виворітного боків?

Умовні позначення петель

- ⊗ □ лицьова
- виворітна
- ∩ прями́й накид
- ∪ зворотний накид
- ▀ 2 петлі разом лицьовою за передні стінки
- ▁ 2 петлі разом лицьовою за задні стінки
- ≡ петлю зняти, робоча нитка за спицею
- ▬ петлю зняти, робоча нитка перед спицею
- ↗ 2 петлі схрестити вправо
- ↖ 2 петлі схрестити вліво
- ↗̄ перехват з нахилом управо
- ↖̄ перехват з нахилом уліво

Як записати схему візерунка

Послідовність виконання візерунків зображують у вигляді схем або наводять текстовий опис. Кожний елемент в'язання має умовне позначення. У інформаційних джерелах ви зустрінете різні умовні позначення, пояснення яких зазвичай розміщують поряд зі схемою. Ми ознайомимо вас із найпоширенішими з них.

Схема відомої вам панчішно́ї в'язки буде така:

2 ○○○○○○○○○○
×××××××× 1

Пружкові петлі на схемі не позначають.

Візерунок найчастіше складається з однакових елементів.

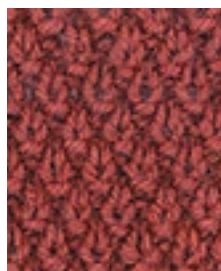
Частина візерунка, яка періодично повторюється, називають **рапортом**.

Рапорт візерунка обов'язково враховують, набираючи петлі для в'язання виробу, тобто кількість петель має бути кратно рапорту + петлі для симетрії + пружкові петлі.

На схемі ширину рапорту виділяють горизонтальною прямою, а висоту – вертикальною. У текстовому описі рапорт позначають зірочками (*...*), що означає повторення вив'язування петель, які розміщені між ними, до кінця ряду.

Приклад. «Подвійний рис» – двосторонній візерунок з лицьових і виворітних петель. Для виконання зразка набирають на спиці парну кількість петель.

Текстовий опис

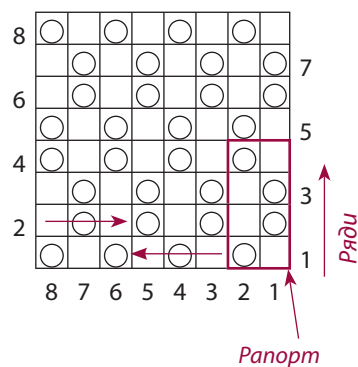
Візерунок «подвійний рис»

Рапорт

1-й ряд: * 1 лицьова, 1 виворітна *;
2-й ряд: * 1 лицьова, 1 виворітна *;
3-й ряд: * 1 виворітна, 1 лицьова *;
4-й ряд: * 1 виворітна, 1 лицьова *.

Далі візерунок повторюють з першого ряду.

Графічний опис

Як читати схему візерунка

1. Візерунок слід читати знизу вгору; непарні ряди – справа наліво, а парні – зліва направо.
2. Непарні ряди позначають лицьовий бік візерунка, парні – виворітний бік.
3. Якщо на схемі не вказано парні ряди, це означає, що їх в'яжуть за рисунком (як виглядає в'язка).
4. Петлі, розташовані перед рапортом або після нього, в'яжуть один раз – на початку або в кінці ряду.
5. Коли пров'язані всі ряди рапорту, роботу повторюють з першого ряду.
6. Усі непарні (лицьові) ряди йдуть від початкової нитки, а всі парні (виворітні) – до нитки. Коли ви в'яжете від нитки, то бачите лицьовий бік в'язання.

Як виконати візерунок «резинка»

Візерунки, у яких стовпчики лицьових петель чергуються з виворітними, називаються *поздовжніми резинками*. Резинки поділяються на групи: прості, патентні, візерунчасті.

Прості резинки позначають 1×1, 2×2 тощо. Перша цифра – кількість лицьових стовпчиків, друга – виворітних.

У резинці 1×1 рапорт становить 2 петлі, у резинці 2×2 – 4 петлі. Тому для виконання зразка резинки 1×1 наберіть парну кількість петель, резинки 2×2 – кратну 4.

Перший ряд в'яжіть за текстовим описом або графічною схемою.

Зверніть увагу на графічні схеми обох візерунків: парні ряди на них не вказано, тобто петлі в парних рядах в'яжіть за рисунком (лицьові – лицьовими, виворітні – виворітними).

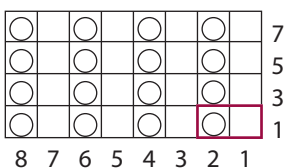
Візерунок
«резинка 1×1»

Візерунок
«резинка 2×2»

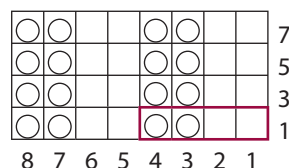
Схема резинки 1×1

- 1-й ряд: * 1 лицьова, 1 виворітна *;
2-й ряд: * 1 виворітна, 1 лицьова *.

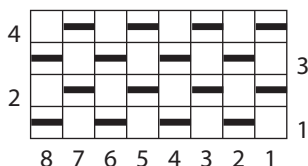
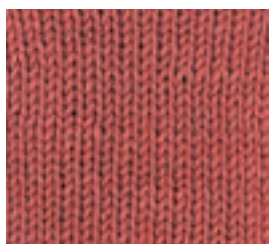

Схема резинки 2×2

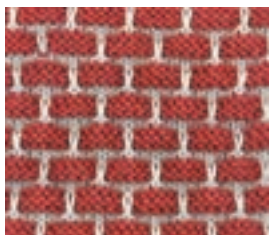
- 1-й ряд: * 2 лицьові, 2 виворітні *;
2-й ряд: * 2 виворітні, 2 лицьові *.

Що таке зняті та витягнуті петлі

«Порожня резинка» (подвійна резинка) – дуже популярний візерунок. Зовні він нагадує панчішну в'язку, але в результаті його виконання утворюється порожнина. Застосовують для в'язання комірів, планок, поясів у спідниць тощо. Всі ряди в'язуть однаково: лицьову чергують зі знятою петлею.

Двоколірний візерунок, у якому витягнуті петлі сірого кольору створюють ефект цеглинок.

До основних прийомів в'язання належать зняті й витягнуті петлі. Вони надають своєрідну красу візерункам, зокрема різнокольоровим. Знімати петлі можна кілька рядів поспіль, але не більше чотирьох. У результаті зняті петлі виходять витягнутими, тому що вони подовжуються на певну кількість рядів. Витягнуті петлі можна схрещувати з нахилом у лівий або правий бік. Зняті петлі використовують:

- для зменшення кількості петель ряду;
- для в'язання різнокольорових візерунків;
- для в'язання подвійної резинки.

Термін *зняти петлю* означає перенести її з однієї спиці на іншу, не пров'язуючи. Петля, знята як *виворітна*, не *перекручується*. Петля, знята як *лицьова*, *перекручується* (утворюється схрещена петля). У більшості випадків петля знімається як виворітна, якщо в інструкції не вказано інакше.

Щоб *зняти петлю як виворітну*, праву спицю вводять у петлю на лівій спиці так, як пров'язують виворітну петлю класичним способом, але не пров'язуючи її, а просто перекидаючи на праву спицю.

Для того щоб *зняти петлю як лицьову*, праву спицю вводять у петлю на лівій спиці так, як пров'язують класичну лицьову петлю, але, не пров'язуючи її, перекидають на праву спицю.

Під час в'язання різних візерунків вам може трапитися термін *протяжка*, який має три значення:

1) частина нитки між петлями. В описах в'язання моделей може трапитися формулювання «дати петлю з протяжки». Це означає, що петля пров'язується в проміжку між сусідніми петлями;

2) протяжкою називають метод пров'язування для закріплення петель ряду (див. § 4);

3) протяжка – частина нитки, розташована вільно на виворітному боці полотна, коли вив'язують жакардові візерунки.

Для чого потрібні зразки візерунків

Для закріплення кожного вивченого прийому в'язання бажано виконати невеликі зразки полотна (завдовжки приблизно 7–8 см, заввишки 5–6 см). Зразок

необхідно обережно випрасувати (не притискаючи праскою) з вивороту на м'якій тканині через чисту вологу ганчірку і залишити до повного висихання. Рельєфні візерунки і резинки прасувати не слід, бо вони деформуються.

Рекомендуємо укласти альбом і приклеювати в ньому вив'язані зразки. Під зразком стисло запишіть послідовність в'язання або намалюйте схему.

Виконання зразків візерунків за допомогою схем

Під час виготовлення в'язаного виробу вам доведеться виконувати зразки обраних візерунків. Щоб удосконалити майстерність у в'язанні, пропонуємо ознайомитися з деякими з них.

«Англійська резинка» відрізняється від простої тим, що одну з петель рапорту знімають з накидом непров'язаною, а в наступному ряду цю петлю пров'язують разом з накидом лицьовою за верхню стінку. Це двосторонній візерунок, його використовують для в'язання шапочок, шаликів і теплого спортивного одягу. Один зі способів його виконання такий.

Для зразка наберіть на спиці петлі, кількість яких ділиться на 3.

1-й ряд: * 1 накид (перед першою петлею), 1 петлю зняти, 2 петлі разом лицьовою, підхоплюючи петлі спереду *;

2-й ряд і всі наступні в'яжуть так, як перший, але разом пров'язуйте вже не дві петлі, а пару «петля – накид».

Ажурний візерунок «поперечна мережка». Ажурні візерунки утворюються в основному завдяки накидам, які в наступному ряду пров'язують як самостійні петлі. При в'язанні з накидами кількість петель у ряду збільшується, тому зайві петлі потрібно компенсувати, пров'язуючи дві або більше петель разом. Слід запам'ятати, що кількість петель в останньому ряду завжди повинна дорівнювати кількості петель у ряду, з якого повторюється візерунок.

Для зразка візерунка наберіть на спиці парну кількість петель. Рапорт по ширині – 2 петлі, по висоті – 6 рядів.

1-й і 3-й ряди: всі петлі лицьові;

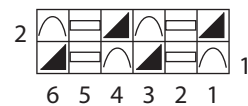
2-й ряд: всі петлі виворотні;

4-й ряд: всі петлі лицьові;

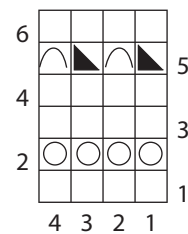
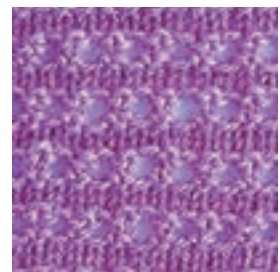
5-й ряд: * 2 петлі разом лицьовою з нахилом уліво, накид *;

6-й ряд: всі петлі лицьові.

Далі рисунок повторюють з 1-го до 6-го ряду.

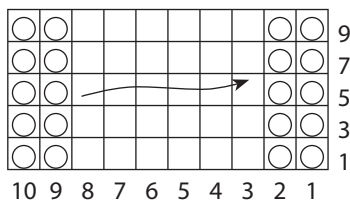
Зразок і графічна схема візерунка «англійська резинка»

Зразок і графічна схема візерунка «поперечна мережка»

Зразок і графічна схема джгута «вісімка»

Джгут «вісімка». Для виконання цього зразка вам знадобиться допоміжна спиця.

Наберіть таку кількість петель, що ділиться на 8, плюс 2 петлі для симетрії.

1, 3, 7, 9-й ряди: * 2 виворітні, 6 лицьових *, 2 виворітні.

Парні ряди в'яжуть за рисунком.

5-й ряд: * 2 виворітні, 3-тю, 4-ту і 5-ту петлі знімають на додаткову спицю з виворітного боку роботи, пров'язують 6-ту, 7-му і 8-му петлі лицьовими, а потім петлі з додаткової спиці також лицьовими *, 2 виворітні.

Переставивши в 5-му ряду групи петель, отримують «вісімку» (джгут) з нахилом управо. Якщо ви хочете зробити нахил джгута вліво, знімайте петлі на додаткову спицю перед роботою.

Практична робота

ДОБІР СХЕМ ДЛЯ В'ЯЗАННЯ ВИРОБІВ

Матеріали та інструменти: нитки, спиці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Розгляньте запропоновані зразки візерунків і оберіть по одному з кожного виду.
3. Доберіть вироби, в яких можна застосувати ці візерунки.
4. Доберіть вид і номер спиць для в'язання обраних візерунків.
5. Виберіть пряжу.
6. Вив'яжіть зразки візерунків, дотримуючись правил безпечної праці.
7. Заповніть таблицю.
8. Оцініть свою роботу.
9. Приберіть робоче місце.

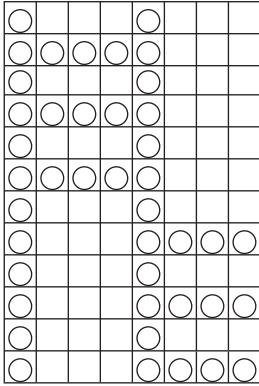
Таблиця. Добір схем для в'язання виробів

Вид і назва візерунка	Приклади виробів	Схема	Вид і номер спиць	Пряжа

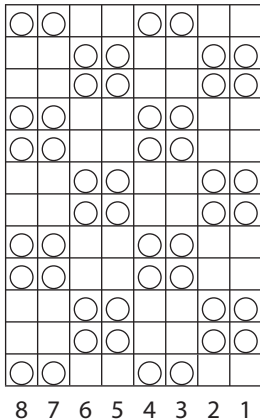
Запитання та завдання для повторення

1. Чому в'язання за схемами популярніше, ніж за текстовим описом?
2. Що позначають цифри на кожному ряду будь-якої схеми?
3. Що таке рапорт візерунка?
4. Установіть порядок в'язання схеми, пронумерувавши ряди і петлі.

5. Позначте ряди та рапорт у схемі.

Творче завдання

Користуючись інформаційними джерелами, складіть скарбничку візерунків за групами зі схемами та описом:

- з лицьових і виворітних петель;
- резинки;
- ажурні;
- дрібної в'язки;
- джгути і коси;
- жакардові.

§ 6. Виконання в'язаного полотна по колу. Багатоколірне в'язання

В'язання по колу

Пригадайте...

- Яке призначення має комплект із п'яти спиць та спиць із волосінню?
- Яку форму можуть мати вироби, вив'язані спицями?
- Які речі в'яжуть по колу?
- Як можна прикрасити в'язаний виріб?
- Які орнаменти характерні для дитячого, жіночого та чоловічого одягу?

В'язання кругового полотна – найдавніша техніка плетіння. Кругове в'язання використовують для виготовлення трубчастих виробів: шарпеток, рукавиць, панчіх. Для цього потрібні п'ять коротких спиць. Великі вироби – светри, спідниці, сукні – в'яжуть круговими спицями.

Техніка в'язання по колу має деякі переваги порівняно з прямиим в'язанням:

- виріб не має швів;
- відсутні пружкові петлі;
- виріб завжди розгорнутий до вас лицьовим боком, а робоча нитка під час виконання панчішної в'язки знаходиться за роботою, що дуже зручно для в'язання орнаментів.

Вироби, вив'язані по колу

Як в'язати по колу спицями на волосіні

Для роботи використовуйте спиці з волосінню такої довжини, щоб петлі виробу вільно розміщувалися на ній.

1. Наберіть на спиці необхідну кількість петель.

Вив'язуючи виріб по колу, враховують тільки рапорт візерунка. Кількість петель завжди має бути кратною рапорту.

Початковий ряд можна набирати одразу на спиці з волосінню або на прямих того самого номера, що й кругові.

2. Підведіть кінець однієї спиці до кінця другої і починайте вив'язувати петлі. Уважно стежте, щоб в'язання не перекутилося навколо волосіні, інакше виправити це після вив'язання хоча б одного ряду буде вже неможливо. Вив'яжіть першу петлю. Переконайтеся, що вона добре затягнута і щільно прилягає до спиці.

Перші кілька петель пров'яжіть не тільки робочою ниткою, а й вільним кінцем нитки. Це потрібно для того, щоб приховати отвір, який виникає внаслідок стикування ряду. Можна застосувати інший спосіб, набравши в початковому ряду одну зайву петлю. Потім її без пров'язування потрібно перенести на іншу (першу) спицю і, замикаючи коло, пров'язати разом з першою петлею.

3. Місце початку ряду позначте ниткою іншого кольору або маркером, щоб не помилитися з підрахунком рядів. Далі в'яжіть за рисунком.

4. Петлі спускайте по правій спиці й рівномірно розподіляйте по волосіні, щоб не було натягу. Дійшовши до кінця ряду, зніміть маркер з кінця лівої спиці й перемістіть його на праву спицю.

5. Продовжуйте в'язання, пам'ятаючи, що у разі кругового в'язання в'яжуть тільки лицьові ряди, тоді як у разі прямого – і лицьові, і виворітні.

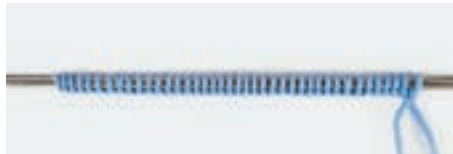

Як в'язати по колу на панчішних спицях

Для в'язання використовують комплект із п'яти прямих спиць з вістрям з двох боків. На чотирьох із них рівномірно розміщують петлі, п'ята спиця – робоча.

У деяких випадках для зручності в'яжуть на трьох спицях, наприклад пальці рукавиці, а денце берета краще в'язати на семи спицях, щоб його форма виходила круглішою.

1. В'язання почніть з набирання потрібної кількості петель, яка має бути кратною 4. Візьміть дві спиці, складіть їх разом і наберіть петлі. Потім одну спицю витягніть, а петлі розподіліть на чотирьох спицях порівну.

2. Спиці розкладіть квадратом, контролюйте, щоб петлі не були перекручені. Візьміть квадрат зі спиць у ліву руку, а робочу нитку від четвертої спиці накиньте на вказівний палець лівої руки. Робоча нитка повинна бути за роботою.

3. У праву руку візьміть п'яту спицю і пров'яжіть першу петлю початкового ряду. Затягніть робочу нитку так, щоб ця петля й остання петля на четвертій спиці щільно притискалися одна до одної. Таким чином, з'єднавши першу і четверту спиці, отримаєте коло з петель. Далі в'яжіть по зовнішньому боці кола.

Як в'язати по колу від центра

В'язання від центра – це виконання виробу круговими рядами дедалі більшої довжини.

Форма в'язаного полотна залежить від кількості й місця додавання петель (коло, овал, квадрат або будь-який багатокутник). У разі в'язання на трьох спицях і додавання петель на початку й у кінці кожної спиці отримуємо трикутник. Чотири прибавки через рівні проміжки дають квадрат. Рівномірне додавання в 6–8 місцях створює коло або багатокутник залежно від візерунка. В'язання від центра краще практикувати за готовими схемами.

1. У початковому ряду має бути не менше трьох петель. Набирання петель можливе кількома способами:

- всіх петель на 2 складені разом спиці;
- гачком із кільця з нитки;
- спицями із кільця з нитки;
- із ланцюжка повітряних петель, вив'язаних гачком.

2. В'язання по колу від центра починають панчішними спицями. Коли довжина ряду стає такою, що робота не вміщується на спицях, додають кілька панчішних спиць або переходять на кругові на волосіні. Іноді під час в'язання великих виробів такий перехід доводиться здійснювати не один раз.

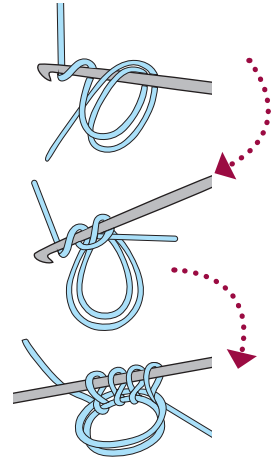
Способи набирання петель із кільця з нитки

За допомогою гачка. Кілька разів намотайте робочу нитку на палець лівої руки, утворюючи два кільця. Далі зніміть ці кільця, притримуючи їх. Гачком обв'яжіть кільце, набравши необхідну для початку в'язання кількість петель. Для цього пропустіть гачок крізь отримані кільця, захопіть нитку, витягніть її. На гачку виникла петля, через яку знову протягніть нитку і затягніть. У такий спосіб утворіть потрібну кількість петель, які потім начепіть на спицю.

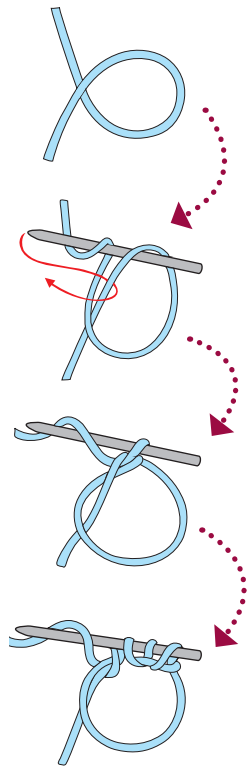
Якщо кільце з нитки виявилось завеликим, обережно потягніть за кінець нитки, стягуючи його. Починайте в'язання першого ряду лицьовими петлями, вводячи спицю з лицьового боку на виворітний. Перший ряд в'яжіть акуратно й уважно, тому що петлі, зроблені гачком, малоеластичні та можуть порватися. Після початкового лицьового ряду розподіліть петлі на спиці й починайте в'язати обраним візерунком.

За допомогою спиці. Цей спосіб подібний до набирання гачком. Спицю тримайте у правій руці. Робочою ниткою обкрутіть вказівний палець лівої руки, спицею підхопіть нитку, що йде від клубка, витягніть першу петлю. Зробіть накид, витягніть наступну петлю. Повторюйте, доки не наберете потрібну кількість петель. Розподіліть їх на 4 спицях. Пров'яжіть кілька рядів, потягніть за вільний кінець нитки і стягніть петлі. Такий набір петель використовують для мереживного в'язання, наприклад, серветок, скатертин, хусток.

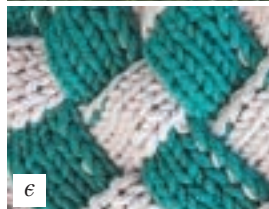
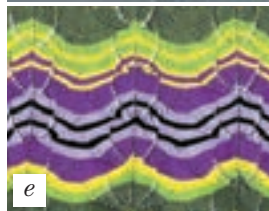
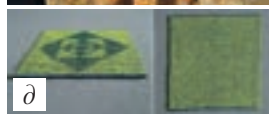
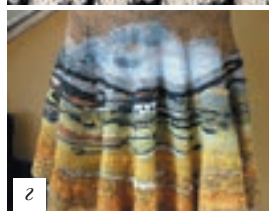
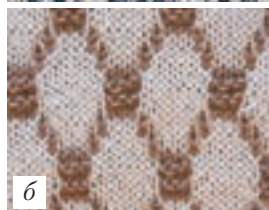
Порада. У разі в'язання від центра 6 клинами утворюється плоский круг, якщо рівномірно додавати по 6 петель у кожному ряду, 8 клинами – по 8 петель у кожному ряду.

Набирання петель із кільця з нитки за допомогою гачка

Набирання петель із кільця з нитки за допомогою спиці

Зразки візерунків, виконаних різними способами в'язання

Багатоколірне в'язання

Мабуть, ви не раз звертали увагу на різнокольорові малюнки, які прикрашають светри, кофтинки, шапки та інші в'язані речі. Горизонтальні й вертикальні смуги, клітинки і трикутники – навіть найпростіші геометричні візерунки стають набагато цікавішими, якщо для в'язання використовують пряжу різних кольорів.

Багатоколірне в'язання – це в'язання пряжею двох або більше кольорів.

Які є техніки багатоколірного в'язання

Багатоколірне в'язання розрізняють за способом виконання.

Жаккард (рис. а) – виконують панчішною в'язкою (лицьовою гладдю) зі зміною кольорів пряжі, що утворює орнамент. Зміна кольорів відбувається на виворітному боці виробу за допомогою протяжок.

«**Бохус**» (рис. б) – виконують так само, як жаккард, але не лише лицьовими, а й виворітними петлями (по лицьовому боці виробу).

«**Лінійний**» жаккард (рис. в) – кожний ряд в'яжуть пряжею одного кольору, зміна кольору в ряду не відбувається. Візерунок утворюється, як правило, за рахунок витягнутих петель.

Інтарсія (рис. з) – кожен кольорову ділянку в'яжуть від іншого клубка. Виріб складається з блоків різного кольору і форми. І з лицьового, і з виворітного боків виходить однаковий малюнок, а протяжок ниток немає.

Ілюзорне в'язання (рис. д) – будь-яку картинку ілюзорного в'язання виконують не менше ніж із двох ниток контрастних кольорів. Якщо дивитися на виріб з різних боків, можна побачити або тільки смуги, або різноманітні малюнки.

Місоні (рис. е) – в'язання складних кольорових зигзагоподібних ліній.

Ентерлак (рис. е) – цю техніку часто називають «печворк». Полотно складається з ніби переплетених стрічок. Візерунок виконують єдиним полотном, невеликі смужки в'яжуть послідовно рядами, спрямовуючи спочатку в один бік, потім в інший.

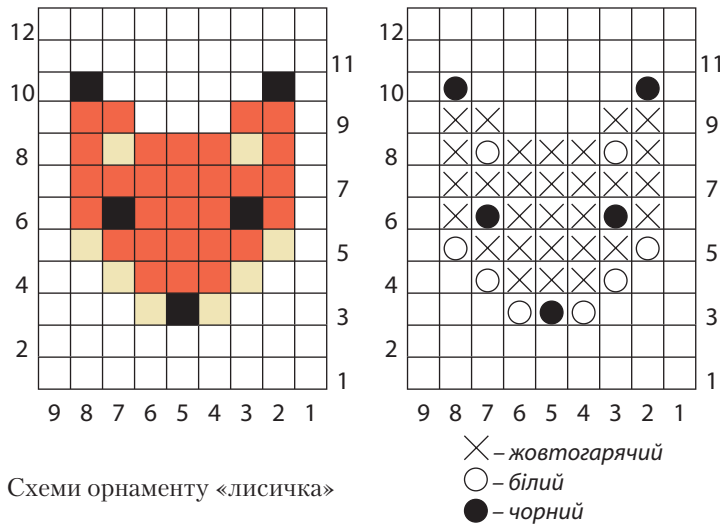
Як в'язати орнамент

Орнамент – найскладніший вид кольорового в'язання.

Орнамент можна в'язати з будь-якого візерунка для вишивання хрестиком. Схематичний малюнок роблять на папері в клітинку і розфарбовують у відповідні кольори. Кожна клітинка на візерунку означає петлю орнаменту.

Основні правила складання схем орнаменту:

- тло позначають білими клітинками;
- на схемі зображують лицьовий і виворітний боки роботи: непарні ряди – лицьовий бік, парні – виворітний;
- клітинки орнаменту можна розфарбувати олівцями або виділити умовними позначками кольорів.

Схеми орнаменту «лисичка»

Орнамент виконують панчішною в'язкою. З лицьового боку роботи кольорові петлі вив'язують лицьовими, з виворітного – виворітними. Петлі орнаменту під час в'язання лицьового боку треба лічити справа наліво, виворітного – зліва направо.

Основний принцип виконання орнаментів: вив'язавши певну кількість петель ниткою з одного мотка, його залишають на виворітному боці роботи і продовжують роботу з іншого мотка. Нитку вводять так, щоб вона не затягувала в'язане полотно. На виворітному боці виробу утворюються кольорові протяжки з ниток.

Зразки двоколірних орнаментів

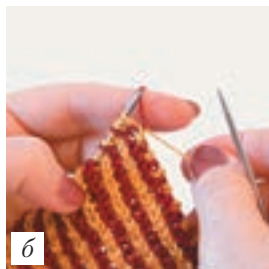
Що спільного між вишивкою хрестиком та в'язанням орнаментів?

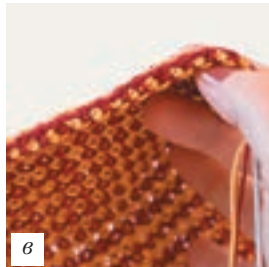
Приєднання нитки іншого кольору на початку ряду

а

б

в

Зміна кольору пряжі на початку ряду

Як приєднати нитку іншого кольору на початку ряду

Хоч би яким видом багатоколірного в'язання ви користувалися, завжди виникає необхідність приєднувати пряжу іншого кольору на початку або під час в'язання ряду.

1. Захопіть нитку нового кольору разом із ниткою попереднього кольору і двома нитками разом вив'яжіть пружкову петлю ряду, який передує ряду, у якому вводиться пряжа нового кольору (у цьому разі нитка бордова).
2. Переверніть роботу, пружкову петлю зніміть і далі ряд в'яжіть пряжею нового кольору. Кінець нитки, що залишився, заховайте гачком у пружкові петлі.

Як змінювати нитки різних кольорів на початку ряду

Іноді виникає необхідність часто змінювати колір нитки на початку ряду, зокрема у разі в'язання «лінійних» жакардів. У цьому випадку для оформлення бічного краю полотна застосуйте такі способи.

1-й спосіб (рис. а)

1. Пружкові петлі пров'яжіть пряжею обох кольорів.
2. Переверніть роботу, пружкові петлі зніміть, а ряд в'яжіть потрібним кольором. Утворюється охайний бічний край полотна.

2-й спосіб (рис. б, в)

1. Пров'яжіть останню петлю ряду лицьовою за передню стінку.
2. Переверніть роботу, пружкову петлю не знімайте, а пров'яжіть лицьовою, але вже іншого кольору, при цьому робоча нитка повинна йти зверху.

Красива декоративна крайка доречна для в'язання шаликів. Щоб натяг полотна по бічних краях деталі був однаковий, на іншому кінці ряду першу пружкову петлю також потрібно пров'язати лицьовою, а не знімати.

Якщо між рядами, у яких відбувається зміна кольору, велика відстань, то краще протягнути нитку неробочого кольору через протяжки між передостанньою та останньою (пружковою) петлями.

Як утворювати протяжки

Вив'язуючи орнаменти, іноді отримують дуже довгі протяжки, які створюють незручності під час експлуатації готового виробу. Якщо між зміною кольорів більше ніж чотири петлі, то протяжки переплітають з робочою ниткою.

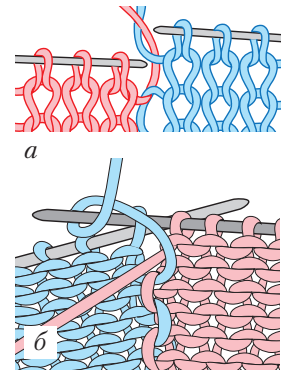

Закріплення протяжок на виворітному боці полотна

Як схрещувати нитки різних кольорів під час в'язання вертикальних смуг

Якщо кольори візерунка з'єднуються по вертикальній лінії, тобто кольори не зміщуються в той чи інший бік, у середині полотна утворюється отвір. Щоб уникнути цього, потрібно схрещувати нитки:

1. Дов'язавши у лицьовому ряду до місця з'єднання кольорів, візьміть у ліву руку обидві нитки і зробіть зчеплення ниток поворотом на себе.
2. Нитку, якою не в'яжете, притисніть вказівним пальцем правої руки до правої спиці, а робочою ниткою продовжуйте в'язати.
3. У виворітному ряду поверніть обидві нитки від себе. Неробоча нитка буде знизу, а робоча – зверху.

Схрещення ниток у рядах: *а* – лицьовому; *б* – виворітному

Порада. Щоб при багатоколірному в'язанні мотки ниток не плуталися, використовуйте для їх кріплення один зі способів.

Як ви вважаєте, чи відрізняються орнаменти для повсякденного та святкового одягу?

В'язальні наперстки

Практична робота 1

В'ЯЗАННЯ ПОЛОТНА ПО КОЛУ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Доберіть нитки та спиці для в'язання.
3. Вив'яжіть зразок обраним способом.
4. Оцініть свою роботу.
5. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Практична робота 2

В'ЯЗАННЯ ОРНАМЕНТУ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці, папір у клітинку, кольорові олівці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Користуючись інформаційними джерелами, оберіть орнамент для в'язання або складіть схему орнаменту на папері в клітинку.
3. Доберіть нитки та спиці для в'язання.
4. Вив'яжіть орнамент.
5. Оцініть свою роботу.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які ви знаєте способи в'язання по колу?
2. Назвіть особливості в'язання по колу.
3. Як розрахувати кількість петель для в'язання по колу?
4. Назвіть основні правила складання схем для в'язання орнаментів.
5. Яке в'язання використовують для створення орнаментів: панчішне, резинкою чи рельєфними візерунками?

Творче завдання

1. Запропонуйте в'язаний виріб, виконаний по колу або спіралі, для оздоблення кухні (прихватка, серветка тощо). Доберіть схему для в'язання, інструменти і матеріали. Обґрунтуйте свій вибір.
2. Користуючись інформаційними джерелами, складіть колекцію схем для багатоколірного в'язання.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

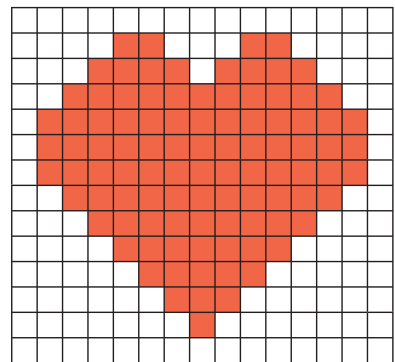
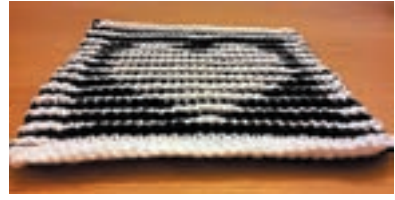
Ілюзорне в'язання

Одним із яскравих прикладів незвичайного застосування в'язаного полотна є картини з ілюзіями (ілюзорне в'язання). Оригінальність техніки в тому, що зображення можна побачити, тільки дивлячись на картину збоку; дивлячись прямо, бачите лише смуги.

На схемі в'язання позначають тільки ряди з малюнком, тобто на схемі одна клітинка – це одна петля і два ряди. Для цього виду в'язання підійдуть філейні схеми, трафарети, монохромні картинки.

Ця незвична, на перший погляд, техніка досить проста, потрібно лише дотримуватися кількох правил.

1. В'яжіть двома різними кольорами. Нитка одного кольору – це тло. Нитка другого кольору – це малюнок.
2. Кожним кольором в'яжіть по 2 ряди. Непарні ряди – усі лицьові петлі, парні ряди – малюнок за схемою.
3. Почніть ниткою кольору тла (нитка 1), в'яжіть кілька рядів хустковою в'язкою.
4. Приєднайте нитку малюнка (нитка 2), в'яжіть 1 ряд лицьовими петлями. У наступному ряду починайте в'язати малюнок.
5. Коли в'яжете ниткою 1, тло вив'язуйте лицьовими, а малюнок – виворітними. Коли в'яжете ниткою 2, то навпаки: тло – виворітними, малюнок – лицьовими.
6. Вив'язавши другий ряд одного кольору, пружкову петлю пров'яжіть обома нитками. Пруг вийде трохи щільнішим, але не буде перекосів полотна. У наступному ряду першу петлю зніміть, робочу нитку заведіть за полотно, а непотрібну вам нитку залиште перед полотном.
7. Щоб побачити один рядок малюнка, потрібно вив'язати чотири ряди.

§ 7. Способи з'єднання деталей в'язаного виробу

Пригадайте...

- Які ви знаєте способи з'єднання деталей виробів за допомогою гачка?
- Перелічіть способи з'єднання в'язаних деталей методом зшивання.

Порада. Завжди перевіряйте етикетку на мотку пряжі. Протестуйте невеликий зразок пряжі, перш ніж розпочати прасування або відпарювання в'язаних деталей. Натуральні волокна зазвичай зберігають свою форму, а штучні нитки можуть деформуватися, тому для їх обробки потрібна негаряча праска без зволоження.

Досвідчені любителі в'язання, починаючи нову роботу, заздалегідь визначають, як будуть зшивати деталі виробу, і залежно від того виконують їхній прут так, щоб шов не зіпсував візерунка в'язки. Цей вибір дуже важливий, адже через невдалий шов навіть найкрасивіший в'язаний виріб може втратити привабливість.

У разі досить тонкого і щільного в'язання деталі можна з'єднати на швейній машині великими стібками. Також для з'єднання деталей використовують гачок. У цьому параграфі ми розглянемо види швів для з'єднання в'язаних деталей вручну за допомогою голки.

Спеціальні трикотажні шви поділяють на види: для з'єднання деталей виробу по горизонталі, вертикалі й кетельні шви.

Основні принципи зшивання в'язаних деталей такі:

- перша й остання петлі ряду мають збігатися;
- малюнок, якщо він є, не має спотворюватися в місці шва;
- вузли та кінці ниток мають бути непомітними.

Перед тим як зшивати в'язані полотна, їх потрібно правильно підготувати. Якість готового виробу залежить від волого-теплової обробки деталей і виконаних швів.

Перед складанням деталей необхідно виконати їхню обробку, інакше навіть гарно вив'язаний виріб матиме неохайний вигляд. Вив'язані деталі слід припасувати за розміром до викрійки в такій послідовності:

Крок 1. Переведіть контури викрійки на клапоть тканини, позначте середину деталі, а в приталених виробках – лінію талії.

Крок 2. Пришилільте вив'язану деталь, спочатку фіксуючи середину та лінію талії. За допомогою сантиметрової стрічки перевірте розміри деталей. Деталь розташовуйте лицьовим боком униз. Шпильки встромлюйте в пружкові петлі на невеликій відстані одна від одної. Під них бажано покласти шматочки

вати, щоб не залишилося іржавих плям, особливо якщо пряжа світла.

Крок 3. Під час припилювання виправляйте невеликі огріхи в'язання: десь злегка натягніть деталь, десь трохи припосадіть. Однак зважайте на те, що загалом деталь має розташовуватися вільно, без великого натягу і зайвої слабини. Якщо ви бачите, що деталь значно відрізняється за розміром від викрійки – не полніуйтеся перев'язати невдалу ділянку або всю деталь – великі помилки волого-теплова обробка не виправить.

Крок 4. Виконайте волого-теплову обробку. Побризкайте деталь водою, накрийте вологою бавовняною тканиною і добре висушіть. Деталі з чистої вовни чи бавовни, вив'язані лицьовою гладдю або жакардом, можна злегка пропарити праскою в режимі відпарювання або через вологу тканину. Ніколи не пропарюйте еластичні візерунки (можуть дуже розтягтися) і резинки, а також рельєфні візерунки, які можуть втратити форму. Замість цього покропіть їх водою з пульверизатора і дайте висохнути природним чином. Погано реагують на обробку паром вироби з віскозної пряжі, шовку, мохеру, синтетичних волокон. На відміну від волого-теплової обробки тканин, в'язані деталі в жодному разі не можна притискати праскою, інакше в'язане полотно втратить свою еластичність. Тримайте праску над виробом.

Припилювання деталі до викрійки

Правила з'єднання деталей

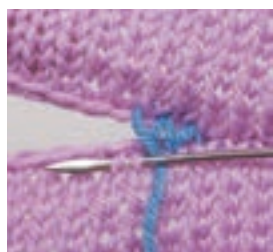
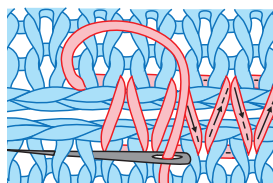
Щоб готовий виріб мав гарний вигляд і добре сидів на фігурі, зшивати в'язані деталі потрібно тільки в правильній послідовності й відповідним трикотажним швом. Для цього дотримуйтеся таких правил:

1. Для з'єднання деталей використовуйте нитки, з яких вив'язане трикотажне полотно. Виняток становлять нитки непрядені, декоровані, у вигляді шнура. У цьому випадку деталі треба зшивати плоскою міцною ниткою схожого кольору. Переконайтеся в тому, що ця нитка не линяє під час прання.
2. Після проведення волого-теплової обробки деталей виробу зметайте їх і приміряйте виріб.
3. Виконуйте шви в такій послідовності: плечові, бічні, шви на рукавах. Останніми вшивайте рукави в пройми.
4. Не використовуйте занадто довгу нитку для шиття. Вона не має бути довшою за 45 см. Постійне тертя об полотно може спричинити обрив нитки.
5. Намагайтеся рівномірно натягувати нитку під час шиття. Стежте за тим, щоб шов утворював охайну пряму лінію. Якщо шов горизонтальний, орієнтуйтеся на петлі одного ряду, якщо вертикальний – на вертикальний ряд однієї петлі. Щоб бачити лінію шва чіткіше, прокладіть контрастну наметувальну нитку в потрібні петлі або ряд.

6. Якщо дві деталі, які ви зшиваєте, децю різняться за довжиною, цей дефект можна усунути легкою припосадкою у шов. Ця різниця не має перевищувати 1,5 см. Інакше одну з деталей доведеться вив'язати наново.
7. Такі деталі виробу, як комір-гольф або манжети із закатом, зшиваються особливим способом. Частина шва (до згину деталі) виконують по лицьовому боку, решту – по виворітному. У результаті шва не буде видно, тому що він опиниться всередині виробу.
8. Якщо у вас залишилася довга нитка після набирання початкового ряду, можете використати її для зшивання деталей.

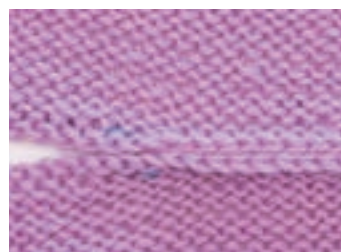
Як виконати горизонтальний трикотажний шов по закріпленому краю

Шов застосовують для з'єднання двох закріплених країв деталей, виконаних хустковою або панчішною в'язками, на яких він буде малопомітним. Такий спосіб дозволяє отримати міцне й охайне з'єднання плечових швів, кокеток та інших деталей. Бажано, щоб кількість петель останнього ряду обох деталей, що зшивають, була однаковою. Рекомендуємо під час закріплення петель останнього ряду виробу залишати довгу нитку, щоб за потреби використати її для зшивання деталей.

Послідовність виконання горизонтального шва на полотні панчісної в'язки

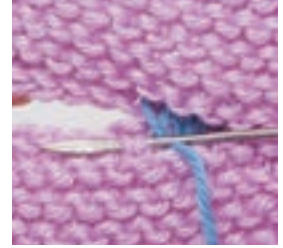
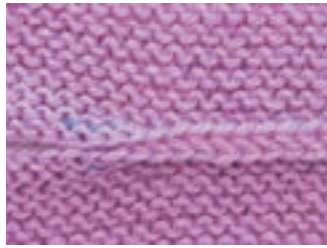
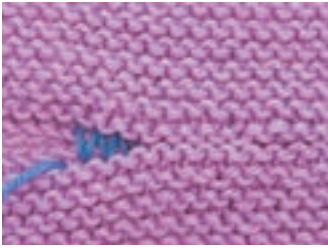
1. Останній ряд деталей закріпіть класичним способом з лицьового боку лицьовими петлями.
2. Складіть деталі пругами одна до одної лицьовим боком догори.
3. По черзі підхоплюйте голкою петлю то зверху, то знизу. Щоб вертикальні доріжки петель збіглися і шов був непомітним, важливо правильно підхопити петлі. Якщо уявити петлі у вигляді стрілки (V), то у разі з'єднання деталей, вив'язаних лицьовою гладдю, стрілки петель мають бути спрямованими до пруга деталі.
4. Зробивши 2–3 стібки, нитку ретельно затягніть. Такий шов красиво виглядає і на лицьовому боці виробу, і на виворітному.

Послідовність виконання горизонтального шва на полотні хусткової в'язки

З'єднання виконують так само, як за попереднього способу, але є важливі відмінності.

1. Останній ряд закріпіть класичним способом з виворітного боку виворітними петлями.
2. Петлі підхоплюйте так, щоб їхні стрілки були спрямовані в протилежний від пруга бік.

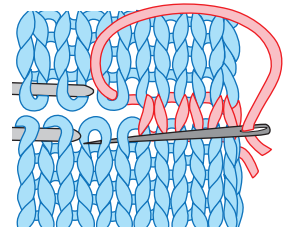
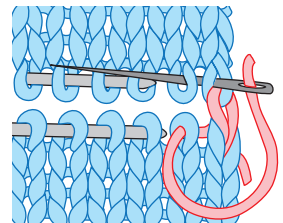
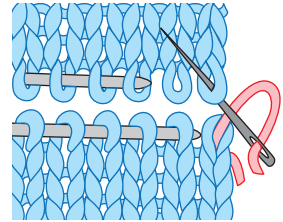

Як виконати шов «петля в петлю» на лицьовій гладі

Трикотажний шов «петля в петлю» призначений для з'єднання деталей на відкритих петлях панчішного полотна. Уважно роздивіться, як перевивається нитка лицьової гладі. Трикотажний шов повністю повторює рух нитки по ряду.

Для виконання шва потрібна нитка утричі довша, ніж шов, плюс 15–20 см на тримання й закріплення нитки. Кількість петель на деталях має бути однаковою.

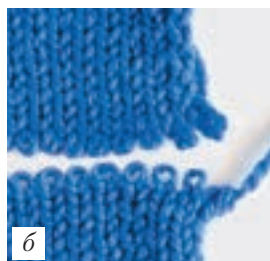
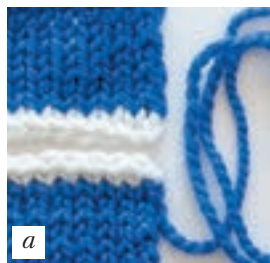
Цей шов можна виконувати одразу зі спиць або спочатку відпрасувати деталі – як зручніше. В останньому випадку вив'яжіть ряд допоміжною ниткою (краще іншого кольору) і закріпіть його. Виконайте вологотеплову обробку. Допоміжну нитку розпустіть. Залишаться запросовані відкриті петлі, на яких зручно виконувати шов. Якщо шов довгий, то петлі з допоміжної нитки можна розпускати не одразу, а поступово, щоб не «загубити» основні петлі.

Трикотажний шов «петля в петлю»

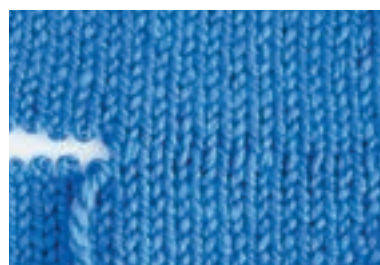
Голка входить в одну й ту саму петлю двічі: спочатку знизу, потім зверху.

Виконання трикотажного шва «петля в петлю»

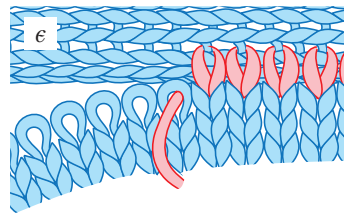
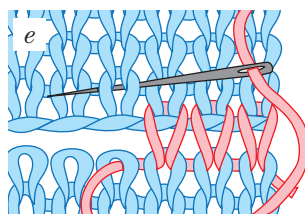
1. Деталі складіть відкритими петлями одна до одної (рис. а). Допоміжну нитку розпустіть.
2. Введіть голку знизу вгору в першу (пружкову) петлю на нижній деталі та витягніть нитку (рис. б).
3. Введіть голку знизу вгору в першу петлю верхньої деталі та протягніть нитку (рис. в).
4. Поверніться до нижньої деталі. Введіть голку в першу петлю за задню стінку та в другу петлю – за передню (рис. г). Протягніть нитку.
5. Такі самі дії виконайте на верхній деталі (рис. д).
6. Продовжуйте по черзі з'єднувати петлі обох деталей. Завжди захоплюйте голкою задню стінку попередньої петлі та передню – наступної.

Такий вигляд має готовий шов «петля в петлю». Це найбільш непомітний поперечний трикотажний шов

Швом «петля в петлю» можна з'єднати деталі, коли петлі однієї з них закріплені (рис. е). Для цього виведіть голку з петлі нижнього ряду і введіть її горизонтально під першу петлю верхнього ряду, залишаючи закріплені петлі на вивороті. Знову введіть у петлю нижнього ряду і виведіть із сусідньої петлі. Повторюйте до кінця з'єднання деталей.

Шов «петля в петлю» застосовують також, якщо ряди деталей розташовані перпендикулярно один до одного і петлі можна відкрити тільки на одній з деталей (рис. є). Голку вводять у відкриті петлі полотна, потім у полотно, яке вважається поперечним, захоплюючи дуги петель, розташованих поряд із пружковими.

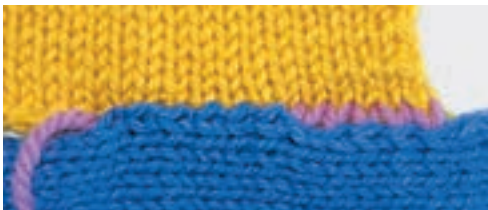

Як зшити поздовжнє та поперечне в'язані полотна

Таке з'єднання деталей виробу використовують, наприклад, у разі зшивання рукава з проймою або кокетки з виробом. Цей трикотажний шов виходить охайним і з лицьового, і з виворітного боків. Для його виконання необхідно бічний пруг поперечного полотна оформити кіскою. Закріплюючи петлі на поперечній деталі, залиште довгу нитку. Нею будете виконувати шов. Працюватимете на лицьовому боці.

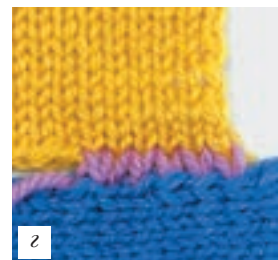
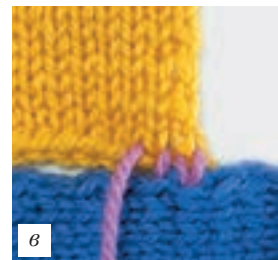
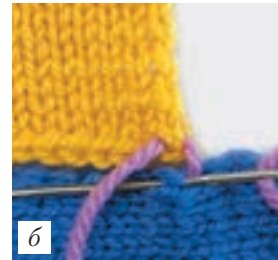
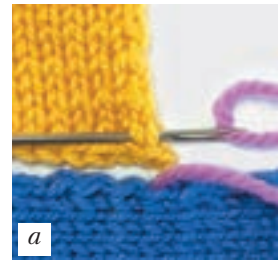
1. На початку шва голку введіть у пружкову петлю поперечного полотна знизу вгору, потім підхопіть петлю поперечного полотна за «стрілку» петлі – те місце, де стінки петлі сходяться в одну точку (рис. а).
2. Підхопіть протяжку біля пружка поздовжного полотна (рис. б).
3. Знову підхопіть петлю поперечного полотна (рис. в). Повторюйте п. 2–3 (рис. г).

У цього шва можуть бути два варіанти виконання. Перший – коли петлі шва затягуються неповністю і слугують продовженням петель поперечного полотна. Такий м'який і пластичний шов рекомендують для товстої пряжі та дитячих речей. Другий варіант – петля, що з'єднує, затягується щільно. Шов утворюється жорсткіший, але кращий на вигляд. Цей варіант бажано використовувати у виробах з тонкої пряжі та пряжі середньої товщини.

Праворуч – з'єднувальні петлі затягнуті слабо, ліворуч – щільно

У деяких випадках пружкові петлі поздовжного полотна довші, ніж петлі поперечного. Якщо зшивати їх так, як описано вище, поперечне полотно буде розтягуватися. У цьому разі використовують такий прийом: за одну протяжку поперечного полотна підхоплюють дві петлі поздовжного полотна.

Зшивання поздовжного та поперечного в'язаних полотен

Як виконати матрацний трикотажний шов

Матрацний вертикальний шов дозволяє з'єднувати деталі в'язаного виробу непомітно. Для цього зазвичай використовують ті самі нитки, з яких в'язали виріб. Виконують шов з лицьового боку.

1. Введіть голку під протяжку між пружковою петлею і першою петлею ряду по черзі то з краю однієї деталі, то з краю іншої. Для цього зручно використовувати голку із загнутим вістрям або трикотажну голку з тупим вістрям.
2. Через 1,5–2 см затягніть шов, інакше він може вийти нерівномірним.

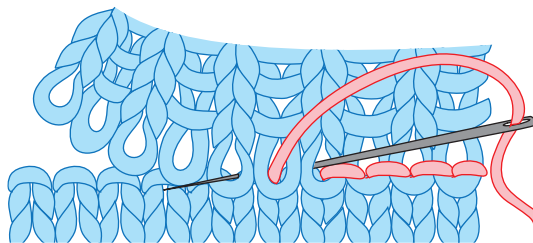
З лицьового боку матрацний шов майже непомітний і охайно виглядає з виворітного. Якщо полотно вив'язане з дуже тонких ниток візерунком дрібної в'язки, то можна захоплювати одразу по дві протяжки.

Як виконати кетельний шов

Кетельний шов – це еластичний трикотажний шов, який використовують для приєднання дрібних в'язаних деталей до основного полотна, обробки на в'язаному полотні горизонтальних розрізів (наприклад, прорізних петель). Кетельним швом закріплюють петлі останнього ряду подвійної планки круглої горловини, щоб отримати тонкий еластичний пруг. Окрім того, ним підшивають підгин виробу.

Виконуйте шов так:

1. З виворітного боку введіть голку в 2-гу петлю та витягніть нитку на лицьовий бік роботи.
2. Введіть голку згори в 1-шу петлю, витягніть на лицьовий бік роботи через 3-тю петлю.

3. Введіть голку ще раз в 2-гу петлю, але вже згори, і витягніть на лицьовий бік через 4-ту петлю.

Повторюйте до кінця ряду.

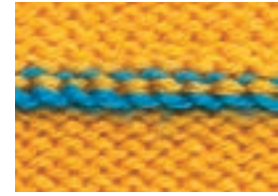
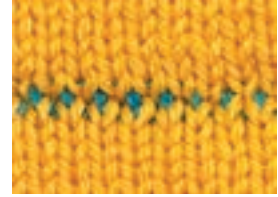
Затягуйте нитку так, щоб шов не псував розмірів основної деталі.

Як виконати трикотажний шов трьома спицями

Спосіб з'єднання в'язаних деталей за допомогою третьої спиці – добра альтернатива для тих, хто не любить працювати голкою. Крім того, він набагато простіший у виконанні, ніж інші трикотажні шви. Шов виходить м'яким, плоским, акуратно виглядає, не розтягує лінію з'єднання деталей, тримає її. Цей метод можна застосовувати для з'єднання плечових швів, частин п'ятки або миски шкарпеток, для в'язання деяких моделей шапок. Роботу виконують по виворітному боці, але можна й по лицьовому – тоді шов буде декоративним. Залиште на одній деталі нитку приблизно в 5 разів довшу, ніж шов, плюс 10–15 см.

Відмінність цього методу від закріплення петель ряду класичним способом лише в тому, що одночасно пров'язують дві петлі – по одній з кожної спиці.

1. Складіть спиці з розташованими на них петлями разом і візьміть їх у ліву руку (*рис. а*).

Такий вигляд має шов, виконаний за допомогою трьох спиць. Нитка шва контрастного кольору – для наочності

2. Пров'яжіть разом лицьовою по одній петлі з кожної спиці. Зробіть це ще раз. На правій спиці отримали дві петлі (*рис. б*).
3. Першу з цих петель перекиньте через другу так, як за класичного способу закріплення петель (*рис. в*).
4. Знову пров'яжіть дві петлі з лівих спиць, але вже один раз, потім перекиньте петлі. Так продовжуйте ряд до кінця (*рис. г*).

Порада. Якщо у вас на одній деталі петель більше, то за необхідності пров'яжіть петлю тільки з однієї спиці й закріплюйте її. Так ви отримаєте посадку однієї деталі щодо іншої.

Практична робота

З'ЄДНАННЯ ДЕТАЛЕЙ В'ЯЗАНОГО ВИРОБУ

Матеріали та інструменти: нитки, спиці, голка, ножиці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Оберіть спосіб з'єднання деталей.
3. Вив'яжіть зразки 10×10 см панчішною в'язкою.
4. З'єднайте обраним способом.
5. Перевірте якість роботи.
6. Оцініть свою роботу.
7. Приберіть робоче місце.
8. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які шви застосовують для з'єднання деталей в'язаних виробів?
2. Як правильно підготувати деталі в'язаного виробу до з'єднання?
3. Як виконати трикотажний шов «петля в петлю»?
4. Для чого застосовують кетельний шов?

Творче завдання

Доберіть види в'язаних виробів та доцільний варіант з'єднання їхніх деталей. Обґрунтуйте вибір. Створіть власну презентацію.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Як вив'язати планку

Планками оформлюють краї деталей: низ виробу і рукавів, шаликів і пледів тощо. У вигляді планки часто виконують застібку. Планки можна розділити на два основних види: суцільнов'язані – ті, що в'яжуть разом з основною деталлю, та вив'язані окремо. Вибір способу в'язання планки залежить від моделі, візерунків планки та основної деталі. Має значення й колір пряжі: якщо планку в'яжуть іншим кольором, ніж основна деталь, її зручніше виконати окремо. Для суцільнов'язаних планок найчастіше використовують двосторонні щільні візерунки, наприклад, хусткову, порожню резинку, «рис».

Планка, вив'язана окремо від основної деталі. Петлі планки набирають із пружкових петель основної деталі, тому ця деталь повинна мати рівну крайку, тобто першу петлю ряду слід знімати, а останню – вив'язувати виворітною.

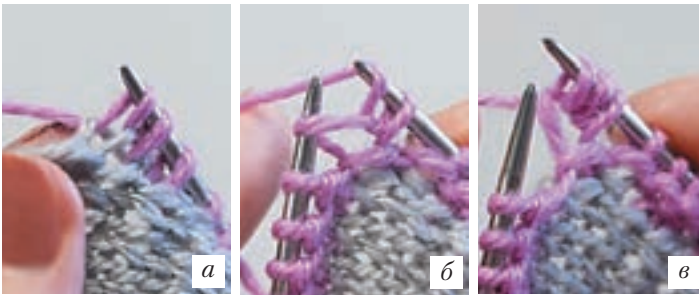
Для того щоб планка не була стягнутою або хвилястою, потрібно правильно розрахувати кількість петель для в'язання.

Вив'яжіть зразок основної деталі панчішною в'язкою, а планки – хустковою.

Визначте щільність в'язання панчісної в'язки по вертикалі в 10 см. Наприклад, вийшло 30 рядів або 15 пружкових петель (одна пружкова петля утворюється двома рядами). Щільність в'язання хусткової в'язки по горизонталі – 21 петля в 10 см. Це означає, що з кожних 15 пружкових петель потрібно набрати 21 петлю для планки, тобто рівномірно додати $21 - 15 = 6$ петель (у нашому випадку через кожні 2 петлі крайки).

Роботу починайте на лицьовому боці виробу. З 1-ї та 2-ї пружкових петель вив'яжайте по одній лицьовій, підхоплюючи пружкову за обидві стінки. З 3-ї пружкової – спочатку 1 лицьову за обидві стінки, а потім 1 лицьову тільки за задню стінку – вийшло 2 петлі (рис. а). Повторюйте до кінця крайки.

Щільність в'язання по горизонталі хусткової й панчісної в'язки відрізняється мало, тому з кожної горизонтальної пружкової петлі наберіть по одній петлі.

Вив'язування планки

Планку з кутом виготовляють так:

1-й ряд (лицьовий бік): наберіть петлі;

2-й ряд (виворітний бік): в'яжіть лицьовими;

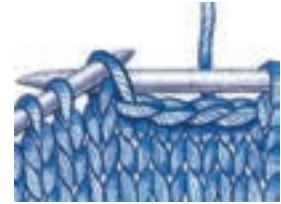
3-й ряд: з кутової петлі вив'яжіть 3 петлі: 1 лицьова, накид (рис. б), 1 лицьова (рис. в) (додати в куті 2 петлі);

4-й ряд: усі лицьові, накиди лицьовою за задню стінку.

Повторюйте 3–4-й ряди. Коли планка набуде бажаної ширини, закріпіть петлі.

Як вив'язати петлі для гудзиків

→ горизонтальні

→ вертикальні

§ 8. Виготовлення в'язаного виробу

Пригадайте...

- Які інструменти та матеріали потрібні для в'язання виробів?
- Наведіть приклади декоративних виробів чи одягу, вив'язаних спицями.
- Яку пряжу можна рекомендувати для в'язання спицями?
- Як дібрати нитки для в'язання спицями?
- Від яких показників залежать властивості пряжі?

Ви вже достатньо дізналися про способи та техніки в'язання. Різні тренувальні вправи з виконання зразків візерунків допомогли почуватися впевнено зі спицями в руках. Також ви ознайомлені з матеріалами та інструментами для в'язання.

Тепер ви маєте зробити відповідальний крок – почати в'язати виріб. Яку модель обрати? Наступні чотири параграфи створені для того, щоб полегшити ваш вибір. Вони розподілені за такими напрямками:

- вироби інтер'єрного призначення;
- головні убори й аксесуари;
- в'язані вироби для рук і ніг;
- одяг.

У цих параграфах ви знайдете цікаву інформацію, яка допоможе вам розширити уявлення про в'язання: рекомендації щодо добору пряжі та спиць, візерунків і схем, розрахунку кількості петель для початку роботи та способів з'єднання вив'язаних деталей у виріб. З останнього параграфа цього розділу ви дізнаєтеся, як оздобити в'язані вироби та правильно доглядати за ними.

Перед початком роботи зверніть увагу на особливості всіх етапів створення виробу.

В'язання мініатюр

Американська в'язальниця Алтея Кром (Althea Crome) виготовляє на спицях дуже маленькі речі в масштабі 1/12.

Светри, кардигани, рукавиці, шкарпетки та шапочки Алтея в'яже з найтоншого шовку для шиття, виконуючи на виробках дивовижні малюнки, навіть копії відомих творів живопису. Майстриня використовує для спиць тонкий полірований хірургічний дріт. На одному дюймі (2,54 см) їй вдається вмістити 80 петель.

Як виготовити в'язаний виріб

Послідовність в'язання виробу ми продемонструємо на прикладі виготовлення зимового двоколірного шалика.

1. Зимовий двоколірний шалик.

2. Добір матеріалів та інструментів:

– *пряжа* – 40 % альпака, 60 % вовна (ластер) – 100 г, 300 м. Пряжа м'яка, пружна, добре тримає форму, не линяє, зберігає тепло.

Витрата: 100 г коричневої та 100 г світло-сірої пряжі;

– *спиці* – кругові № 2,5 і № 3;

– *додаткові інструменти* – трикотажна голка з тупим вістря, гачок № 3,5.

3. Добір візерунків і схем:

– *візерунок* – гофрована пишна резинка, яка завдяки м'якості й еластичності відмінно підходить для в'язання шаликів;

АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ В'ЯЗАНОГО ВИРОБУ

Виріб:

- назва;
- призначення.

Добір матеріалів та інструментів:

- пряжа;
- спиці;
- додаткові інструменти.

Добір візерунків і схем:

- візерунок;
- схема візерунка.

Особливості виготовлення виробу:

- техніка в'язання;
- початковий ряд;
- пруг (крайка);
- закриття петель.

Визначення розмірів виробу (за потреби):

- зняття мірок;
- прибавки;
- побудова кресленника.

Визначення щільності в'язання:

- виготовлення зразка;
- розрахунок щільності;
- обчислення кількості петель за розмірами виробу.

Виготовлення виробу:

- початковий ряд;
- основна частина (за описом чи схемою);
- допоміжні частини (за наявності);
- волого-теплова обробка частин виробу (за потреби).

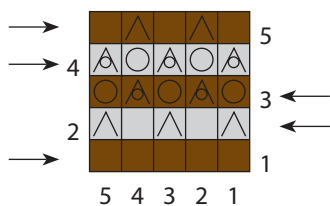
Оздоблення виробу:

- вибір техніки;
- добір матеріалів та інструментів;
- технологічна послідовність.

Остаточна обробка:

- остаточна волого-теплова обробка;
- догляд;
- зберігання.

Схема візерунка

Умовні позначення:

- – лицьова;
- – виворітна;
- △ – 1 лицьова з петлі на один ряд нижче;
- △ – 1 виворітна з петлі на один ряд нижче;
- – коричнева пряжа;
- – світло-сіра пряжа.

– *схема візерунка* – шалик в'яжуть у незвичній техніці: у деяких рядах в'язання не перевертається, а пересувається з одного краю спиці на інший, тому вив'язати візерунок можна тільки на кругових спицях.

4. Особливості виготовлення виробу:

– *техніка в'язання* – візерунок «гофрована пишна резинка»:

1-й ряд, коричневим: всі петлі лицьові;

2-й ряд, сірим (лицьовий бік): 1 пружкова лицьова,

* пров'язати 1 лицьову на один ряд нижче, 1 лицьова *. Роботу не перевертати, пересунути петлі на інший край спиці;

3-й ряд, коричневим (лицьовий бік): 1 пружкова виворітна, * 1 виворітна, 1 виворітну пров'язати на один ряд нижче *, 2 виворітні. Роботу повернути;

4-й ряд, сірим (виворітний бік): 1 пружкова виворітна, * 1 виворітну пров'язати на один ряд нижче, 1 виворітна *. Роботу не повертати, пересунути петлі на інший край спиці;

5-й ряд, коричневим (виворітний бік): 1 пружкова лицьова, * 1 лицьова, 1 лицьову пров'язати на один ряд нижче *, 2 лицьових. Роботу повернути.

Візерунок повторювати з 2-го до 5-го ряду;

- *початковий ряд* – для в'язання виробу набираємо непарну кількість петель класичним способом;
- *пруг (крайка)* – щоб смужки візерунка не спотворювалися, на початку ряду пружкові петлі не знімаємо, а пров'язуємо;
- *закріплення петель* – петлі останнього ряду закриваємо голкою, при цьому не сильно затягуючи (див. «Як закріпити петлі кетельним швом», с. 78).

5. Визначення розмірів виробу:

– довжина – 180 см, ширина – 17 см.

6. Визначення щільності в'язання:

- *виготовлення зразка* – набираємо 25 петель і в'яжемо 30 рядів візерунка;
- *розрахунок щільності* – по горизонталі: 23 петлі становить 11,2 см (пружкові петлі не враховуємо), щільність в'язання $23 : 11,2 = 2,05$ петель в 1 см;
- *обчислення кількості петель за розмірами виробу:*
 $17 \text{ см (ширина шалика)} \times 2,05 \text{ (щільність в'язання)} = 35 \text{ петель.}$

7. Виготовлення виробу:

- *початковий ряд* – набираємо 35 петель на спиці № 3 (на півномера більші, ніж основні, щоб край виробу не був затягнутим);
- *основна частина* – переходимо на основні спиці № 2,5 і в'яжемо 180 см основним візерунком;
- *волого-теплова обробка* – розправляємо шалик і пришпилюємо його до м'якої основи. Добре зволожуємо з пульверизатора й залишаємо для висихання.

8. Оздоблення виробу:

- *вибір техніки* – прикрасимо шалик пишною довгою бахромою (довжина – 11 см у готовому вигляді);
- *добір матеріалів та інструментів* – знадобиться приблизно 20 г пряжі. Можна зробити бахрому коричневою або сірою, а можна і строкатою, чергуючи китиці з коричневої та світло-сірої пряжі;
- *технологічна послідовність* – нитку зеленого кольору завдовжки 110 см складаємо вчетверо. Нитку в чотири складання перегинаємо навпіл, виходить петелька. Вводимо гачок під пружкову петлю в'язаного полотна, захоплюємо ним петлю, витягуємо і затягуємо у вузол. Бахрому підрівнюємо, ширина в готовому вигляді – 10–11 см.

Виготовлення бахроми

9. Остаточна обробка:

- *прання, прасування і зберігання* (див. «Догляд за в'язаними виробами», с. 133).

Як визначити щільність в'язання

Щоб розрахувати кількість петель, потрібну для виготовлення виробу, необхідно визначити щільність в'язання, яка залежить від товщини пряжі та спиць, візерунка й індивідуальної техніки в'язання.

Щільність в'язання – це кількість петель по горизонталі та рядів по вертикалі, яка міститься в одиниці довжини полотна.

Для визначення щільності в'язання потрібно виготовити зразок обраного візерунка. З однієї пряжі на спицях різних номерів зразки вийдуть з різною щільністю. Вам, можливо, знадобиться вив'язати кілька зразків, щоб остаточно визначитися з номером спиць, які дадуть бажану щільність в'язання.

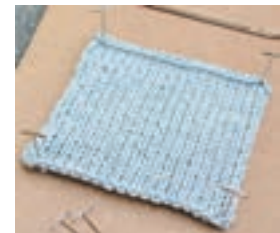
Крок 1. Вив'яжіть зразок розміром 10×10 см. Використовуйте таблицю 1, щоб визначити мінімальну кількість петель і рядів для пряжі різної товщини.

Крок 2. Виперіть зразок. Не пропустіть цей крок! Ви будете здивовані, побачивши, як змінився розмір зразка. Ви з'ясуєте, що стається з пряжею під час прання, як змінюються візерунки і зовнішній вигляд полотна.

1. Помістіть зразок у теплу або холодну воду на 10–15 хв, ретельно видавлюючи пухирці повітря з волокон пряжі.

Таблиця 1. Мінімальна кількість петель (Кп) і рядів (Кр) для в'язання зразка

Товщина пряжі	Кп	Кр
Тонка	40	48
Середня	32	40
Товста	28	36
Пишна	26	34
Об'ємна	24	32

Сушіння випраного зразка

Визначення щільності в'язання: *a* – по горизонталі; *б* – по вертикалі

Розгляньте незвичні речі, вив'язані спицями, і запропонуйте власний цікавий варіант виробу.

2. Обережно віджміть воду, не скручуючи зразок, а стискаючи його в руках.

3. Розкладіть зразок на рушник і скрутіть валиком, видавлюючи надлишок води. Перекладіть вологий зразок на сухий рушник.

4. Розправте зразок, щоб розрівняти ряди і петлі, закріпіть його за допомогою шпильок з нержавіючої сталі. Дайте йому повністю висохнути.

Крок 3. Зробіть потрібні виміри і розрахунки. Для точності вимірювання використовуйте лінійку, а не сантиметрову стрічку для зняття мірок.

Пружкові петлі, початковий та останній ряди під час визначення щільності зразка не враховують.

Кількість петель у зразку поділіть на ширину зразка – одержите щільність в'язання по горизонталі (Пг). Обчислюйте з точністю до одного–двох знаків після коми; такий розрахунок буде більш правильним.

Потрібна кількість петель для початку в'язання дорівнює добутку розміру деталі по ширині та щільності в'язання.

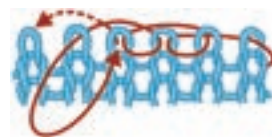
Щільність в'язання по вертикалі (Пв) визначте аналогічно. Якщо крайка зразка оформлена косичкою, кількість рядів зручно рахувати пружковими петлями: одна пружкова петля утворюється двома рядами.

Як закріпити петлі кетельним швом

Цей еластичний трикотажний шов можна застосувати для закріплення петель останнього ряду, якщо потрібно отримати еластичну крайку.

1. Петлі останнього ряду залиште на спиці.
2. Робочу нитку відірвіть від клубка, залишивши таку її довжину, яка дорівнює трьом довжинам ряду. Засиліть нитку в голку.
3. Голку введіть у першу петлю з лицьового боку, протягніть через петлю нитку і зніміть її зі спиці. Другу петлю пропустіть, залишаючи її на лівій спиці. Голку введіть у третю петлю з виворітного боку і протягніть робочу нитку через петлю.

- Голку введіть у другу петлю з лицьового боку, виведіть у четверту і т. д.
- Поступово знімайте закріплені петлі зі спиці.

Закріплення петель кетельним швом

Практична робота

ВИЗНАЧЕННЯ ЩІЛЬНОСТІ В'ЯЗАННЯ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці, лінійка.

Послідовність виконання роботи

- Організуйте своє робоче місце.
- Доберіть нитки та спиці для в'язання.
- Наберіть на спиці таку кількість петель, яка відповідає товщині вашої пряди (див. табл. 1 на с. 77).
- Вив'яжіть зразок панчішною в'язкою розміром 10×10 см.
- Зразок пропрасуйте через вологу бавовняну тканину.
- Визначте щільність в'язання по горизонталі (Пг):
  - лінійкою виміряйте ширину зразка в сантиметрах;
  - кількість петель поділіть на ширину зразка (пружкові не враховуйте).
- Визначте щільність в'язання по вертикалі (Пв):
  - лінійкою виміряйте висоту зразка в сантиметрах;
  - кількість рядів у зразку поділіть на висоту зразка (початковий ряд і ряд закриття петель не враховуйте).
- Результати запишіть у таблицю.

Ширина зразка	
Кількість петель у зразку	
Щільність в'язання по горизонталі (Пг)	
Висота зразка	
Кількість рядів у зразку	
Щільність в'язання по вертикалі (Пв)	

- Оцініть власну роботу.
- Приберіть робоче місце.
- Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

- Яка послідовність добору інструментів і матеріалів для в'язання?
- Як правильно дібрати пряжу для в'язання?
- Що таке щільність в'язання? Як її визначити?
- Яка послідовність виготовлення в'язаного виробу?

Творче завдання

Користуючись інформаційними джерелами, доберіть вироби, для виготовлення яких можна використати залишки пряжі. Обґрунтуйте вибір і зробіть презентацію. Виготовте вироби за власним вибором або за зразками, поданими в підручнику.

§ 9. В'язання виробів інтер'єрного призначення

Красиве і затишне житло – мрія кожної господині. Купуючи в магазинах милі дрібнички, шукаючи цікаві новинки дизайну, ми забуваємо, що створити неповторний інтер'єр оселі можна за допомогою речей, зроблених власноруч.

Останнім часом провідні дизайнери активно використовують спиці й нитки для декору приміщень. Творчий підхід до простих ідей може змінити світ на ваших очах. В'язані предмети для житла – тема не нова. Здавна ажурними серветками та накидками на подушки, рушниками з мереживними облямівками українки прикрашали свої оселі. У час, коли доступні найрізноманітніші матеріали, в'язаний декор знову стає трендом у дизайні інтер'єру.

Ознайомившись із матеріалом цього параграфа, ви зрозумієте, що зв'язані спицями речі вписуються в будь-який інтер'єр – від класичного (білі ажурні речі) до кантрі (яскраві, кольорові). На піку моди – чохла для різноманітних пуфів. Такі аксесуари неабияк підвищують настрій, тільки-но на них поглянеш. Пропонуємо вашій увазі чудові ідеї для застосування в'язання в інтер'єрі.

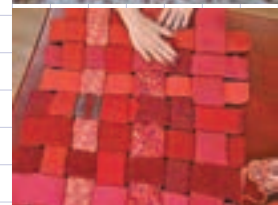
Які в'язані вироби є в інтер'єрі

Килими. Традиційно вони бувають круглими і квадратними. Це може бути як вишуканий художній виріб, так і підкреслено простий килимок, вив'язаний з вовни. Симпатичний вигляд мають також килими-доріжки (такі смугасті килими дуже пасують до стилю кантрі), невеликі килимки під столи, тумбочки, килими з бахромою і грубою рельєфною структурою. Настінний килимок з кишенькою для піжами додасть настроя в дитячій кімнаті.

Килим відрізняється від пледа тим, що для нього використовують більш товсту і грубу пряжу, в'язка повинна бути щільною. Килим важчий і міцніший, не так розтягується і драпірується.

Пригадайте...

- Як дібрати матеріали та інструменти для в'язання?
- Що таке пружкові петлі? Як їх позначають на схемах?
- Що означає термін «в'язати за рисунком»?
- Якими в'язаними виробами можна оздобити інтер'єр?

Пледи та покривала. Розміри, форма і спосіб виконання пледа можуть бути найрізноманітнішими: з використанням об'ємних або плоских візерунків, суцільнов'язані чи пошиті з геометричних мотивів. Плед може бути і покривалом, і ковдрою, і чохлом для меблів.

Чохли на меблі – хороша ідея для тих, хто хоче оновити старі меблі, оббивка яких потребує заміни або просто застаріла.

Оригінальний вигляд мають в'язані чохли на стільці. Під такою в'язаною річчю навіть звичайний стілець перетворюється на крісло або трон. За допомогою чохла для стільців можна представити звичний інтер'єр в іншому образі, оздобити в одному стилі навіть різноманітні стільці.

Моду на в'язаний інтер'єр запровадила у 2011 р. італійський дизайнер Патриція Уркіола (Patricia Urquiola). Завдяки їй з'явилися великі пуфи, оздоблені пряжею, вив'язаною різними способами. У 2012 р. ця ідея стала дуже популярною серед дизайнерів інтер'єру.

Подушки. Найбільш поширений аксесуар для кімнати – інтер'єрні в'язані подушки. Наволочки для подушок в'язуються тими самими прийомами, що й пледи. Доберіть гаму кольорів, яка буде гармоніювати з вашими меблями або іншими предметами інтер'єру, і побачите, що в'язана подушка стане родзинкою в оселі.

Абажури. Популярними в'язаними аксесуарами для дому є абажури. Ці оригінальні вироби можна використовувати для прикрашання навісних або настільних ламп. Колір найкраще дібрати під відтінок стін.

Картини та панно з елементами в'язання. Така прикраса, як картина для інтер'єру своїми руками, може стати доповненням майже будь-якого приміщення.

Кухонні та столові аксесуари. Неповторним зроблять інтер'єр прихватки, підставки під гаряче, серветки, грілки на чайник, «одяг» для посуду та інші дрібниці для кухні. Чохли на склянку або чашку під силу вив'язати навіть початківцям.

В'язані квіти та фрукти. Оновити дизайн квартири своєю незвичністю можуть в'язані квіти. До речі, кактуси стануть симпатичною подушечкою для шпильок і голок, а овочі та фрукти – гарною прикрасою на кухні.

В'язані чохли на вази, кашпо та інші аксесуари. Створюють затишок у домі в'язані скриньки, вази, настінні панно, мішечки для зберігання спецій та трав, чохли для пляшок і термосів, кашпо для горщиків із квітами, підхвати для штор.

В'язані ідеї до свят. Прикраси, вив'язані спицями, допоможуть створити святковий настрій.

Іграшки. Дуже мило виглядають іграшки: реалістичні (кошенята, цуценята) або стилізовані (з непропорційними головами, руками, ногами). Використовуючи залишки різноколірної пряжі, можна вив'язати безліч цікавих іграшок.

В'язані серветки. Звісно, що ми не могли залишити поза увагою класичні в'язані серветки, які не перестають дивувати легкістю мережива, витонченістю й вигадливістю візерунка.

З якої пряжі можна в'язати вироби для інтер'єру?

Як вив'язати прихватку

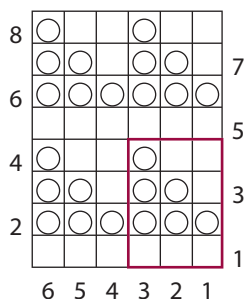

Схема основного візерунка прихватки

Прихватку можна в'язати з пряжі різних кольорів і відтінків, як підкаже фантазія. Прихватка – невеликий, але необхідний на кухні аксесуар. Для візерунка прихватки можна використати нескладні комбінації лицьових і виворотних петель, тому її легко виконає навіть початківець. Прихватки в'яжуть у вигляді прямокутника або схожі на рукавиці. При цьому бажано не використовувати вовну і синтетику. Найкращий варіант – бавовняна пряжа. Прихватки можна урізноманітнити комбінацією кольорових візерунків, а також оздобленням.

Матеріали та інструменти: товста пряжа; 2 прямі спиці № 4.

Візерунки. Основний візерунок, рапорт якого – 3 петлі та 4 ряди (див. схему). Додатковий візерунок – хусткова в'язка.

Розміри виробу. Прихватка має квадратну форму 20×20 см. По периметру – облямівка хустковою в'язкою завширшки 1 см (див. викрійку).

Зразок: 20 петель і 30 рядів = 10×10 см.

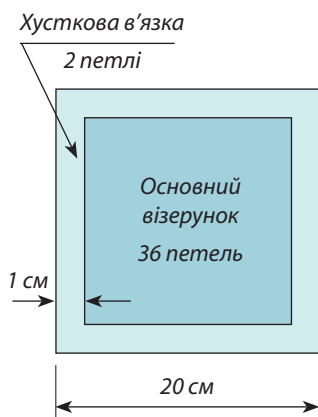
Щільність в'язання: 2 петлі та 3,3 ряду в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу: основний візерунок – 18 см × 2 = 36 петель; додатковий візерунок – по 2 петлі по краях і по 4 ряди на початку та наприкінці роботи.

Виготовлення виробу. Наберіть 42 петлі (36 петель візерунка + 4 петлі окантовки + 2 пружкові).

Пам'ятайте про пружкові петлі! Щоб виріб мав рівну крайку, першу петлю знімають, а останню – пров'язують виворітною.

1. Пров'яжіть 4 ряди лицьовими (хустковою в'язкою), це буде облямівка.
2. В'яжіть 18 см основним візерунком, при цьому для облямівки 2 перші та 2 останні петлі кожного ряду виконуйте лицьовими.
3. Пров'яжіть 4 ряди лицьовими.
4. Закріпіть петлі останнього ряду, залишивши 3 відкриті петлі. На трьох петлях вив'яжіть петлю-підвіску панчішною в'язкою завдовжки близько 6 см.
5. По відкритих петлях пришийте кінець петлі-підвіски до прихватки.

Викрійка прихватки

Як вив'язати чохол для чашки

В'язаний чохол для чашки допоможе надовго зберегти температуру напою.

Матеріали та інструменти: пряжа середньої товщини; 2 прямі спиці № 3; гачок, голка, нитка, гудзик.

Візерунки. Основний візерунок – джгут «вісімка», рапорт – 12 петель і 6 рядів. Додатковий візерунок – «рис», рапорт – 2 петлі та 2 ряди.

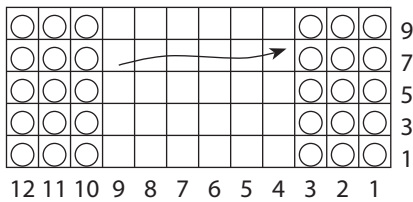

Схема візерунка
джгут «вісімка»

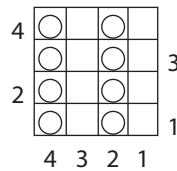

Схема
візерунка
«рис»

Розміри виробу. Виміряйте висоту та довжину обводу вашої чашки. Накресліть викрійку.

Зразок. Вив'яжіть зразок, визначте щільність в'язання.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу: у наведеному прикладі 18 петель = 12 петель (джгут) + по 3 петлі по краях («рис»). Якщо ви плануєте в'язати чохол для високої чашки, додайте петлі для візерунка «рис».

Виготовлення виробу. На двох спицях наберіть 20 петель (18 петель візерунків + 2 пружкові).

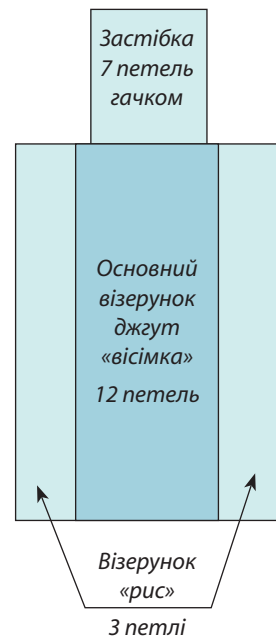
1-й і 3-й ряди: 1 лицьова, 1 виворітна, 1 лицьова, 3 виворітних, 6 лицьових, 3 виворітні, 1 лицьова, 1 виворітна, 1 лицьова.

2, 4 і 6-й ряди: 1 лицьова, 1 виворітна, 1 лицьова, 3 лицьові, 6 виворітних, 3 лицьові, 1 лицьова, 1 виворітна, 1 лицьова.

У 5-му ряду вив'язуємо джгут із 6 центральних лицьових петель.

5-й ряд: 1 лицьова, 1 виворітна, 1 лицьова, 3 виворітних, знімаємо 3 петлі на додаткову спицю на виворітний бік роботи, вив'язуємо 3 петлі лицьовими, а потім 3 петлі з додаткової спиці лицьовими, 3 виворітні, 1 лицьова, 1 виворітна, 1 лицьова.

Повторюйте 1–6-й ряди. Коли смужка досягне бажаної довжини, закріпіть петлі та обріжте нитку.

Викрійка чохла
для чашки

Для застібки-ремінця наберіть гачком 7 петель по середині вузького боку смужки та в'яжіть 9 рядів стовпчиками без накиду. У 10-му ряду: два стовпчики, три повітряні петлі, два стовпчики – отримаєте отвір для гудзика. Потім в'яжіть ще 2 ряди.

Ниткою іншого кольору обв'яжіть виріб гачком стовпчиками без накиду. На кутах вив'язуйте по два стовпчики.

Пришийте гудзик по центру застібки.

Як вив'язати «одяг» для предметів інтер'єру

Простою в'язкою або її поєднанням з усілякими джгутами чи косами можна прикрасити будь-які предмети інтер'єру. Щоб це зробити, вам необхідно:

- сантиметровою стрічкою виміряти обвід предмета і до отриманого числа додати 1 см (це буде ширина майбутнього полотна);
- виконати невеликий зразок (набрати 20 петель і в'язати 20 рядів) тими нитками і спицями, якими плануєте в'язати чохол; виміряти та розрахувати щільність в'язання і необхідну кількість петель початкового ряду;
- вив'язати полотно обраним візерунком і зшити одним зі швів для з'єднання (див. § 7).

Практична робота

В'ЯЗАННЯ ВИРОБУ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Розгляньте види та способи в'язання виробів інтер'єрного призначення (матеріал параграфа та рубрика «Застосуй на практиці»).
3. Оберіть виріб і виготовте його за алгоритмом (див. с. 75).
4. Оцініть власну роботу.
5. Приберіть робоче місце.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які вироби для оздоблення інтер'єру в'яжуть спицями?
2. Яку пряжу використовують для в'язання прихваток?
3. Якими способами можна в'язати чохол на чашку?
4. Як в'язати «одяг» для предметів інтер'єру?

Творче завдання

Оберіть виріб для оздоблення квартири, наприклад серветку, прихватку тощо. Використовуючи алгоритм виготовлення виробу, доберіть схему візерунка, інструменти та матеріали. Обґрунтуйте свій вибір.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Ідеї для натхнення

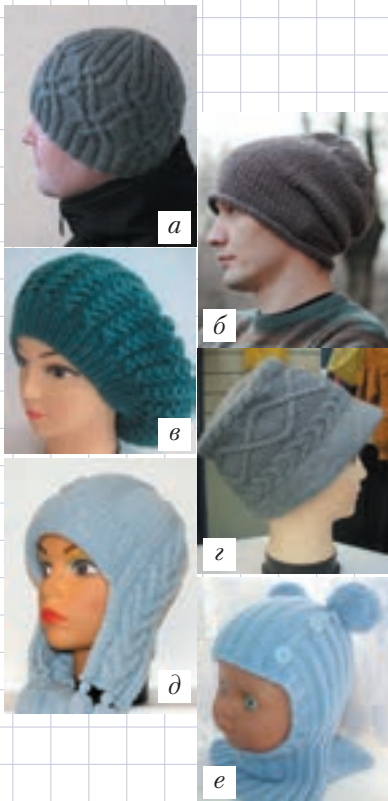

§ 10. Технологія в'язання головних уборів та аксесуарів

Пригадайте...

- Як визначити щільність в'язання?
- Які ви знаєте головні убори та аксесуари, вив'язані на спицях?
- Яка пряжа найкраща для в'язання головних уборів?

Види головних уборів

Головні убори є неодмінним атрибутом жіночого та чоловічого гардеробу будь-якої пори року, а особливо в осінньо-зимовий період. На піку популярності залишаються в'язані моделі. Якщо ви хочете підкреслити власну індивідуальність, скористайтеся нашими порадами і вив'яжіть собі головний убір.

Види головних уборів

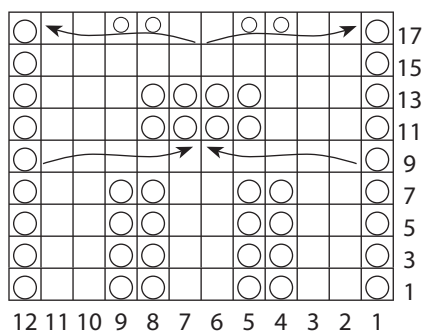
- **Прості в'язані шапочки** (рис. а), які щільно облягають голову, утримуються без допомоги додаткових зав'язок. Вони можуть бути з відворотом, помпоном (одним або кількома), логотипом, кумедними вушками чи ріжками.
- **Шапка-панчоха** (рис. б), або шапка-шкарпетка. Ці моделі об'єднує те, що вони не прилягають до потиличної частини голови. Кінець шапки, який вільно звисає, можна викладати різними способами, створюючи нові образи. Таким моделям надають перевагу дівчата, а також ті, хто полюбляє спортивний стиль.
- **Берет** (рис. в). Кругла шапочка, що є досить поширеною; її можна дібрати до будь-якого стилю і форми обличчя. Берети підкреслять красу й витонченість дівчини, роблячи її образ загадковим і неповторним не лише взимку, а й навесні.
- **Капелюх** (рис. г). Цей головний убір вирізняється наявністю крисів. Капелюх створює романтичний образ.
- **Шапка-вушанка** (рис. д). Неймовірно популярна протягом кількох останніх років. Моделі грубої в'язки відмінно вписуються в міський стиль. Носити шапку-вушанку, прикрашену помпонами з пряжі або хутра, можна і з пальто, і з курткою.
- **Шапка-шолом** (рис. е). Менш популярний вид, тому що робить образ екстравагантним. Якщо вас не лякають модні експерименти, то саме ці головні убори допоможуть мати взимку стильний вигляд.

Як вив'язати шапку-ковпак

Класичну шапку-ковпак в'яжуть, починаючи знизу, прямим полотном з рівномірним зменшенням петель у верхній частині. Петлі, що залишилися, стягують на нитку. Цей спосіб в'язання шапок – один із найпоширеніших.

Матеріали та інструменти: товста пряжа, 2 прямі спиці № 3,5 та № 5.

Візерунки: «фігурний джгут» і резинка 2×2.

Візерунок «фігурний джгут» в'яжуть на основі резинки 2×2 за допомогою похилих (схрещених) петель. Для зразка наберіть кількість петель, кратну 12, плюс 2 петлі для симетрії візерунка, плюс 2 пружкові петлі.

1, 3, 5, 7-й ряди: * 2 виворітні, 2 лицьові, 2 виворітні, 2 лицьові, 2 виворітні, 2 лицьові *, 2 виворітні;

2-й ряд і всі парні ряди: в'яжіть за рисунком;

9-й ряд: * 2 виворітні, 2 петлі зніміть на допоміжну спицю перед роботою, 3 лицьові, 2 петлі з допоміжної спиці пров'яжіть лицьовими, 3 петлі зніміть на допоміжну спицю за роботою, 2 лицьові, 3 петлі з допоміжної спиці пров'яжіть лицьовими *, 2 виворітні;

11-й і 13-й ряди: * 2 виворітні, 3 лицьові, 4 виворітні, 3 лицьові *, 2 виворітні;

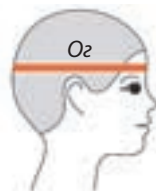
15-й ряд: * 2 виворітні, 10 лицьових *, 2 виворітні;

17-й ряд: * 2 виворітні, 3 петлі зніміть на допоміжну спицю за роботою, 2 лицьові, з допоміжної спиці 2 петлі пров'яжіть виворітною, 1 петлю лицьовою, 2 петлі зніміть на допоміжну спицю перед роботою, 1 лицьова, 2 виворітні, 2 петлі з допоміжної спиці пров'яжіть лицьовою *, 2 виворітні.

Повторюйте 1–18-й ряди.

Розмір головного убору визначається обхватом голови, який вимірюють у найширшому її місці (Ог).

Студенти університету мистецтва і дизайну Лозанни (Швейцарія) створили крісло-качалку, яке в'яже головні убори за умови його рівномірного розгойдування користувачем. Механізм змонтовано у верхній частині крісла. Процес відбувається завдяки коливанням маятника, який запускає шестерні приводу, приєднаного до в'язальної машини з пряжею.

Розміри виробу:

висота – 23 см;

ширина – 50 см = 56 см (Ог) – 6 см (на розтягнення).

Щільність в'язання по горизонталі: Пг = 2,9 петлі в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу: $50 \times \text{Пг} = 50 \times 2,9 = 145$ петель. Перевірте, щоб кількість петель була кратною рапорту візерунка по ширині (рапорт 12 петель): $145 : 12 = 12,08$. Округліть до 12 цілих рапортів, отримаєте 144 петлі (12×12). Додайте дві пружкові петлі, отримаєте 146 петель.

Виготовлення виробу. Спицями № 3,5 наберіть 146 петель. З 1-го до 8-го ряду в'яжіть спицями № 3,5, у 9-му ряду перейдіть на спиці № 4,5.

Усі парні (виворітні) ряди в'яжіть так, як виглядає в'язка, тобто за рисунком.

1-й ряд: 2 лицьові, 2 виворітні;

3-й ряд: Починайте в'язати візерунок «фігурний джгут».

Виконайте 2 повних за висотою рапорти (36 рядів).

Перейдіть на спиці № 3,5. В'яжіть ще 8 рядів за схемою «фігурний джгут». У 45-му ряду починайте зменшувати кількість петель.

45-й ряд: 1 виворітна, * 2 петлі зняти на допоміжну спицю перед роботою, 2 виворітні пров'язати разом лицьовою за задню стінку, 1 лицьова, петлі з допоміжної спиці пров'язати лицьовими; 3 петлі зняти на допоміжну спицю за роботою, 2 лицьові, з допоміжної спиці пров'язати 1-шу лицьовою, потім 2 петлі разом лицьовою за задні стінки, 2 петлі разом пров'язати виворітною *;

47-й ряд: 1 виворітна, * 3 петлі разом пров'язати лицьовою з центральною петлею, 2 лицьові, 3 петлі разом пров'язати лицьовою з центральною петлею, 1 виворітна *;

49-й ряд: за рисунком;

51-й ряд: 1 виворітна, * 2 лицьові разом з нахилом уліво, 2 лицьові разом з нахилом управо, 1 виворітна *;

53-й ряд: 1 виворітна, * 2 лицьові разом з нахилом уліво, 1 виворітна *;

55-й ряд: 1 виворітна, * 1 лицьова, 1 виворітна *;

56-й ряд: за рисунком.

Петлі, що залишилися, стягніть на нитку. Зшийте шапку матрацним швом (див. с. 70).

Як вив'язати шапку-панчоу

Шапку-панчоу в'яжуть, починаючи збоку, укороченими рядами (тобто не дов'язавши кілька петель до кінця ряду, повертають полотно). Завдяки цьому виходить не прямокутне полотно, а конус, який треба зшити. Вузька частина – це верхівка шапки (вже готова, навіть не треба стягувати).

Матеріали та інструменти: товста пряжа, 2 прямі спиці № 5.

Візерунки: хусткова в'язка.

Виготовлення виробу.

Наберіть на спиці 50 петель і в'яжіть 2 ряди хустковою в'язкою. Далі в'яжіть укороченими рядами так:

1-й ряд: пров'яжіть 45 петель, на лівій спиці залишається 5 петель;

2, 4, 6, 8, 10, 12-й ряди: переверніть в'язання та в'яжіть до кінця ряду в зворотному напрямку;

3-й ряд: пров'яжіть 46, залиште 4 петлі;

5-й ряд: пров'яжіть 47, залиште 3 петлі;

7-й ряд: пров'яжіть 48, залиште 2 петлі;

9-й ряд: пров'яжіть 49, залиште 1 петлю;

11-й ряд: пров'яжіть повністю.

Один клин готовий. Повторюйте *1–12-й ряди* доти, доки не досягнете такого розміру шапки, що відповідає обхвату голови. Закріпіть петлі та зшийте шапку.

Як вив'язати шапку-«кицьку»

Цю шапочку в'яжуть по колу. Орнамент можна вив'язати або вишити на готовому полотні. Якщо ви вирішили вив'язувати орнамент, то використовуйте для кожного його елемента окремий клубок, щоб на вивороті шапки не було протяжок.

Матеріали та інструменти: середня пряжа, 2 кругові або 5 панчішних спиць № 4.

Візерунки: панчішна в'язка, резинка 2×2.

Розміри виробу: Ог = 55 см.

Зразок: 15 петель × 22 ряди = 10×10 см.

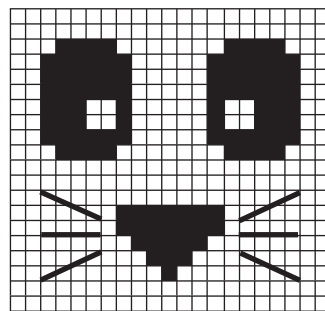
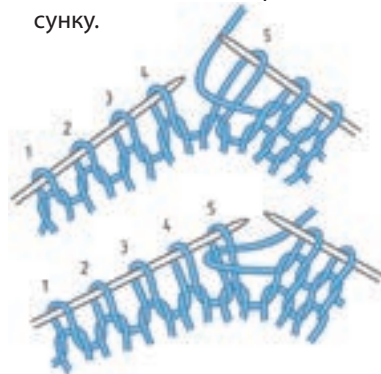
Щільність в'язання: 1,5 петлі та 2,2 ряду в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу: $1,5 \times 55 = 82,5$. Приймаємо 84 для кратності рапорту.

Виготовлення виробу. Наберіть на кругові спиці 84 петлі. Підведіть кінець однієї спиці до кінця другої і починайте вив'язувати петлі по колу. В'яжіть 10 рядів резинкою 2×2. Далі в'яжіть 38 рядів панчішною в'язкою. За бажання вив'яжіть орнамент за схемою.

У 39-му ряду від резинки зшийте виріб трикотажним швом «петля в петлю». Для цього шапочку складіть удвоє орнаментом угору. Вістря спиць направте в бік робочої нитки, а жилку витягніть між 42-ю і 43-ю петлями. Для виконання шва залиште вільний кінець нитки, довжина якого втричі більша, ніж ширина шапочки, плюс 15–20 см на тримання та закріплення нитки. Виконайте шов (див. § 7). Вишийте малюнок згідно зі схемою. Для виконання лінії вусок прокладіть шов під рожевими трикутниками.

Порада. Для виконання укорочених рядів використовуйте такий прийом: обкрутіть петлю робочою ниткою так, як показано на рисунку.

Види шаликів

В'язання аксесуарів

Кожна людина знає про чудодійну силу аксесуарів – вони допомагають додати родзинку до образу, зробити його завершеним, а також надають можливість за мінімальних витрат виглядати по-новому. Мабуть, єдиним аксесуаром, у якому поєднуються перелічені ознаки, є шалик, а точніше – різні види шаликів.

Шалик-снуд, він же – **капор**, **шалик-труба**, **шалик-хомут**, або **круглий шалик**, тобто шалик, який являє собою замкнуте коло. Подібні шалики були відомі ще за часів Середньовіччя, однак тоді жінки намотували їх на голову, створюючи зачіски. Сьогодні снуд – це в'язаний шийний аксесуар, який використовують як улітку (з легкої пряжі), так і взимку (переважно грубої в'язки). Цей шалик можна носити по-різному, проте варто враховувати, що найкращий вигляд він матиме на дівчатах з довгою шиєю. Якщо шия коротка – варто носити його так, щоб вона була частково відкрита.

Бактус – це трикутний в'язаний шалик з дуже довгими кінцями. Величезне значення для моделі бактус має її оздоблення – для цього можна застосовувати ажурну в'язку, різнокольорові намистини, гудзики – все залежить від стилю майбутнього виробу і творчих здібностей майстра. Найчастіше шалик зав'язують кутом униз, а краї обвивають навколо шиї та перекидають з протилежних боків по плечях.

Шаль являє собою широку трикутну (іноді прямокутну) хустку, як правило, з вовни або пуху. Маючи значні розміри, вона досить легка. Нерідко буває ажурною, що дозволяє створювати дуже красиві й романтичні зимові та осінні образи.

Як вив'язати шалик-снуд

Шалик в'язують по колу, починаючи з нижнього широкого кінця. Основний візерунок – резинка. Всі парні ряди в'язують за рисунком, накид пров'язують лицьовою. У процесі в'язання замінюйте спиці № 4 на спиці меншого номера.

Матеріали та інструменти: товста пряжа; 5 панчішних спиць або кругові № 4, № 3,5 та № 3.

Візерунки: резинка 2×2.

Виготовлення виробу. Наберіть кількість петель, кратну 7 (не менше ніж 210).

1-й ряд: * 6 лицьових, 1 виворітна *;

3-й ряд: * 2 разом лицьовою, 2 лицьових, 2 разом лицьовою, 1 виворітна *.

5-й ряд: * 2 разом лицьовою, 2 разом лицьовою, з 1 виворітної вив'язати 2 петлі *;

7–10-й ряди: резинка 2×2;

11-й ряд: *1 накид, 2 разом лицьовою, 2 виворітних*;

13–18-й ряди: резинка 2×2.

Повторювати *11–18-й ряди* на бажану висоту.

Закінчуючи виріб, пров'яжіть тільки половину останнього рапорту (4 ряди).

Як вив'язати ажурний шалик

Матеріали та інструменти: пряжа середньої товщини коричневого та бежевого кольорів, 2 прями спиці № 4, гачок.

Візерунки: «хусткове мереживо».

1-й ряд: * 1 накид, 2 петлі разом лицьовою з нахилом уліво *. Повторюйте *1-й ряд*.

Пров'яжуть дві петлі разом лицьовою з нахилом уліво методом протягування: першу петлю з двох зніміть як лицьову, наступну петлю (накид) пров'яжіть лицьовою і протягніть отриману петлю через першу.

Розмір шалика: 19×88 см без урахування бахроми.

Зразок. Наберіть парну кількість петель. Вив'яжіть зразок, визначте щільність в'язання.

16 петель = 10 см.

Щільність в'язання: 1,6 петлі в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу:

$1,6 \times 19 = 30,4$ петлі.

Оздоблення: бахрома з вузликами. Вона чудово підкреслює тендітність ажурних візерунків.

Виготовлення виробу.

1. На двох спицях наберіть пряжею бежевого кольору 32 петлі (30 петель візерунка + 2 пружкові).

Для створення красивого вузликового краю в цьому візерунку першу пружкову петлю ряду пров'яжіть лицьовою за задню стінку, а останню пружкову – лицьовою за передню стінку.

2. В'яжіть 88 см візерунком «хусткове мереживо», чергуючи кожні 2 ряди колір пряжі.
3. Останній ряд вив'яжіть бежевою пряжею і закріпіть петлі класичним способом.

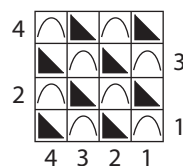

Схема візерунка
«хусткове мереживо»

**Види
в'язаних аксесуарів**

→ сумки та чохла

→ пояси

→ парасолі

→ прикраси

4. Виріб акуратно виперіть у м'якому мийному засобі або просто змочіть у чистій воді, а потім розтягніть на складеній у кілька шарів тканині, надайте потрібної форми й залишіть до повного висихання. Пра-сувати шалик не треба, тому що можна зіпсувати нижній мереживний візерунок.

5. Прикрасьте китицями. Візьміть 3 відрізки пряжі по 38 см, складіть їх разом, потім перегніть навпіл і протягніть у пружкові петлі за допомогою гачка та затягніть вузол. Пасма поділіть навпіл і зав'яжіть вузлом на відстані 1,5–2 см від краю шалика – перший ряд вузликів. Виконайте другий ряд, також зв'язуючи половинки пасем на відстані 1,5–2 см від першого ряду вузликів. Підрівняйте китиці, провівши лінію крейдою, і відріжте надлишки нитки.

Як вив'язати чохол для планшета

Чохол для планшета або мобільного телефону можна виготовити двома способами:

- вив'язати прямокутне полотно, яке відповідатиме розмірам вашого гаджета, або два однакових полотна і зшити їх між собою;
- по колу панчішними спицями.

Матеріали та інструменти: пряжа середньої товщини, 2 прями спиці № 3,5 і № 4.

Візерунки: «рис» і резинка 2×2.

Розміри виробу: ширина – 16 см, висота – 22 см.

Зразок: 19 петель × 28 ряди = 10×10 см.

Щільність в'язання: 1,9 петлі та 2,82 ряду в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу:
 $1,9 \times 16 \times 2 = 60,8$ петлі.

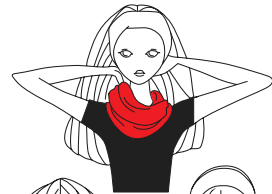

Виготовлення виробу.

Наберіть 62 петлі (60 петель візерунка + 2 пружкові) на спиці № 3,5 і в'яжіть 6 рядів резинкою 2×2. Далі в'яжіть 19 см спицями № 4 візерунок «рис». Закріпіть петлі. Виконайте шов. Готовий виріб можна прикрасити вишивкою, гудзиками або бісером.

Як носити шалик-снуд.

7 способів

Практична робота

В'ЯЗАННЯ ГОЛОВНИХ УБОРІВ ТА АКСЕСУАРІВ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Розгляньте види та способи в'язання головних уборів і аксесуарів (матеріал параграфа та рубрика «Застосуй на практиці»).
3. Оберіть виріб і виготовте його за алгоритмом (див. с. 75).
4. Оцініть власну роботу.
5. Приберіть робоче місце.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які є види в'язаних шапок?
2. Як зняти мірки для в'язання шапки?
3. Які є види шаликів?
4. Визначте кількість петель для виготовлення чохла на мобільний телефон розміром 8×14 см, якщо щільність в'язання $P_{г} = 1,6$ петлі та $P_{в} = 2,5$ ряду в 1 см.

Творче завдання

Доберіть виріб для в'язання, наприклад сумочку. Використовуючи алгоритм виготовлення виробу, доберіть схему візерунка, інструменти та матеріали. Обґрунтуйте свій вибір.

Ідеї для натхнення

§ 11. В'язання шкарпеток і рукавиць

Теплі, м'які, вив'язані дбайливими руками бабусі або мами шкарпетки та капці здатні радувати вас не тільки своїм виглядом, а й чудовою властивістю дарувати тепло ногам. З річчю, зробленою власноруч, не може зрівнятися жоден фабричний трикотажний виріб. Спицями можна вив'язати не лише шкарпетки, а й гольфи, гетри, домашні капці, чоботи, літні угі та безліч різних моделей. Сподіваємося, що вам сподобаються запропоновані нами вироби зі схемами та докладним описом, і ви захочете здивувати своїх рідних чи друзів корисним подарунком.

Шкарпетки
з Давнього Єгипту

Будова шкарпетки

Шкарпетка – в'язана річ, яка має найдавнішу історію. Під час розкопок в Єгипті було знайдено шкарпетку, датовану II–IV ст. н. е. Вона була призначена для носіння із сандаліями та мала незвичайну форму – роздвоєний носок.

Сучасна вив'язана спицями шкарпетка складається з кількох частин. *Манжету* зазвичай в'яжуть еластичною резинкою, що запобігає сповзанню халяви. *Халява* – це та частина шкарпетки, яку найбільше видно із взуття. Крім лицьової в'язки або резинки, можна обрати для халяви гарні декоративні візерунки, наприклад ажурні чи джгути. Під час в'язання візерунка з джгутами потрібно стежити, щоб халява не вийшла тісною, оскільки коси стягують петлі. За необхідності на початку такого візерунка можна додати петлі, а в кінці

Пригадайте...

- Які є способи в'язання виробів спицями?
- Яку пряжу краще використовувати для в'язання шкарпеток?
- Які види в'язаних рукавиць ви знаєте?

Види в'язаних виробів для ніг

↓ чоботи

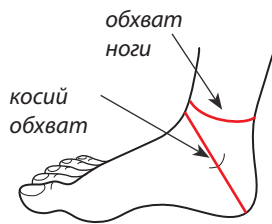
↑ шкарпетки

↓ капці

← гетри

↓ пінетки

Вив'язування п'ятки. 16 способів

Знімання мірок з ноги

зменшити. *П'ятка* повинна щільно облягати ногу і мати охайний вигляд. Є чимало способів вив'язування п'ятки. Найпоширеніші – пряма, кругла, східчаста і п'ятка «бумеранг». Для міцності п'ятку рекомендують укріплювати, наприклад капроною ниткою, яку пров'язують разом з основною. *Стопа* – це ділянка шкарпетки між п'яткою і миском. Стопу зазвичай в'язують лицьовою гладдю. Довжина в'язаної стопи повинна відповідати розміру. *Мисок* шкарпетки облягає пальці ноги. З-поміж різних способів в'язання найпростіший – стрічковий мисок. Є також мисок-«зірочка», «пропелер» і «равлик». Шкарпетки в'язують від манжети до миска, але можна – від миска до манжети.

Вибір пряжі. Шкарпетки в'язують із вовняної чи напіввовняної пряжі. Радимо не використовувати дуже тонку або товсту пряжу. Сьогодні є різні види модної пряжі: пряжа секційного фарбування, спеціальна зносостійка пряжа для шкарпеток, пряжа букльована, пряжа з еластаном, з якої можна вив'язати дуже красиве взуття. Дитячі шкарпетки в'язують з м'якої пряжі. Перевагу треба надавати суміші синтетики і натуральних ниток. На одну пару дитячих шкарпеток вам знадобиться приблизно 60–90 г пряжі, жіночих – 90–120 г, чоловічих – 100–150 г.

Вибір спиць залежить від способу в'язання. Більшість виробів виконують без швів і вони мають трубчасту форму, для цього використовують п'ять спиць, інколи дві окремі або кругові. Номер спиць залежить від товщини пряжі, їх добирають індивідуально. Для теплих шкарпеток із товстої пряжі використовують спиці № 3–3,5, для тонких, ажурних № 1,5–2.

Як визначити розмір шкарпетки та щільність в'язання

Шкарпетки повинні щільно облягати ногу, не здавлюючи її.

1. Зніміть три мірки:
  - обхват ноги вище від кісточки (в найтоншому місці);
  - косий обхват (з п'ятки на підйом);
  - довжина стопи.

Перші дві мірки знімайте щільно. Вони визначають розмір шкарпетки, який дорівнює половині суми цих мірок.

Наприклад, обхват ноги – 20 см, косий обхват – 30 см; отримуємо $20 + 30 = 50$; $50 : 2 = 25$ см. На цю кількість сантиметрів і робимо розрахунок набору петель.

2. Визначте щільність в'язання, вив'язавши зразок. Скажімо, щільність по горизонталі 1,7 петлі в 1 см.

3. Обчисліть необхідну кількість петель початкового ряду. Бажано заокруглити отриману кількість петель до числа, що ділиться на 4, щоб рівномірно розподілити петлі на чотирьох спицях. $25 \times 1,7 = 42,5$ петлі. Приймаємо 40 петель (число, кратне 4).

Шкарпетки можна в'язати на п'яти, двох та на кругових спицях.

Як вив'язати шкарпетки на п'яти спицях

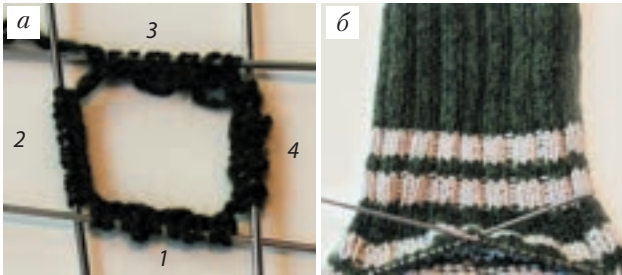
Матеріали та інструменти: пряжа середньої товщини, 5 панчішних спиць № 3.

Візерунки: панчішна в'язка та резинка 1×1.

Щільність в'язання: 1,7 петлі в 1 см.

Виготовлення виробу.

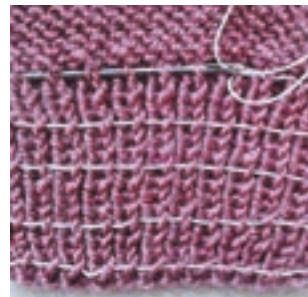
1. Наберіть на двох спицях 40 петель і рівномірно розподіліть їх на 4 панчішних спицях (по 10 петель) (рис. а). Кінчик нитки, яка залишилась після накидання петель, позначає перехід кругових рядів, який завжди розташовується посередині задньої частини шкарпетки – між 4-ю і 1-ю спицями.

2. В'яжіть 5–6 см по колу резинкою 1×1 (рис. б). **Зверніть увагу!** В'язання по колу передбачає іншу техніку захоплення петлі, ніж за класичного методу, для того, щоб резинка була рівною, а не перекрученою (див. с. 34).
3. Виконайте панчішною в'язкою стільки рядів, скільки потребує модель. Для високих шкарпеток потрібно 5–6 см лицьової гладі. Якщо ви плануєте зробити шкарпетки короткими, то вив'яжіть 3–4 ряди.

Порада. Манжета не тільки надає виробу закінченого вигляду, а й підтримує його форму. Після прання резинка може розтягнутися. Як правило, у виробах, вив'язаних з вовняних ниток, вона розтягується злегка, а у виробах з бавовни і деяких синтетичних волокон може остаточно втратити свою форму, зіпсувати зовнішній вигляд. Щоб уникнути розтягування, манжету радять в'язати спицями на розмір меншими, ніж усі інші деталі. Якщо ж резинка розтягнулася, вставте в неї зі зворотного боку гумову нитку.

4. В'яжіть висоту п'ятки шкарпетки. Петлі на двох спицях тимчасово залишіть неробочими (рис. в). Петлі з 1-ї та 2-ї спиць (усього 20) переведіть на одну спицю і в'яжіть панчішною в'язкою 6 см (починаючи з 35-го розміру ноги, це постійна величина). Висоту п'ятки можна визначити й так: число пружкових петель полотна має дорівнювати кількості петель на одній спиці мінус один. Одна пружкова петля утворюється двома рядами, тому висота п'ятки становить $(10 - 1) \times 2 = 18$ рядів, або близько 6 см.

5. Завершіть в'язання висоти п'ятки лицьовим 17-м рядом, у 18-му, виворотньому ряду, почніть зменшення петель за формою п'ятки. Для цього петлі подумки поділіть на 3 частини. Число 20 ділиться на 3 з остачею, отже, маємо 2 «зайві» петлі. Додайте їх до бічних частин (бічні частини по 7 петель, центральна частина – 6 петель). Якщо у вас у залишку одна петля, додайте її до центральної частини. Петлі центральної частини в'яжіть далі, а петлі бічних частин поступово приєднуйте до петель центральної частини. Останню петлю середньої третини пров'яжіть разом з першою петлею бічної частини. Поверніть полотно і в'яжіть лицьовими. Останню петлю середньої третини зніміть, а першу бічної третини – пров'яжіть лицьовою. На неї скиньте непров'язану петлю, тобто зробіть протяжку. В'яжіть,

доки всі петлі крайніх частин не будуть закриті. На спиці повинні залишитися тільки петлі центральної частини (6 петель) (рис. г).

6. Для створення основної частини потрібно набрати петлі з краю п'ятки. На бічному краю п'ятки з пружкових петель доберіть таку кількість петель, яка була в бічній третині (рис. д). Петлі з перших двох спиць, тимчасово залише-них неробочими, пров'яжіть гладдю. Повторіть набір петель з іншого боку. Зрештою на спицях знову буде початкова кількість петель. Розділіть їх на чотири спиці.

7. Коли п'ятка буде виготовлена, потрібно приміряти шкарпетку й оцінити зручність п'ятки і висоту готового виробу. Далі в'яжіть по колу до кінця мізинця (близько 15 см) і починайте зменшення петель на миску. Для цього на 1-й і 3-й спицях на початку 1-шу петлю пров'яжіть, 2-гу і 3-тю петлі вив'яжіть разом лицьовою за задню стінку, попередньо перевернувши 2-гу петлю. На 2-й і 4-й спицях дві передостанні петлі пров'яжіть разом лицьовою, потім – останню петлю. Так робіть через коло, поки на кожній спиці не залишиться половина початкової кількості петель (5), далі зменшення робіть у кожному колі.

8. Чотири петлі стягніть ниткою й заправте її всередину готового виробу.

Як вив'язати шкарпетки на двох спицях

Цей спосіб в'язання шкарпеток дуже зручний. Початківцям радимо користуватися саме ним. Окрім технічної простоти виконання, він має суттєву перевагу порівняно з в'язанням на п'яти спицях – це можливість в'язати обидві шкарпетки одночасно на одних спицях, але з різних мотків.

1. Спочатку вив'яжіть манжету шкарпетки (резинкою). Далі в'яжіть основним візерунком. Довжина верхньої частини шкарпетки може бути будь-якою.

Для формування п'ятки всі петлі шкарпетки розподіліть навпіл і в'яжіть тільки одну частину на висоту п'ятки (від 3 до 7 см залежно від розміру ноги) (рис. а).

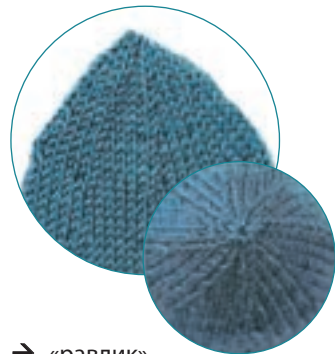
2. Далі петлі п'ятки поділіть на три частини і в'яжіть тільки середню частину. При цьому в кожному ряду, лицьовому та виворітному, одну крайню з обох сторін петлю середньої частини пров'яжуйте разом із сусідньою петлею бічних частин (рис. б).

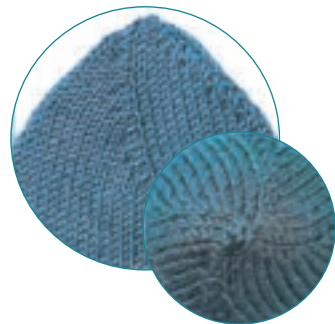
У чому, на вашу думку, полягає перевага одночасного в'язання обох шкарпеток на одних спицях?

Вив'язування мискі шкарпетки

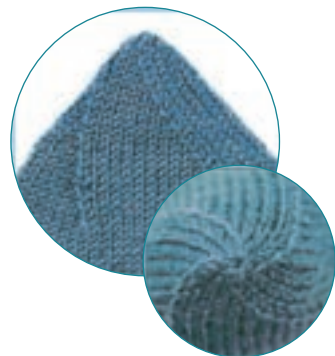
→ «зірочка»

→ «равлик»

→ «пропелер»

Порада. Як красиво пришити підошву до шкарпеток або капців.

Викрійте зі штучної шкіри 2 устілки і 2 смужки завширшки 2 см. Пришійте смужки до устілок швом 0,5 см від краю. Шпильками приколите устілки до підошви шкарпетки і пришійте по краю ниткою декоративним швом «козлик». Матеріал для устілок може бути будь-яким, на ваш вибір.

3. Коли всі петлі бічних частин будуть пров'язані з петлями середньої частини, на бічних краях п'ятки доберіть таку кількість петель, яка була в бічних частинах. Зрештою на спицях знову буде початкова кількість петель (рис. в).

4. Далі в'яжіть нижню частину шкарпетки до потрібної довжини (рис. г).

5. За 2–3 см до кінця шкарпетки почніть формувати її мисок. Усі петлі поділіть на 4 частини. У кожному лицьовому ряду з обох сторін кожної частини зменшуйте по 1 петлі, доки на спицях не залишиться 4 петлі.

6. Обірвіть робочу нитку, залишивши кінець задовжки 30–50 см. Решту петель зберіть на кінець нитки, щільно стягніть та закріпіть. Цією самою ниткою зшийте шкарпетку.

Як вив'язати шкарпетки на кругових спицях

Матеріали та інструменти: 2 мотки пряжі (100 г/117 м) – якщо нитка тонша, складіть її удвоє, спиці № 5,5.

Виготовлення виробу. Манжета. Наберіть 39 петель.
1-й ряд (лицьовий бік): * 1 лицьова, 1 виворітна*, 1 лицьова;

2-й ряд (виворітний бік): * 1 виворітна, 1 лицьова *, 1 виворітна.

Продовжте в'язання резинкою 28 рядів, або 16 см.

Верх стопи (виконують на 13 центральних петлях).

1-й ряд (лицьовий бік): 26 лицьових, поверніть роботу;

2-й ряд (виворітний бік): 13 лицьових, поверніть роботу;

3-й ряд: 13 лицьових, поверніть роботу.

Продовжуйте в'язати 13 центральних петель хустковою в'язкою – всього 34 ряди.

Стопа. Лицьовий бік: наберіть 19 петель з лівої крайки верху стопи, в'яжіть 13 лицьових петель манжети.

Виворітний бік: 39 лицьових, наберіть 19 петель з правої крайки верху стопи, в'яжіть 13 лицьових петель манжети – всього 71 петля.

Виконайте 10 рядів хустковою в'язкою на всіх петлях.

Існує нескладний пристрій для в'язання шкарпеток, мітенок або гетрів.

За його допомогою можна вив'язати вироби кількох розмірів.

Підощва. 1-й ряд (лицьовий бік): 2 разом лицьовою, 28 лицьових, 2 разом лицьовою, 3 лицьових, 2 разом лицьовою, 3 лицьових, 2 разом лицьовою, 27 лицьових, 2 разом лицьовою;

2-й ряд (виворітний бік): лицьові петлі = 66 петель;

3-й ряд: 2 разом лицьовою, 26 лицьових, 2 разом лицьовою, 2 лицьових, 2 разом лицьовою, 2 лицьових, 2 разом лицьовою, 26 лицьових, 2 разом лицьовою;

В'язані вироби для рук

→ рукавиці

→ мітенки

→ нарукавники

→ манжети

→ рукавиці з відкидним клапаном

4-й ряд: лицьові петлі = 61 петля;

5-й ряд: 2 разом лицьовою, 24 лицьових, 2 разом лицьовою, 1 лицьова, 2 разом лицьовою, 1 лицьова, 2 разом лицьовою, 25 лицьових, 2 разом лицьовою;

6-й ряд: лицьові петлі = 56 петель;

7-й ряд: 2 разом лицьовою, 22 лицьових, 2 разом лицьовою – 3 рази, 24 лицьових, 2 разом лицьовою;

8-й ряд: лицьові петлі = 51 петля.

Поверніть роботу на лицьовий бік, пров'яжіть 26 лицьових (зараз ви знаходитесь в центрі підошви). Обріжте нитку, залишивши довгий кінець (понад 60 см).

Голкою виконайте шов на підошві за відкриті петлі, потім зшийте верх манжети з боку п'ятки.

В'язані вироби для рук

Надзвичайно популярні зимові в'язані вироби для рук, які можуть бути частиною комплекту до головного убору та шалика.

Вибір пряжі. Для зимових рукавиць краще підходить чистововняна пряжа. Найтепліші рукавиці вийдуть з натуральної вовни з додаванням пуху (козячого, верблужого та ін.). Рукавиці з напіввовняної пряжі теж будуть досить теплими. Використовуючи для в'язання візерункових рукавиць чистововняну (наприклад, для тла) й напіввовняну (для візерунка) пряжу, ви отримаєте і теплий, і міцний виріб. Синтетична пряжа – зносостійка, яскравого кольору, м'яка та пухнаста, але порівняно з натуральною вовною гірше зберігає тепло і менш гігієнічна (повітронепроникна). Штучні волокна не такі міцні, як синтетичні, проте їхні гігієнічні властивості кращі. Поеднуючи різні види пряжі, можна виготовити вироби однотонними чи різнобарвними, меланжевими або з жакардовим малюнком, з орнаментом або смугастими, ажурними, з косичками, шишечками, бахромою.

У середньому на одну пару жіночих рукавиць потрібно 75–100 г, чоловічих – 100–130 г, а для дитячих – 40–75 г пряжі.

Вибір спиць. Для в'язання рукавиць можна використовувати дві спиці: поперечне в'язання, в'язання з двох половинок або з одним швом. А можна вив'язати рукавиці круговим в'язанням на п'яти спицях.

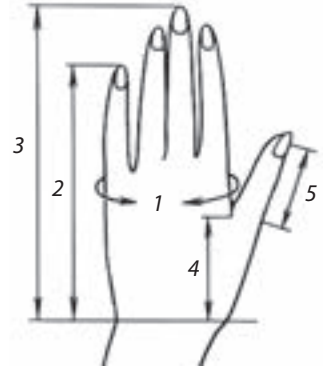
Як визначити кількість петель набірного ряду

Для в'язання рукавиці потрібно зняти такі мірки:

- 1) обхват кисті руки;
- 2) довжина руки від зап'ястка до кінця мізинця;
- 3) довжина від зап'ястка до кінця середнього пальця;
- 4) довжина від зап'ястка до великого пальця;
- 5) довжина великого пальця.

1. Визначте щільність в'язання, вив'язавши зразок. Наприклад, щільність по горизонталі $P_g = 1,7$ петлі в 1 см.

2. Обчисліть кількість петель набірного ряду. Бажано округлити отриману кількість петель до числа, що ділиться на 4, щоб рівномірно розподілити їх на 4 спицях. Наприклад, обхват кисті – 20 см. $20 \times 1,7 = 34$ петлі. Потрібно набрати 36 петель (число, кратне 4).

Як вив'язати рукавиці на п'яти спицях

Матеріали та інструменти: пряжа середньої товщини, 5 панчішних спиць № 3.

Візерунки: панчішна в'язка та резинка 1×1.

Щільність в'язання: 1,7 петлі в 1 см.

Виготовлення виробу.

1. Рукавиці в'яжуть по колу, починаючи від манжети. Наберіть на двох спицях 36 петель і рівномірно розподіліть їх (по 9 петель) на 4 панчішні спиці, які будуть основними, а п'ята – робочою.

2. Починайте з правої рукавиці. На 1-й і 2-й спицях розміщують петлі нижньої частини рукавиці, на 3-й і 4-й – верхньої. В'яжіть резинкою 1×1 висоту манжети 7 см. Основну частину рукавиці в'яжіть по колу панчішною в'язкою до основи великого пальця 5–7 см залежно від розміру (рис. а).

У Середньовіччі рукавицю разом з перснем і посохом вручали людині, яку призначали на посаду єпископа, як знак влади. Дами дарували кавалерові рукавичку на знак кохання. Воїнам вручали її під час посвяти в лицарі. Рукавичку використовували для виклику на двобій. Неввічливим вважається вітатися або заходити до храму, не знявши рукавиць.

3. Отвори для великого пальця правої рукавиці вив'яжайте на 1-й спиці, лівої – на 2-й (рис. б). Для цього вив'яжіть на 1-й спиці першу петлю ниткою основного кольору. Всі інші петлі, крім останньої, в'яжіть лицьовими ниткою іншого кольору. Потім перенесіть петлі, пров'язані ниткою іншого кольору, на 1-шу спицю і ще раз пров'яжіть основною ниткою. Отримаєте кольоровий «штришок». Це і буде надалі отвір для великого пальця.

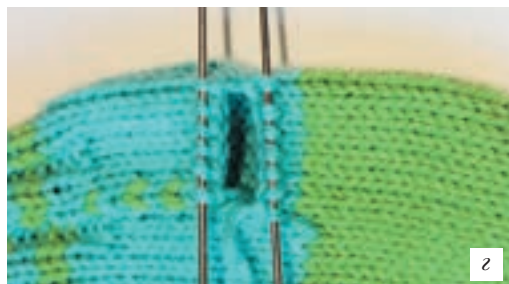
4. Далі в'яжіть по колу до кінця мізинця (8 см) (рис. в).

5. Починайте зменшення кількості петель на миску рукавиці. На 1-й і 3-й спицях перші дві петлі пров'яжіть разом лицьовою за задні стінки, попередньо перевернувши 1-шу петлю. На 2-й і 4-й спицях в'яжіть дві петлі разом у кінці спиці лицьовою за передні стінки. Зменшення петель виконуйте через коло доти, доки на кожній спиці не опиниться половина початкової кількості петель (у нашому випадку, коли кількість петель на кожній спиці непарна, через коло зменшуйте меншу частину – 4 петлі), потім зменшуйте петлі в кожному колі (5 петель). При цьому на 1-й і 3-й спицях у тих рядах, де петлі не зменшуєте, перші петлі також перевертайте й пров'яжайте за передню стінку. Коли на кожній спиці залишиться по 2 петлі, петлі затягніть і закріпіть на виворітному боці.

6. Для вив'язування великого пальця рукавиці обережно витягніть кольорову нитку з отвору великого пальця, введіть дві спиці у відкриті петлі (рис. г). На нижній спиці буде 7 петель, на верхній – 6.

7. Вив'яжайте палець, розподіляючи петлі на чотири спиці: на 1-шу – 4 петлі, на 2-гу – 3 і витягніть одну петлю з бічного краю отвору, на 3-й і 4-й спиці також буде по 4 петлі (3 + 1 з бічного краю отвору). Для зручності кінець робочої нитки спустіть в отвір (на виворітний бік виробу) (рис. д).

8. В'яжіть палець по колу до середини нігтя, а потім починайте зменшувати кількість петель так само, як і під час в'язання миска рукавиці: на 1-й і 3-й спицях на початку, на 2-й і 4-й спицях – у кінці кожного ряду. Коли на кожній спиці залишиться по одній петлі, стягніть їх і закріпіть на виворітному боці.

9. Ліву рукавицю в'яжіть аналогічно правій, але у дзеркальному відображенні: отвір для пальця вив'яжайте на 2-й спиці.

Для вив'язування мітенок використайте таку саму технологію. Закрийте петлі на довжині першої фаланги пальців.

Як вив'язати рукавиці на двох спицях зі швом

Матеріали та інструменти: пряжа середньої товщини трьох кольорів, дві спиці № 3, гачок.

Візерунки: хусткова в'язка.

Щільність в'язання: 1,7 петлі в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу:
 $20 \times 1,7 = 34$ петлі.

Виготовлення виробу.

Рукавиця складається з двох частин. Верхню половину рукавиці в'яжіть ширшою на 2–4 петлі, ніж нижню, щоб не перекручувався шов. Для кожної частини набирайте непарну кількість петель, позначивши середню петлю кольоровою ниткою. На початку і в кінці кожного лицьового ряду зменшуйте по 1 петлі, а в середині по обидва боки від зазначеної петлі додавайте по 1 петлі, виворітні ряди в'яжіть без зменшення і збільшення.

1. Для верхньої частини рукавиці наберіть на двох спицях 21 петлю (19 + 2 пружкові) ниткою основного кольору.

1-й ряд: 2 петлі разом лицьовою, 7 лицьових, 1 накид, 1 петлю зняти (це центральна петля), 1 накид, 7 лицьових, 2 петлі разом лицьовою;

2-й ряд: 9 лицьових, 1 виворітна (центральна петля), 9 лицьових.

Повторюйте 1–2-й ряди.

Виконайте смужки нитками інших кольорів.

Вив'яжіть рукавицю бажаної довжини.

Закріпіть петлі.

2. Для внутрішньої половини рукавиці наберіть на двох спицях 17 петель (15 + 2 пружкові). В'яжіть так

Мітенки

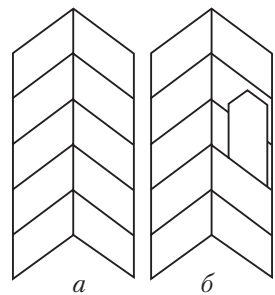

Схема рукавиці:
 а – верхня частина;
 б – нижня частина

само, як верхню половину. Залиште отвір для великого пальця, який пров'язується кольоровою ниткою двічі. Зверніть увагу: в одній деталі рукавиці отвір буде з лівого боку, в іншій – з правого. Великий палець вив'язують тим самим способом, що й на рукавицях без шва.

3. Готові половинки обв'яжіть гачком стовпчиками без накиду або за допомогою голки зшийте петельним швом. Колір нитки доберіть у тон або контрастний.

4. По низу рукавиць зробіть бахрому завдовжки 2 см.

Варіанти в'язання рукавиць на двох спицях

Практична робота

В'ЯЗАННЯ ВИРОБІВ ДЛЯ РУК І НІГ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, ножиці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Розгляньте види та способи в'язання виробів для рук і ніг (матеріал параграфу й рубрика «Застосуй на практиці»).
3. Оберіть виріб і виготовте його за алгоритмом (див. с. 75).
4. Оцініть власну роботу.
5. Приберіть робоче місце.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які є види в'язаних виробів для ніг?
2. Які мірки потрібно зняти для в'язання шкарпетки?
3. Якими спицями в'яжуть шкарпетки?
4. Які мірки потрібні для в'язання рукавиць і мітенок?
5. Яку пряжу краще використовувати для в'язання рукавиць?

Творче завдання

Виберіть виріб для в'язання, наприклад рукавиці або мітенки. Використовуючи алгоритм виготовлення виробу, доберіть схему візерунка, інструменти та матеріали. Обґрунтуйте свій вибір.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Капці з квадратів (розмір 38/40)

Матеріали та інструменти: пряжа (50 г/50 м) по 100 г двох кольорів або залишки пряжі 8 різних кольорів, спиці № 7, гачок № 8.

Зразок: 12 петель × 24 ряди = 10×10 см, спицями № 7, хустковою в'язкою.

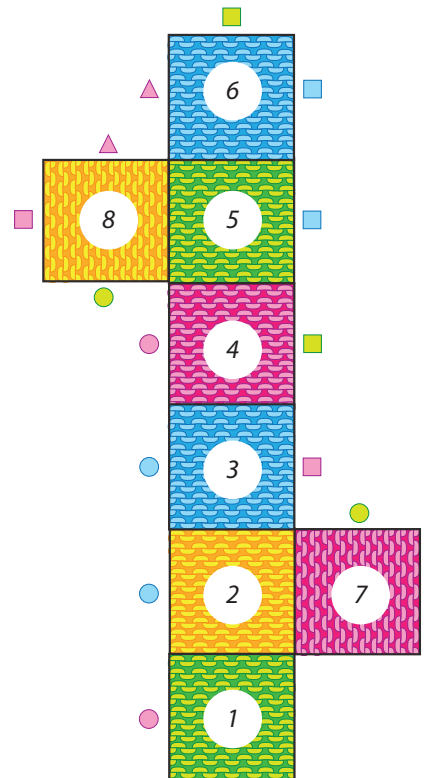
Поради. Починайте роботу, залишивши нитку довжиною 28 см для пришивання.

1 квадрат по діагоналі × 2 = довжині капця.

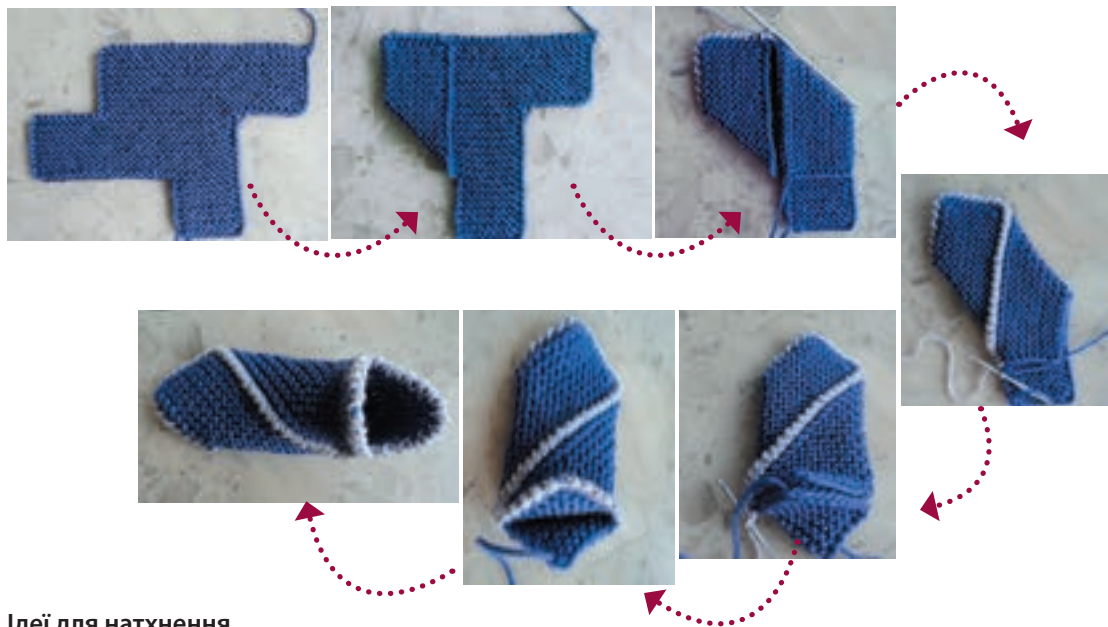
Для капців з 8 кольорів змінюйте колір для кожного квадрата.

Виготовлення виробу.

1. Наберіть на спиці 11 петель і в'яжіть хустковою в'язкою 9 см (1-й квадрат).
2. Перейдіть на нитку іншого кольору, продовжуйте в'язати хустковим візерунком 9 см (2-й квадрат).
3. Вив'яжіть таким чином 6 квадратів. Довжина полотна становить 54 см. Закрийте петлі.
4. Наберіть з лицьового боку 11 петель уздовж правого боку 2-го квадрата. В'яжіть хустковим візерунком 9 см (7-й квадрат). Закрийте петлі.
5. Наберіть з лицьового боку 11 петель уздовж лівого боку 5-го квадрата. В'яжіть хустковим візерунком 9 см (8-й квадрат). Закрийте петлі.
6. Загорніть капець і зшийте за схемою. Підшва капця = 26 см.
7. Вив'яжіть другий капець так само.
8. Обв'яжіть гачком кожен капець, починаючи із задньої частини, так: 1 стовпчик без накиду, 2 повітряні петлі по всьому периметру капця, завершіть з'єднувальним стовпчиком.

Спробуйте вив'язати капці за зображенням

Ідеї для натхнення

§ 12. Одяг, в'язаний спицями

Сьогодні ми не уявляємо свого гардеробу без в'язаних речей. Із самого дитинства нас оточує в'язаний одяг: шкарпетки, светри та мереживні вироби. Незважаючи на велику різноманітність виробів, словосполучення «в'язана мода» у більшості людей асоціюється з пуловерами або кардиганами. Проте актуальними є і такі предмети гардеробу, як сукні, блейзери, топи, пальто, болеро, подовжені светри, пуловери з каптурою, туніки.

В'язаний одяг нині дуже популярний. Недарма саме таким виробам імениті модельєри відводять одну з головних ролей у своїх колекціях. Окрім того, дизайнери люблять і в'язані різнокольорові вставки в одязі, які здатні прикрасити будь-яке вбрання, зробивши його стильним.

В'язані речі не тільки дарують людям затишок і тепло, а й доповнюють образ, допомагають створити власний неповторний стиль. Тому в гардеробі кожної дівчини має бути хоча б один в'язаний атрибут: сукня, кардиган, туніка, топ, светр або ж пальто.

Сьогодні існують тисячі сайтів і виходять у світ сотні журналів на тему, як в'язати одяг власноруч. Ви маєте чудову можливість вирізнитися з-поміж інших, адже у вас буде унікальна, неповторна річ! Навіть якщо схему для в'язання певного виробу повторить інший автор, усе одно ваша модель буде оригінальною, адже матиме інший колір, текстуру тощо.

Розвиток технологій завдає чималих збитків навколишньому середовищу. Забруднення нафтою – одна з глобальних проблем, від якої страждають океанічні тварини, і зокрема, пінгвіни: після визволення з нафтової пастки, екологам доводиться ще й боротися за їхнє життя. Адже нафта, яка вкриває хутро, знищує природну жирову плівку. Крім того, тваринки починають очищати своє хутро і швидко отруюються залишками нафти. Волонтери винайшли ефективний спосіб врятувати постраждалих тварин. Для них виготовляють в'язані светри. Після того як їхнє хутро виміють і ретельно вичистять від залишків нафти, джемperi викидають. На період проведення цієї процедури в'язана одяжина виконує захисну роль та не дає постраждалим замерзнути.

Пригадайте...

- Який одяг, в'язаний спицями, ви знаєте?
- Яку пряжу краще використовувати для в'язання одягу на холодну пору року, а яку – на теплу?
- Яке значення має обчислення щільності в'язаного полотна?

Кофта

Джемпер

Жакет

Пуловер

Светр

Кардиган

Кофта – в'язаний одяг із застібною спереду знизу догори. Кофта може мати широкий комір, комір-стійку або бути зовсім без коміра.

Жакет – різновид короткого жіночого верхнього одягу з довгими або укороченими рукавами. Жакет нагадує пальто. Може бути одnobортним, двобортним чи на блискавці, з коміром або без.

Светр – в'язаний одяг для верхньої частини тіла без застібок, з довгими рукавами і характерним високим коміром. Светр в'яжуть зазвичай з товстої або середньої товщини пряжі. Якщо ж із тонкої – називатиметься гольфом.

Джемпер – в'язаний одяг без застібок із круглим коміром.

Пуловер – в'язаний одяг без застібок із V-подібним викотом.

Кардиган – різновид кофти, але без коміра. Він буває різної довжини. Кардиган носять зі штанами, джинсами і навіть із шифоновими сукнями.

Принцип в'язання перелічених речей (або навіть сукні чи туніки) однаковий. Ці вироби відрізняються між собою тільки **ступенем облягання, довжиною і способом обробки горловини.**

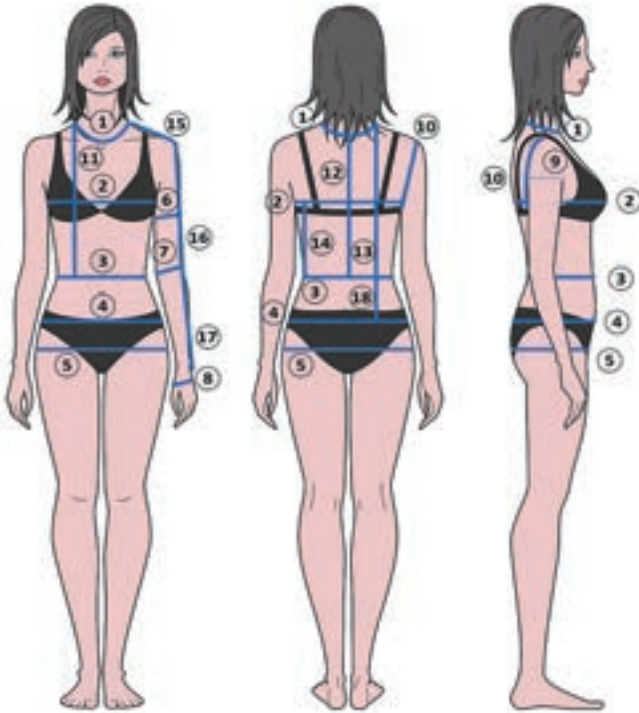
Перш ніж почати в'язання виробу, потрібно:

- зняти мірки;
- побудувати кресленик викрійки у натуральну величину до кожної деталі обраної моделі;
- визначити щільність в'язання;
- зробити розрахунок петель для набору початкового ряду, виходячи зі щільності вив'язаного зразка і розміру викрійки.

В'язаний одяг поділяється на **поясний** та **плечовий**. У 8-му класі ви детально вивчали пошиття поясних виробів, зокрема спідниці. Щоб вив'язати спідницю (поясний виріб), можна орієнтуватися на вже здобуті знання. Що ж стосується плечового виробу, то на ньому спинимося детально.

Як знімати мірки для в'язаного одягу

1. Мірки потрібно знімати в облягаючій білизні, щоб складки одягу не заважали вам зробити точні вимірювання.
2. Пов'яжіть на талії резинку, щоб позначити лінію талії – щодо неї ви здійснюватимете багато вимірювань і розрахунків, тому важливо, щоб різні мірки було знято від однієї лінії.
3. Запросіть помічника для зняття мірок, оскільки деякі з них зробити самотійно неможливо.

Пригадайте правила знімання мірок з фігури людини для створення викрійки спідниці.

1. **Обхват шиї (Ош)** – навколо основи шиї, стрічка спереду замикається на яремній западині.
2. **Обхват грудей (Ог)** – навколо тулуба паралельно підлозі по випнутих точках грудей.
3. **Обхват талії (От)** – навколо тулуба в найвужчому місці (де пов'язана резинка).
4. **Обхват тулуба по низу виробу (Он)** – паралельно підлозі навколо тулуба на тому рівні, де буде закінчуватися виріб, якщо його довжина вища від лінії стегон. Знімають одночасно з міркою № 18 – «Довжина виробу».
5. **Обхват стегон (Ос)** – паралельно підлозі навколо тулуба на рівні найширшої частини стегон, через найбільш випнуті точки сідниць або найбільш випнуті точки зовнішнього боку стегна залежно від того, яка мірка більша. Ця мірка потрібна, якщо довжина виробу до лінії стегон або нижча від неї.
6. **Обхват рук (Ор)** – навколо руки в найширшому місці.
7. **Обхват ліктя (Ол)** – навколо руки на рівні ліктя, у найширшому його місці. Ця мірка потрібна, якщо ви хочете зробити рукав, що прилягає до зап'ястка, або довжиною до ліктя. Знімають цю мірку одночасно з міркою № 16 – «Довжина рукава до ліктя».

Зніміть ваші індивідуальні мірки і запишіть їх у таблицю:

Мірка	Значення, см
Ош	
Ог	
От	
Он	
Ос	
Ор	
Ол	
Оз	
Онр	
Шпр	
Дпр	
Дс	
Дст	
Дб	
Дпер	
Дп	
Дрл	
Др	
Дв	

Додаткові мірки	Значення, см
Відстань між випнутими точками грудей	
Глибина горловини в готовому вигляді	
Ширина облямівки	

8. **Обхват зап'ястка (Оз)** – хоч мірку й називають «Обхват зап'ястка», знімають її в найширшій частині долоні. Це роблять для того, щоб рука вільно проходила крізь рукав. Як правило, в цьому місці в'яжуть резинку, завдяки якій рукав щільно облягає руку. Якщо резинки на рукаві не передбачено, а ви хочете, щоб рукав добре прилягав до тіла, знімайте цю мірку в найвужчому місці зап'ястка. Але в процесі експлуатації ця частина рукава неминуче розтягнеться до розміру обхвату долоні. Якщо плануєте рукав завдовжки 3/4 або 7/8, замість цієї мірки знімайте мірку **Онр – обхват руки по низу рукава**. Її знімають навколо руки в тому місці, де закінчується рукав, одночасно з міркою № 17 – «Довжина рукава».

9. **Ширина пройми (Шпр)** – під рукою на рівні нижнього кута пахової западини від задньої складки пахови до передньої складки пахови паралельно підлозі.

10. **Довжина пройми (Дпр)** – по спині від зовнішнього краю плечового скосу, в місці з'єднання руки з тілом, униз до нижнього кута пахової западини.

11. **Довжина переду (Дпер)** – від лінії плечового скосу біля основи шиї вертикально вниз через випнуту точку грудей до лінії талії. Якщо ви не плануєте робити виточки, то знімати цю мірку не обов'язково.

12. **Довжина спини середня (Дст)** – від 7-го шийного хребця вертикально вниз по хребту до лінії талії. У швейній справі цю мірку називають «Довжина спини до талії», звідти таке позначення.

13. **Довжина спини (Дс)** – цю мірку знімають з боку спини від лінії плечового скосу біля основи шиї вертикально вниз до лінії талії. Різниця між цією міркою і довжиною переду визначає наявність нагрудної виточки. Якщо різниця понад 5 см, то виточки необхідно робити, щоб виріб спереду не задирався вгору.

14. **Довжина боку (Дб)** – від нижнього кута пахової западини, де закінчується мірка «Довжина пройми», паралельно хребту до лінії талії.

15. **Довжина плеча (Дп)** – по лінії плечового скосу від основи шиї до кісточки з'єднання руки з тілом.

16. **Довжина руки до ліктя (Дрл)** – від кісточки з'єднання руки з тілом до ліктя. Цю мірку знімають одночасно з міркою № 7 – «Обхват ліктя».

17. **Довжина рукава (Др)** – від кісточки з'єднання руки з тілом через лікоть до зап'ястка або бажаної довжини.

18. **Довжина виробу (Дв)** – від лінії талії вниз до бажаної довжини виробу. Якщо довжина вища від лінії стегон, то одночасно знімають мірку № 4 – «Обхват стегон по низу виробу». Зніміть мірку Дв, а потім з точки, де закінчується виріб, оберніть стрічку навколо тіла, щоб зняти мірку № 4.

Що таке прибавка на вільне облягання

Розміри готового в'язаного виробу не завжди, але часто не збігаються з мірками, які ми знімаємо для побудови викрійки і розрахунків. Цю різницю, на яку розміри одягу перевищують розміри тіла людини, називають **прибавкою на вільне облягання**.

Облягання готового виробу може бути дуже щільним, щільним, стандартним по фігурі, вільним і дуже вільним.

Дуже щільне облягання мають майки, топи, деякі фасони суконь. Розміри виробу менші, ніж зняті мірки. Виняток становить обхват талії – по талії завжди є невелика прибавка, інакше там утворюються складки і виріб задирається вгору. Прибавка, в цьому разі убавка, становить близько –5 см і залежить від візерунка полотна та виду пряжі. Для виробів з мохеру й ажурних візерунків беруть максимальне значення убавки, тому що ці вироби дуже розтягуються. Для виробів з бавовни, вив'язаних панчішною гладдю, мірки зменшують на 2 см.

Щільне облягання буває у суконь, жіночих пуловерів і светрів. Виріб досить щільно сидить на фігурі, повторюючи її контури, при цьому не розтягується, маюнок не деформується. Прибавка на вільне облягання дорівнює нулю, тобто розрахунки креслення викрійки потрібно виконувати точно за знятими мірками.

Стандартне – найпоширеніше облягання в сукнях, пуловерах і светрах, літніх кофтах. Воно забезпечує комфорт в експлуатації. Речі стандартного облягання можна носити як самостійно, так і в поєднанні з іншими, використовуючи багатошаровість в одязі. Прибавка – до 6 см до повного обхвату.

Вільне облягання властиве для кардиганів, жакетів, пальт, чоловічих джемперів, светрів – одягу, який носять поверх іншого. Прибавка на вільне облягання приймається до 10 см залежно від розміру виробу.

Дуже вільне облягання застосовують в одязі, який повинен сидіти на фігурі дуже вільно, наприклад спортивних моделях, пальтах і куртках, пончо і навіть чоловічих джемперах, якщо модель передбачає це. Прибавка на вільне облягання в цьому випадку – 13 см і більше. Для светрів і кардиганів вона становитиме 15–20 см до повного обхвату грудей.

Види облягання

→ дуже щільне

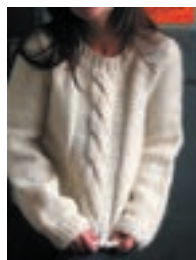
→ щільне

→ стандартне

→ вільне

→ дуже вільне

Правила виконання прибавок

1. Величина прибавки по лінії грудей розподіляється по викрійці нерівномірно. Це пов'язано з експлуатаційними властивостями виробу. Найбільша свобода рухів потрібна у проймах, під пахвами, тому на ділянку пройм припадає найбільша частина прибавки. Що щільніше виріб має сидіти на тілі, то більшу частину прибавки дають на пройму. За дуже щільного прилягання, коли виконують убавлення по ширині виробу, її розподіляють тільки по ширині переду і спинки, а ширину пройм залишають без змін.
2. За прибавки змінюють також глибину пройми: ширші деталі переду і спинки будуть мати глибші пройми. Прибавка до довжини пройми дорівнює $1/8$ від прибавки до обхвату грудей.
3. Прибавка до ширини рукава дорівнює величині прибавки до ширини пройм.
4. Прибавка по лінії талії залежить від силуету моделі. Для обтислих моделей вона має бути не меншою ніж 3 см. Величина прибавки по лінії талії не обов'язково має збігатися зі значенням прибавки по лінії грудей. Наприклад, якщо по лінії грудей ви оберете стандартне облягання з прибавкою 6 см, то по лінії талії можна вибрати напівобтислий силует з прибавкою 10 см. Прибавка по лінії талії, що дорівнює різниці між обхватами талії та грудей, робить силует прямим. Більше значення прибавки зробить силует трапецієподібним.
5. По лінії стегон прибавку та убавку, як правило, не виконують. Виріб повинен щільно прилягати до тіла, але не бути обтислим. Виняток становлять моделі трапецієподібного силуету, деякі моделі кардиганів.
6. Для обхвату шії у просторих кардиганів і светрів з викотом під шию прибавка дорівнює 3 см. Для інших виробів її не враховують, тому що розмір викоту горловини залежить від конкретної моделі.
7. При побудові кресленника викрійки ми використовуємо загальну прибавку по лінії грудей, стегнах і талії, до ширини та довжини пройми, а також до ширини рукава.

Т а б л и ц я. Прибавки на облягання

Вид облягання	Величина прибавки			
	по лінії грудей, Пг, см	до ширини пройм*, Ппр, см	до довжини пройми, Пдп, см	до ширини рукава, Пр, см
Дуже щільне	-5	0	0	0
Щільне	0	0	0	0
Стандартне	6	4,8	0,8	4,8
Вільне	10	7	1,3	7
Дуже вільне	13-15	6,5	1,6	6,5

П р и м і т к а. * Прибавку до ширини пройм (Ппр) подано до двох пройм разом.

Після визначення мірок і прибавок набагато зручніше робити розрахунок в'язання за креслеником. Перш ніж починати будувати кресленик, необхідно визначитися з конструкцією плечового виробу. Найпопулярнішими є п'ять основних конструкцій: із вшивним рукавом, рукавом «реглан», рукавом і кокеткою «погон», з круглою кокеткою, доломан («летюча миша»).

Коли кресленик побудовано, на ньому потрібно позначити всі фасонні лінії: викоту горловини з урахуванням методу її обробки, манжетів або резинок по низу рукава й основи, кишень. Також на кресленику має бути позначено розташування візерунків, наприклад джгутів. Після цього починайте розрахунок петель для в'язання.

Послідовність в'язання виробу ми розглянемо на прикладах виготовлення жіночого джемпера та чоловічого светра.

Як вив'язати жіночий джемпер

Матеріали та інструменти: рожева меланжева пряжа (100 % натуральної вовни, 50 м/50 г); 2 прямі спиці № 8; короткі кругові спиці № 8.

Візерунки: резинка 1×1, візерунок «рис», панчішна в'язка.

Зразок: 12 п. × 16 р. = 10×10 см панчішною в'язкою.

Визначення розмірів виробу. Зніміть мірки та побудуйте кресленик виробу зі вшивним рукавом.

Щільність в'язання: 1,2 петлі та 1,6 ряду в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу: перед та спинка: $45 \times 1,2 = 54$ петлі; рукав: $22 \times 1,2 = 27$ петель.

Виготовлення виробу.

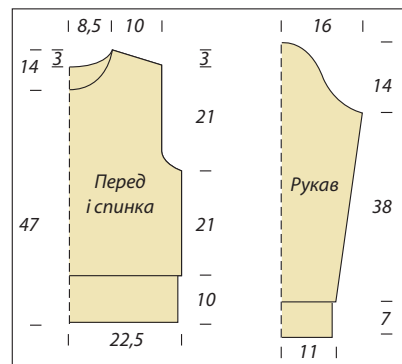
Спинка. Наберіть 56 петель (54 + 2 пружкові) і в'яжіть резинкою 1×1, при цьому почніть з виворітної. Через 10 см від першого ряду почніть в'язати візерунком «рис». Через 17 см від початкового ряду продовжіть в'язання панчішним візерунком. Через 31 см від початкового ряду для пройм закрийте з обох боків у кожному 2-му ряду 1 раз 2 петлі, 3 рази 1 петлю = 46 петель. Через 47 см від початкового ряду продовжіть в'язання візерунком «рис». На висоті пройм 21 см закрийте для

Поміркуйте, яку свободу облягання ви оберете для свого светра. Запишіть у таблицю значення прибавок для обраного ступеня облягання.

Облягання _____

Прибавка	Значення, см
Пг	
Ппр	
Пдп	
Пр	
Пт	
Пс	

плечових скосів з обох боків у кожному 2-му ряду 1 раз 4 петлі, 4 рази 5 петель, 1 раз 6 петель. Через 53 см від початкового ряду закрийте для горловини середні 16 петель і по обидва боки від них 1 раз 1 петлю.

Перед. В'яжіть так само, як спинку, але з більш глибокою горловиною. Для цього через 47 см від початкового ряду закрийте середні 10 петель, по обидва боки від них закрийте ще в кожному 2-му ряду 1 раз 2 петлі, 2 рази 1 петлю. Через 47 см від початкового ряду знову в'яжіть візерунком «рис». Плечі виконайте на такій самій висоті й так само, як на спинці.

Рукави. Наберіть на спиці для кожного рукава по 29 петель (27 + 2 пружкові) і в'яжіть резинкою 1×1. Через 7 см від початкового ряду почніть візерунок «рис». Для бічного скосу додатково наберіть з обох боків 6 раз по 1 петлі = 41 петля в кожному 8-му ряду. Одночасно через 14 см від початкового ряду продовжіть в'язання лицьовою гладдю. Для оката рукава через 45 см від початкового ряду закрийте з обох боків у кожному 2-му ряду 1 раз 2 петлі, 8 раз 1 петлю, 1 раз 2 петлі й 1 раз 3 петлі. На висоті оката рукава 14 см закрийте петлі, які залишилися.

Складання виробу. Проведіть волого-теплову обробку деталей виробу. З'єднайте плечові та бічні зрізи. Для планки горловини на кругові спиці наберіть по краю горловини 56 петель (на деталі переду 32 петлі, спинки – 24 петлі). Вив'яжіть 3 ряди резинкою по колу, потім вільно закрийте всі петлі. Виконайте шви рукавів. Ушийте рукави.

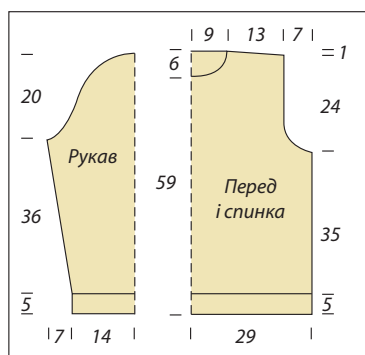
Як виготовити чоловічий светр з орнаментом

Матеріали та інструменти: товста об'ємна пряжа білого й коричневого кольорів, спиці № 8, кругові спиці № 8, товста голка.

Візерунки: резинка 2×2, панчішна в'язка, орнаменти (схеми А, Б, В і Г). Мотив Г вишийте швом «петля в петлю» за схемою.

Зразок: 12 п. × 16 р. = 10×10 см.

Визначення розмірів виробу. Зніміть мірки та побудуйте кресленик виробу зі шви́вним рукавом.

Щільність в'язання: 1,2 петлі та 1,6 ряду в 1 см.

Обчислення кількості петель за розмірами виробу: перед та спинка: $58 \times 1,2 = 70$ петель; рукав: $28 \times 1,2 = 34$ петель.

Виготовлення виробу.

Перед. Пряжею білого кольору наберіть 70 петель, в'яжіть 5 см резинкою 2×2, при цьому почніть після пружкової петлі з 1 лицьової, закінчіть 1 лицьовою перед пружковою. В останньому (виворітному) ряду додайте 1 петлю =

71 петля. Далі в'яжіть панчішною в'язкою так: 16 рядів – схема А: пружкова петля, * рапорт *, 1 петля після рапорту, пружкова петля; 8 рядів пряжею білого кольору; 4 ряди – схема Б: пружкова петля, * рапорт *, 1 петля після рапорту, пружкова петля; 22 ряди пряжею білого кольору; 4 ряди – схема Б; 9 рядів пряжею білого кольору; 19 рядів – схема С: малюнок в'яжіть симетрично від середини, частину закінчіть білим кольором. Одночасно на висоті 40 см від початку роботи для пройми рукавів з обох сторін закріпіть 2 рази по 3 петлі, 1 раз по 2 петлі в кожному 2-му ряду = 55 петель. На висоті 59 см для викоту горловини середні 11 петель закрийте, обидва боки в'яжіть окремо, при цьому для заокруглення викоту закрийте 2 рази по 2 петлі, 1 раз по 1 петлі в кожному 2-му ряду. На висоті 64 см для скосу плеча закрийте 1 раз по 8 петель, в наступному 2-му ряду – 1 раз по 9 петель.

С п и н к а. В'яжіть так само, як перед, але без викоту горловини. Після закінчення скосів плеча закрийте 21 петлю, яка залишилася.

Р у к а в. Пряжею білого кольору наберіть 34 петлі, в'яжіть резинкою 5 см. При цьому почніть після пружкової з 1 лицьової. В останньому (виворітному) ряду додайте 1 петлю = 35 петель. Далі в'яжіть лицьовою гладдю. Орнаменти чергуйте в такій самій послідовності, як на передній деталі, при цьому малюнок

Схема А

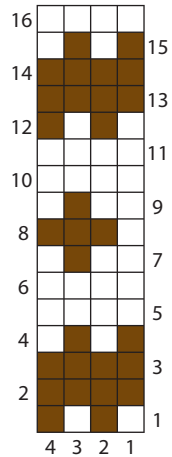

Схема Б

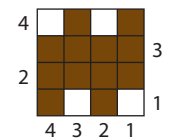

Схема В

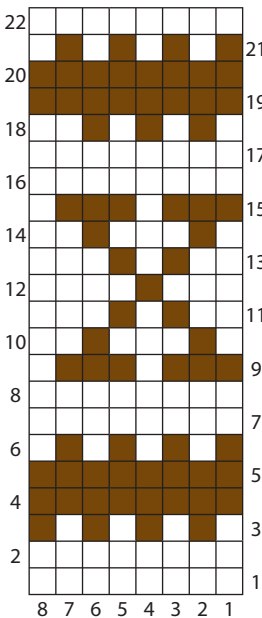
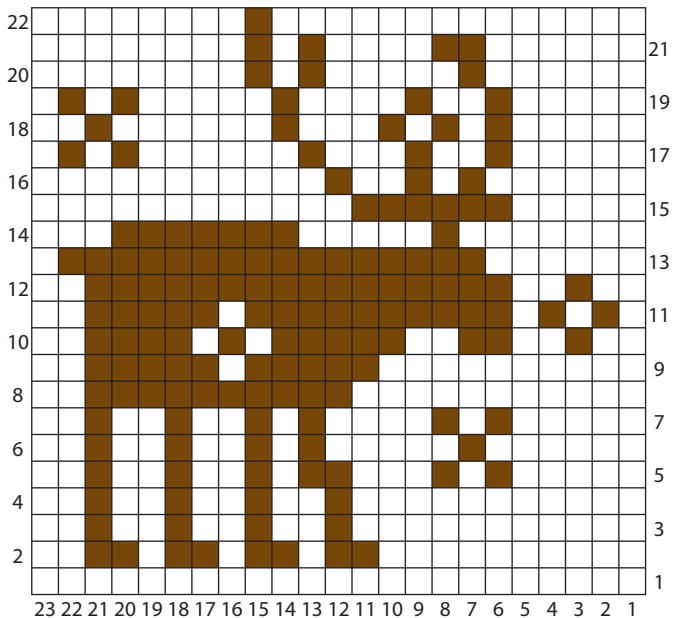

Схема Г

в'яжіть симетрично середині рукава. Одночасно для скосу рукавів з обох боків додайте 9 разів по 1 петлі в кожному 6-му ряду (на доданих петлях також виконуйте орнамент) = 53 петлі. На висоті 41 см для оката рукава з обох боків закрийте 1 раз по 3 петлі в кожному 2-му ряду. Далі зменшіть * 1 раз по 2 петлі (після пружкової з початку ряду і перед пружковою в кінці ряду в'яжіть 3 петлі разом лицьовою), 1 раз по 1 петлі (після пружкової з початку ряду і перед пружковою в кінці ряду в'яжіть 2 петлі разом лицьовою) *, ще 2 рази повторіть від * до *, 1 раз по 1 петлі. Решту – 27 петель – закріпіть.

Складання виробу. На передній і задній деталі светра вишийте малюнок (схема Д) швом «петля в петлю», рапорт повторіть 3 рази. На середині рукавів вишийте один рапорт цього малюнка. Проведіть волого-теплову обробку деталей виробу. Виконайте плечові шви. На кругові спиці по краю викоту горловини наберіть 52 петлі та в'яжіть 23 см резинкою 2×2. Петлі закрийте вільно, не затягуючи. Виконайте бічні шви та шви рукавів. Ушийте рукави.

Практична робота

В'ЯЗАННЯ ОДЯГУ

Матеріали та інструменти: спиці, нитки, зошит, сантиметрова стрічка, лінійка, олівець.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Розгляньте види і способи в'язання одягу (матеріал параграфа та рубрика «Застосує на практиці»). Оберіть виріб.
3. Зніміть ваші мірки та запишіть їх у зошит. Оберіть ступінь облягання виробу і запишіть у таблицю значення прибавок.
4. Зробіть схематичний кресленик конструкції виробу. Побудуйте викрійку за своїми мірками.
5. Визначте щільність в'язання:
  - 1) оберіть пряжу;
  - 2) доберіть спиці, вив'язавши 2–3 зразки спицями різного розміру, щоб визначити найліпшу щільність в'язання обраною пряжею;
  - 3) порівняйте зразки і залиште найкращий;
  - 4) проведіть волого-теплову обробку зразка;
  - 5) виміряйте ширину та висоту зразка та обчисліть щільність в'язання по ширині й по висоті;
  - 6) запишіть вимірювання в зошит.
6. Визначте кількість петель початкового ряду.
7. Виготовте виріб за алгоритмом (с. 75).
8. Оцініть власну роботу.
9. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які є види в'язаного одягу?
2. Як знімати мірки для в'язаних виробів?
3. Що таке прибавка на вільне облягання?
4. Які є види облягання виробів?
5. Назвіть основні конструкції плечових виробів.

Творче завдання

Оберіть виріб для в'язання, наприклад поясний. Використовуючи алгоритм виготовлення виробу, доберіть схему візерунка, інструменти та матеріали. Обґрунтуйте свій вибір.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

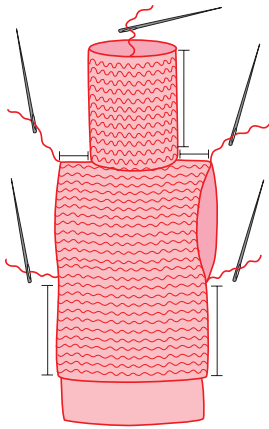
Жилети

Як вив'язати жилет

Красивий теплий жилет, в'язаний спицями, – відмінний варіант для осені та зими. Пропонуємо сірий жилет грубої в'язки, який обов'язково вам сподобається і прикрасить ваш гардероб. Завдяки товстій пряжі і хустковому візерунку цей жилет виглядає дуже цікаво.

Викрійка складається з трьох деталей-прямокутників: передньої та задньої пілочок, ширина яких дорівнює половині обхвату стегон, а також коміра, ширина якого дорівнює обхвату шиї. Довжина цих деталей – на ваш смак, але зауважте: спинка жилета має бути на 10 см довша за передню пілочку.

Матеріали та інструменти: від 600 г товстої пряжі, спиці № 10.

Візерунки: хусткова в'язка.

Визначення розмірів виробу. Зніміть мірки та побудуйте кресленик виробу.

Виготовлення виробу. Вив'яжіть зразок. Визначте щільність в'язання та кількість петель для кожної деталі.

В'яжіть жилет хустковим візерунком за креслеником. На схемі позначені місця, де маєте зшити жилет.

Як вив'язати жилет-трансформер

Матеріали та інструменти: товста пряжа, спиці № 7–8.

Візерунки: «рис», «шахматка», панчішна в'язка.

Візерунок «шахматка». 1-й ряд: 6 лицьових, 6 виворітних, 6 лицьових, 6 виворітних; 2–6-й ряди: за рисунком; 7-й ряд: 6 виворітних, 6 лицьових, 6 виворітних, 6 лицьових; 8–12-й ряди: за рисунком. Повторювати 1–12-й ряди.

Виготовлення виробу.

1. Наберіть 80 петель. В'яжіть візерунком «рис» 6 рядів.
2. Потім в'яжіть 6 петель – «рис», 24 петлі – «шахматка», 44 петлі панчішною в'язкою, 6 петель – «рис».
3. Через 36 рядів від набірною краю зробіть першу пройму: закрийте середні 20 петель. У виворітному ряду наберіть 20 петель пройми і продовжуйте в'язати.
4. Через 60 рядів так само зробіть другу пройму.
5. Далі ще 30 рядів з квадратами і 6 рядів візерунком «рис». Закрийте петлі.

§ 13. Оздоблення в'язаних виробів. Догляд за в'язаними виробами

Ви вив'язали кофточку або шапочку з однотонної пряжі, але їм не вистачає родзинки? Для того щоб вироби навіть звичайної форми виглядали ефектно, застосовують різні способи їхнього оздоблення. Найпростіші з них – це введення іншого кольору, поєднання різних видів візерунків. Додати оригінальності вашому в'язаному виробу можна також за допомогою різних прикрас, вишивки нитками чи бісером, красивої тасьми. Ці елементи оздоблення можуть докорінно змінити кінцевий вигляд виробу, а також дадуть простір вашій фантазії.

Оздоблення виконують після з'єднання деталей в'язаного виробу. Вид оздоблення обирають залежно від стилю виробу та його призначення за власним художнім задумом. До сучасних напрямів оздоблення в'язаних виробів належать:

- в'язані елементи – шнури, спіралі, китиці, помпони, бахрама, квіти;
- вишивка – нитками, лелітками, бісером, стрічками;
- прикраси – тасьма, аплікація, мереживо, гудзики.

Як оздобити виріб вишивкою

В'язання і вишивка завжди виглядають дуже гармонійно. Майже будь-який вишивальний шов може бути використаний на в'язаному полотні. Вишивка може бути додана до щойно виготовленої моделі, а може оновити колись улюблений предмет одягу. Святковості виробам надасть вишивка люрексом, лелітками, намистинками, бісером, стеклярусом. Окрім того, вишивати по в'язаному полотну можна шовковими стрічками, сутажем, смужками шкіри, тасьмою тощо.

Види і прийоми вишивальних швів

1. Шви «вперед голку» і «назад голку»

Ці шви часто використовують для зшивання деталей, а також для оздоблення виробів. Щільно прокладені вздовж краю, такі шви допоможуть вирівняти

Пригадайте...

- Які види оздоблення в'язаних виробів вам відомі?
- Які матеріали можна застосовувати для оздоблення в'язаних виробів?
- Чи відрізняється оздоблення святкових і повсякденних виробів?
- Які способи з'єднання деталей в'язаних виробів ви знаєте?

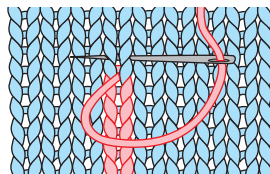

Поради

1. Починаючи й закінчуючи вишивку, закріплюйте кінці ниток на виворітному боці в'язаного полотна.
2. Обираючи нитки для вишивки, враховуйте їхню товщину, яка має відповідати товщині пряжі полотна, а також склад волокон і сумісність кольорів.
3. Вістря голки має бути затупленим, щоб не розщеплювати петлі полотна і не спотворювати малюнок вишивки.

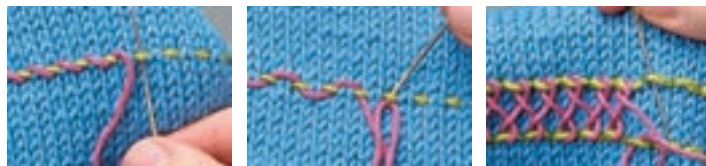

Горизонтальний шов «петля в петлю»

Вертикальний шов «петля в петлю»

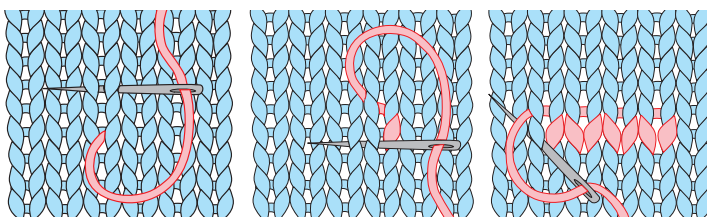
закручене полотно, вив'язане панчішною в'язкою. Розгляньте, як застосовують уже відомі вам шви у в'язаному полотні.

Спочатку виконують лінію швом «назад голку», після чого нитку контрастного кольору пропускають під петлями згори вниз, хвилеподібно або в протилежних напрямках.

2. Шов «петля в петлю»

Інакше цей шов називають «швейцарське штопання». Його виконують на лицьовій гладі. Вив'язані петлі покривають згори вишивкою відповідно до малюнка. Цей шов може замінити багатоколірне в'язання. Великі ділянки, покриті стібками цього шва, зроблять полотно жорстким.

Для виконання *горизонтального шва* виведіть голку через в'язане полотно біля основи петлі, залишивши нитку завдовжки 10 см на виворітному боці роботи. Пропустіть голку під стінки петлі наступного ряду, а потім поверніть її назад через основу петлі та спрямуйте до основи наступної петлі. Затягуючи нитку, пам'ятайте, що стібок повинен відповідати щільності петлі полотна. Для виконання *вертикального шва* виведіть голку через в'язане полотно біля основи петлі та проведіть її під стінками петлі наступного ряду, а потім поверніть голку назад через основу петлі на виворіт виробу. Знову виведіть голку на лицьовий бік через основу петлі наступного ряду та повторіть попередні дії, стежачи за натягом нитки.

3. Шов «хрест»

Шов складається з двох похилих схрещених стібків. Він може і не утворювати квадрат. Але якщо ви хочете отримати квадрат, виконуйте «хрест» поверх двох петель і трьох рядів панчішної гладі.

4. Шов «французький вузлик», або «рококо»

Французькі вузлики – це витки нитки, закріплені дрібним стібком, що проходить крізь них. І кількість витків, і довжина центрального стібка можуть бути різними. Якщо шов виглядає як щільна смужка, його називають вузлик «рококо».

Для виконання шва проведіть голку крізь в'язане полотно і намотайте нитку навколо голки кілька разів. Потім направте голку крізь отвір, у який вона була введена. Тримайте нитку туго натягнутою, щоб витки лягли на місце, потім протягніть голку крізь полотно, зтягуючи вузлик.

5. Шов «тамбурний»

Це ланцюжок вив'язаних між собою петель. Шов легко може змінювати напрямок, тому він ідеально підходить для звивистих ліній і заповнення форм з кольоровими блоками.

6. Шов «петля»

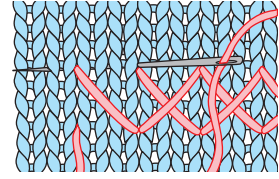
Це низка тамбурних стібків, кожен із яких прикріплений окремо дрібним прямим стібком.

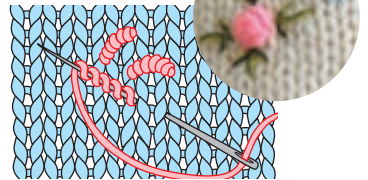
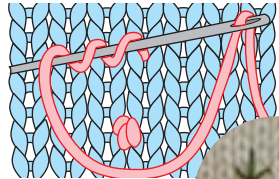
7. Шов «петельний»

Шов використовують для оформлення та зміцнення пругів як самостійно, так і в поєднанні з іншими декоративними елементами – бісером або бахромою.

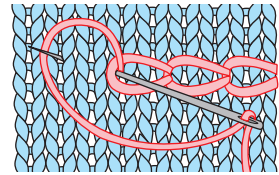
Петельний шов з бісером. Стібки петельного шва закріплюють бісер на краю полотна. Перш ніж проводити голку крізь полотно, нанижіть на нитку бісерину і, проходячи голкою через петлю, переконайтеся в тому, що бісерина розміщена зліва від голки.

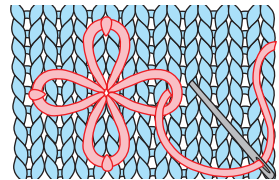
Шов «хрест»

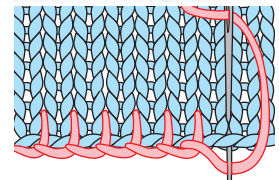
Шов «французький вузлик» («рококо»)

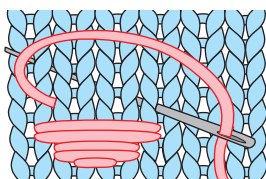
Шов «тамбурний»

Шов «петля»

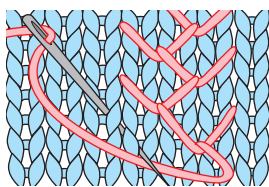
Шов «петельний»

Шов «проста двостороння гладь»

Оздоблення виробів вишивкою. Шов «проста двостороння гладь»

Шов «пір'їнка»

Шов «стіленьки»

8. Шов «проста двостороння гладь»

Це низка прямих стібків, які щільно покривають полотно. Обраний малюнок заповнюють стібками, що йдуть від одного боку контура до іншого та прилягають щільно один до одного. Для створення невеликого об'ємного ефекту спочатку виконайте гладь в одному напрямку, а потім ще раз під прямим кутом до першого шару гладі. Занадто довгими стібками важко забезпечити рівномірний натяг нитки, тому краще розділяти їх на два короткі, розщеплюючи перший стібок другим у середині. Шов потребує постійної уваги до натягу стібків, тому що вони можуть стягувати полотно. Для складних малюнків краще проклеювати в'язане полотно флізеліном.

9. Шов «пір'їнка»

Шов є різновидом тамбурного шва і складається з двох стовпчиків відкритих тамбурних стібків, виконаних зі зміщенням. Шов має кілька варіацій: довільний шов (рис. а), двоколірний шов (рис. б), шов «пір'їнка» з бісером (рис. в).

Варіанти шва «пір'їнка»

Як оздобити в'язане полотно буфами

1. Шов «стіленьки»

Це один з найпопулярніших варіантів виготовлення буф, за якого трикотажне полотно збирається через рівні проміжки, створюючи малюнок «стіленьки». Шов виконують зліва направо. Виведіть голку на лицьовий бік роботи. Зробіть шов «назад голку» через необхідну кількість петель і стягніть полотно. Введіть голку для повторення шва, але направте вістря на лицьовий бік кількома рядами нижче. Повторіть цю послідовність поверх наступної ділянки петель.

Різновидом шва «стіленьки» є шов з протяжками нитки не на виворітному, а на лицьовому боці роботи. Шов виконують справа наліво. * Зробіть на лицьовому

боці горизонтальний стібок поверх необхідної кількості петель і стягніть їх. Виведіть голку кількома рядами нижче і зробіть стібок, щоб закріпити наступну ділянку полотна *. Повторюйте від * до *.

Поради.

1. Буфи потребують великої ширини виробу, а щільність складок залежить від обраного візерунка.
2. Буфи зручно виконувати на решітці, резинці або лицьовій гладі.
3. Для ефекту драпірування полотна м'якими складками необхідно використовувати більш тонкі нитки.
4. У швах, що утворюють буфи, важливо рівномірне стягування рядів в'язаного полотна.

2. Контурний шов

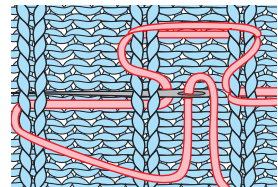
Це низка довгих швів «назад голку», які використовують для призбирування. Його часто виконують у верхній і нижній частинах буф. Шов виконують зліва направо. Виведіть голку на лицьовий бік роботи. Тримайте голку над ниткою, зробіть горизонтальний стібок поверх необхідної кількості петель і стягніть полотно, повернувшись на лицьовий бік на одну петлю вліво. Якщо тримати голку під ниткою, отримаєте ефект «перевернутого ячмінного зерна».

Як оздобити в'язані вироби стрічками, бісером та лелітками

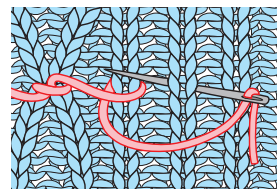
Для оздоблення виробу ви можете використати органзу, стрічки з візерунком, смугасті або з люрексу. Головне у цьому – гармонійно поєднати деталі та кольори. Протягніть стрічку крізь отвір в'язаного виробу, обріжте кінчики і пришийте їх, зав'яжіть бантом або складіть трояндочками.

Існує особливий бісер для оздоблення в'язаних виробів. Він має властивість не втрачати свого кольору внаслідок прання речей. Розмір бісеру добирають відповідно до товщини пряжі.

Лелітки можна ув'язувати у виріб або пришивати вже до готового. Лелітки купуйте з досить великим отвором у центрі, щоб крізь нього вільно проходила нитка пряжі. Використовуйте плоскі лелітки, які будуть щільно прилягати до виробу, менше чіплятися і дряпатися.

Шов «стільники» з протяжками по лицьовому боці роботи

Контурний шов

Оздоблення виробів стрічками та бісером

Вироби, оздоблені
аплікацією

Прикраса зі шнура

Витий шнур

Як оздобити в'язаний виріб аплікацією та шнуром

Для аплікацій на в'язаному полотні використовують різні матеріали: тканину, шкіру, замшу, хутро. Крім того, для утворення різнокольорових рельєфних композицій використовують кільця чи гудзики, обплетені гачком, шнури або окремі елементи, вив'язані гачком, спицями чи технікою «макrame».

В'язаний шнур – це оригінальна річ, яку можна використовувати і як самостійний декоративний елемент, і як деталь в'язаного виробу.

Зі шнурів можна сплести елегантний пояс або зробити оригінальну прикрасу для одягу. Надзвичайно виглядають краї одягу, облямовані шнуром (викот горловини, кишені або крайки рукавів).

Розгляньте кілька способів вив'язування шнура спицями та варіанти його застосування для оздоблення трикотажних виробів. Шнур можна в'язати окремо або разом з виробом у вигляді канта.

Простий шнур

1. Наберіть на спицю 5 петель. Пересуньте петлі по спиці на протилежний кінець, не повертаючи роботи.
2. Підтягніть робочу нитку. В'яжіть лицьовими петлями до кінця ряду. Пересуньте петлі по спиці до іншого кінця, не повертаючи роботи.

3. Повторюйте крок 2. На виворітному боці спочатку буде видно нитки, які тягнуться від останньої петлі до першої. Мірою збільшення довжини шнура перша й остання петлі з'єднаються, протяжки зникнуть.

Витий шнур

Схема в'язання така сама, як і простого шнура, відмінність тільки в тому, що кожний ряд в'яжуть по черзі то лицьовими петлями, то виворітними. Обов'язково підтягуйте робочу нитку під час в'язання.

Різнобарвний шнур

Зв'язати його можна з пряжі кількох кольорів. Такими шнурами добре прикрашати дитячий одяг або одяг у національному стилі. Цікавий вигляд вони мають, якщо закріплені біля країв капців (використовують як зав'язки). Кольорову нитку вводьте в середину в'язання. У процесі в'язання робочу нитку залишайте за роботою. У кінці ряду затягуйте обидві нитки для утворення шнура.

Різнобарвний шнур

Облямівковий шнур

Застосовують у разі в'язання деталей, краї яких треба додатково зафіксувати, наприклад, щоб запобігти їхньому скручуванню (низу виробу або полотна лицьової гладі). Якщо шнур вив'язати з пряжі контрастного кольору, то він слугуватиме також додатковим декоративним елементом.

Шнур по бічному краю виробу

1. Наберіть на спиці 4 петлі. Не набирайте багато петель, інакше шнур не матиме круглої форми. Останню петлю з лівої спиці не знімайте.

2. Разом з крайньою петлею шнура введіть спицю в пружкову петлю полотна та пров'яжіть лицьовою.

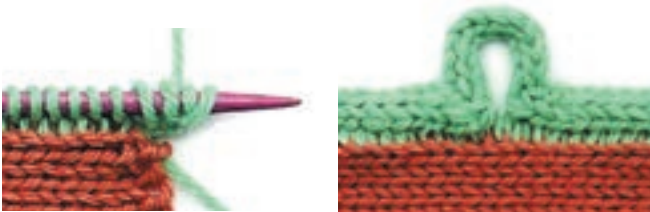
3. Обв'яжіть край деталі, в кінці ряду повторіть п. 2 уздовж усього краю. Це дозволить прикріпити шнур у процесі в'язання, щоб його не пришивати.

Петля зі шнура

1. Дов'яжіть виворітний ряд до місця додавання петель. Переверніть в'язання лицьовим боком до себе, робочу нитку залиште за роботою. З нижнього ряду захопіть протяжку і вив'яжіть її лицьовою петлею. Поверніть на ліву спицю. В'язання переверніть.

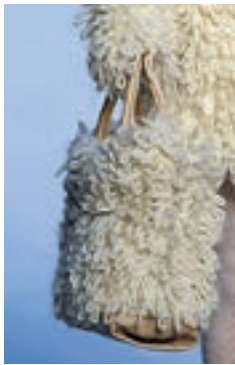
Вив'язування шнура по бічному краю виробу

2. Почніть новий ряд з додаткових петель і останню петлю вив'яжіть з петлею від шнура.

Пров'яжіть шнур окремо стільки, скільки потрібно для утворення петлі, та поверніться до четвертої петлі, туди, де утворилася петля, і продовжуйте в'язання до наступної петлі.

Порада. Ідея імітації хутра витягнутими петлями добре підходить для того, щоб дати старим речам нове життя, наприклад, для декорування сумки або оновлення кардигана чи пальта з в'язаними коміром і манжетами.

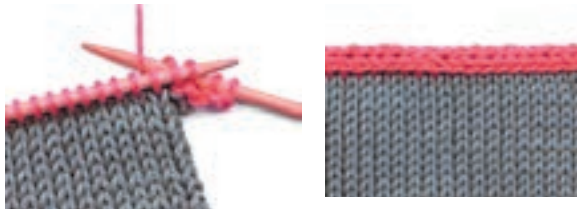

В'язане «хутро» може бути альтернативою натуральному. В'язані речі, на відміну від хутряних, легко прати і сушити. Крім того, модель, яка вийшла з моди чи просто набридла, можна розпустити, а потім вив'язати щось нове, більш актуальне.

Вироби, вив'язані витягнутими петлями, будуть також відмінно виглядати в інтер'єрі (килимки, подушки, пуфи, накидки на стільці й табурети).

Шнур по верхньому краю деталі. У кінцевому варіанті шнур має бути круглої форми і достатньо щільним, аби не розтягувався край.

Як оздобити в'язаний виріб витягнутими петлями «ворс» або імітацією хутра

Витягування великої кількості петель на поверхні в'язаного полотна – дуже захопливий процес. Кінцевий вигляд виробу залежить від довжини, густоти петель та використаної пряжі.

Петлі «ворс»

1. Наберіть непарну кількість петель і в'яжіть 1-й ряд лицьовими петлями. У 2-му ряду зніміть пружкову петлю, а в наступну введіть спицю за передню стінку і під робочу нитку. Правою рукою на спицю і вказівний палець лівої руки зробіть 2 оберти нитки та пров'яжіть їх разом через петлю лицьовою – це буде петля «ворс». Потім 1 лицьова, знову 1 петля «ворс». Так в'яжіть до кінця ряду.

2. Наступний ряд вив'яжіть лицьовими, притримуючи петлі «ворс» великим пальцем лівої руки, пров'язуючи як одну петлю. У кожному виворітному ряді

виконуйте петлі «ворс», розташовуючи їх у шаховому порядку.

Якщо ви бажаєте мати довші петлі «ворс», то намотуйте нитку на два чи три пальці разом зі спицею. Якщо більш пухнасті – робіть не 2 оберти навколо пальця, а 3–5.

Як оздобити в'язаний виріб облямівкою

За методом виготовлення облямівку поділяють на види:

- стрічкова, яку, наче мереживо, в'яжуть окремо від виробу;
- суцільнов'язана, якою починається або закінчується в'язане полотно.

Поради.

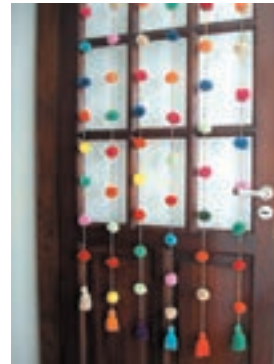
1. Облямівку, з якої починається виріб, називають нижньою облямівкою, а якою закінчується – верхньою. Ці поняття не прив'язані до верху або низу виробу, а стосуються тільки напрямку в'язання полотна. Так, наприклад, при в'язанні спідниці знизу її починають з нижньої облямівки, а при в'язанні від пояса – закінчують верхньою облямівкою. Відмінність верхньої та нижньої облямівки у тому, що нижню в'яжуть на звуження, а верхню – на розширення.
2. Щоб облямівка не скручувалася, її в'яжуть хустковою в'язкою, резинкою або їх поєднанням.
3. Починаючи в'язати виріб з облямівки, необхідно заздалегідь визначити кількість петель основного полотна і привести їх у відповідність із бажаною кількістю зубчиків облямівки. Тільки після цього можна починати в'язати виріб.

Як оздобити в'язаний виріб помпонами, китицями та бахромою

У 7-му класі ви вже знайомилися з технологією виготовлення китиць та помпонів. Пропонуємо розглянути цікаві методи виготовлення цих чудових прикрас, які можуть бути не лише елементами оздоблення, а й окремими виробами.

Облямівка

Вироби, прикрашені помпонами

Виготовлення китиць з ниток муліне або акрилових ниток, призначених для вишивки

Виготовлення помпнів на спинці стільця

Додаткові аксесуари для оздоблення в'язаних виробів

1. *Ручки для сумки.* Міцні ручки для сумки будуть набагато практичніші у використанні, ніж вив'язані. Під час носіння вони не витягнуться і не втратять своєї форми. Для різних моделей сумок ви можете знайти яскраво пофарбовані пластикові ручки, дерев'яні та навіть металеві.

2. *Замки і застібки.* Їх добирають після того, як виріб вив'язаний. Відповідного розміру й кольору, не дуже важкі, щоб не перевантажували і не деформували в'язане полотно. Їх пришивають за допомогою звичайної нитки або нитки від пряжі.

3. *Гудзики.* Правильний вибір гудзиків для виробу дуже важливий. Серед величезного різноманіття гудзиків особливо добре поєднуються з різними кольорами одягу гудзики з кістки, дерева та металу. Щоб вдало дібрати гудзики, візьміть в'язаний виріб у магазин.

Остаточна обробка в'язаного виробу

Остаточна обробка в'язаного виробу полягає у пришиванні фурнітури, накрощуванні (за необхідності) та проведенні волого-теплової обробки.

Уміння правильно виконати волого-теплову обробку деталей – ознака майстерності. Недарма в ательє цю роботу доручають найкваліфікованішим майстриням вищого, 6-го розряду. Волого-теплова обробка надає виробам закінченості, охайного зовнішнього вигляду. При цьому обробка деталей до їхнього з'єднання і обробка швів не менш важлива, ніж прасування готового виробу, адже після складання добре випрасувати окремі деталі буде вже неможливо. У цьому ви змогли переконатися, виконуючи обробку тканини у 8-му класі. На відміну від тканини, в'язане полотно більш ніжне і потребує делікатного ставлення до себе.

Догляд за в'язаними виробами

Прання

Сушіння

Зберігання

Правила прання та сушіння

- для прання використовувати тільки нелужні мийні засоби;
- світлі й темні в'язані речі прати окремо;
- прати в холодній воді або за температури води не вищої за 30 °С;
- вироби з вовни прати вручну, багаторазово прополіскуючи, доки вода не стане абсолютно прозорою;
- прати вовняну річ у машині можна тільки в тому разі, якщо на етикетці мотка пряжі, з якої вона вив'язана, було відповідне маркування, і лише засобами, спеціально призначеними для прання вовни, помістивши виріб у спеціальний мішок або наволочку;
- під час полоскання в останню воду для освіжування фарб додати трохи оцту;
- випрані речі злегка відтиснути (не викручувати) і загорнути у махровий рушник;
- сушити в'язані вироби треба в розправленому вигляді на підкладці, що поглинає воду (наприклад, на махровому рушнику);
- час прання та сушіння виробу має бути мінімальним, тому що тривале перебування виробу у вологому стані може негативно вплинути на його колір;
- не можна сушити в'язані вироби поблизу опалювальних приладів і під прямими сонячними променями.

Зберігання

Після того як ви вив'язали річ, вам захочеться надовго зберегти її первісний вигляд. У цьому допоможуть засоби догляду за в'язаними виробами.

1. *Лавандове саше*. Лаванда є натуральним засобом для відлякування молі. Зробіть своїми руками саше: висушені квіти лаванди загорніть у клапоть тканини чи покладіть у в'язані маленькі мішечки. Підвісьте їх у своїй шафі або просто розкладіть на полиці з одягом.

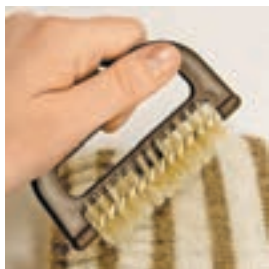
Машинка для стрижки кошлатиків

Кульки від молі

Вироби з кедрового дерева для боротьби з міллю

Щітка для мохеру

2. *Кульки від молі.* Спосіб хімічної боротьби з міллю і комахами. Пересипте кульки в кишені одягу чи в герметичні мішки, в яких зберігається одяг. Кульки бувають з різким запахом або, навпаки, з ледь помітним. Уникайте занадто різкого запаху, від нього потім неможливо буде позбутися.

3. *Кедрові кільця або кубики.* Ще одна альтернатива у боротьбі з міллю. Кедрове дерево має витончений аромат, який деякі люди вважають кращим, ніж запах лаванди. Продають у формі кубиків, блоків, кілець. Їх підвішують у шафі, прикріплюють до стінки шафи, кладуть усередину герметичних пакетів з одягом або коробок з пряжею. Запах зникає через певний час, але якщо відшліфувати поверхню виробів, то вони знову виділятимуть свій природний запах. Можна капнути на них ефірну олію грейпфрута, почекати, поки висохне, і покласти на місце в герметичну упаковку або шафу.

4. *Машинка для стрижки кошлатиків.* В'язані речі мають тенденцію до скочування, на них утворюються так звані кошлатики, завдяки яким одяг набуває старого, зношеного вигляду. Ви легко зможете видалити кошлатики за допомогою спеціальної маленької машинки. Після їх видалення речі матимуть доглянутий вигляд. Але будьте обережні: щоб запобігти пошкодженню в'язаного полотна, не варто занадто сильно натискати на виріб під час роботи машинки.

Кондиціонер для білизни краще не використовувати, він може тільки посилити появу кошлатиків.

5. *Щітка для мохеру.* Мохер схильний до злежування і втрати свого довгого ворсу після численного прання та носіння. Тому важливо за ним доглядати за допомогою такої щітки, піднімаючи й розпушуючи його ворс. Використовуючи щітку, ви зможете запобігти скочуванню мохеру в найбільш зношуваних місцях виробу.

6. *Засіб для прання вовни.* Спеціально розроблена консистенція дбайливо очищає волокна пряжі, видаляє бруд, не пошкоджуючи і не знімаючи фарбу. Деякі засоби навіть не потребують змивання, що робить дуже зручним їх використання.

7. *Чохли і мішки для одягу.* Для зберігання в'язаних речей бажано використовувати чохла, які вдягають поверх виробів на вішаки. Таким чином можна уникнути скочування пряжі, випадкового висмикування петель,

наприклад, застібкою ручного годинника тощо. Щоб заощадити місце у шафі, використовуйте пластикові мішки. В середину мішків із речами під вакуумом не потрапляють ані пил, ані комахи. Так само потрібно звертати увагу, щоб мішки не були занадто переповненими, інакше міль зможе проникнути крізь маленькі тріщинки або отвори.

Мішки для одягу

Практична робота

ВИБІР ВИДУ ОЗДОБЛЕННЯ

Матеріали та інструменти: інформаційні джерела, папір, кольорові олівці, фарби.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Оберіть об'єкт оздоблення (будь-який в'язаний виріб).
3. Доберіть вид оздоблення.
4. Доберіть необхідні матеріали й інструменти для виготовлення оздоблення.
5. Доберіть кольорову гаму виробу та оздоблення.
6. Створіть ескіз оздоблення і визначте місце його розташування на виробі.
7. Складіть пам'ятку, як доглядати за в'язаними виробами.
8. Оцініть власну роботу.
9. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які шви можна використати для оздоблення в'язаного виробу?
2. Які ви знаєте види облямівки?
3. У чому полягає остаточна обробка в'язаного виробу?
4. Як правильно доглядати за в'язаним виробом?

Творче завдання на вибір

1. Користуючись інформаційними джерелами, доберіть вироби, які можна виготовити з використанням помпонів. Обґрунтуйте вибір і зробіть власну презентацію. Виготовте вироби, використовуючи зразки в підручнику або на власний вибір.
2. Доберіть оздоблення для різних видів виробів, вив'язаних спицями, і створіть власну презентацію.

Троянда зі шнура

Оздоблення виробу вив'язаним шнуром

У цьому прикладі використано простий шнур. Щоб деталь добре тримала форму, всередину вив'язаного шнура вставте тонкий гнучкий дрiт. У процесі формування шнурів місця з'єднання скріплюйте шпильками.

Розділ 2

ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

§ 14. Основи матеріалознавства.

Конструкційні матеріали та їхні властивості

Етнічний стиль набув сьогодні неабиякої популярності. Сама назва стилю походить від грецького слова «етнос» – «народ». І це не випадково, адже кожний народ, який населяє або коли-небудь населяв нашу планету, неодмінно залишав слід і в історії цивілізації. У кожного народу є свої правила й особливості в манері одягатися, прикрашати себе і своє житло, тому етно-стиль, без перебільшення, – один із найбагатших і найрізноманітніших стилів. Етностилі формувалися століттями, втілюючи в собі все краще, властиве місцевій культурі та традиціям: добір кольорів, предметів декору, меблів, матеріалів, одягу, аксесуарів. Кожен з них по-своєму чудовий і яскраво відображає особливості національного характеру.

Народне мистецтво живе століттями. Навички технічної майстерності та знайдені образи переходять з покоління в покоління, зберігаючись у пам'яті народних художників. Твори ужиткового мистецтва відображають художні традиції нації, світорозуміння, світосприйняття і художній досвід народу, зберігають історичну пам'ять.

Майстри народного декоративно-ужиткового мистецтва працюють з різноманітними матеріалами. Глибоке розуміння специфіки матеріалу дає змогу виготовляти багато речей. Дерево і глина, камінь і кістка, шкіра

Пригадайте...

- Що називають конструкційним матеріалом?
- Які конструкційні матеріали ви знаєте і з якими з них ви працювали?
- Які властивості мають відомі вам конструкційні матеріали?
- Що таке етнічні мотиви в сучасному оформленні інтер'єру?
- Які матеріали використовують в українському етнودизайні?

Види декоративно-ужиткового мистецтва за призначенням

→ одяг і взуття

→ прикраси

→ іграшки

→ меблі

→ посуд

і хутро, солома й лоза, папір і фарби – усі ці матеріали використовують в різних предметах побуту. Їх обробляють і декорують відповідно до їхніх природних властивостей. Найбільш поширені художня кераміка, ткацтво, мереживоплетіння, вишивка, розпис, а також різьблення по дереву або каменю, кування, лиття, гравіювання, карбування.

Розписаним посудом, мереживними серветками, дерев'яними різьбленими дошками, вишитими рушниками та багатьма іншими творами народного мистецтва ми можемо користуватися в побуті. Ще одна галузь декоративно-ужиткового мистецтва пов'язана з прикрашанням самої людини – створення художньо виконаного костюма, що становить ансамбль разом з головним убором, взуттям і ювелірними виробами.

Види декоративно-ужиткового мистецтва

Поділ видів декоративно-ужиткового мистецтва здійснюється за такими ознаками:

- призначення предмета;
- техніка виконання;
- матеріал.

Конструкційні матеріали, які використовують для виготовлення виробів в етнічному стилі, мають свої

властивості, переваги та недоліки, які необхідно врахувати під час проектування, створення й експлуатації виробів. Розглянемо найпоширеніші з них.

Традиційні конструкційні матеріали для виготовлення та оздоблення виробів в етнічному стилі

ДЕРЕВИНА

Художня обробка деревини – найдавніший вид декоративно-ужиткового мистецтва, який передбачає виготовлення оригінальних виробів різноманітного функціонального призначення: архітектурного оздоблення, хатнього обладнання й меблів, знарядь праці, предметів господарського призначення, посуду, начиння, транспортних засобів і предметів упряжі, культових та обрядових предметів, музичних інструментів, дитячих іграшок, прикрас і особистих речей.

Види обробки деревини

За техніками художню деревообробку поділяють на галузі: **бондарство, деревообробне токарство, столярство та різьблення.**

Властивості

Добираючи деревину для художніх виробів, необхідно враховувати **фізичні** (твердість, розколюваність, гнучкість), **декоративні** (колір, текстура, фактура) й **ароматичні** (ефірні олії, смоли і дубильні речовини – таніди) властивості деревини. Сильний запах має свіжозрубана деревина. З часом унаслідок висихання він послаблюється, а за нагрівання може знову посилюватися. Деревина **звукопровідна**. Тому її використовують для виготовлення музичних інструментів.

Переваги

- значна міцність за умов розтягування і стискання;
- невелика густина;
- низька теплопровідність;
- технологічність під час обробки;
- гарна текстура.

Недоліки

- неоднорідність будови;
- гігроскопічність;
- займистість;
- здатність до гниття.

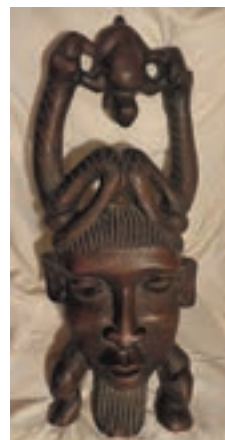
Для усунення цих негативних якостей деревину обробляють антипіренами, антисептиками, просочують полімерами.

Види матеріалів декоративно-ужиткового мистецтва

- природні: деревина, глина, камінь, лоза, кора, кістка;
- штучні: метали, сплави, скло, пластмаси, текстиль, папір.

Цукорниця. Гуцульщина. 1880-ті рр.

Африканська маска з Малі

Скриня. Івано-Франківщина. XIX ст.

До звукопроводної деревини належать бук і ялина. Бук, придатний для музичних інструментів, має рости на кам'янистих гірських ґрунтах, на висоті понад 800 м над рівнем моря більш ніж 130 років.

Декорування виробів із деревини різьбленням і розписом

Які українські музичні інструменти, виготовлені з деревини, ви знаєте?

Художня виразність і довершеність виробів з деревини значною мірою посилюються застосуванням відповідного оздоблення: *профілюванням, різьбленням, інкрустацією, мозаїкою, випалюванням, розписом* тощо.

Економне використання деревини

Запаси деревини не безмежні, тому її за можливості замінують склом, бетоном і пластмасами. Відходи деревини застосовують для виготовлення різних матеріалів і виробів. Що можна виготовити із залишків деревини? Це, наприклад, розвивальні ігри, шахи й пазли.

ГЛИНА

Глина або суміш глини з іншими речовинами – давній матеріал, відомий ще за часів трипільської та давньогрецької культур. Отримавши задану форму, глина внаслідок дії високої температури і наступного охолодження стає довговічною і називається керамікою. У процесі історичного розвитку кераміки з'явилися її різновиди за якістю, способом експлуатації та сумішами, з яких

Кераміка індської цивілізації, 2500–1900 рр. до н. е.

її виготовляють: **порцеляна, кераміка, кахлі, фаянс, теракота, майоліка, металокераміка** тощо.

Найдорожчий виріб з порцеляни у світі – ваза XIV ст., виготовлена в Китаї в епоху династії Юань

Властивості глини

- пластичність (залежить від мінерального складу глини);
- хімічна інертність;
- колірне розмаїття (від білого до чорного забарвлення);
- адсорбувальна здатність (поглинає поверхню речовини з газового чи рідкого середовища);
- спікливість (під час випалення може утворювати черепки високої міцності);
- вогнетривкість (висока температура плавлення);
- водотривкість (здатність не пропустити через себе воду після певного насичення нею);
- проникність і пористість (фільтрує через себе газу і рідини);
- здатність до набухання у воді, в'язкість і усушка;
- повітряна усадка.

Переваги

- стійкість до дії високої температури;
- гіпоалергенність;
- підтримання оптимального рівня вологості;
- вільне проходження повітря;
- безвідходне виробництво;
- підтримання і збереження потрібної температури;
- екологічний виріб;
- лікувальні властивості.

Недоліки

- пориста структура;
- невеликий термін експлуатації за неправильного зберігання та використання;
- стійкість до запахів;
- тривалість процесу приготування їжі у глиняному посуді.

Вироби з глини декорують, щоб надати їм привабливості і зручності. Чинники, які впливають на вибір способу декорування, різноманітні, але на увагу заслуговують ті, що виходять з народних традицій.

Відомі такі техніки декорування виробів із глини:

- глазурування декоративними поливами (кристалічні, матові, кракле, відновні, текучі, самоцвітні);
- розпис від руки (різкування, фляндрівка, пензлем, риткування, сграффіто);
- механічне оздоблення (деколь, шовкографія, штамп, трафарет, фотокераміка, аерографія);
- пластично-фактурне оздоблення (лощення, фактура «ниток», контррельєфний штамп, рельєфне і кругле ліплення, ажур).

Глину використовують у виробництві паперу, фарб, гуми, мила, цементу, алюмінію.

Українська кераміка XIX ст.

Унікальна технологія молочної кераміки полягає у зануренні виробу в молоко, що створює м'який і приємний колір «хлібної скоринки», який залежить від жирності молока, тривалості «купання» посуду й додавання цукру.

Скляна амфора елліністичного періоду. II ст. до н. е.

Скляна пляшка, виготовлена в Сидоні. II–III ст., Лувр

СКЛО

Скло – чудовий матеріал, виробництво якого було відоме вже 5 тисяч років тому. Дослідники вважають, що технологію скловаріння винайшли єгиптяни, які плавили скло на відкритих вогнищах у глиняному посуді. Протягом століть мистецтво скловаріння удосконалювалося від виробів побутового призначення до витворів високої художньої цінності.

Для скловаріння використовують чистий кварцовий пісок (близько 75%), вапно та соду. Щоб отримати продукт зі специфічними характеристиками, до складу додають оксиди і метали. Сьогодні в промисловості виготовляють скло з різними властивостями: куленепробивне, термополіроване тощо.

Для виготовлення художніх виробів застосовують такі техніки: *гутне скло* (вироби, виготовлені складувом); *накладне* (карбування рельєфної зовнішньої поверхні виробу); *візерункове* (листова скло, одна поверхня якого має декоративну обробку); *кристаль*, *скло з оптичними ефектами*, *скляні намистини*, *скляні ялинкові прикраси*.

Властивості скла

Найголовніші характеристики скла: щільність, міцність, твердість, крихкість, теплопровідність, термічна стійкість, оптичні властивості. Цей функціональний матеріал можна гнути, кроїти, плавити. З нього отримують неповторні і прекрасні вироби.

Переваги

- екологічність;
- легкість у догляді;
- не вбирає бруд;
- не поширює шкідливих речовин;
- не втрачає початкового блиску і кольору;
- можливість застосування різноманітних форм, кольорів і відтінків;
- поєднується майже з усіма класичними матеріалами: деревом, шкірою, тканинами, металами.

Недоліки

- крихкий матеріал, його не слід надто навантажувати (особливо край);
- вироби зі скла удвічі дорожчі, ніж аналогічні предмети з кераміки, що зумовлено високою вартістю виготовлення та обробки; товщиною (що товще скло, то воно дорожче); матоване скло дорожче, ніж прозоре, ще дорожче – тоноване і кольорове.

Муранське скло. Венеція

У сучасному світі кожна людина хоче зробити своє житло затишним, красивим і неповторним. Для цього використовують декоративне скло. Існує багато способів декорувати скло, зокрема плівкові технології, розпис фарбами, люстрування, іризація, декупаж тощо. Для декорування скла застосовують більшість таких самих технік, що і для керамічних виробів.

Економне використання скла

Вторинна переробка скла на 30–40 % скорочує витрати на нові матеріали і має безліч переваг: економія енергії у виробничому процесі, відсутність відходів, зниження обсягу шкідливих викидів. За природних умов процес розпаду скла займає понад тисячу років, тому запобігання потраплянню відходів скла в навколишнє середовище допоможе зберегти понад 1000 га землі щороку. Кожна тонна переробленого скла заощаджує більше тонни природної сировини, зокрема близько 650 кг піску, 186 кг соди і 200 кг вапняку.

Флорентійське скло

ПРИРОДНИЙ МАТЕРІАЛ (лоза, солома, рогоза)

Одним із стародавніх ремесел, які відомі людині, вважають плетіння з природних матеріалів. Воно бере початок у кам'яному віці. Ще в той час люди, які жили в різних куточках світу, вміли плести кошики, циновки, силця й інші знаряддя для рибальства та полювання. У кожній історичній добі було щось своє, що відображалось в майстерності й технології цього ремесла. Вироби поступово ставали більш привабливими, вишуканими, набували національних рис.

Лозоплетіння – ремесло виготовлення плетених виробів з лози. Під лозою мається на увазі будь-який природний матеріал рослинного походження, здатний за певної обробки легко гнутися, а у звичайних умовах – тримати форму. Назва матеріалу – «лоза» – походить від виноградної лози, з якої плели кошики. Часто матеріалом для плетіння слугує вербовий прут. Його використовують для плетіння і в Європі, і в Азії. Крім того, в Азії плетуть з таких матеріалів, як ротанг і бамбук. Також у плетінні застосовують соломку, рогозу, берест, липове лико, осикову стружку, очерет, коріння сосни, пальмове листя. Матеріал можна пофарбувати, відбілити, а також змінювати його колірний тон,

Кошики племені майду.
Каліфорнія, США

Плетений кошик з бамбука.
Японія

Східноафриканський кручений кошик

Індіанці Північної Америки плели такі щільні кошики, що в них можна було переносити воду. У кошиках готували їжу на окропі, прали та фарбували одяг.

застосовуючи випалювання і тонування в хімічних розчинах. Окрім цього, лоза добре поєднується з кольоровою тканиною та шкірою.

З лози виготовляють плетені меблі, господарські кошики, кошики-скрині, кошики-валізи, коляски, санки, абажури, свічники-канделябри, вази, сумки, кашпо, сухарниці, хлібниці, цукерниці, декоративні тарілки, всілякі сувеніри, фігурки людей, птахів і тварин, килимки, капелюшки, рибальське приладдя тощо.

Плетене крісло з верби. Мадейра, Португалія

Плетені вироби. с. Іза Хустського району Закарпатської області

Властивості лози

- гнучкість (здатність згинатися на 180°, не ламаючись);
- розколюваність;
- добре відділення кори;
- можливість легкого поділу стовбура на необхідну кількість частин і вистругування з них стрічок, пластин, шин.

Властивості соломи

- гладка, гнучка, пахуча;
- крихкий матеріал, але після розпарювання набуває м'якості та пластичності;
- добре зберігає надану форму.

Переваги

- вироби гігієнічні, легкі, зручні;
- можна надати будь-яку форму.

Недоліки

- крихкість і ламкість, тому перед роботою матеріал вимочують, доки він не стане достатньо гнучким;
- готові вироби потребують додаткової обробки – лакування, щоб захистити їх від пилу, вогкості й пересихання, надати естетичних і декоративних якостей.

Сучасні конструкційні матеріали для виготовлення та оздоблення виробів в етнічному стилі

Нині з'являється дедалі більше нових матеріалів, якими можна замінити традиційні. Вони міцніші й довговічніші, мають меншу вагу і можуть бути тоншими за традиційні матеріали, забезпечують необхідну надійність, захист конструкції від негативного впливу навколишнього середовища, комфортні та безпечні, до того ж надають виробу високих естетичних якостей.

ПОЛІМЕРНА ГЛИНА

Полімерна глина (пластика) – це пластичний матеріал на основі полівінілхлориду для ліплення декоративних виробів, який використовують у створенні ляльок, біжутерії, квіткових композицій, сувенірних скульптур тощо.

За способом твердіння розрізняють два види полімерної глини:

- застигає на повітрі;
- застигає під час нагрівання.

За зовнішнім виглядом і на дотик полімерна глина нагадує пластилін, але має характерний запах. Для подання пластичності використовують пластифікатори, які цілком вбираються в основний матеріал за нагрівання від 100 до 130 °С. Це можна робити в домашніх умовах, запікаючи в духовій шафі.

Деякі майстри варять пластику у воді (такий спосіб використовують у «солоній» техніці, коли у верхню частину намистини з пластики вдавлюють сіль, під час варіння сіль розчиняється й виходять намистини з виїмками), деякі види пластики можна запікати в мікрохвильових печах. У результаті матеріал втрачає пластичність і здатність змінювати форму. Затверділі вироби можна розфарбовувати, в основному акриловими фарбами, склеювати між собою й з іншими матеріалами, шліфувати та різати.

Полімерна глина

Вироби з полімерної глини

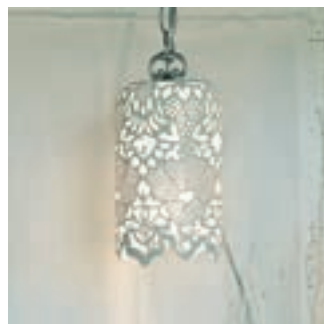

Ювелірні вироби з полімерної глини американського ювеліра Торі Х'юз

ХОЛОДНА ПОРЦЕЛЯНА

Холодною порцеляною називають особливу пластичну суміш з кукурудзяного крохмалю, клею, олії та гліцерину, яку використовують для художнього ліплення. З'явилася холодна порцеляна в Аргентині на початку минулого століття.

Вироби з холодної порцеляни

Холодна порцеляна – зручний і абсолютно нешкідливий матеріал для ліплення, дуже пластичний, гладкий, з однорідною текстурою, коли застигає, стає твердим. Із холодної порцеляни можна ліпити квіти, всілякі статуетки, біжутерію, ляльок тощо.

Масу для приготування можна придбати у спеціальних магазинах декоративного мистецтва. У продажу є білий колір, готовий виріб з якого можна розфарбувати акриловими фарбами як кому до вподоби. Порцеляну тілесного кольору зазвичай використовують для ліплення частин тіла іграшок (є яскраві відтінки та більш ніжні).

Холодна порцеляна здатна вбирати вологу й розмокати, втрачати колір під впливом сонячного світла. Зберігати вироби необхідно подалі від вологи і прямого сонячного проміння. Високі й низькі температури руйнують холодну порцеляну – вона висихає і розсипається. Продовжити життя виробам можна за допомогою лакових покриттів. Вони не тільки захистять від вологи, а й допоможуть зберегти форму, колір і блиск поверхні.

ФОАМІРАН

Фоаміран (пластична замша) – це м'який нетоксичний матеріал, схожий на замшу, але, по суті, є спіненою гумою різної товщини й пористості. Випускають у вигляді листа.

З фоамірану можна створювати різні аксесуари для декору: квіти, гірлянди тощо. Цей матеріал дуже

пластичний. За нагрівання й незначного розтягування він легко моделюється та набуває потрібної форми. Фоаміран можна склеювати. Його легко різати, при цьому на лінії зрізу не залишаються гострі краї. Матеріал придатний для додаткового фарбування акриловими фарбами та пастелями. Деякі майстри використовують акварель, гуаш, кольорову крейду і навіть олійні фарби. Для декору поверхні підходять різні блискітки, стрази, кольоровий пісок.

Фоаміран погано вбирає вологу. Вироби з пластичної замші можна мити водою, що не вплине на якість матеріалу.

Нові матеріали допомагають спростити та здешевити технологічний процес виготовлення виробів.

Наприклад, для створення вітражу майстер вручну вирізає кожний елемент з кольорового скла, обробляє і скріплює його з іншими за допомогою металевого каркаса, який теж треба викувати під певний малюнок. Однак технічний прогрес дав змогу зробити вітраж дешевшим і практичнішим. Є спеціальна плівка, яка імітує кольорове скло. А технологія полягає в тому, що на суцільне скло клеять шматочки різнокольорової плівки; потім на стики плівки з обох боків скла накладають декоративні смужки, що імітують металевий профіль класичного вітража.

Дуже корисним винаходом для вишивання є водорозчинна канва. Її пришивають до одягу великими стібками і вишивають потрібний візерунок. Після того як вишивка буде готова, виріб кладуть у гарячу воду на 5–10 хвилин. Канва розчиняється, а на одязі залишається тільки красивий малюнок з хрестиків.

Вироби з фоамірану

Плівковий вітраж

Ощадливе використання ресурсів

Незважаючи на зростання обсягів виробництва різноманітних матеріалів, нагальним залишається питання ощадливого використання ресурсів та максимальної реалізації їхнього експлуатаційного потенціалу. Економія досягається передусім комплексною переробкою сировини, результатом якої є отримання якомога більшої кількості її корисних компонентів. Заощадженню матеріальних ресурсів також сприяє переробка відходів.

Чи можна ощадливо ставитися до матеріалів у повсякденному житті? Звісно, так! Не обов'язково виготовляти виріб із нових матеріалів – нас оточує чимало речей, які колись були сучасними і корисними, а сьогодні не використовуються і потребують нашої уваги, щоб знову одержати нове життя.

Уважно розгляньте ілюстрації, наведені в рубриці «Застосуй на практиці». На них зображено вироби в етнічному стилі, виконані з непотрібних, залишкових матеріалів, які часто викидають на смітник. Ці речі в руках талановитого дизайнера вдало доповняють інтер'єр вашої оселі і гардероб.

Лабораторно-практична робота

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ КОНСТРУКЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

Матеріали та інструменти: зразки конструкційних матеріалів (метал, деревина, скло, глина, текстиль, природний матеріал (лоза, солома, рогоза) тощо), підручник, зошит, комп'ютер.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Розгляньте зразки конструкційних матеріалів.
3. Визначте колір кожного зі зразків конструкційних матеріалів.
4. Користуючись мережею Інтернет, визначте властивості цих конструкційних матеріалів.
5. Визначте, які вироби в етнічному стилі, виготовлені з наявних конструкційних матеріалів, є в шкільній майстерні.
6. Заповніть таблицю.

Т а б л и ц я . **Властивості конструкційних матеріалів**

Параметри конструкційних матеріалів		Зразки матеріалів					
		метал	скло	деревина	глина	природний матеріал	текстиль
Властивості	механічні						
	фізичні						
	хімічні						
	комплексні						
Колір							
Недоліки							
Приклади використання							

7. Оцініть власну роботу.
8. Приберіть робоче місце.
9. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які ознаки етнічного стилю?
2. Які матеріали використовують для виготовлення виробів в етнічному стилі?
3. Назвіть сучасні конструкційні матеріали та їхні властивості.
4. Наведіть приклади використання конструкційних матеріалів під час виготовлення виробів в етнічному стилі.
5. Назвіть джерела та шляхи ощадливого використання матеріалів.

Творче завдання

Запропонуйте способи вторинного використання побутових предметів під час виготовлення виробів в етнічному стилі. Обґрунтуйте свій вибір. Створіть власну презентацію.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Дайте друге життя старим речам, виготовляючи вироби в етнічному стилі.

Ідеї для натхнення

§ 15. Стілі інтер'єру та одягу. Етнічний стиль

Пригадайте...

- Що таке стиль?
- Які ви знаєте історичні стилі дизайну інтер'єру?
- Що таке етнічні мотиви в оформленні інтер'єру?
- Які мотиви оформлення інтер'єру актуальні сьогодні?

Стиль – це історично сформована, відносно стійка спільність ознак образної системи, засобів і прийомів художнього вираження, зумовлена єдністю ідейного змісту мистецтва. Ця спільність виявляється одночасно в усіх видах мистецтва (архітектурі, літературі, живописі та інших), а також у костюмі, предметах праці та побуту і впливає з економічного, політичного й психологічного життя суспільства.

Слова «стиль» або «стильний» ми часто використовуємо, говорячи про все, що здається нам красивим і модним. Утім, модно – це не завжди стильно, а ось стильно – це завжди модно. Стиль – це сукупність характерних ознак, особливостей, властивих чому-небудь.

Світ стилю дуже барвистий і різноманітний, і, знаючи, як змішувати ці барви, можна знайти той ідеальний індивідуальний колір або поєднання, яке внесе особливий настрій у наші будні та свята. Кожен воліє, щоб його оселя і зовнішній вигляд були стильними, тобто відповідали характеру, темпераменту, звичкам і способу життя. Пропонуємо вам дізнатися, які бувають стилі інтер'єру та як вибрати саме свій стиль.

Стілі інтер'єру

Художні стилі формувалися під впливом культур певних епох і народів, тому назви їм давали відповідні. За хронологією стилі інтер'єру поділяють на сучасні й історичні. Якщо враховувати географію, то логічно буде поділити стилі на західні та східні. Якщо акцентувати на способі життя людей, то стилі можна поділити на міські й сільські. Традиційно стилі інтер'єру прийнято поділяти на три основні групи:

- історичні;
- етнічні (народні);
- сучасні.

Що таке історичні стилі? Ця група охоплює стилі, які виникли протягом століть. До них належать: античний, романський, готичний, Ренесанс, бароко, рококо, класицизм, романтичний, ампір, модерн. Стилi характеризуються спільністю образних систем, засобів художньої виразності і творчих прийомів, що існували в певні історичні епохи.

Що таке сучасні стилі в інтер'єрі? У наш час з огляду на велику кількість інформації, накопичену в минулому, і ту, що з'являється нині, в людини виникає багато нових ідей. Натхнення дизайнерів нестримне,

Сучасному стилю хай-тек притаманні функціональність планування простору, використання скла, металу, пластику

Пригадайте, які сучасні стилі інтер'єру ви знаєте. Вкажіть їхні ознаки і схарактеризуйте ці стилі за допомогою додаткових джерел інформації.

і в сучасній групі інтер'єрів визначилися такі стилі, як авангард, хай-тек, кантрі, мінімалізм, модерн, техно, поп-арт, конструктивізм, ф'южн та ін.

Сучасні інтер'єрні стилі покликані відображати віяння епохи сьогодення. Їхня філософія – побутовий комфорт і максимальна індивідуальність, девіз – простота і функціональність.

Що таке етнічні стилі

Інші назви етнічного стилю – екзотика, фольк, етніка. Цей стиль передбачає оформлення інтер'єру приміщення з використанням декоративних елементів, предметів побуту, які відображають культурні й історичні особливості певного народу, національності або території: устрій життя, культурні традиції, а також географічне розташування країн, ландшафт, клімат території. Поняття «етнічний стиль» – занадто широке та об'ємне, щоб зрозуміти, про який саме інтер'єр ідеться, тому зазвичай використовують більш вузькі поняття.

За місцем проживання народів виокремлюють європейський, східний, південноамериканський, австралійський, африканський стилі. За типом народів вирізняють арабський, середземноморський, скандинавський, колоніальний, азіатський стилі. А ще з більшим уточненням – єгипетський, марокканський, китайський, японський, український, мексиканський,

Панно
в африканському стилі

Марокканська плитка в інтер'єрі

Японські віяла

Які декоративні елементи, що вказують на певний етнічний стиль, ви знаєте?

індійський, французький, голландський та інші стилі. Варто зазначити, що за приклад часто береться інтер'єр, властивий цим народам у давнину.

В етнічній стилістиці може бути витриманий інтер'єр усього будинку, квартири або окремого приміщення, кімнати. Щоб передати відповідний колорит, слід правильно дібрати матеріали, форми, колірну гаму, меблі та характерні елементи декору. Усі дрібниці й деталі важливі.

Які елементи декору характерні для етнічного стилю

Для декору в етнічному стилі важлива гармонія. Варто уникати надмірного захоплення елементами в національному стилі і з великою обережністю поєднувати їх з меблями або предметами інтер'єру в сучасному стилі.

Інтер'єр оформлюють за допомогою декоративних елементів (масок, статуєток, вишивки, різьблення, посуду, килимів та інших предметів) з національним колоритом.

У більшості випадків використовують натуральні матеріали, предмети ручної роботи або майстерні копії. Найбільш яскравий вигляд предмети з національним колоритом мають на тлі стін з мінімумом декору. Це може бути натуральне дерево або штукатурка, побілка чи фарба пастельних тонів.

Велике значення у створенні етнічних інтер'єрів належить текстильним декоративним елементам: меблевій оббивці, пледам і покривалам, килимам, подушкам з національними візерунками, мотивами і малюнками з відповідної тематики. Можна використовувати оригінальний національний орнамент, який прикрасить аксесуари, текстиль і оздоблювальні матеріали. Фольклорні мотиви у кожній національності суто індивідуальні: в Японії і Китаї – це зображення драконів, природи чи ієрогліфічне письмо, в Африці – схематичні сцени полювання, зображення тварин саванни. Марокко «спеціалізується» на мозаїчних панно і різнокольорових вітражах. Оригінальні поєднання фольклорних мотивів в інтер'єрі створюють унікальну атмосферу занурення в особливості народної культури.

Кантрі – це сільський стиль з безліччю варіацій залежно від країни, колорит якої він відтворює. Найбільш характерним є використання плетених дерев'яних нефарбованих меблів, ламп з абажурами, посуду з рослинним орнаментом, квітів у горщиках, предметів селянського побуту – скатертин, керамічного посуду, свічників. Освітлення м'яке, розсіяне.

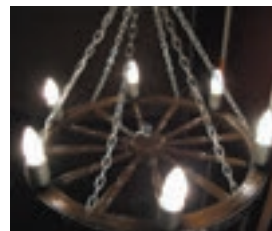
Африканський стиль наповнений теплом і фарбами пустелі. Активно використовують підлогові шкури диких африканських тварин, тваринні принти, різноманітні розписні тарелі, настінні маски, шаманські атрибути, африканські музичні інструменти, дерев'яні меблі й посуд з розписом на тваринну тематику. Використовують натуральні матеріали (бамбук, шкіра, хутро), але їх можна замінити імітацією.

Англійський стиль. Характерними рисами затишного й елегантного англійського стилю є поєднання старих і нових елементів. У центрі уваги – зручні м'які меблі, тканина (вощений ситець), велика кількість аксесуарів у вигляді квітів, ламп, свічок і старовинних предметів інтер'єру. Основний вид орнаменту – вертикальні смуги, які можна побачити і на стінах, і на меблевій оббивці.

Стиль прованс. Йому властива пастельна гама з яскравими кольоровими акцентами, грубувата штукатурка з подекуди оголеною цегляною або кам'яною кладкою. Обов'язковий атрибут інтер'єру – потемнілі від часу дерев'яні балки під стелею, дерев'яні камінні полиці. Фасади меблів розписані великими чи дрібними ніжними квітами. Для цього стилю характерні прямокутні шафи, комоди і буфети, широкі лавки, дерев'яні столи, стільці з плетеними спинками і сидіннями.

Американський стиль. Головні приміщення в будинку, такі як вітальня, кухня та їдальня, становлять єдиний простір. У вітальні зазвичай розміщені камін і великий диван. Для кухні характерна дзеркальна стіна, багато живих рослин. Спальні великі та просторі, обов'язкова наявність шафи-купе, крісла-гойдалки, різних скринь. Тканини в класичному американському стилі використовують для оббивки меблів і пошиття чохлаів на них, для виготовлення скатертин та серветок, а також для оформлення вікон.

Індійському стилю притаманні бірюзові, малинові, жовтогарячі кольори. Меблі в індійських будинках

Світильник з колеса у стилі кантрі

Африканська маска

Англійська чайна скатертина. Баттенбергське мереживо

Декоративні подушки в індійському стилі

низькі, виготовляються вручну з дуже міцного дерева, оздоблюються інтарсією з чорного дерева, перламутру, слонової кістки (бомбейська мозаїка), а також різьбленням по слонової кістці. Характерна особливість – легка трансформація деталей будинку: стільці та столи, ширми і двері можуть легко змінювати своє місце.

Японський стиль. Японський стиль вирізняється бездоганним поєднанням кольорів і лаконічністю форм. Це мінімалістично-декоративний стиль, у якому ніщо не перевантажує простір, переважає світла гама: відтінки бежевого, білий, кремовий, молочний. В інтер'єрі наявний посуд для чайної церемонії та традиційних рибних страв, скриньки, скульптури. Чудово вписуються невисокі меблі, диванчики, карликове дерево «бонсай», яскраві паперові віяла та гравюри.

Інтер'єр приміщень у єгипетському та японському стилях

Єгипетський стиль. Це поєднання фігурних елементів, геометричної точності та розпису у вигляді сцен із життя або рослинних елементів. На підлозі розташовують різні вази, світильники, чаші, інкрустовані камінням або зроблені з білого алебастру. Кожна деталь меблів виконана з ювелірною точністю, часто у вигляді фігури тварини. Складові інтер'єру – оздоблені скриньки і комоди, плетінки, пальмове листя й очерет, невеликі фігурки божественних тварин.

Східний стиль передбачає яскраві соковиті кольори: рожевий, блакитний, жовтий на тлі чорного або білого з візерунками арабески та тканини в «східному стилі» – розкішна парча й оксамит, блискучий шовк і муар, повітряна органза. В інтер'єрі використовують квітчасті настінні килимки і текстильні панно, яскраві пледи та подушки на диванах і кріслах, незвичайної форми стільці та вази, миски і статуетки, сувеніри з міді й латуні, різну кераміку, біжутерію, скриньки, вироби з бісеру, олійні лампи, свічки, шалики і хустки, велику кількість золотих прикрас, китиць, бахроми та стразів.

«Змішаний» етнічний стиль в інтер'єрі. Мікс національних мотивів різних народів, країн і культур – широке рішення інтер'єрів в етнічному стилі. При цьому існує ризик влаштувати «барахолку» замість гармонійної стилізації приміщення.

Як цього уникнути? Це не означає, що всі сувеніри та колекції, наявні в будинку, слід заховати подалі або взагалі викинути. Їх можна й потрібно гармонійно використовувати, створюючи новий образ приміщення, навіть якщо сувеніри належать різним народам.

Наприклад, приміщення буде оформлено в японському стилі, а ви кілька років збирали глиняні фігурки чи годинники всіх епох. Вам просто потрібно виділити місце в новому інтер'єрі і виставити глиняні фігурки або годинники як музейну колекцію. Тоді вони не будуть вносити дисгармонію в новий стиль вашого простору.

Що може об'єднувати різні предмети в єдину концепцію?

Інтер'єр у стилі хіпі

Стилі одягу

Історичний розвиток костюма зумовлений стилем доби та модою. Стиль – стійка, конкретно визначена мова епохи, що виражає її культуру, поняття краси і ставлення до навколишнього світу. Кожне десятиліття в історії моди з'являються нові стилі.

Як знайти свій стиль одягу? Напевно, кожен із нас хоч раз замислювався над цим питанням. Але, щоб на нього відповісти, потрібно розуміти, що таке стиль в одязі. Стиль одягу – один із найважливіших способів самовираження. Він відображає не тільки індивідуальні особливості людини, а й часто соціальні зміни. Зрештою, одяг – найпростіший спосіб швидко донести іншим своє ставлення до будь-чого. Стиль – це здатність обирати з-поміж сотень речей ті, які підходять саме вам – за кольором, фасоном і малюнком.

У кожного стилю є своя історія виникнення та розвитку. Деякі стилі склалися століттями і змінювалися досить рідко. Сьогодні стиль у чистому вигляді трапляється нечасто. Виділяють п'ять традиційних стилів костюма:

- класичний;
- романтичний;
- спортивний;
- етнічний;
- еkleктичний.

У 1966 р. відомий кутур'є Ів Сен-Лоран створив колекцію одягу, присвячену Африці. Відтоді стиль **сафари** став невід'ємною складовою моди. Йому властиве використання легких, стійких до зносу тканин бежевого, коричневого кольорів і хакі, а також елементи уніформи військових у тропіках: безліч накладних кишень, клапани й погони.

«**Американський підліток**» – це стиль, якому властиві зручність, практичність і простота. Завищені варені джинси в поєднанні з білими футболками, куртки-бомбери, картаті сорочки є типовим одягом.

Які основні ознаки етнічного стилю в одязі

Серед шанувальників оригінальності в одязі вельми популярний етнічний стиль. Мабуть, це єдиний напрям у моді, який увібрав у себе розмаїття форм, фарб, силуетів і варіантів моделей.

Етнічний стиль (етностиль) – стиль одягу, в якому переважають народні мотиви країн світу.

Особливості національного костюма можуть відтворювати як самі предмети одягу або взуття, характерні для тієї чи іншої країни, так і елементи цього одягу. Відмінними рисами національних образів є предмети та форма одягу, тканина, колірні поєднання, наявність ручної роботи, способи крою, оригінальне оздоблення: вишивки, орнамент, різні декоративні елементи.

Стиль етно легко розпізнається за красивими драпіруваннями тканин, різноманітними аплікаціями, шнурівками, стильною бахромою, кумедними намистинами, виготовленими з дерева і склярусу, лелітками, бісером, оригінальними замшевими або шкіряними ремінцями та багатьма іншими оздоблювальними деталями. Головне правило – «чим більше, тим краще», тому можна сміливо дати волю своїй фантазії.

Одяг в етнічному стилі не копіює національні костюми, а лише використовує їхні окремі типові елементи: крій, оздоблення та деталі, які органічно вписуються в сучасне вбрання. Більшість робіт виконується вручну із застосуванням технологій, винайдених нашими предками.

Ознаки етнічного стилю в одязі:

- *предмети одягу з національних костюмів різних народів або їхня стилізація* (японські кімоно, індійські сарі, циганські спідниці, мексиканські пончо, марокканські туніки, українські вишиванки, іспанські болеро);
- *плавні хвилясті обриси, «повітряні» силуети*. Суворі геометричні форми етнічному стилю не властиві. Жіночий національний одяг більшості народів вишуканий;
- *яскраві кольори, контрастні кольорові поєднання і незвичайні візерунки*. Одяг в етнічному стилі незмінно привертає увагу не тільки своєю незвичністю й фасоном, а і яскравими кольорами. Найпоширеніший малюнок – геометричний, який часто прикрашають намистом або бісером;
- *відповідне взуття та аксесуари*. Сумки, шалики, намисто, браслети, сережки. Витончені ювелірні вироби поступаються грубуватим мідним, дерев'яним і скляним прикрасам. Речі та аксесуари переважно ручної роботи;
- *натуральні матеріали*. Етнічний стиль не визнає синтетики. Костюми в цьому стилі виготовляють з натуральних тканин – шовку, льону, бавовни, вовняних тканин природних кольорів. Вибір матеріалу залежить від того, який стиль узятий в основу костюма – східний, слов'янський чи скандинавський. Капелюхи можуть виготовлятися із соломи;
- *оздоблення*. В оздобленні одягу використовують мереживо, вишивку, плетіння, аплікацію, рюші, шнурівку, оборки, стрічки, тасьму, бахрому.

Які особливості деяких видів етнічних стилів одягу

Грецькому стилю властива асиметрія, що поєднується із завищеною талією і прямим силуетом. Одне плече майже завжди оголене, або відкриті обидва передпліччя. Притаманні численні драпірування, складки, хвилясті напівпрозорі тканини. Чоловічий одяг включає штани вільного крою, туніки (в давнину хітони), доповнені поясом і прямокутною смужкою тканини, задрапірованою на одне плече. Основні кольори – білий, золотий, синій, пастельні відтінки. Широкі пояси на талію, браслети, сережки, шпильки для волосся часто

Стиль одягу **кантрі** (в перекладі з англ. – «село») виник у XIX ст. в Америці. Спочатку так одягалися європейські переселенці. В сучасну моду сільський стиль увійшов в 1970-ті рр. Одяг у стилі кантрі зручний, виконаний з натуральних тканин (бавовна, льон, ситець, вовна, а також замша і шкіра) зазвичай природних відтінків – коричневого, рудого, бежевого, білого або сірого кольорів. Популярні також картатий і дрібний квітковий візерунки. Стиль кантрі – це сині джинси, ковбойські крилатий капелюх і чоботи, фланелеві картаті сорочки, замшеві куртки з бахромою, спідниці, блузи та сукні з обробкою з домотканого мережива, широкі шкіряні пояси з пряжками та багато іншого.

Спідниця в стилі кантрі

Завдяки молодіжній течії хіпі у 60-ті рр. минулого століття з'явився інтерес до національних традицій в одязі. Представники цієї субкультури вибрали для себе вільний одяг, що не обмежує рухів, яскравий і різноманітний. Молодь активно використовує у своєму гардеробі декоративні елементи, контрастні кольори.

Прикраси в стилі хіпі

Користуючись інформаційними джерелами та мережею Інтернет, визначте, на які групи поділяють традиційні стилі одягу, чим вони характеризуються, щоб зрозуміти, як одягатися в певному стилі і чи варто поєднувати різні речі між собою.

складаються з ланок і доповнені внутрішнім орнаментом у вигляді пір'їнок, листя, різних плетінь. Взуттям є сандалії, прикрашені ремінцями і плетіннями.

Єгипетський стиль в одязі вирізняється прямими лініями крою. У фасонах простежуються геометричні фігури – трикутник, прямокутник, трапеція. Жінки вибирають довгі обтислі сукні, шорти, прозорі накидки, топи. Чоловічий одяг з єгипетськими мотивами – це туніки прямого крою, широкі довгі сорочки, штани вільного крою. Основні кольори – золотавий, білий, жовтий, синій, бірюзовий, червоний. На тканинах є зображення ієрогліфів, фараонів, пірамід, тварин. Матеріали для пошиття лише натурального походження. Оздоблюють речі металевими пластинками, вишивкою, довгою бахромою. Отримані образи доповнюють широким ремнем, браслетом-змійкою, великими персями, підвісками з плоских металевих елементів, намистом. Голову прикрашають діадемою або покривають хусткою, зав'язуючи її різними способами. Взуттям для чоловіків і жінок є сандалії.

Східний стиль. Традиційно одяг у східному стилі виконують у яскравих кольорах і неодмінно прикрашають вигадливими орнаментами у вигляді квітів. Добре, якщо у взутті ці візерунки відтворюються хоча б частково. Елементи східного гардероба – штани-шаровари, закриті туніки, шовкові хустки на голову, накидки з прозорих тканин. Основні тканини – парча, шифон, атлас, шовк, прикрашені візерунками і вишивкою. Східні етнічні аксесуари – яскрава шифонова хустка з візерунками, закручена на голові подібно тюрбану, розширита бісером сумка або безліч браслетів на зап'ястку.

Індійський стиль. Характерними особливостями жіночого одягу є багатошаровість і асиметрія, яка виявляється в крої речей на одне плече. Більшість убрання драпірується різними способами. У жіночому гардеробі наявні сарі (тканина, особливим чином обернута навколо тіла), хвилясті довгі сукні та спідниці, штани-шаровари, доповнені короткими топами, туніки. Чоловіки носять сюртуки до колін на гудзиках, подовжені сорочки, штани вільного крою. Тканини в основному натуральні: льон, бавовна, вовна. Колірна гама різноманітна – від білого до глибокого коричневого. Декор: набивний малюнок, ручна в'язка, багата вишивка бісером, золотими і срібними нитками, шалі, браслети на

Сарі – прямокутний шматок тканини завдовжки 7–9 метрів. Іноді довжина може досягати 12 метрів. Є понад 15 способів правильного одягання сарі.

зап'ястках, щиколотках і передпліччях, намиста, великі сережки, бінді. У жіночому гардеробі наявні босоніжки й сандалії, в чоловічому – сандалії та закрите взуття.

Для **африканського етнічного стилю** в одязі характерні яскраво виражений колорит і пристрасний темперамент – незвичайні орнаменти і тканини, яскраві кольори, безліч аксесуарів, анімалістичні принти й шаманські елементи (каміння, бахрома, плетіння, амулети). У жіночому гардеробі представлені шорти, штани, сарафани, сукні та спідниці різної довжини, туніки, блузки. Чоловіки носять шорти, штани вільного крою, сорочки середньої довжини з широкими рукавами, текстильні куртки з хутряним оздобленням. Можуть бути різні драпірування. Особливу увагу приділяють етнічним прикрасам – дерев'яним і металевим браслетам, масивним сережкам, кулонам з ікл диких тварин, багатошаровим намистам. Чоловіки носять плетене взуття, у жіночому гардеробі – босоніжки та взуття на танкетці.

Японський стиль. Характерними особливостями одягу є багатошаровість, дотримання силуетів у вигляді трапеції, трикутника або прямокутника, візерунки у вигляді ієрогліфів. Чоловіки носять кімоно, туніки і сорочки з короткими або довгими об'ємними рукавами; можливі високі коміри, що закривають шию, брюки вільного крою, жакети. Жінки одягають вузькі довгі сукні та спідниці, накидки зі щільних тканин. У чоловічому та жіночому гардеробі можна побачити широкі пояси або ремені на талії, кольорові хустки, браслети з дерева, брошки у вигляді квітів, рослин, птахів. Кольори або дуже яскраві у своїх поєднаннях, або, навпаки, спокійні, приглушені. Взуття – традиційні японські сандалії на дерев'яній підшві. У жіночому гардеробі допускаються сабо, в чоловічому – туфлі.

Традиційні африканські та японські прикраси

Що таке, на вашу думку, етнічний стиль? З чого складається стиль? Чи тільки одяг показує нам напрям в етнічній стилістиці? А зачіска, взуття, аксесуари? Як створити етнічний образ, використовуючи доступні засоби?

Практична робота

СТВОРЕННЯ ІНТЕР'ЄРУ АБО ОДЯГУ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

Матеріали та інструменти: інформаційні джерела, зошит, підручник, кольорові олівці, фарби.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Оберіть етнічний стиль інтер'єру.
3. Схарактеризуйте обраний стиль інтер'єру за типовими ознаками.
4. Доберіть тематику, колірну гаму, асортимент матеріалів, принти й орнаменти.
5. Доберіть елементи різних стилів, які можна поєднати в обраному інтер'єрі або костюмі.
6. Намалюйте ескіз шкільної майстерні в обраному етнічному стилі.
7. Оцініть власну роботу.
8. Приберіть робоче місце.
9. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які є стилі інтер'єру?
2. Що таке етнічний стиль?
3. Які ви знаєте етнічні стилі інтер'єру?
4. Назвіть правила створення інтер'єру в етнічному стилі.
5. Чим характеризується етнічний стиль в одязі?
6. Які виокремлюють види етнічного стилю в одязі?
Схарактеризуйте їх.

Творче завдання на вибір

1. Створіть образ уподобаного стилю, дібравши відповідний одяг, взуття, аксесуари та прикраси.
2. Користуючись інформаційними джерелами та мережею Інтернет, знайдіть зображення цікавих колірних і дизайнерських рішень інтер'єру в етнічних стилях.
3. Розробіть дизайн власної кімнати в будь-якому етнічному стилі.
4. Дослідіть, які відомі українські та світові дизайнери використовують етнічні принти у своїх образах.
5. Створіть фотоколекцію аксесуарів для одягу або інтер'єру в певному етнічному стилі.

§ 16. Український етнічний стиль

Українські традиції та народна творчість формувалися під впливом двох потужних чинників: історичного розвитку, який зберігся як пам'ять про минуле, і природи – навколишнього світу людини. Так створювалася символіка, що пронизує всю систему уявлень і вірувань народу.

Україна займає велику територію, тому в різних регіонах народна творчість завжди вирізнялася своєю системою образності. Територіальні особливості, культура і традиції сусідів також впливали на розвиток різних видів діяльності та ремесел.

Сьогодні, вивчаючи народну спадщину України, можна побачити величезну різноманітність форм і типів устрою житла, видів і предметів побуту – меблів, тканин, килимів, виробів з кераміки, дерева, натуральної шкіри, металу, соломи, кістки. Кожному регіону притаманна особлива колірна гама, форма та візерунки-символи в архітектурі, оформленні зовнішніх і внутрішніх стін, меблів, одязі. Етнографічні регіони нашої країни з давніх часів використовують такі назви, як Середня Наддніпрянщина, Полісся, Волинь, Поділля, Галичина, Підкарпатська Україна, Буковина, Закарпаття, Слобожанщина, Сіверщина та інші.

Жіноче і чоловіче вбрання давніх часів.
Реконструкція одягу. Художник Зоя Васіна

Пригадайте...

- Які варіанти дизайну домашнього простору в українському стилі ви знаєте?
- Які особливості оздоблення та декору інтер'єру кухні в українському стилі?
- Де доречний український стиль?
- Які техніки декоративно-ужиткового мистецтва вам відомі?
- Який одяг характерний для українського етнічного стилю?

Український національний костюм

Український народний одяг – яскраве і неповторне культурне явище, яке розвивалося й удосконалювалося протягом багатьох століть, зберігаючи як самобутні ознаки різних епох, так і єдині національні ознаки та певні регіональні особливості. Основні елементи українського одягу мають давньослов'янське походження та беруть початок з культури Київської Русі. Статусу національного символу український одяг набув у XVII–XIX ст. Український народний костюм, який представлений у вигляді художніх елементів, виготовляли відповідно до події та цільового призначення, наприклад до весілля, Великодня, Різдва тощо.

Традиційний одяг українців складався з кількох комплексів – натільного, поясного, нагрудного і верхнього вбрання регіональних типів та зональних варіантів. Обов'язковими елементами комплексів були пояси, головні убори, взуття та прикраси, що разом створювали образ етнічного вбрання. Традиційний одяг також розрізнявся за сезонними ознаками, статево-віковими (виділялися комплекси чоловічого та жіночого одягу) й функціональними: одяг для повсякденного носіння, а також святковий та обрядовий.

Традиційним **чоловічим одягом** українців є конопляна або лляна сорочка та вовняні штани. Українську сорочку часто використовували як верхній одяг. Головною особливістю її є наявність пазушки – невеликого розрізу спереду з вишитими візерунками. Чоловічі вишиванки могли бути з низьким стоячим чи широким відкладним коміром, застібалися вони на гудзики або шворки.

Штани, або шаровари, закріплювалися на тілі за допомогою пояса чи шнурка. Українські чоловічі штани були дуже широкими, особливо у козаків. Шили шаровари переважно із сукна – вовняної тканини, покритої воском. На Закарпатті прикрашали вишивкою нижній край штанин зсередини, а потім відвертали його наверх. Для вишивки використовували переважно жовті й зелені нитки, які найбільш яскраво виглядали на червоному тлі.

Український **жіночий костюм** має безліч варіантів залежно від регіональних особливостей, які виявилися в крої, вишивці, декорі, колірних особливостях і прикрасах. Основою костюма є жіноча вишиванка, яка була трохи довшою, ніж чоловіча, і складалася з двох частин. Нижня частина шилася з більш щільної та грубої тканини. Поверх сорочки одягали запаску або плахту. Плахта являла собою полотно до 4 метрів завдовжки, яке пряли з фарбованої вовни. Його розрізали на три рівні частини, а потім дві пришивали до третьої таким чином, щоб середина нижньої розташовувалася навпроти розрізу бічних частин. Плахту обмотували навколо талії, прив'язуючи зверху поясом. Вишивка на плахті була досить стриманою і невибагливою. Поверх плахти спереду одягали запаску.

Велике значення в українському жіночому костюмі мали прикраси. Поверх

вишиванки надягали намисто, кількість рядів і розмір намистин свідчили про фінансове становище родини.

Святковий жіночий костюм вирізнявся від повсякденного якістю тканини, розмаїттям кольорів і візерунків. У святкові дні дівчата надягали на голову вінок, а на шию – якомога більше різнокольорових прикрас.

Елементи народного костюма

Основним компонентом українського чоловічого й жіночого одягу була сорочка. Ще за часів Київської Русі сорочка слугувала як натільним, так і верхнім одягом. У жінок вона була переважно зі вставками, у чоловіків – тунікоподібна або з плечовими вставками. Залежно від крою сорочки поділяли на три типи: тунікоподібна, зі вставками, на кокетці. У східній частині країни носили вишиванки без коміра, які вважають більш давніми, а ось у західних регіонах – з коміром, найчастіше відкладним. Традиційно вишивкою прикрашали поділ сорочки, комір і рукави, особливо на місці з'єднання з плечем. Дівчата аж до заміжжя носили тільки підперезані вишиванки, а ось жінки повинні були ховати сорочку в спідницю.

Поясний одяг

Поясний одяг жінок – *запаски, обгортки, дерги, плахти, спідниці*; чоловіків – *штани*.

Запаска (фартух) – повсякденний одяг без малюнка і будь-яких елементів декору. Найчастіше запаски шили з червоної, синьої або зеленої вовняної тканини у вигляді чотирикутника 60×80 см. Жінки носили дві запаски різних кольорів: «попередниця» і «позадниця». До верхніх кутів запаски часто пришивали тасьми, які обв'язували навколо талії.

Дерга – різновид повсякденного одягу з трьох довгих шматків тканини, які щільно охоплювали корпус жінки. Ширина дерги – 3 м, довжина – 60–70 см. Традиційно шили зі щільної чорної тканини і обв'язували широким поясом.

Плахта – елемент святкового жіночого костюма завдовжки 4 метри, що складається з двох частин («гривок»), які по боках до половини зшиті разом. Підперізують плахту таким чином, щоб зшита частина обгортала стан, а незшиті «крила» звисали з боків.

Жіночий костюм. Полтавська область. Кінець XIX – початок XX ст. Художник А. Перепелиця

Крій плахт був універсальним: одним і тим самим виробом могли користуватися дівчата різних статур і віку. За допомогою плахти на власний смак можна було підкреслити витонченість фігури та приховати певні вади.

Виготовляли її з картої вовняної тканини, а потім вручну прикрашали вовняними і шовковими нитками. У деяких регіонах носили плахти з шовку й парчі.

Андарак (літник) – спідниця з вовняної або напіввовняної саморобної тканини переважно червоного кольору (її шили з трьох-чотирьох пілок) із закладеними ззаду по спині зборами і прикрашена широкою смугою тканого малюнка, пізніше – вишивкою.

Існували інші назви жіночого поясного одягу: *димка, мальованка, шорц, кабат, сукня, сарафан*.

Наприкінці XIX ст. спідниці із саморобних матеріалів в Україні практично вийшли з ужитку, їх доношувало старше покоління. Водночас спідниці з фабричної тканини відразу ж стали носити як святкові молодь і заможні селянки. Отже, жіночий поясний одяг зазнав істотних змін – від елементарних незшитих форм до зшивних.

Чоловічий поясний одяг був значно простішим. Штани за способом крою могли бути вузькі (*гачі, ногавиці, гаці, холошви*) і широкі (*шаровари*).

Нагрудний одяг

Українці одягали на сорочку нагрудне вбрання, що прикривало верхню частину фігури й увиразнювало загальний силует. Залежно від потреб та клімату існувало два основних типи такого одягу – **безрукавний і з рукавами**.

Масово був поширений нагрудний компонент жіночого і чоловічого одягу – безрукавка.

Основні види жіночого й чоловічого верхнього одягу: *свити, жупани, кунтуші, чемерки, сердаки, чуглі*. Різновиди верхнього типу свит – *юпки, шушуни*.

Зимовий плечовий одяг – *кожухи*. У негоду поверх кожухів, свит одягали плащоподібні *полотнянки* (із дмотканого полотна), *кобеняки, бурки, киреї* (із доморобного сукна).

Залежно від крою розрізняли одяг:

➔ **з прямою спиною** – вид плаща, халата або безрукавки. Особливий вид широкого халата з рукавами і капюшоном мав назву *опанча*. Роль плаща виконувала *чуга, чугай, чугуня*, яку накидали на плечі й використовували як кишеню чи сумку. Форму плаща мала *манта* або *гуля*, схожа на великий мішок, відкрита з однієї довгої сторони, а роль капюшона виконувало дно мішка, що закріплювалося на плечах мотузкою. *Лейбик* (*бруслик, катанка, горсет*) – сукняна безрукавка, прикрашена металевими гудзиками і кишнями. *Кептар* – хутряна безрукавка, що

Лейбик

Кептар

мала значну локальну варіативність щодо довжини та прийомів оформлення залежно від регіону;

- поширеним кроєм верхнього одягу був **клиноподібний**: клини (вуса) вшивали ззаду по боках нижче від талії, гострий кінець клину доходив до пояса, а основа була на рівні подолу. Подібним чином шили *свиту, сердак, куцинку, гуню*;
- верхній одяг, **відрізний по талії**: нижню частину спинки при цьому збирали у великі складки (ряси) або дрібно призбирували та пришивали до верхньої частини. Так шилися *юпка, свита, кожушина* (шуба), *корсетка* (жіночий жилет без рукавів). Якщо ж призбирувалась уся нижня частина по колу, то такі вироби мали назву *чечмерка, чумарка*.

Пояс (крайка)

Невід’ємним елементом як чоловічого, так і жіночого гардероба українців були пояси, які виконували функцію оберега. Наші предки вірили, що пояс здатний захистити і вберегти від злих сил. Пояс, переважно для чоловіків, вважали ознакою гідності, сили й мужності, а залежно від декору та матеріалу, з якого виготовлено аксесуар, визначали статус і фінансові можливості. Святкові пояси мали довжину 3–4 метри і кілька разів обмотувалися навколо талії. Кінці пояса прикрашали китицями, які могли звисати до колін і навіть нижче.

Корсетки Центральної України. Кінець XIX – початок XX ст.

Українки століттями володіли таємницями краси та смаку. Якщо жінка вдягала сорочку – довгу, вишиту яскравими кольорами, затягувалася плахтою, фартухом і тканим поясом – корсетом, то її фігура навіть у похилому віці була стрункою, а постава – благородною.

Українські традиційні ткані пояси

Взуття

Взуття чоловіків і жінок – *постоли, черевики, чоботи*. Взуття здебільшого вважалося розкішною: багатії носили шкіряні чоботи, а селяни – плетені зі стебел рослин *личаки*. Ще існували *постоли*, стягнені зі свинячої чи волової шкіри. Заможні жінки носили *сап'янци* з кольорової шкіри.

Пізніше чобітки дійшли і до селянок як більш святковий елемент убрання.

Взуття: а – постоли;
б – чоботи

Традиційні головні убори українців

Головні убори

Жіночі головні убори – *очіпки, кибалки, намітки, хустки*; чоловічі – *шапки, капелюхи*.

За жіночим головним убором найчастіше визначали як статки родини, її соціальний статус, так і вік власниці. Одним із поширених уборів була *хустка*. Поверх неї часто одягали *кибалку*, яка слугувала каркасом для верхнього головного убору. Спочатку заміжні жінки одягали на голову *очіпок*, який щільно охоплював голову, поверх нього – хустку, кінці якої зав'язували на лобі.

Молоді дівчата традиційно носили *вінок* із живих і штучних квітів, прикрашений стрічками. Серед інших різновидів дівочого головного убору відомі *стрічки, хустки, шматки срібної або золотистої парчі, металевий дріт з підвісками чи квітами, розфарбоване картонне коло* та інші. Усі вони не закривали голову, залишали відкритою косу – головну гордість українок.

Головний убір для чоловіка – це *капелюх, солом'яний бриль, шапка* або ж *кучма* (шапка з каракульчі).

Доповнювали народний святковий одяг жіночі прикраси: *червоні коралі, дукачі, гердани, силянки, згарди, хрести, персні, чепраги* та ін.

Регіональні ознаки українського етнічного стилю одягу

Характерною для всіх регіонів України є декоративна мальовничість. Майстри одягу намагалися використувувати якнайбільше кольорових матеріалів, безліч технік для витонченого оздоблення, експериментували з формами та кроєм. Саме так формувався самобутній і неповторний стиль українського національного одягу, який відрізнявся від народних костюмів інших націй. Характерною рисою українського етноодягу є варіативність, оскільки кожен регіон вносив в одяг свій мотив, тим самим надаючи виробам абсолютної етнічності та витриманості обрядових ритуалів і традицій. Компоненти одягу часто мають різні назви в окремих місцевостях України та відмінні принципи поєднання в цілісні комплекси.

Акcesуари в українському етнічному стилі

Українські прикраси, що сформувалися у сиву давнину, упродовж багатьох років змінювалися за своєю формою, матеріалом, кольором, значенням.

Найпоширенішою традиційною українською прикрасою було намисто. Жінки одягали його й у святкові дні, і в будні. Що більше нагрудних прикрас було у жінки, то заможнішою її вважали.

Коралі – найпоширеніше традиційне намисто українок, що складалося з привізних коралових намистинок, нанизаних на нитку. Намисто часто поєднували з іншими прикрасами: дукачами, герданами, салбами, перлами, які разом з українським вбранням створювали довершений традиційний образ.

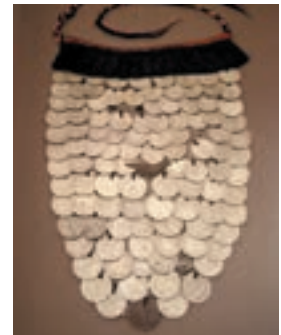
Давньою прикрасою є **дукач (личман, ягнус)** – українська прикраса, що мала вигляд монети з бантом, прикрашеною камінцями. Дукач слугував певним композиційним центром усіх жіночих нагрудних прикрас та закріплювався на найбільш видній частині намиста. Як правило, його виготовляли із монет, а своєю історією він сягає часів козацтва.

Салба – масивне намисто з тканини, розшитої монетами. Такі прикраси притаманні Буковині та дуже схожі на турецькі, татарські та молдовські. За традицією салбу дівчині дарував хрещений батько, коли їй виповнювався 1 рік.

Дукати – це монети, нанизані на нитку та скріплені між собою у вигляді намиста. Зазвичай перепліталися з бісером або коралями та виготовлялися зі справжніх золотих монет.

Дукач

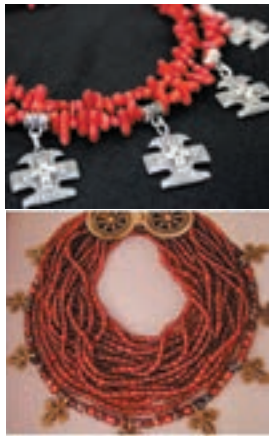

Салба

Дукати

Згарда

Пацьборки

Гривна

Згарда – традиційна гуцульська прикраса-оберіг. Вона мала вигляд нанизаних на ремінець, шнурок чи дротик в один, два чи три ряди мідних литих хрестиків, між якими чіпляли мідні трубочки або спіральки. Згарду дарували дівчаткам на їхнє шестиріччя й одягали на шию. Щороку кількість цих прикрас збільшувалася, а, згідно з віруваннями, сила оберега також зростала.

Пацьборками в Україні називали прикрасу зі скла, яку оздоблювали вручну. Була надзвичайно коштовною, адже розписані вручну намистини привозили із далекої Венеції.

Гривнею називають коротке намисто у вигляді обруча, що формою нагадує півмісяць. Гривну робили з металу. Вона могла бути золотою, якщо її власник був досить заможним, а для представників середнього класу (купців та міщан) виготовляли гривни зі срібла й олова. Це була красива, важка, дорога прикраса, яка підкреслювала статки власника, тому була дуже поширеною в X столітті й пізніше.

Гердан. Традиційним орнаментом був геометричний ромб, нанизаний на стрічку за допомогою різнокольорових намистин, що утворювали яскравий оригінальний візерунок у поєднанні з вишивкою на сорочці. Цей елемент традиційного костюма українок вважався своєрідним амулетом, який можна було передавати з покоління в покоління. Хоча це і дивно, але ці прикраси спочатку носили чоловіки. Лише з часом герданами доповнювали й жіночі українські образи.

Криза – широкий округлий комірець, виготовлений із бісеру на основі геометричних та рослинних орнаментів, що прикрашав одночасно шию, груди і плечі жінки.

Гердан

Криза

Сиянка, або **плетінка** – рівні різнокольорові смужки з бісеру. Назва виробу походить від способу виготовлення прикрас (сияння – спосіб нанизування намистин на нитку). Сиянки також використовували як обереги, значення і сила яких відрізнялися залежно від орнаменту.

Український вінок

Термін «вінок» є збірним поняттям, майже в кожному етнографічному районі він мав іншу назву. Крім загальнослов'янських *вінок*, *вянок*, *перев'язка*, *чільце*, з XIX – початку XX ст. побутували такі назви, як: *коробуля*, *лубок* (Поділля), *теремок* (Чернігівщина), *капелюшня*, *фес* (Буковина), *корона*, *перта* (Закарпаття), *цвіток*, *квітка* (Наддніпрянина), *кошиця*, *плетінь* (Гуцульщина), *коруна* (Лемківщина), *гібалка* (Переяславщина, Подніпров'я). Гуцулки носили вінкоподібне чільце – нанизані на дріт або ремінець мідні пластинки у формі пелюсток, а буковинки – коди – вінкоподібні прикраси, що кріпилися на тімені й пишно піднімалися вгору, волосся при цьому розпускали.

Спочатку вінок мав обрядове та релігійне значення. Пізніше став загальнонародним символом дівування: втратити вінок – означає позбутися дівування. Право носити його мали тільки незаміжні.

Традиції та сучасність

Приємно усвідомлювати, що український народний костюм і сьогодні залишається затребуваним і популярним. Елементи традиційного одягу використовують у повсякденному житті – чоловічі та жіночі вишиванки, вінки з квітів, стрічки для волосся. Одягаючи їх, ми поринаємо в минуле, отримуємо енергію від творчості наших предків, утілену в одязі. Слід зазначити, що елементи національного костюма в етноодязі – це не тільки наявність вишивки. Це ще й крій виробів, обробка деталей. Адже в сучасному житті ми не будемо носити точну копію народного костюма, а от деякі елементи з нього вдало можна вписати в сучасний стиль. Залежно від зовнішнього вигляду етноодягу його доречно одягнути і на урочисту подію, і на роботу, і на прогулянку. При цьому ви завжди будете жіночною та привабливою.

Прикраси в етностилі – це вироби з натуральних матеріалів: дерева, ниток, шкіри, замші, бісеру. Оригінальними є намиста у вигляді грон калини або браслети, прикрашені маками, соняшниками. Етносумки можуть бути з тканини, плетеними або замшевіми чи шкіряними. Головна їхня прикраса – український візерунок.

Сиянки

Вінок

Роксолана Богуцька – гідний представник Львівської школи моди

Головні убори в українському етностилі – це пов'язки з орнаментом, стрічки, вінки з великою кількістю квіткового декору, в'язані шапки з квітковим або геометричним візерунком. Етновзуття – з тканини чи шкіри, а також із вишитими вставками.

Українські дизайнери XXI ст., створюючи свої колекції, беруть до уваги не тільки етнічний стильовий декор, а й способи крою одягу. Вітчизняні модельєри, шукаючи власний стиль, орієнтуються на мистецькі традиції попередніх поколінь. Творчість Роксолани Богуцької, Оксани Караванської, Тетяни Москівець, Зінаїди Лихачової, Лілії Пустовіт, Ірини Каравай, Ярини Жук формує обличчя української моди.

Український етнічний стиль інтер'єру

Основа українського стилю в дизайні інтер'єру – простота, барвистість, природність, ошатність і затишок. Сучасний український стиль в інтер'єрі має такі особливості.

→ *Використання натуральних будівельних матеріалів і тканин:* деревини, металу, глини, кераміки, скла, льону і бавовни. Підлога дерев'яна або викладена керамічною плиткою. Стеля побілена та прикрашена дерев'яними балками. Варіанти оздоблення стін: побілка чи декоративна штукатурка білого та кремового відтінків; традиційні українські орнаменти або стилізовані зображення птахів, квітів, фруктів тощо; яскравий розпис, який додасть святковості й водночас створить традиційний вигляд.

→ *Гармонійна стилізація.* Елементи народного житла та побуту не копіюють, а делікатно використовують, щоб створити національний колорит. Зазвичай це деякі предмети меблів та текстилю: стільці, столи, комоди, килими, рушники та штори з національним малюнком. В інтер'єрі заміського

Решетилівський килим

будинку можна використати більш автентичні елементи: білену піч з українським орнаментом, дерев'яні лавки, дзеркало, прикрашене рушником, розписний керамічний посуд.

→ *Характерна колірна гама* – природні кольори і відтінки: колір натурального дерева, білий, червоний, чорний. Допускається використання в невеликих кількостях жовто-синьої кольорової палітри.

- *Використання текстильних виробів з яскравими візерунками і ручною вишивкою: серветки та скатертини, рушники і прихвати, подушки й покривала, штори і накидки.*
- *Традиційний орнамент* в оздобленні стін, предметів побуту. Характерний візерунок – рослинний (маки та волошки, соняшники і колосся, яблуневі й горобинові гілки). Доречний і геометричний орнамент (ромби, смуги, трикутники).

Український орнамент в оздобленні предметів інтер'єру. Художник Ганна Олійник

- *Декор.* В оздобленні сучасного інтер'єру в українському етнічному стилі широко використовують техніки декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема: різьблення по дереву і каменю, ткацтво, вишивку, килимарство, настінний живопис, декоративний розпис, лозоплетіння і соломоплетіння, гончарство, кераміку, художню обробку металу.

Національні традиції різних регіонів України та їхня історія славляться талантами народних майстрів. Кожній сучасній українській області притаманні свої декоративно-ужиткові вироби, котрі набули значного розвитку:

- Опішня (Полтавська обл.) – художня кераміка;
- Решетилівка (Полтавська обл.) – килимарство;
- Дігтярі (Чернігівська обл.) – килимарство, рушники, плахтові тканини;
- Петриківка (Дніпропетровська обл.) – петриківський розпис;
- Кролевець (Сумська обл.) – кролевецькі ткані рушники;

ІНТЕР'ЄР
УКРАЇНСЬКОЇ
ХАТИ

Покуття (покуть) – куток, розміщений по діагоналі від печі, та місце біля нього. Тут зберігали домашні ікони, прикрашені рушниками.

Піч – оберіг домівки, невід'ємний елемент багатьох народних обрядів; саме в ній випікали весільний коровай, паски та інше. Піч часто білили, прикрашали декоративним розписом (Поділля), витинанками (Хмельниччина), розмальовками на папері (Петриківка). Категорично заборонялося плювати у палаючий вогонь та лаятися біля печі.

Жердка – горизонтально підвішена чи прикріплена перекладина, на яку вішали одяг.

Лежанка – дерев'яний чи мазаний настил біля печі, на якому в холодну пору спали діти і старі люди.

Рядно – різнокольоровий килим або ковдра із грубого волокна.

Скрина – великий ящик із кришкою для зберігання одягу, коштовних предметів, приданого тощо.

Мисник – полиця для посуду, іноді для продуктів.

ІНТЕР'ЄР УКРАЇНСЬКОЇ ХАТИ

Сволок – брус, на якому трималася стеля хати. Він символізував міцність оселі, довговічність, був оберегом; на ньому записували імена, важливі дати, події з життя родини, вирізали хрести.

Колиска – невелике ліжечко для снання і колисання дитини. У давнину колиску плели із священних дерев – верби, дуба, верболозу, явора. Форма колиски була подібна до кола (овалу). І форма колиски, і слово «колискова» були надійними оберегами для дитини від злих сил. Колиску кріпили до сволока на гачку чотирма мотузками, які символізували чотири сторони світу і також були оберегами.

Лава – зазвичай дерев'яна, на ній не тільки сиділи, а й спали.

Ліжко – зазвичай дерев'яне, як і інші меблі, зроблене хазяїном власноруч.

Комин – передня (нижня) частина димоходу печі.

Долівка – утрамбована, вирівняна та помазана глиною земля в приміщенні, тобто підлога.

Бубнівка (Вінницька обл.) – традиційне гончарство;
Клембівка (Вінницька обл.) – художня вишивка;
Косів (Івано-Франківська обл.) – килими, художні вироби з дерева, кераміка, шкіра;
Вижниця (Чернівецька обл.) – вироби з дерева, оздоблені різьбленням і випалюванням.

Кролевецький рушник в інтер'єрі

Які традиційні види народного мистецтва та ремесла розвиваються у вашому місті, селі, районі? Як їх можна використати в оформленні інтер'єру в українському етнічному стилі?

Вироби з дерева, текстилю, вишиті скатертини, рушники, килими, кераміку й посуд, іграшки з традиційними народними символами-оберегами, які виготовляють професійні майстри, можна придбати в магазинах і на ярмарках. Та важливо хоч деякі з них зробити власноруч, зігріті своїм теплом, відтворити місцевий, рідний колорит.

Різноманітні елементи декору інтер'єру, фольклорні сувеніри можна виготовити на уроках трудового навчання.

У підручнику ми запропонуємо вам варіанти, які допоможуть створити елементи українського інтер'єру вдома.

Практична робота

ВИКОНАННЯ ЕСКІЗУ СУЧАСНОГО ЖІНОЧОГО АБО ЧОЛОВІЧОГО ОДЯГУ В УКРАЇНСЬКОМУ ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

Матеріали та інструменти: аркуш паперу, акварельні фарби, олівець, гумка, пензлі, фломастери, кольорові олівці.

Послідовність виконання роботи

1. Організуйте своє робоче місце.
2. Пригадайте, як виконувати ескізи швейних виробів.
3. Поміркуйте та вирішіть:
  - Якими зробити деталі одягу: які орнаменти прикрасять тканину, чи буде вона однотонна?
  - Якими техніками буде прикрашений одяг?
  - Контрастні чи стримані кольори переважатимуть?
  - На яких елементах в одязі зробити акцент?
  - Яке взуття, головні убори та прикраси будуть доповнювати одяг, щоб створити повноцінний ансамбль, костюм?
4. Виконайте ескіз.
5. Оцініть власну роботу.
6. Приберіть робоче місце.
7. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Схарактеризуйте український національний костюм.
2. Які характерні частини українського національного костюма?
3. Які традиційні українські прикраси актуальні і сьогодні?
4. Назвіть ознаки сучасного українського етнічного стилю одягу.
5. Які елементи національного одягу є у вашій родині?
6. Схарактеризуйте український етнічний стиль інтер'єру, його ознаки та особливості.
7. Які ви знаєте види українських етнічних виробів? Де їх використовують?

Творче завдання на вибір

1. Дослідіть особливості народного одягу свого регіону.
2. Доберіть техніки декоративно-ужиткового мистецтва, в яких можна виготовити вінок.
3. Створіть фотоальбом аксесуарів та прикрас для інтер'єру в українському стилі.
4. Знайдіть інформацію про сучасних модельєрів вашого регіону, які працюють в українському етностилі.

§ 17. Виготовлення виробу в етнічному стилі

Пригадайте...

- Що таке етнічний стиль?
- Які ознаки та особливості українського етнічного стилю інтер'єру?
- Які види українських етнічних виробів ви знаєте?
- Які вироби в етнічному стилі ви можете зробити власноруч? Які матеріали ви при цьому використаете?

Пригадайте правила безпечної праці під час роботи у шкільній майстерні.

У ХХІ ст. в моду стрімко увірвався етнічний стиль. Ми стаємо свідками відродження народних культурних традицій в інтер'єрах квартир і будинків, чоловічому і жіночому одязі та, звісно, в аксесуарах. Декоративні елементи, що прикрашали одяг і побутові речі, трансформуються з урахуванням вимог сучасного життя, при цьому зберігаючи риси культурної спадщини окремих регіонів чи народів.

З попередніх тем ви дізналися про особливості етнічних стилів. Опанування різних видів декоративно-ужиткового мистецтва в минулі роки допомогло вам навчитися працювати з гачком і голкою, правильно добирати колірну гаму та стиль.

Створіть виріб в етнічному стилі своїми руками! Ми запропонуємо вам багато цікавих сучасних речей в етностилі, які вражають різноманітністю форм і матеріалів. Особливий акцент зробимо на сучасних виробках з українським колоритом, але також ви зможете обрати й інші стилі залежно від власних потреб.

Матеріал наступних п'яти параграфів полегшить ваш вибір. Він розподілений за такими напрямками:

- вироби, оздоблені вишивкою;
- вироби з бісеру та намистин;
- ліплені вироби;
- вироби, оздоблені художнім розписом.

Підручник допоможе вам зробити перші кроки на шляху до оволодіння художнім ремеслом. А все інше залежатиме від ваших здібностей, смаку й уяви, примножених на завзятість і працьовитість. Намагайтеся уважно читати текст не тільки одного параграфа, присвяченого матеріалу, який вас цікавить. У декоративно-ужитковому мистецтві все взаємопов'язане. В одному виробі можуть поєднуватися найрізноманітніші матеріали, які потрібно вміти обробляти.

Не поспішайте відразу ж братися за складну роботу. Прийоми обробки різних матеріалів можна успішно опанувати, виготовляючи спершу найпростіші та маленькі вироби.

Завжди пам'ятайте правила безпечної праці та дотримуйтеся їх. Перед початком роботи необхідно правильно обладнати робоче місце, щоб почуватися комфортно, менше втомлюватися, нікому не заважати і створити умови для дотримання санітарно-гігієнічних вимог та правил безпечної праці.

Хоча матеріали, що застосовуються в декоративно-ужитковому мистецтві, добре вивчені, проте вони ховають у собі необмежені можливості. Шукайте нові прийоми обробки, спробуйте поєднувати у своїх роботах найрізноманітніші матеріали та якомога частіше експериментуйте. Тільки тоді ви зможете сповна відчувати справжнє творче задоволення, а багато з того, що ви зробите своїми руками, даруватиме рідним вам людям радість зустрічі з рукотворною красою.

Перш ніж створювати власний виріб, рекомендуємо розробити (за поданою схемою) послідовність дій, які допоможуть вам заздалегідь урахувати особливості всіх етапів виготовлення виробу, а після завершення гарно презентувати його. Цю схему можна корегувати відповідно до обраного виробу.

Як виготовити виріб в етнічному стилі

1. Сумка-наплічник в українському стилі

2. Добір матеріалів та інструментів:

- бавовняна тканина двох кольорів (червона та біла з орнаментом);
- швейні нитки відповідних кольорів;
- дублерин для надання щільності та жорсткості наплічнику;
- синтепон (за бажання) для м'якості задньої стінки наплічника.

АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ ВИРОБУ

Стиль та виріб:

- назва;
- призначення;
- технологія виготовлення.

Добір матеріалів та інструментів:

- основні;
- додаткові.

Добір візерунків і схем.

Особливості

виготовлення:

- початок роботи;
- основна частина;
- закінчення роботи.

Визначення розмірів (за потреби):

- зняття мірок;
- побудова кресленника або викрійки.

Виготовлення:

- розподіл роботи за етапами;
- розподіл роботи за часом.

Оздоблення:

- вибір техніки;
- добір матеріалів та інструментів;
- технологічна послідовність.

Остаточна обробка:

- остаточна волого-теплова обробка;
- догляд;
- експлуатація;
- зберігання.

- застібки-блискавки спіральні: бежеві 25–30 см – 2 шт., червона 50 см – 1 шт., 35 см – 1 шт. для внутрішньої кишені;
- шнур червоного кольору;
- фурнітура: кнопка-магніт для сумок, 3 металеві рамки завширшки 3 см, 2 металеві півкільця, 2 металеві карабіни;
- для декору: нитки для в'язання гачком, декоративна тасьма в етностилі, кругла дерев'яна заготовка 5–7 см у діаметрі;
- інструменти: швейна машина, ножиці, гачок для в'язання, шило, швейна голка, фарби акрилові, пензлик, лак для дерева.

3. Добір візерунків і схем

Якщо ви не змогли придбати тканину з орнаментом, то його можна вишити власноруч, дібравши відповідну схему.

4. Особливості виготовлення виробу

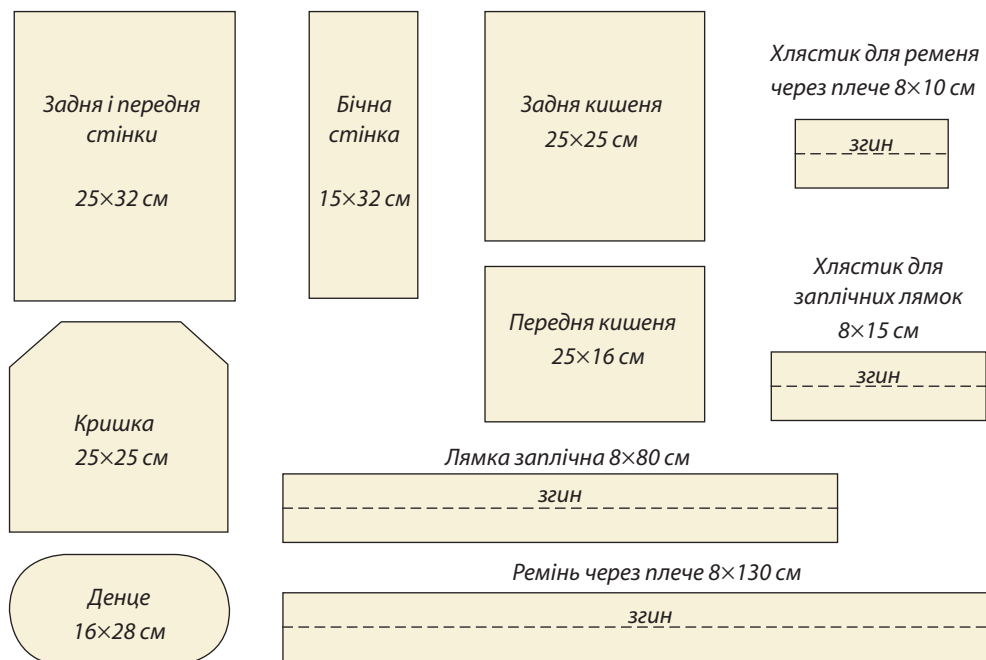
Перед розкроюванням необхідно провести волого-теплову обробку для усадки тканини.

5. Визначення розмірів виробу

Необхідні деталі для наплічника:

1. Задня і передня стінки наплічника 25×32 см – 2 деталі з червоної тканини й одна деталь із синтепону.

2. Кришка наплічника 25×25 см – 2 деталі з червоної тканини, оформити куточки (відкласти від вершини кута по 5 см, з'єднати та відрізати по лінії).

3. Денце 16×28 см – 1 деталь з червоної тканини, вирізати овал.
4. Задня кишеня 25×25 см – 2 деталі з тканини з орнаментом.
5. Передня кишеня 16×25 см – 2 деталі з тканини з орнаментом.
6. Бічні стінки 15×32 см – 2 деталі з тканини з орнаментом.
7. Лямки заплічні 8×80 см – 2 деталі зі згином із тканини з орнаментом.
8. Ремінь через плече 8×130 см – 1 деталь зі згином із тканини з орнаментом.
9. Хлястики для заплічних лямок 8×15 см – 2 деталі зі згином із тканини з орнаментом.
10. Хлястики для ремня через плече 8×10 см – 2 деталі зі згином із тканини з орнаментом.
11. Смужка для протягування шнурка 8×78 см із тканини з орнаментом.
12. Підкладка: стінки – 25×34 см – 2 деталі, бічні стінки 15×34 см – 2 деталі, денце – 16×28 см із тканини з орнаментом.

а

б

г

6. Виготовлення виробу

1. Покроїти всі деталі.
2. Стінки, денце, кришку, хлястики і лямки зміцнити дублерином. А задню стінку для м'якості можна простьобати з синтепоном.
3. Денце простьобати з синтепоном.
4. Пришити блискавки до кишень (рис. а).

в

5. Вирівняти краї і пришпилити кишеню до передньої стінки наплічника (рис. б).
6. Верхню половинку блискавки пришити до стінки наплічника, а зверху декорувати тасьмою (рис. в). Аналогічно пришити задню кишеньку до задньої стінки наплічника.
7. Бічні деталі пришити до передньої стінки (рис. г). Зайві кінці блискавки відрізати.

8. *Виготовити хлястики:* заprasувати всередину по 1 см з обох боків, скласти навпіл і зшити уздовж країв. А заплічні лямки можна зробити за такою схемою: заprasувати всередину з трьох боків лямки по 1 см і зігнути навпіл. Всередину лямок устави застібку-блискавку бігунцем униз і потім зшити на швейній машині. Унизу залишаються вільні кінці приблизно 20 см. Уздовж блискавки можна прокласти декоративну строчку. Таким чином дві заплічні лямки перетворюються на одну, якщо закрити блискавку (*рис. д*).
9. Пришити хлястики з рамками для регулювання заплічних лямок до задньої стінки наплічника (*рис. е*).

10. Пришити передню стінку і денце. Отримаємо ось таку заготовку (*вигляд ззаду, рис. є*).
11. На відстані приблизно 5 см від верхнього краю наплічника лицьовим боком пристрочити смужку 8×78 см, попередньо обробивши короткі кінці смужки швом упідгин з закритим зрізом (*рис. ж*).
12. Відігнути смужку. Верхній зріз смужки для шнура заprasувати всередину на 1,5 см (*рис. з*).
13. *Виготовити кришку наплічника:* зшити деталі, вивернути, відprasувати й оздобити. Можна прикрасити декоративною тасьмою, вишивкою і мереживною облямівкою (*рис. и*).

u

i

14. Важливо на цьому етапі роботи не забути вставити у верхню половинку магнітну кнопку для сумок (рис. і).
15. З боку задньої стінки пришити лямки і кришку, а також хлястики з півкільцями до середини бічних стінок (рис. ї).

ї

к

16. Відігнувши кришку наплічника, можна точно визначити, у якому місці передньої стінки поставити нижню половинку магнітної кнопки (рис. к).
17. *Виготовити підкладку:* усередині можна зробити будь-яку необхідну кількість кишеньок для телефону і дрібниць, зокрема на блискавці – для документів. Зшити аналогічно до верхньої частини: з'єднати передню, задню і бічні частини та вшити денце.
18. Верхній зріз підкладки загнути всередину на 2 см, устави всередину наплічника і зшити на відстані 5 мм від краю. На відстані 5–7 мм відстрочити вздовж шва по низу смужки для шнурка (рис. л, м).

л

м

19. Шнур можна вставити за допомогою шпильки (рис. п).

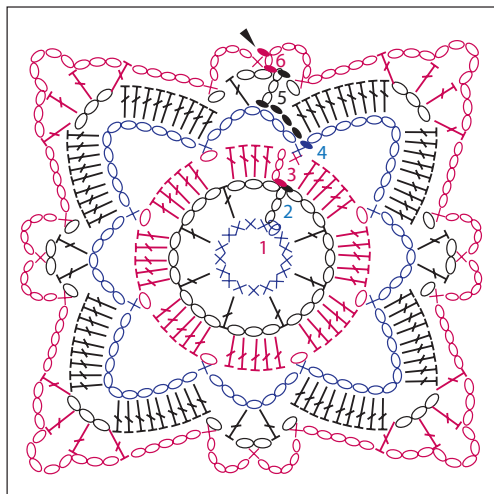
20. *Виготовити ремінь через плече*: запрасувати всередину по 1 см з усіх боків, зігнути навпіл і зшити з лицьового боку. Встановити рамочку для регулювання довжини, а також протягнути карабіни.

7. Оздоблення виробу

вибір техніки – в'язання гачком і декоративний розпис;

добір матеріалів та інструментів – нитки білого кольору, акрилові фарби (або гуаш із клеєм ПВА), лак по дереву, гачок, пензлик; *технологічна послідовність*:

– вив'язати мереживну розетку гачком за схемою;

- розписати дерев'яний круглий медальйон та покрити його лаком;
- після того як лак висохне, по колу медальйона за допомогою шила охайно виконати отвори і пришити його до мереживної розетки швейними нитками;
- пришити мереживну розетку білою швейною ниткою (рис. о).

8. Остаточна обробка

Прання – делікатне ручне прання за температури не вищої за 30 °С. Попередньо треба зняти елементи оздоблення.

Прасування – за температури 200 °С з відпарювачем або через вологий пропрасувальник. За наявності ручної вишивки – тільки з виворітного боку.

Експлуатація та зберігання – не бажано перевантажувати наплічника, щоб уникнути деформування лямок. З боку спини не варто носити тверді та гострі предмети. Уникати потрапляння вологи.

Запитання та завдання для повторення

1. Яка послідовність виготовлення виробів в етнічному стилі?
2. Які техніки застосовують для виготовлення виробів в етнічному стилі?

Творче завдання

Користуючись інформаційними джерелами, установіть, які бувають обереги. З яких елементів вони складаються? Ознайомившись із порадами, поданими нижче, оберіть оберег для виготовлення. Визначтеся з інструментами та матеріалами. Обґрунтуйте свій вибір.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Українська символіка

Символи у широкому розумінні – це образи, наділені невичерпно багатою значущістю. Вони виникають у результаті пізнання людиною навколишнього світу та неподільно пов'язані зі світоглядом і життєвою практикою. На території України мова символів сягає доби трипільської культури. Зображене на трипільських виробах Дерево Життя є одним з найулюбленіших сюжетів українців, зокрема у вишивці.

Візерунки прийнято поділяти на три типи: геометричні (абстрактні), рослинні, зооморфні (тваринні).

Значення геометричних візерунків:

- ромбічний орнамент з крапками всередині асоціюється з родючістю та засіяним полем;
- коло – знак Сонця і символ гармонії;
- хвилясті лінії – водоймища, джерела, води;
- меандрові мотиви, які ще називають «килимовими», означають добробут, довголіття, продовження життя.

Значення рослинних візерунків:

- виноградні грона уособлюють радість, пов'язану зі створенням сім'ї;
- мак захищав людей та їхню худобу від усілякого зла. Також мак символізує народну пам'ять, скорботу, любов і сум за загиблими;
- троянда – давній мотив, що означає оновлення та безперервність сонячного руху;
- дуб і калина належать до символіки, яку найчастіше зображують на дівочих і парубочих вишиванках. Дуб – це розвиток і життя, а калина – краса та процес зародження Всесвіту. Ягідки калини мають значення крові немирущого та непереможного народу.

Значення зооморфних візерунків:

- пава – цей орнамент завжди зображують у парі, що означає молодість і розквіт сил. Поважних і красивих павичів або жар-птиць навіть сьогодні вишивають на весільних рушниках;
- голубки та яскраві півні є характерними символами весільного рушника;
- ластівка – знак добрих новин, пов'язаних зі створенням сім'ї та зміцненням і розширенням господарства.

§ 18. Вироби, оздоблені вишивкою

Пригадайте...

- Які вироби традиційно оздоблюють вишивкою?
- Які ви знаєте матеріали для вишивання?
- Яке призначення мають вишиті рушники?
- Які бувають види орнаментів?
- Які ви знаєте техніки вишивання?

Сучасна вишиванка, у якій зібрані орнаменти Київської Русі

Народна вишивка яскраво та всебічно відображає характер національного мистецтва. У різних народів вона вирізняється своєрідністю, багатством технічних прийомів, колірними рішеннями.

Як і всі інші види творчості, вишивка замінювалася у процесі розвитку культури. У давні часи вишивка була привілеєм заможних людей. Нею прикрашали білизну й одяг, пошитий з дорогих тканин. Візерунки виконували шовковими або золотими та срібними нитками. Поступово вишивання стало поширюватися серед різних верств населення. Народні вишивки виконували на полотні лляними або конопляними нитками, які фарбували рослинними барвниками в основні кольори – червоний, чорний, жовтий і синій. Дослідники розповідають, що процес вишивання можна було назвати ритуалом. За нього бралися у визначені дні, із чистими думками, закладаючи позитивну енергію у свою працю. Роботи вирізнялись індивідуальністю. Жінка володіла «мовою» орнаментального письма: за допомогою кольорів, ліній, візерунків створювала абсолютно унікальну річ, закодовану на добру долю для себе чи рідної людини.

З покоління в покоління вдосконалювали традиційні прийоми цього декоративно-ужиткового мистецтва, створювали зразки вишивок з характерними національними ознаками. Зокрема, українська національна вишивка досягла свого розквіту в XIX ст. Загалом налічувалося близько 100 видів та прийомів вишивання – хрестик, низь, гладь, мереження і т. д. Окрім сорочок і рушників, вишивкою прикрашали скатертини, завіси, верхній одяг, хустки. Вишиванки виготовляли із саморобного конопляного чи лляного полотна.

Інтенсивна модернізація текстильного виробництва, стрімкий темп життя у XX ст. зменшили інтерес до вишивки. Народний костюм поступився більш практичному та дешевому одягу, а вишивання перетворилося на заняття у вільний час.

Однак останніми роками ми стаємо свідками відродження народної вишивки. До невичерпних джерел народного вбрання постійно звертаються та знаходять у ньому наснагу модельєри, конструктори, художники. Вивчаючи традиції народного костюма, вони створюють сучасні моделі одягу, в яких виявляються риси індивідуального стилю. Вишивка сьогодні живе, прикрашає сучасний інтер'єр, одяг, надаючи їм своєрідності й неповторності.

Вишивки різних народів світу

Сучжоуська вишивка (рис. а) – унікальні твори китайських майстрів ручної вишивки шовком по шовку, які не мають аналогів у світі, відомі понад дві тисячі років. Вишивку виконують на напівпрозорому шовку. Вузлики ховають так, щоб обидва боки вишивки здавалися лицьовими. Найскладнішою є двостороння вишивка, в якій поєднується виконання двох різних сюжетів на різних боках одного полотна.

Барджелло (рис. б) – старовинна флорентійська вишивка, яку можна впізнати за характерним малюнком, що нагадує язика полум'я (факельна вишивка). Це лічильна техніка, що виконується повторюваними в певній послідовності вертикальними щільно прилеглими один до одного плоскими стібками, довжина та колір яких змінюються залежно від геометричного візерунка. Застосовують для створення об'ємних барвистих візерунків і орнаментів, що поєднують різні відтінки кольорів.

Шиша (рис. в) – різновид індійської вишивки. Його особливість – невеликі шматочки дзеркала, обшиті вишивкою, які блищать під сонячними променями. Сьогодні вишивка шиша досить популярна – зокрема, нею часто прикрашають сумки.

Чорна вишивка (блекворк) (рис. г) існує з античних часів. Її зразки були знайдені по всій Європі і донині дійшли у вигляді традиційної вишивки селян слов'янських країн. Незважаючи на різноманітність візерунків, вишивати в цій техніці досить просто, тому що використовуються два стібки: «назад голку» і стібок Гольбейна (подвійний наметувальний). Також інколи можуть використовувати й інші стібки, такі як простий і болгарський хрестик тощо. Зазвичай в одній роботі використовують тільки два-три види стібків.

а

б

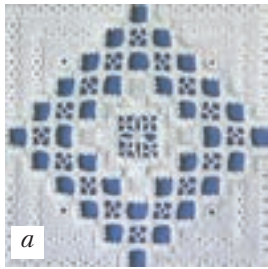
в

г

Техніки вишивання

Техніки вишивання

Хардангер (рис. а) – мереживна вишивка, перші зразки якої у Північній Європі датуються XVII ст. Такою вишивкою прикрашали скатертини, постільну білизну, фіранки, а також предмети одягу, наприклад фартух – обов'язкову деталь одягу норвезького національного костюма. Лічильна вишивка потребує особливого терпіння й уважності, проте освоїти її може кожний.

Вишивка рококо (рис. б) виникла у Франції у XVIII ст. Ця техніка вишивки полягає в умінні виконувати стібок рококо, що нагадує мушлю або завиток. Витончені кручені шви рококо створюють на полотні вишукані візерунки, якими можна прикрасити трикотажні, в'язані, джинсові речі, скатертини і серветки.

Вишивка асизі (рис. в) – це старовинний італійський спосіб вишивання, при якому замість малюнка зашивається тло, таким чином візерунок складається з незаповнених ділянок. Найбільш ранні відомі зразки датуються серединою XVI ст., коли вишивка асизі стала популярна не тільки на території сучасної Італії, а й в інших європейських країнах. Найчастіше її використовували як прикрасу домашнього текстилю.

Техніка вишивки **рішельє**, або **ажурна гладь** (рис. г), виникла в добу Відродження в XIV ст. в Італії. Поширення отримала в Центральній і Західній Європі в XVI–XVII ст. Вироби, виконані по вільному контуру ажурною вишивкою, в якій окремі елементи візерунка з'єднувалися перемичками (бридами), були привілеєм знаті. Особливо любив цей вид вишивки кардинал Рішельє, від якого вона й отримала свою назву. Ажурну вишивку використовували в основному для прикрашання скатертин і постільної білизни, комірв, жабо та носових хустинок з тонких тканин.

Вузликівна гладь (рис. д) найчастіше зустрічається в китайських і японських вишивках. Контури вишивки обшивають ниткою обраного кольору (контрастного щодо кольору ниток, якими буде заповнений контур), потім заповнюють фігуру вузликами. Усі вузлики робляться в один бік. Там, де зливаються два відтінки, вишивають поперемінно один світлий вузлик, інший темний. Вишивка, виконана в техніці вузликової гладі, найкраще виглядає натягнутою на жорстку основу (щільний картон, дерево тощо).

Техніки вишивання

За **способом виконання** шви вишивки поділяють на **вільні** та **лічильні**. Вільні виконують за заздалегідь наміченими контурами візерунків. Для такого способу вишивання підійде будь-яка тканина. Лічильні потребують точного підрахунку ниток. Для таких вишивок потрібна спеціальна тканина (канва) або тканина з рівномірним переплетенням ниток.

Лічильна вишивка відома ще здавна. У різних місцевостях з плином часу сформувалися характерні візерунки та колірна гама. У роботах італійських, іспанських, грецьких майстрів періоду XV–XVII ст. трапляється в основному одноколірна вишивка червоними нитками. Старовинні італійські роботи виконані на дуже тонкому полотні з частим переплетенням. Слов'янські народи, угорці та шведи для лічильних швів використовували в основному жовтий, синій і червоний кольори. Східні зразки вирізняються багатю колірною гамою з додаванням золотих і срібних ниток. Пізніше для вишивки у лічильній техніці стали випускати особливі тканини: для дрібного (полотно алжирське, сілезьке) і для великого (полотно Цейлон, Батавія) швів.

Наприкінці XIX ст. з'явилося кольорове полотно для лічильного вишивання. Такою технікою часто оздоблювали одяг та його деталі: коміри, рукави, манжети, подоли. Лічильними швами прикрашали білизну і текстиль: фіранки, рушники, скатертини, серветки, подушки.

Вишивка лічильними швами

Китайська вишивка хрестом

Мережка – ажурна (прозора) вишивка на смужці тканини, з якої висмикнуті нитки основи або підкання. Невисмикнуті (вертикальні) нитки обкручують робочою ниткою різними способами, створюючи орнаменти. Мережка належить до прозорих лічильних технік і дуже різноманітна – від вузьких смужок до мережок завширшки до одного метра. Різні народи світу використовують і донині мережки для оздоблення одягу, рушників, постільної білизни, фіранок та інших ужиткових речей.

Качалочки – вид лічильної двосторонньої гладі, поширений на Поділлі, де її ще називають качалочкова листва, шатранка, колодочки.

Пряма гладь – це давній шов української вишивки, поширений в усіх областях України. Цей шов у Полтавській, Черкаській та Київській областях називають листвою, в Яворівському районі на Львівщині – кладенням, у селищі – Короп (Чернігівщина) – гладкою, гладинкою.

За **технікою вишивання** шви поділяють на **поверхнево-нашивні (глухі)** та **наскрізні (ажурні)**. Глухі шви виконують на цільній поверхні тканини, а наскрізні розміщують у самій тканині (на основі прорідження або прорізання тканини).

До *поверхнево-нашивних лічильних технік* вишивання належать: лічильна гладь (пряма, коса, качалочки), занизування, низь, штапівка, верхоплут, ретязь, хрестик, солов'їні вічка, зерновий вивід, курячий брід та інші.

До *поверхнево-нашивних вільних технік* вишивання належать: гладь (художня, декоративна, біла тощо), рушникові шви та ін.

Наскрізні вільні (прорізна гладь, рішельє) техніки виконують на місцях прорізів вільної форми, з'єднаних бридами (перемичками), павуками, ажурною сіткою.

Прорізна гладь

Наскрізні лічильні техніки вишивання виконують на місці висмикнутих із тканини ниток. До цієї групи вишивок належать різні види мережок, вирізування, хардангер.

Залежно від **вигляду орнаменту** з лицьового та виворітного боків виробу шви вишивки поділяють на **однобічні** (лицьовий і виворітний боки мають неоднаковий вигляд) та **двобічні** (лицьовий та виворітний боки мають однаковий вигляд).

Техніка вишивання **півхрестом** та **хрестом** (хрестиком) – одна з найвідоміших і найулюбленіших у народних вишивках. Ними оздоблюють переважно одяг і рушники, дитячі й чоловічі сорочки, жіночі блузки та сукні, скатертини, серветки, вишивають килими й панно, сумки, диванні подушки та інші ужиткові речі.

Одним із різновидів хрестика, який часто з'являється на українських (зокрема, гуцульських та закарпатських) вишивках, є техніка, відома в Україні під назвою «ретязь». Наприклад, закарпатські угорці таку техніку називають «вишивка з плетінням». Ця техніка асоціювалася в народній уяві із заплетеною косою дівчини, що спричинило виникнення її назви.

Однобічні техніки вишивання утворюють візерунок лише з лицьового боку виробу (хрестик, «назад голку», колодки (гобеленовий шов), курячий брід, полтавська гладь, художня гладь тощо), а з виворітного – тільки окремі стібки й переходи ниток.

Двобічні техніки вишивання утворюють візерунок вишивки, однаковий з лицьового і виворітного боків (качалочки, кривулька, верхоплут, пряма гладь (лиштва), штапівка, солов'їні вічка, двобічна гладь, прорізна гладь тощо).

Початкові шви. До початкових швів належать контурні – «уперед голку», стебловий, тамбурний та інші, а також петельний і «козлик», петлі з прикріпами та «вузлики». Ці шви зазвичай виконують у багатьох вишивках як допоміжні, наприклад: у вишивці стебел і гілочок – стебловий шов, у вишивці серцевин квітів – «вузлики», «козлик», тамбурний тощо.

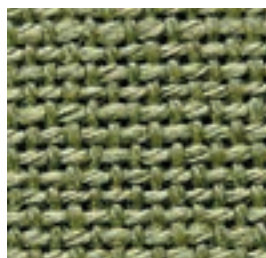

Серветка, вишита початковими швами

Тамбурний шов прийшов до нас із країн Близького Сходу, Давньої Греції та Риму, де майстри створювали свої шедеври ще 2 тисячі років тому. Таку назву шов отримав від круглих п'ялец, схожих на великий барабан – «тамбур». За допомогою п'ялец вишивали шовкові килими. Згодом мистецтво тамбурної вишивки поширилося в багатьох країнах Європи й Азії.

Які матеріали вам знадобляться

Полотно з рівномірним переплетенням ниток

Тканина. Народні майстри вишивають на натуральних тканинах – полотні (часто домашнього виготовлення), маркізеті, крепдешині, батисті та ін. Вибір тканини залежить від виду виробу та техніки вишивання. Для скатертин підійде щільна, але тонка льняна тканина – вибілена або сіра, для серветок – бавовняна, льяна, шовкова, вовняна. Жіночі вишиванки краще виготовляти з тонких тканин: батисту, маркізету, крепдешину. Для чоловічих і дитячих сорочок можна взяти біле чи сіре льняне полотно; для панно, килимків, диванних подушок – льон з лавсаном, рогожку, мішковину, вовну, шовк, сукно.

Тканини з полотняним переплетенням використовують для лічильної вишивки. До них належить полотно, рогожка, канва. Льняне (або бавовняне) полотно з рівномірним переплетенням ниток також використовують для вишивання хрестом, якщо розріджена структура тканини дає змогу лічити нитки. Існують спеціальні тканини для вишивання хрестом.

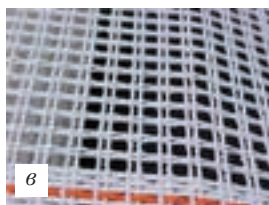
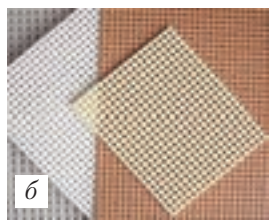
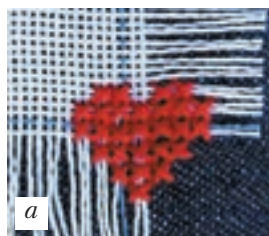
Канва. У такій тканині переплетення складається з однакової кількості ниток по вертикалі й горизонталі, що дозволяє отримати квадратний хрестик. Існує кілька видів канви: накладна, водорозчинна, пластикова, канва з малюнком, страмін, Aida тощо.

Накладна канва – таку канву нашивають на тканину, на якій хочуть зробити вишивку, а після закінчення роботи нитки канви видаляють.

Пластикова канва виконана з вінілу. Вона досить жорстка, тому не обсыпається і не рветься.

Страмін – щільна жорстка канва (схожа на сітку) для вишивання гобеленів вовняними нитками та килимової техніки. Тканина має велику сітку і застосовується для вишивання доріжок, подушок, сумок.

Нитки для вишивання добирають за кольором, якістю та товщиною. Для вишивання найчастіше використовують муліне. Виробники пропонують велике розмаїття кольорів і відтінків. Найвідоміші світові марки: DMC, Anchor, Madeira, May Flower, Ariadna. Вони гарантують якість товару (кажуть, що нитки марки DMC можна навіть кип'ятити). Також часто застосовують льяні, шовкові, вовняні та синтетичні нитки. Іноді вишивають нитками, витягнутими з тканини або

Види канви: *а* – накладна; *б* – пластикова; *в* – страмін

кольорової тасьми, люрексом, а в накладному шитті застосовують вузьку шовкову тасьму, шнур, сутаж, шовкові стрічки тощо.

Голки для вишивання добирають різної товщини і довжини (бажано мати 6–7 шт.) відповідно до щільності та товщини тканини. Залежно від товщини випускають голки 12 номерів. Найтонша голка – № 1, найтовща – № 12. Тонкими голками вишивають на маркізеті, батисті й тонкому полотні; голками середньої товщини і довжини – на лляних та бавовняних тканинах; товстими – на грубій тканині.

Ножиці – бажано мати три види: великі – для розкроювання тканини; середніх розмірів – для обрізування кінців ниток; маленькі із загнутими кінцями – для підрізування ниток та вирізування тканини.

Наперсток – одне з важливих пристосувань для захисту пальців від уколів голкою. Наперсток добирають відповідно до розміру середнього пальця правої або лівої руки так, щоб він і не був великим, і не стискував палець.

П'яльця використовують для натягування тканини. Виготовляють їх з деревини або пластмаси круглої, овальної та квадратної форм. П'яльця бувають настільними та підлоговими, що дає змогу звільнити одну руку під час вишивання. Прямокутні п'яльця із затискачами для фіксації тканини дозволяють не м'яти і не деформувати тканину. Для вишивання великих робіт краще використовувати прямокутну раму або верстат.

Маркерами позначають місце на вишивці. Вони або зникають за деякий час, або змиваються. Змивним маркером для темної або світлої канви креслять клітинки, щоб зручніше було порівнювати вишивку зі схемою. Сліди від маркера для світлої канви необхідно змивати тільки холодною водою. Сліди від маркера для темної канви можна обробляти гарячою праскою.

Магнітні та збільшувальні дошки. Магнітна дошка фіксує фрагмент схеми, а за допомогою вбудованої лупи можна збільшити його розмір.

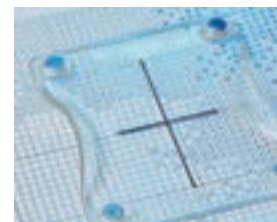
Лупи і лампи. Для гарного освітлення робочого місця вишивальниці можна також придбати підлогову або настільну лампу. Існують лампи з луною, а лупи також продаються окремо і можуть кріпитися затиском на п'яльця.

Голки надзвичайно цінували та зберігали, вважали недобрим знаком, коли вони губилися. Голки купували в понеділок, щоб вони допомагали вишиванню. Якщо вишивали кількома голками, то закінчували тією, якою починали.

Круглі п'яльця

Магнітна дошка

Які ще інструменти та пристосування необхідні для вишивання?

Перш ніж розпочинати роботу, пригадайте **основні правила** вишивання.

1. Визначте розміри тканини, необхідні для вишивки. На сучасних схемах розміри зазвичай указані. Якщо їх немає, зробіть розрахунок самостійно. Для цього визначте лінійкою, яка кількість клітинок канви припадає на 1 см (найчастіше в 1 см їх 4; 5,5; 6 і більше). Полічіть кількість клітинок на схемі по вертикалі; розділіть цю кількість на кількість клітинок в 1 см канви – і ви отримаєте розмір тканини в сантиметрах по вертикалі. Так само визначте розмір тканини по горизонталі. Не забудьте додати припуски з кожного боку не менші ніж 3 см.
2. Вишивати починайте від центра. Однак іноді можна починати роботу з нижнього краю тканини або від кута (якщо у верхній частині схеми багато вільного місця або схема розташовується від кута). Щоб знайти центр, досить скласти підготовлену канву навпіл по горизонталі, а потім по вертикалі. Центр краще позначити крейдою, маркером або прошити ниткою. На виробах з орнаментом слід починати вишивати з середини рапорту.
3. Обробіть краї тканини, щоб запобігти обсіпанню ниток. Це можна зробити вручну, на машинці або закріпити скотчем.
4. Організуйте робоче місце. Приготуйте необхідні матеріали й інструменти.
5. Починайте з простого. Потренуйтеся, прошивши кілька рядів на чорновому шматочку канви. Якщо ви новачок, зробіть вишивку нитками одного кольору.
6. Вишивати починайте зі світлих ниток, а потім переходьте до темних, тоді ворс з темних ниток не забруднить роботу.
7. У жодному разі не робіть вузли з вивороту, бо ваша робота стане горбкуватою. Існує кілька способів закріплення нитки, з якими ви вже знайомі.
8. Не використовуйте довгу нитку. Довжина бавовняної нитки має бути не більшою за 60 см, металізованої (люрексу) – 40 см, тому що вона часто плутається.
9. Стежте за напрямком стібків. На якісній красивій вишивці хрестиком верхні стібки повинні бути спрямовані в один бік, за винятком випадків, коли напрямок спеціально зазначено в схемі.

Напрямок стібків на вишивці хрестиком

10. Ідеальний виворіт. В ідеальній вишивці досконалі обидва боки: і лицьовий, і виворітний. У цьому вам допоможуть такі рекомендації:

- закріплюйте нитку на полотні без вузликів;
- розташовуйте стібки на вивороті горизонтально або вертикально;
- уникайте переходів нитки по діагоналі;
- закріплюйте кінець нитки під вишитими хрестиками.

Цей виворіт значно економить нитки, робота не стягується через довгі переходи нитки і не перетворюється на «ворсистий килим».

Вироби, оздоблені вишивкою

За допомогою вишивки можна створити незвичайні красиві речі: від серветок до одягу й аксесуарів. Різноманітні скатерки, штори, диванні подушки та інші предмети побуту, вишиті народними орнаментами, доповнюють і прикрашають інтер'єр сучасної оселі.

Особливо популярний одяг, прикрашений вишивкою. Розмаїття моделей, кольорів та оздоблення задовольнить найвибагливіших модниць.

Вишиті сорочки чудово пасують і до брюк, і до спідниць та створюють святковий, урочистий настрій. Сарафани і сукні, оздоблені різнокольоровою вишивкою по рукавах, коміру, низу, вражають розмаїттям та жіночністю. Поєднання різних видів мережок і білої вишивки надає фактурності та легкості, які особливо доречні на випускних і весільних сукнях. Використання народних мотивів у літніх сарафанах створює ніжний і тендітний образ. Виконані зі шкіри або тканини пояси з густою вишивкою пасують до сорочок та суконь. Дуже модним є прикрашання вишивками джинсового одягу. Поєднання різних технік вишивання та вирізування, створення цілих сюжетів (найчастіше на задній частині курток) роблять звичайний верхній одяг неповторним.

Трендом останніх років стала українська вишиванка. Багато орнаментів, що прикрашають вишиванки, сягають своїм корінням язичницьких часів. Автентична українська сорочка – пишна, рясна, об'ємна, що спадає від горловини до низу, підкреслюючи щедре багатопроменеве коло – символ Сонця.

Сорочка завжди була одним із основних елементів як чоловічого, так і жіночого українського народного костюма. Ще за часів Київської Русі вона слугувала як натільним, так і верхнім одягом. Її шили з полотна чи сукна. Характерною рисою сорочки була вишивка, яка, власне, і стала безпосереднім символом та візитівкою українського одягу.

Кожен із регіонів України відрізнявся автентичною методикою та технікою вишивання різноманітних візерунків. Спостерігалися відмінності не лише в переважанні певних орнаментів, як, наприклад, геометричних, рослинних або тваринних, а і в палітрі кольорів, притаманних регіону.

Сучасний одяг, оздоблений вишивкою

Автентична українська сорочка. Кіровоградська область

Всесвітній день вишиванки –

міжнародне свято, покликане зберегти споконвічні народні традиції створення та носіння вишитого українського одягу. Його святкують щороку у третій четвер травня. Цього дня кожен, хто бажає долучитись до свята, одягає вишиванку і йде у ній на роботу, в університет, школу чи дитсадок.

Таким чином, можна розрізнити вишиванки не лише за технікою їх виготовлення, а й за кольоровими поєднаннями та смисловими навантаженнями.

Найважливішим явищем сучасного вишивального мистецтва є безперервний процес появи нових талановитих майстрів з яскравою манерою та індивідуальністю.

Орнаменти вишиванок з Волинської, Полтавської та Львівської областей

Орнаменти і візерунки не лише відтворювали багатий світ природи та природних явищ. Усі вони слугували оберегом для людини. Вишивали сорочку люблячі жінки своїм чоловікам, коли ті від'їжджали в далекі краї, або ж наречена готувала весільну вишиванку своєму нареченому тощо. Особлива роль належала вишиванці, яку вдягали хворій людині. Така сорочка вирізнялася певними особливостями і згідно з віруваннями наших пращурів мала цілющі властивості.

Найчастіше сучасні жінки носять вишиванки зі спідницями різного фасону. Строгий офісний образ із вишиванкою можна доповнити діловою спідницею-«олівцем» із завищеною талією чи стандартного крою. Урізноманітнити такий повсякденний вигляд можна стильним кулончиком, сережками, першем чи браслетом. Доволі неординарно виглядає подовжена вишита сорочка з поясом у комплекті з джинсами. Так, на перший погляд, несумісні речі створюють дуже гармонійний ансамбль, який за бажання можна зробити як

Ексклюзивна вишиванка Оксани Полонець

діловим, так і святковим. Похід у театр або на концерт, прогулянка містом чи взагалі будь-який захід – вишиванка завжди буде сприйматися витончено й дуже яскраво. Довершити образ допоможе стилізований вінок зі штучних квітів або невелика вишивана сумка (клатч).

Український стиль складно уявити без традиційних аксесуарів. Створити в квартирі домашній затишок допоможуть яскраві текстильні вироби, на яких вишиті етнічні візерунки. Це можуть бути скатертини, фіранки, серветки, подушки, прихватки або рушники.

Вишитий рушник в Україні посідає особливе місце. Рушники є неодмінними атрибутами народного побуту, весільної обрядовості, вони застосовуються як традиційна окраса житла. Важливі події в житті народу ніколи не обходилися без рушників. Вишитий рушник вважали старовинним оберегом для родини та дому. Мабуть, у всьому декоративному мистецтві немає іншої такої речі, яка концентрувала б у собі стільки різноманітних символічних значень. У вишивці рушників знайшли відображення орнаменти, пов'язані з образами добра, краси, захисту від усього злого на землі. Орнаменти вишивки рушників – це народна віра у життєдайні сили Землі та Сонця.

Скатертини споконвіку були характерною рисою українського побуту. Наявність скатертини на обідньому столі – ознака хорошого тону, вияв поваги до гостей. Часом скатертини йменують обрусом – це вишука на та сильно, аж до хрускоту, накрохмалена скатертина. Її використовували лише для святкових сервірувань. Вона була дуже дорогою та могла передаватися від покоління до покоління. Зроблені в колоритному українському стилі скатертини неодмінно стануть символом

Орнамент скатертини. Черкаська область

Модельєр Оксана Караванська пропонує носити вишиванку з джинсами.

Запропонуйте свої варіанти поєднання вишиванки з іншим одягом.

Рушник з традиційним рослинним візерунком

Пригадайте правила розробки композиції вишивки. Розгляньте варіанти застосування одного візерунка на різних видах одягу. Створіть ескіз моделі сучасного одягу та застосуйте подану схему вишивки для оздоблення різних його частин.

Сумки, оздоблені вишивкою в етнічному стилі

добробуту і хазяйновитості у вашій оселі. Використання традиційних технік вишивання – хрестиком та гладдю, їхнє поєднання з мереживом, різноманітність кольорів і розмірів вражають уяву та породжують бажання виготовити скатертину або ж комплект зі скатертки та серветок.

Вишиті аксесуари ручної роботи нададуть вашому образу неповторності.

Невеличкі сумки, розшиті візерунками, додають національного колориту в одязі.

Оригінальними є жіночі аксесуари, декоровані вишивкою. Легкі у виконанні кулони, брошки та сережки, які можна вишити й оформити в оправу, куплену в магазині або виготовлену власноруч.

Ще один цікавий спосіб застосування вишивки – оформлення нею обкладинки для книжки, блокнота, обгортки на паспорт. Вишивку хрестиком часто використовують як елемент декору у виготовленні вітальних листівок.

Аксесуари, прикрашені вишивкою

Цікавими виробами для оформлення інтер'єру є різноманітні речі чудернацьких форм – біскорню та зігугу, які можуть виконувати роль гольниці, підвіски, брелока, ялинкової прикраси, іграшки, саше тощо.

Як бачите, ваша фантазія може проявити себе сповна, тому не бійтеся експериментувати. Вигадуйте, пробуйте і творіть чудові вишиті вироби – одним словом, прикрашайте своє життя власноруч, і хай вам усе вдається!

Догляд за вишитими виробами

Остаточна обробка вишитого виробу має такі етапи:

- 1) *видалення зайвих ниток*;
- 2) *перевірка якості виконання вишивки*: належного нанесення стібків вишивки на тканину, заповнення усього візерунка вишивкою, правильного добору кольорів і поєднання ниток, відсутності вузликів з лицьового й виворітного боків, належної обробки країв виробу;
- 3) *прання* в теплій воді (не більше ніж 40 °С) вручну, дуже обережно; не викручувати; не використовувати пральні засоби із вмістом речовин для вибілювання; випрані вироби полоскати в холодній воді з додаванням оцту (1 столова ложка на 1 л води) для всіх тканин;
- 4) *накрохмалювання*: рекомендовано крохмалити блузи, сорочки, сукні, серветки з бавовняної тканини, батисту, шифону, маркізету, штапелю;
- 5) *сушіння*: випраний виріб загорнути в рушник та сушити на горизонтальній поверхні в розправленому вигляді;
- 6) *прасування*: починати прасування виробу від його центра; праску рухати вздовж нитки основи; прасувати вишитий виріб тільки з виворітного боку на м'якій підстильці; залишити виріб у розправленому вигляді до повного охолодження.

Виготовлення виробу, оздобленого вишивкою, в етнічному стилі

ВИШИТІ ТОРБИНКИ В СТИЛІ КАНТРИ

Добір матеріалів та інструментів

Для вишитих елементів торбинки: тканина для вишивки Aida № 16 світло-сірого кольору, схема для вишивки, нитки муліне зазначених у схемі кольорів, голка.

Для пошиття торбинки: тканина біла та червона в білий горох, мішкovina, червона тасьма, голка, шпильки, швейна машина.

Послідовність виготовлення

1. Підготуйте тканину для вишивки розміром 15×20 см, обробіть її краї, визначте центр.
2. Схеми вишивки знайдіть в інформаційних джерелах. Виконайте вишивку, використовуючи шви «хрестик», «назад голку» та «французький вузлик».
3. Проведіть остаточну обробку вишитих елементів: виперіть у ледь теплій воді і відпрасуйте з виворітного боку вишивки.
4. Виконайте розкрій деталей торбинок, враховуючи припуски на шви 1 см.

Торбинка № 1:

- тканина в горох: бічні частини 7×20 см – 2 деталі, верхня частина 5×46 см – 1 деталь, нижня частина 30×24 см – 1 деталь;
- біла тканина: куліски 8×23 см – 2 деталі;
- мішкловина: 50×24 см – 1 деталь.

Торбинка № 2:

- тканина в горох: бічні частини 4×14 см – 2 деталі, верхня частина 10×24 см – 1 деталь, нижня частина 30×24 см – 1 деталь;
- біла тканина: куліски 8×23 см – 2 деталі;
- мішкловина: 50×24 – 1 деталь.

5. Зшийте деталі торбинок у такій послідовності:
  - 1) з'єднайте деталі вишивки та бічні частини торбинок;

Порада. Після кожної операції проводьте вологотеплову обробку швів, розпрасовуючи їх.

- 2) у торбинки № 1 з'єднайте деталь із вишивкою з нижньою частиною торбинки;
- 3) у торбинки № 2 деталь із вишивкою з'єднайте з верхньою та нижньою частинами торбинки;
- 4) складіть кожну торбинку удвоє лицем до лиця та виконайте бічні шви;

- 5) з'єднайте короткі зрізи верхньої частини торбинки № 1 між собою;
- 6) з'єднайте торбинку № 1 з верхньою частиною, склавши лицем до лиця й сумістивши верхні зрізи та бічний шов;

- 7) зшийте підкладки торбинок з мішковини, склавши їх по ширині лицем до лиця та виконавши бічні шви; залиште посередині одного з них незшиту ділянку завдовжки 4 см;
- 8) у нижній частині кожної торбинки та підкладки прострочіть кути, сумістивши бічний шов з нижнім згином, як показано на фото;
- 9) зріжте тканину трикутників, залишивши припуск 0,5 см;
- 10) виверніть верхні частини торбинок на лицьовий бік;
- 11) виконайте заготовки під куліски; обробіть короткі краї швом «упідгин із закритим зрізом» завширшки 0,6 см, складіть навпіл по довжині й запрасуйте;
- 12) з'єднайте (за допомогою шпильок) заготовки під куліски та верхні деталі торбинок по верхніх зрізах, відступивши від бічних швів однакову відстань, та приметайте;

- 13) одягніть на лицьові частини торбинок підшивку лицем до лиця, сумістивши верхні зрізи та бічні шви, зметайте та зшийте по колу верхніх зрізів;
- 14) виверніть торбинки через отвір у підшивці та зашийте отвір потайними стібками;
- 15) відстрочіть куліски на відстані 1 см від краю торбинки, вставте за допомогою шпильки тасьму в куліски торбинок.

Практична робота

ВИГОТОВЛЕННЯ ВИШИТИХ ВИРОБІВ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

Матеріали та інструменти: ножиці, голки, тканина для вишивки, нитки, матеріали для оздоблення.

Послідовність виконання роботи

1. Розгляньте техніки вишивання та види вишитих виробів (матеріал параграфа).
2. Оберіть виріб для виготовлення.
3. Доберіть інструменти та матеріали.
4. Виготовте виріб.
5. Оцініть власну роботу.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які вироби можна оздобити вишивкою?
2. Які є техніки вишивання?
3. Які матеріали та інструменти використовують для вишивання?
4. Які основні правила вишивки?

Творче завдання на вибір

1. Створіть свою вишиванку.
Крок 1. Доберіть краї сорочки чи сукні. Виготовте викрійку, скориставшись матеріалами з Інтернету.
Крок 2. Визначте вишивальні шви, якими ви хочете оздобити виріб (хрестик, двостороння гладь, рушникові заповнення, мережки тощо).
Крок 3. Розробіть ескіз чи схему орнаменту відповідно до викрійки.
Крок 4. Розкрійте виріб та вишийте окремі його частини.
Крок 5. Зшийте виріб та оздобте китицями.
2. Користуючись інформаційними джерелами, доберіть вироби в етнічному стилі, оздоблені вишивкою, які можна використати:
  - 1) для декору інтер'єру дитячої кімнати, вітальні, кухні;
  - 2) для свят: Нового року, Різдва, Великодня, дня народження та ін.;
  - 3) для власного гардеробу.Доберіть схеми вишивок. Обґрунтуйте вибір. Створіть презентацію.

§ 19. Вироби з бісеру та намистин

Бісероплетіння – один зі старовинних і поширених видів народної творчості. Виготовлення прикрас із бісеру має дуже давню історію. Навіть тоді, коли ще не було бісеру як такого, людина надягала собі на шию разки намиста із красивих камінців або ікл убитих тварин. Із розвитком ремесел як прикраси почали використовувати металеві намистини. Першими виготовляти бісер навчилися єгиптяни, які винайшли спосіб виробництва скла. Вони робили з нього намиста, розшивали ним вбрання. Услід за Єгиптом бісер з'явився в Сирії. Секрети цих народів перейняла Римська імперія. Історія розвитку бісероплетіння нерозривно пов'язана з історією розвитку людства. Через прикраси людина виражала своє розуміння світу. Особливого успіху в цьому досягли корінні жителі Америки: індіанці прикрашали свої будинки намистом, вплітали стрічки з бісеру у волосся, розшивали костюми.

Найдавніші жіночі прикраси на території України виготовляли з намистин. Численні назви – монисто, намисто, коралі та інші – свідчать про їхню давню історію та велику роль у культурі нашої країни. Протягом своєї історії намисто змінювалося за кольором, формою, матеріалом і навіть способом носіння. Найперші нашійні прикраси були з кісточок овочів, зерен, молюсків, фруктових плодів гарної форми, а вже згодом їх замінили кам'яні, металеві та скляні намистинки, ще пізніше – з дорогих природних матеріалів, таких

Пригадайте...

- Які вироби можна виготовити з бісеру? Які виготовляли ви?
- Які вироби в Україні традиційно виготовляли з намистин?
- Які ви знаєте види бісеру та намистин?
- Якими техніками можна працювати з бісером?

Етнічні індіанські прикраси

Японські прикраси

Індійські етнічні прикраси

Українські жіночі прикраси: силянки, пацьорки, згарди, дукати

як корали, бурштин, перли, скло, смальта, гранат. Кожна дівчина мріяла про «писані пацьорки». Саме так називали скляне намисто, яке було надзвичайно дорогим, адже розписані вручну намистини привозили з далекої Венеції. Муранське скло і донині не втратило своєї слави та цінності, а майстри надійно зберігають таємницю його виготовлення. Так само дорого коштувало й намисто з перлів, яке теж привозили із заморських країн.

Популярними серед українських жінок були плетені стрічки на шию з бісеру. Спершу він був теж дорогим, але коли Чехія почала його масове виробництво, кожна жінка чи дівчина могла дозволити собі одягнути «цятки» (намисто з бісеру на Буковині).

Сучасні вироби з бісеру

Сьогодні вироби з бісеру, як і раніше, дуже модні. Вони поєднують у собі відбиток давнини й подих сучасності, відображають традиції народу, виражають сутність кожної людини. Талановиті майстри ХХІ ст. створюють кольє та сережки, намиста і браслети, краватки та пояси, квіти і дерева, різноманітні сумочки тощо.

Сучасні прикраси з бісеру в етнічному стилі

Сучасні модельєри використовують бісер, склярус, намистини для прикрашання одягу та виготовлення аксесуарів. Численні бісерні підвіски роблять сукні від Емануеля Унгаро і Бернара Перрі схожими на водограй. Жан-Поль Готье прикрашає бісером і намистинками сумочки, а Осімар Версолато – пояси й коміри. Крістіан Лакруа створив із намистинок окремі деталі жакетів і брюк, а Пако Рабан – цілу сукню.

Українські дизайнери майстерно використовують бісер для прикрашання одягу та виготовлення аксесуарів. Олег Скирда створює з бісеру чарівні сумочки і розшиває капелюхи. Діана Дорожкіна зізнається, що бісер дарує одягу відчуття загадковості й чарівності. Виблискує бісер у колекціях Юлії Айсіної.

Чимало українських музеїв мають колекції бісерних виробів і прикрас. Львівський музей етнографії та художнього промислу зберігає сукні XIX–XX ст., розшиті бісером і склярусом. У Чернівецькому краєзнавчому музеї діє постійна виставка «Мерехтливе сяйво бісеру», у якій представлені прикраси та вишиті бісером буковинські сорочки.

Останнім часом українки все частіше носять оригінальні за своєю різноманітністю стилів, форм і матеріалів прикраси, виготовлені з бісеру.

Які матеріали використовують для бісероплетіння

Бісер – дуже давній матеріал. Його історія сягає IV тис. до н. е., коли почалося виробництво скла. Назва походить від фальшивих перлів, які виготовляли в Єгипті з непрозорого скла (з арабського «бусра» або «бусер»). Сьогодні основними виробниками бісеру у світі є Чехія, Тайвань і Японія.

Бісер – маленькі скляні, кам'яні, полімерні, бурштинові, металеві декоративні об'єкти різної форми, найчастіше кулястої, які мають зазвичай один наскрізний отвір уздовж осі.

Бісер чудово поєднується з іншими матеріалами: намистинами, каменями різних розмірів і форм.

Бісер розрізняють за *матеріалом*, з якого він виробляється, *формою*, *розміром* і *способом фарбування*.

Бісерні прикраси американського дизайнера Шеррі Серафіні

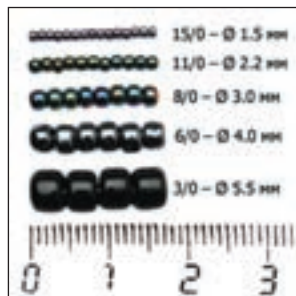

Сумка.
Жан-Поль Готье

Кросівки з бісеру мексиканського дизайнера Рікардо Секо

Порада. Не використовуйте у роботі нерівні бісерини, інакше у вас не вийде охайний виріб. Перед початком роботи відсортуйте бісер.

Порада. Найпоширеніший дефект, який спочатку не помітний, – це нестійкість кольору. Перш ніж купити бісер, потріть бісеринки між вологими долонями.

Звичайний матеріал для виготовлення бісеру – скло. Але є і пластмасовий бісер, і фарфоровий, і металевий, і навіть бісер з натуральних каменів.

Класичний бісер – трохи сплюснені кульки з гладким обробленим отвором у центрі. Такий бісер називають круглим, але він може бути овальним і неправильної форми. **Рубка** – відрізки гранованої трубочки з отвором у центрі. Розмір її не перевищує 2–3 мм. Рубку більшої довжини прийнято називати *стеклярусом*. Він може бути різних розмірів, товщини та форми (рівний, кручений, гранований).

Бісер випускають різних розмірів. Кожному розміру присвоєний номер. Що дрібніший бісер, то більший його номер.

Буває повністю прозорий бісер і непрозорий. Прозорий бісер виробляють з прозорого, безбарвного або підфарбованого скла чи пластику. За допомогою різних видів обробки він може набувати перламутрового блиску або бути матовим. Отвір усередині бісеру може бути забарвлений у будь-який колір, однак унаслідок тертя нитки фарба стирається, тому варто обирати бісер перевірених виробників.

Нитки. Можна використовувати будь-які міцні нитки:

- **шовкові** – найвдаліші для бісеру і красиві;
- **нейлонові** або **капронові** – дешеві, практичні, але важко міцно зав'язати вузол на кінці виробу (його краще трохи оплавити);
- **бавовняні** – менш практичні, бо легко рвуться.

Якщо ви не маєте навичок бісероплетіння, використовуйте нитки з натуральних волокон.

Дріт. Мідний, латунний, сталевий або алюмінієвий. Дріт, покритий лаком різних кольорів, має обплетення або луджений металами іншого кольору. Дріт беруть у 2–3 рази тоншим від діаметру отвору в бісері (намистинах). Дріт за ступенем м'якості (жорсткості) поділяють на м'який і жорсткий.

Волосінь. Можна використовувати рибальську волосінь, але для бісероплетіння найчастіше застосовують спеціальну волосінь. Вона може бути менш міцною на розрив, але і менш гнучкою, щоб тримати форму виробу. Діаметр волосіні визначають так само, як і дроту.

Мононитка. Тонка міцна полімерна нитка (дуже тонка волосінь). У продажу найчастіше трапляється чорна і біла. Застосовують у виробках, що потребують невидимості матеріалу, або для виробів з дуже дрібного бісеру.

Еластична нитка. Тонка міцна обплетена гумова нитка різних кольорів. Застосовують у виробках, які потребують зміни форми і розмірів, наприклад браслетів без замків.

Спандекс. Еластична нитка без обплетення.

Фурнітура. Найчастіше металеві або пластикові деталі для зчеплення фрагментів виробу (застібки, підвіски, кільця тощо).

Які інструменти використовують для бісероплетіння

Бісерні голки – гнучкі тонкі голки довжиною близько 5 см. Випускають під номерами: 10, 12, 13, 15 і 16. Чим більший номер голки, тим вона тонша. Найуживаніші голки № 12.

Ножиці. Найкраще використовувати гострі маленькі з тонкими кінцями ножиці.

Кусачки (бокорізи) для відрізання дроту.

Круглогубці необхідні для гарного згинання і скручування дроту.

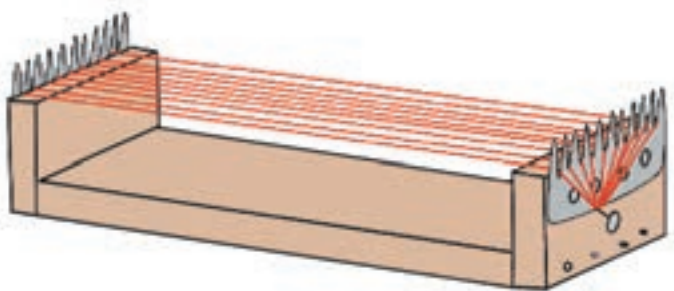
Нитковдівач – спеціальне пристосування, яке полегшує засилення нитки в голку. Можна використовувати замість голки в тих випадках, коли вона не проходить крізь бісеринку. Бажано мати кілька нитковдівачів різної товщини. Щоб дріт не випадав у процесі роботи, закріпіть його, вдаривши молотком по місцю кріплення.

Пінцет для утримання ниток і з'єднання дрібних деталей.

Запальничка для обпалювання кінців волосіні та ниток.

Папір у клітинку, альбом, олівці й фломастери для складання схем візерунків.

Верстат – пристосування для виготовлення прикрас способом ткання (його можна виготовити власноруч).

Намистини можна виготовити з паперу.

Запропонуйте свої варіанти виробів, виготовлених із паперових намистин. Використовуйте кольоровий, журнальний та інші види паперу й експериментуйте з формами намистин, щоб створити ексклюзивний виріб.

Техніки створення виробів з бісеру:

→ плетіння

→ в'язання

→ вишивання

→ ткання

Технології виготовлення виробів із бісеру

Кольоровий бісер і намистинки зачаровують з першого погляду. Впевнені, що ви вже знайомі з цим чудовим матеріалом і в молодших класах опанували основні техніки бісероплетіння. Якщо ви вперше берете до рук цей матеріал, то вам обов'язково сподобається з ним працювати. Далі розглянемо різні способи виготовлення сучасних прикрас в етнічному стилі – від найпростіших до більш складних. Оберіть виріб відповідно до своїх уподобань, наявних матеріалів та інструментів.

Плетіння бісером

Цей процес може відбуватися на дротяній основі, на волосіні чи нитці. Існує багато прийомів плетіння бісером, які вам уже відомі. Схеми бісероплетіння ви можете знайти в інформаційних джерелах, зокрема Інтернеті.

Пропонуємо вам розглянути цікаву техніку плетіння з бісеру «супердуо», який має два отвори і ромбоподібну форму.

Браслет із бісеру «супердуо»

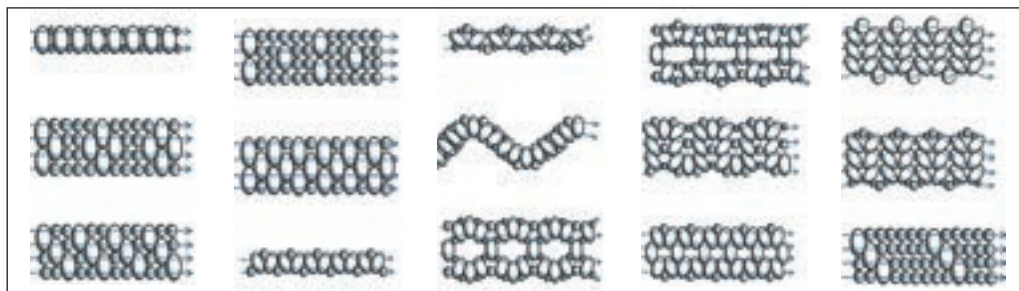

Добір матеріалів та інструментів:

- бісер «супердуо» двох кольорів, бісер № 11;
- карабін-застібка, голка, міцна нитка або волосінь.

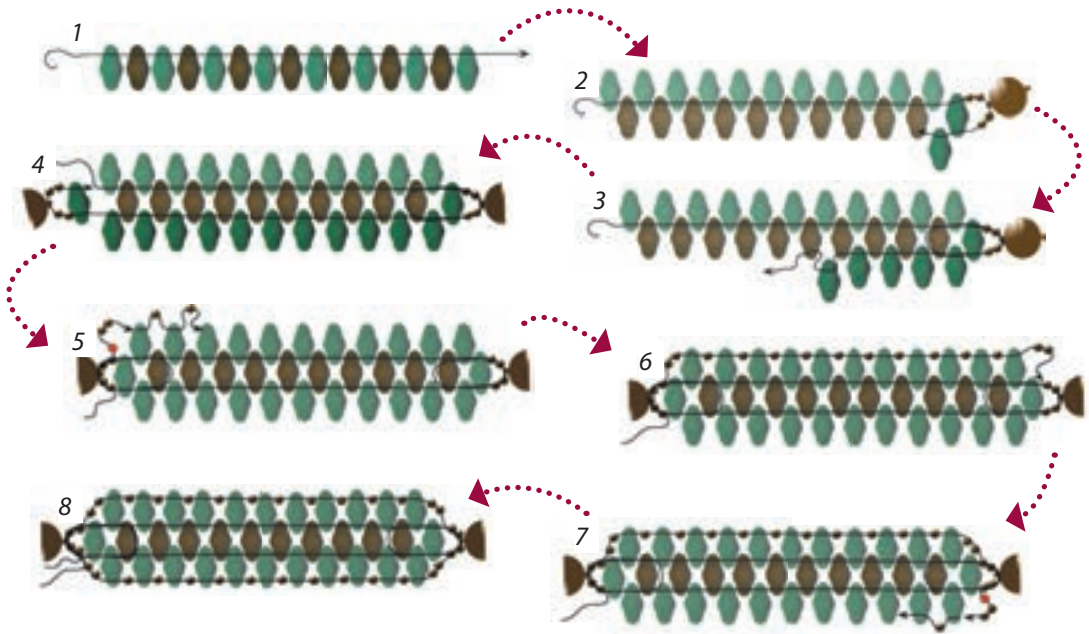
Добір візерунків і схем.

Оберіть візерунок серед запропонованих варіантів або придумайте власний.

Визначення розмірів виробу. Довжина браслета залежить від обхвату руки.

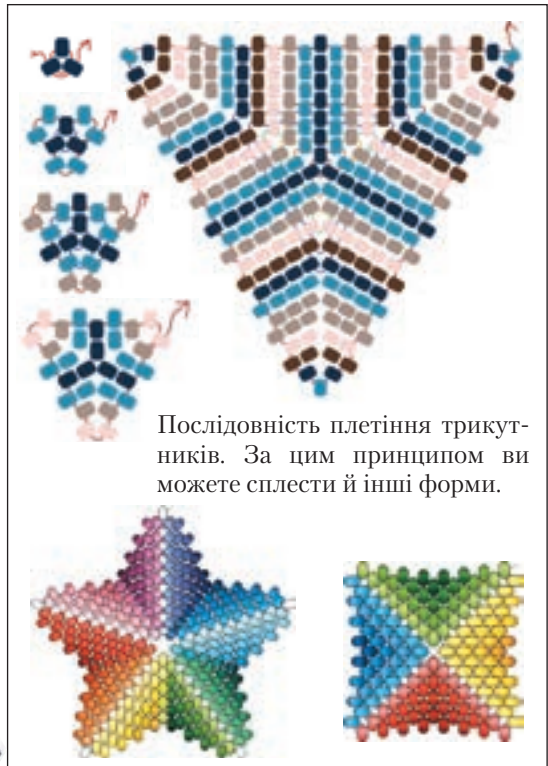
Виготовлення виробу. Послідовність виготовлення виробу подано на рисунку.

Плетіння трикутників для кулонів, підвісок, сережок тощо

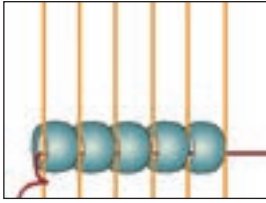

Використайте кольорові схеми для плетіння або створіть свій візерунок.

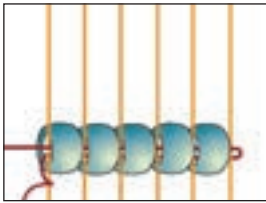

Послідовність плетіння трикутників. За цим принципом ви можете сплести й інші форми.

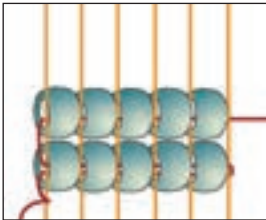
Ткання бісером

а

б

в

Ткання бісером відбувається на спеціальному ткацькому верстаті. Його можна купити в магазині, де продається бісер, або виготовити самостійно. Для ткання вам знадобиться голка, котушка ниток, схема і бісер.

Крок 1. Натягніть на верстат необхідну кількість ниток – нитки основи. Їх має бути на одну більше, ніж бісерин. Наприклад, якщо вибір із 5 бісерин завширшки, то натягніть 6 ниток.

Крок 2. Візьміть поперечну (робочу) нитку і прикріпіть її до крайньої нитки основи вузлом. Зауважте, що наприкінці роботи вам треба буде цей кінець нитки відв'язати та закріпити у виробі.

Крок 3. Наберіть необхідну кількість бісерин на поперечну нитку згідно зі схемою.

Крок 4. Покладіть нитку з бісеринами під основу так, щоб між двома нитками було по одній бісерині (рис. а).

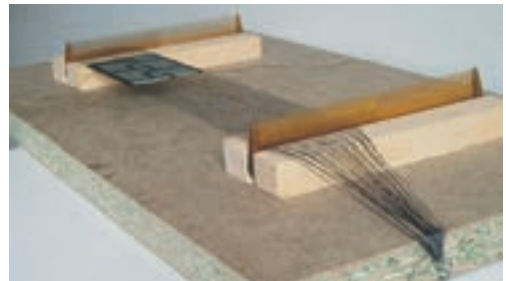
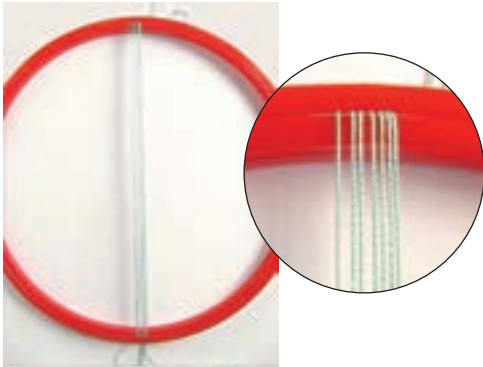
Крок 5. Протягніть у зворотному напрямку крізь усі бісерини поперечну нитку так, щоб робоча нитка опинилася над нитками основи (рис. б).

Крок 6. Злегка постукайте по ряду бісеру лінійкою, щоб він став рівно по прямій лінії.

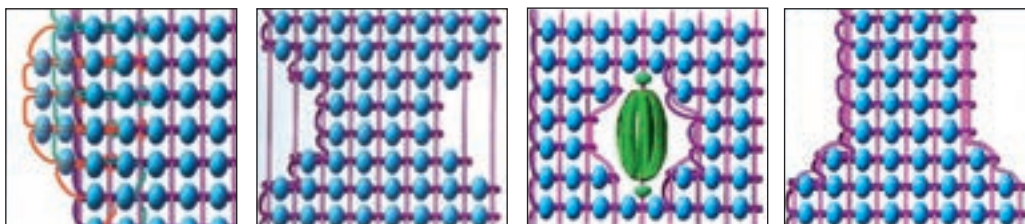
Крок 7. Плетіть наступні ряди за схемою так само, як перший (рис. в).

Як виготовити верстат для ткання бісером

Існує безліч варіантів створення саморобного верстата з матеріалів, які можна знайти вдома – коробка, гребінці або гвинти, п'яльця, бруски з набитими цвяхами, дерев'яна чи пластикова рамка тощо.

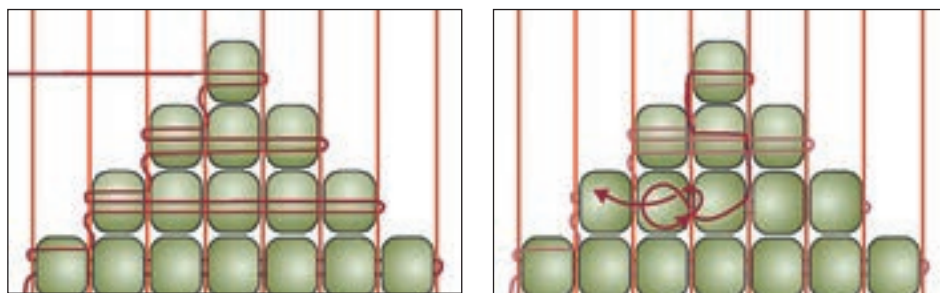
Крок 8. Якщо полотно плетіння потрібно звузити, розширити або додати декоративний елемент усередині чи ззовні виробу, використовуйте такі схеми.

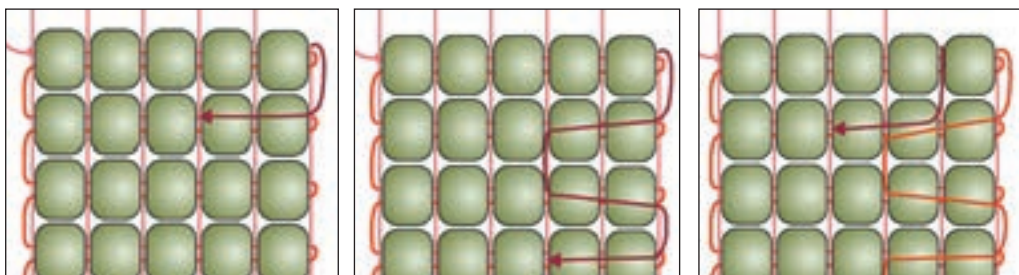
Крок 9. Щоб завершити плетіння виробу, прив'яжіть робочу нитку до однієї з внутрішніх ниток основи, протягніть ще раз через 1–2 ряди бісеру, періодично зав'язуючи вузлики між нитками так, щоб вони були непомітними. Відріжте нитку близько до бісерини. Початковий кінець нитки відв'яжіть і так само закріпіть нитку у виріб.

Крок 10. Скористайтесь наступними схемами, якщо вам потрібно зменшити кількість бісерин на завершенні тканиня.

Крок 11. Найскладніша та найбільш трудомістка операція ткання бісером – закріплення ниток основи. Відв'яжіть їх від верстата й одна за одною закріпіть у виробі. Також із ниток основи можна зробити бахрому.

Талановита дівчина Людмила Захарук із села П'ядики Коломийського району Івано-Франківської області отримала диплом Книги рекордів України за найбільший витканий рушник із бісеру. Довжина рушника – 2 м, ширина – 0,37 м, вага – 3 кг 290 г.

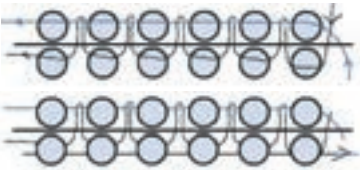
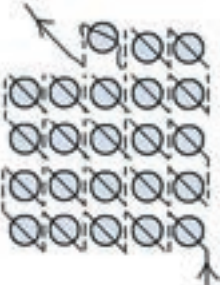

Прикрашений вишивкою бісером вовняний пуловер від дизайнера дому моди GUCCI Алессандро Мікеле

Вишивка бісером

Оздоблюючи виріб вишивкою бісером, можна створити багато красивих речей: одяг та аксесуари, прикраси і картини тощо. У 7-му класі ви вже ознайомилися з вишивкою бісером по в'язаному полотну. Бісер можна ввести практично в будь-який відомий вам шов, вдало дібравши його до виробу.

Основні прийоми вишивки бісером

Назва шва	Схема виконання
Закріплення однієї намистини	
«Уперед голку»	
«Назад голку»	
Стебловий	
Арочний	
Уприкріп	
«Уперед голку» двобічний	
Стебलो-рядковий двобічний	

Назва шва	Схема виконання
Уприкріп двобічний	
«Монастирський»	
Обметувальний	

Брошка, вишита бісером

В'язаний бісером джгут

В'язання бісером

Пригадайте з курсу 7-го класу, які існують способи в'язання з бісеру. Це допоможе вам створювати більш складні вироби, наприклад джгути.

Плетені джгути з бісеру – сучасний і дуже модний аксесуар, який можна носити як самостійну прикрасу або використовувати як основу для інших видів прикрас (кулонів, ланцюжків, кольє).

Джгут – це плетений шнур. Його низали ще за старих часів, виготовляючи плоску стрічку, яку потім зшивали у шнур. Візерунків для цієї прикраси існує велика кількість. Одним зі способів виготовлення джгута є в'язання, зокрема гачком.

Добір матеріалів та інструментів:

- бісер різних кольорів;
- голка для нанизування бісеру;
- тонка в'язальна нитка (типу «Ірис»);
- гачок № 0,7–1.

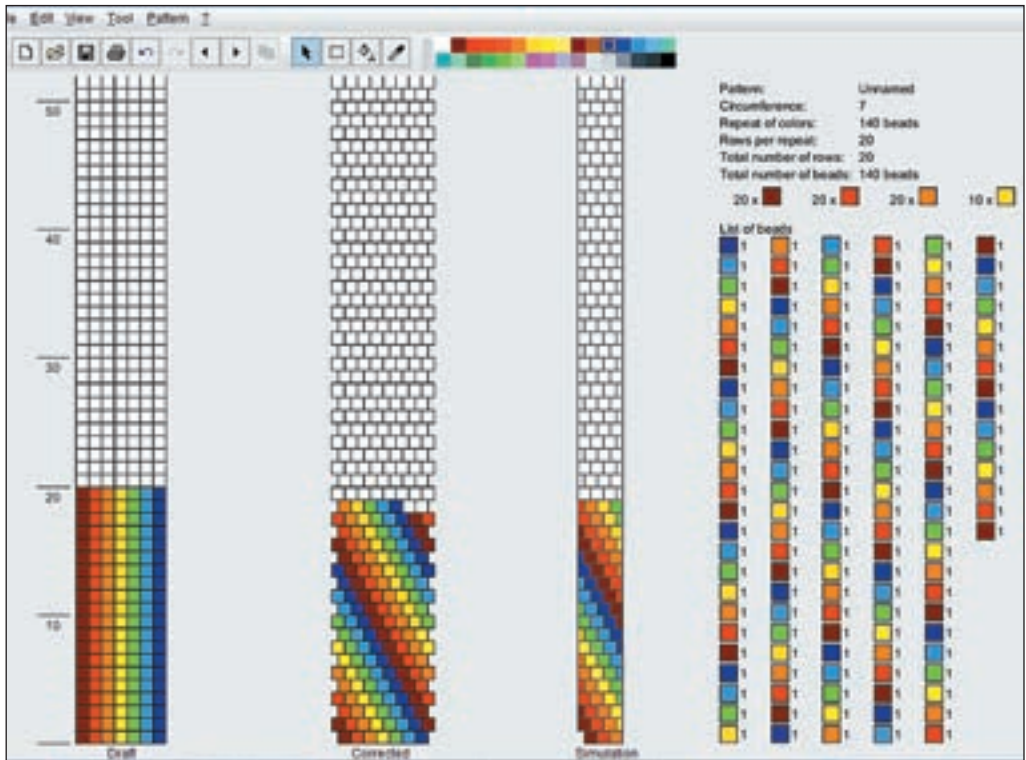
Добір візерунків і схем

В'язаний джгут можна сплести за готовою схемою або створити власну, використовуючи комп'ютерну програму DB-BEAD. Ця програма безкоштовна та

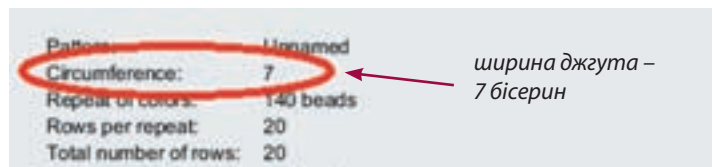
Порада. Щоб зрозуміти процес виготовлення джгута і навчитися прийомів виконання, спершу зробіть невеликий зразок. Свої вміння краще перевірити на однотонних виробах. Після освоєння техніки можна зробити двокольорні браслети, потім поступово навчитися створювати справжні шедеври.

легка в освоєнні, але доступна тільки англійською і німецькою мовами. Завантажте програму на свій комп'ютер.

Пропонуємо вив'язати джгут з різнокольорового бісеру. Схема джгута в програмі DB-BEAD має такий вигляд:

Угорі праворуч показано ширину джгута. У нашому прикладі вона становить 7 бісерин.

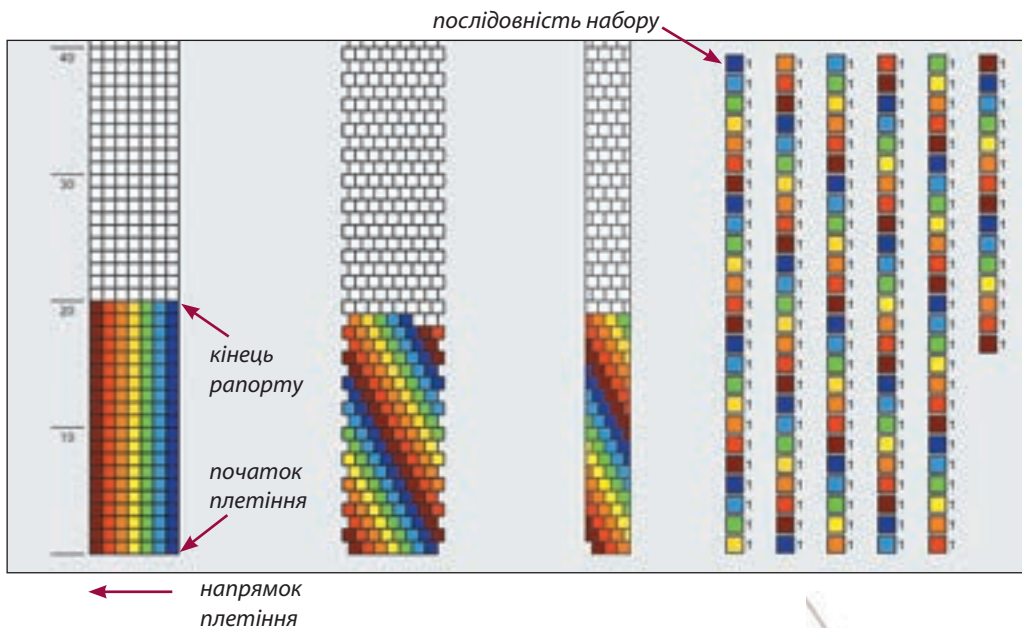

Наступний рядок – рапорт (візерунок, який повторюється) – 140 бісерин.

Розглянемо три стовпчики ліворуч. Перший (Draft) демонструє схему в розвороті, другий (Corrected) – розміщення бісерин під час плетіння, третій (Simulation) – як виглядає готовий джгут.

На наступному малюнку показано, звідки починати набір бісерин і де закінчувати. Під час набору орієнтуйтеся на перший стовпчик Draft, щоб стежити за чергуванням бісерин. Ця послідовність дублюється в колонках праворуч.

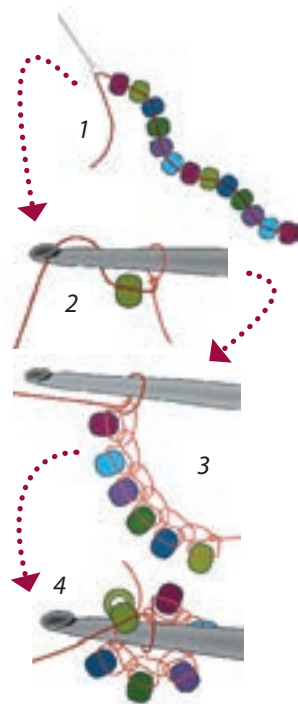

Послідовність виготовлення виробу

1. Наберіть голкою бісер на в'язальну нитку згідно зі схемою.
2. Захопіть гачком нитку за першою бісериною та протягніть її у першу петлю.
3. Аналогічну дію повторіть з наступними шістьма бісеринами та замкніть їх у коло.
4. Далі в'яжіть по колу півстовпчиками за схемою.

Порада. Уважно стежте за бісеринами нового ряду. Вони повинні розташовуватися поверх та праворуч від бісерин попереднього ряду. Для цього необхідно їх притримувати. Щоб додати виробу об'єму, плетіння треба виконувати на спеціальній основі. Якщо вона відсутня, то можна скористатися стрижнем. Щоб не було провисань, нитка завжди повинна мати рівномірний натяг.

5. Пров'яжіть останній ряд джгута півстовпчиками без бісерин.

Що можна зробити з бісеру? Новий погляд!

Ідей щодо виготовлення чудових виробів із бісеру безліч, але є ще один незвичний спосіб використання цього райдужного матеріалу для створення з нього цікавих речей, актуальних для декорування житла або для виконання оригінальної біжутерії.

Вироби з розплавленого бісеру

Вам знадобляться: пластиковий/пластмасовий бісер; форми для випічки; рослинна олія; розігріта духовка (або мікрохвильова піч).

Послідовність виготовлення виробу

1. Внутрішню частину форми змастіть олією, засипте в неї бісер, рівномірно розподіливши його по площині. Форми розташуйте на деку, попередньо застеленому пергаментним папером.
2. Деко встановіть у заздалегідь прогріту до 200 °С духовку на 10–15 хв. Потім дайте формам трохи охолонути.
3. Використовуйте захисні рукавички, якщо хочете сформувати якусь фігурку. У вас є зовсім небагато часу, тому що пластик швидко застигає.
4. Можна експериментувати з кольорами, прозорістю і фактурами бісерин, також часом їх перебування в духовці.
5. Не обмежуйтеся тільки маленькими формочками. Як основу можна взяти скляну форму для запікання, але в цьому випадку поверхню стінок потрібно добре змастити олією, щоб уникнути прилипання бісеру. До речі, на товщину майбутніх фігурок впливає кількість засипаного у форму бісеру.
6. Якщо злегка охолоджений розплавлений пласт розташувати зверху банки або будь-якої іншої форми, то ця маса набуде її форми.
7. Коли ви навчитесь, можете спробувати більш складні «вітражні» зображення, які можна зробити не просто красивими, а й тематичними.
8. За необхідності виконайте спицею отвори для підвішування, поки пластик ще гарячий. Грубі краї можна відшліфувати дрібним наждачним папером. Поки маса не охолола, її можна додатково інкрустувати, накидавши зверху бісерин або інших прикрас.

Як доглядати за виробами з бісеру

1. Зберігати прикраси з бісеру бажано в розправленому вигляді в окремих коробочках, скриньках або мішечках у темному сухому місці за кімнатної температури подалі від нагрівальних приладів.
2. Не рекомендовано носити біжутерію з бісеру під верхнім одягом тому, що від постійного механічного впливу прикраса може порватися.
3. Прикраси не можна розтягувати, смикати чи піддавати будь-якому іншому навантаженню.
4. Плетені вироби з бісеру треба чистити м'якою сухою тканиною, м'яким пензликком або щіткою з м'якого ворсу. Бісерні картини варто чистити від пилу м'якою щіткою, пташиним пером чи фланеллю.
5. Не можна протирати вироби рідинами, які містять спирт, бо від цього навіть якісний бісер може змінити колір.
6. Мити прикраси можна в прохолодній воді без мила та порошку, після миття потрібно промокнути фланеллю та сушити в розправленому вигляді.
7. Вироби, прикрашені бісером, стеклярусом, лелітками і намистинами, не можна прати в машині, вони погано переносять віджимання (навіть ручне). Їх не можна прасувати та піддавати хімічному чищенню.

Практична робота

ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ ІЗ БІСЕРУ ТА НАМИСТИН В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

Матеріали та інструменти: бісер, намистини, мононитка, ножиці, голки, тканина, нитки, матеріали для оздоблення.

Послідовність виконання роботи

1. Розгляньте види і способи виготовлення виробів із бісеру й намистин (матеріал параграфа та рубрики «Застосуй на практиці»).
2. Оберіть виріб для виготовлення.
3. Доберіть інструменти та матеріали.
4. Виготовте виріб.
5. Оцініть власну роботу.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які вироби можна виготовити з бісеру? Якими техніками?
2. Які матеріали та інструменти використовують для плетіння бісером?
3. Назвіть основні прийоми вишивки бісером.
4. Як правильно доглядати за виробами з бісеру?

Творче завдання на вибір

Користуючись інформаційними джерелами, доберіть вироби з бісеру в етнічному стилі, які можна використати:

- 1) для декору інтер'єру дитячої кімнати, вітальні, кухні;
- 2) для свят: Нового року, Різдва, Великодня, дня народження та ін.;
- 3) для власного гардеробу.

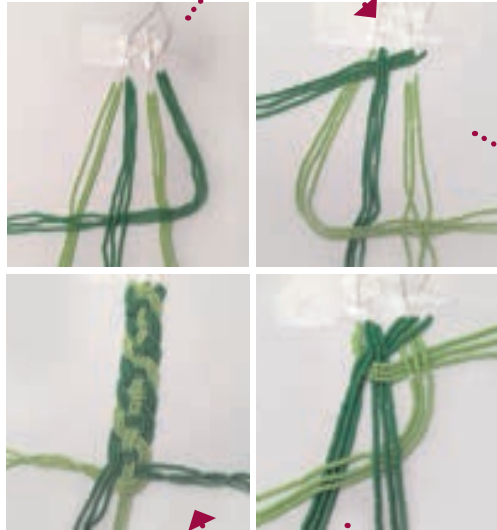
Обґрунтуйте вибір. Створіть власну презентацію.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Ідеї для натхнення

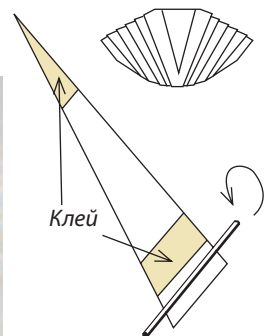
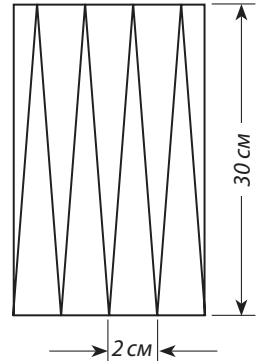
Виготовлення намиста

Браслет із паперових намистин

Вам знадобляться: папір, олівець, лінійка 30 см, дерев'яні шпажки, клей-олівець, лак для нігтів або фарби, ножиці, прозорий лак.

1. Накресліть на аркуші паперу трикутники та нарежьте смужки.
2. Із смужок зробіть намистини, накручуючи їх на шпажку. Починайте з широкої частини.
3. Розфарбуйте намистини лаком для нігтів за власним смаком. Додайте яскравості за допомогою лаку з блискітками та перламутром. Покрийте намистини безбарвним лаком.
4. Нанижіть намистини на дріт, що тримає форму кола, помістивши між ними плоскі ажурні намистини.

§ 20. Вироби, виготовлені технікою ліплення

Пригадайте...

- Які матеріали застосовують для виготовлення виробів технікою ліплення? З якими ви вже працювали?
- Які вироби можна виготовити технікою ліплення?
- Які вироби в Україні традиційно виготовляли з глини?

Орнаментована трипільська кераміка

Усі обожнюють ліпити! Ліплення – це нескладне й захопливе хобі. До того ж воно дуже корисне – сприяє творчому розвитку, заспокоює нервову систему, розвиває увагу та мислення. За допомогою ліплення можна самостійно виготовити безліч найрізноманітніших речей, прикрас, іграшок, декоративних виробів і скульптур різних форм, які підходять для етнічного оформлення інтер'єру та можуть бути чудовими подарунками до будь-якого свята.

Де брати матеріал для ліплення, як потрібно правильно з ним працювати і що можна зробити своїми руками, ви прочитаєте в цьому параграфі.

Україна – гончарна країна

Україну нерідко величають гончарною країною з огляду на величезні родовища глини і майже повсюдне поширення гончарства.

Гончарство – обробка глини й виготовлення різноманітного кухонного посуду, а також цегли, кахлів та іншої кераміки. Гончарні вироби на території України з'явилися ще в IV тисячолітті до н. е. за часів трипільської культури. Назвали її культурою мальованої кераміки, яка вирізнялася вишуканістю форм і цікавим оздобленням. На ручному гончарному крузі, що з'явився у II столітті н. е., з використанням спеціальної обпалювальної печі (горна) виготовляли керамічний посуд у Київській Русі. Тоді гончарне ремесло досягло високого рівня. У XIV–XV ст. в Україні почали застосовувати досконаліший і продуктивніший ножний круг.

Українські гончарі виробляли різноманітний посуд для приготування, зберігання й сервірування столу (горщики, миски, полумиски, глечики, макітри, ринки, барильця, довжанки, баньки, куманці), а також декоративний посуд, кахлі, черепицю, цеглу, дитячі іграшки тощо. Розквіту гончарства в Україні сприяла наявність у її надрах покладів високоякісних червоних,

З чого можна ліпити

→ з фольги

Її зминають, формують кульки та виліплюють з них фігурки.

→ з патоки або мастики

Її готують з цукру і води, фарбують харчовими барвниками. Використовують для декорування кондитерських виробів.

→ з гончарної та полімерної глини

Гончарну глину використовують ще з часів неоліту, а полімерну – із кінця ХХ ст.

→ з хлібного м'якуша

Подрібнений хліб змішують з цукром і заливають окропом. Настоюють, аж поки суміш закипить. Потім протирають крізь сито і місять до потрібної густини.

→ з воску

Крім декоративних свічок, дуже популярні воскові фігури.

→ з холодного фарфору

Основні компоненти – крохмаль, клей ПВА та вазелін. Вироби виходять витончені, прозорі.

→ з піску

Організують навіть фестивалі!

→ із солоного тіста

Основні компоненти – борошно, дрібна сіль і вода.

→ з паперу

Потрібні туалетний папір, клей ПВА, гіпс і столярний клей.

→ із сиру

Сирні фігурки зветься козулями. Їх ліплять на Гуцульщині з давніх часів. Сир розігрівають у гарячій воді, формують грудку та швидко ліплять витягуванням. Фігурку кладуть у розчин солі для закріплення.

→ з пластиліну

Є плаваючий, ароматизований, їстівний, гіпоалергенний, скульптурний.

→ зі снігу

Це улюблена зимова розвага і дітей, і дорослих.

Регіони українського гончарства

Київщина

Дибинці, Васильків,
Ірпінь, Нові Петрівці,
Моринці, Гнилець

Чернігівщина

Ічня, Городня, Короп,
Ніжин, Олешня,
Кролевець, Шатрище

Харківщина

Ізюм, Просяне,
Нова Водолага

Полтавщина

Опішня, Хомутець,
Комишна

червоно-бурих та світло-сірих глин. Це зумовило виникнення значних осередків керамічного виробництва.

Вироби цих гончарських центрів мали спільні риси, але водночас і локальні особливості. Так, славнозвісний опішнянський посуд вирізнявся тонкостінністю, дво- або триколірним розписом у вигляді *кривулин, рисочок, крапочок* тощо. Опішня славилася також декоративною скульптурою та дитячою іграшкою. Для Волині характерна кераміка сірого, чорного, синьо-чорного кольорів – *сиваки*. Її декор складався з різноманітних ліній, що утворювали своєрідні візерунки – *сосонки, стовпчики, ялинки, клітини*. Подільська кераміка відзначалася вогненно-червоним глом та оригінальною орнаментикою – *пишні квіти, гілки з плодами, грона винограду*. Деякі чернігівські майстри оздоблювали посуд специфічною технікою *бризок і патьоків*. Майстри Косова створили високохудожню техніку гравірованого розпису, оригінальної форми кахлі, світильники, розписні миски та багато інших неповторних виробів.

11 березня 1986 р. в селищі Опішня Полтавської області засновано музей-заповідник українського гончарства. Саме тут у червні протягом трьох тижнів відбувається фестиваль «Здвиг», у рамках якого проходить Міжнародний молодіжний гончарський фестиваль, на який приїжджають з України, Білорусі, Молдови, Грузії й інших країн, та національний фестиваль гончарства й ковальства.

Вироби з глини потребують неабияких умінь і спеціальних муфельних печей для запікання, тому не завжди можна застосувати для ліплення саме цей природний матеріал.

Солоне тісто – відмінна альтернатива глині. Тісто-пластика (мукосолька, або біокераміка) – захопливий вид рукоділля, що не передбачає ні великих грошових витрат, ні особливих умінь. Ліпити із солоного тіста – саме задоволення. Це неймовірно пластичний та абсолютно безпечний матеріал для творчості. З давніх-давен вважається, що мукосолька в домі –

символ достатку та родинного добробуту. У літописах XII ст. розповідається, що наші пращери виліплювали з тіста фігурки корів, коней, оленів. Адже вони символізували богів, пов'язаних із образом сонця – Ярилом. Наші

прабабусі ліпили фігурки різних птахів і тварин, так званих жайворонків, з якими зустрічали весну; бублики, пряникові «козулі», якими обдаровували своїх друзів та родичів на Різдво і під Новий рік, до дня народження на знак любові й поваги. Вироби з тіста використовувалися як дитячі іграшки. У Скандинавії та Німеччині було прийнято випікати фігурки у вигляді підкови, вінків, кілець і розміщувати їх на дверях перед новорічними святами. У Китаї виготовляли ляльки (маріонетки) для лялькових вистав. У країнах Східної Європи популярними були картини та пейзажі, виконані із солоного тіста.

Мистецтво виготовлення виробів з тіста живе й сьогодні, а сувеніри, зроблені своїми руками, мають великий попит.

У сучасному світі дуже популярне ліплення з **полімерної глини**. Це синтетичний матеріал, який за своїми властивостями схожий на пластилін, але при цьому здатний тверднути. Цю техніку називають по-різному: пластика, термопластилін, термопластика, церн, а також за назвами фірми – виробника матеріалу.

Прикраси з полімерної глини

Регіони українського гончарства

Поділля і Полісся
Бубнівка, Бар

Волинь

Рокита, Дубровиця,
Нові Петриківці,
Острогор, Кременець

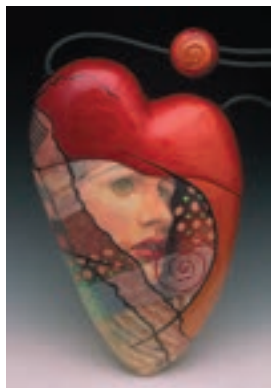
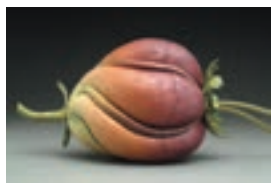
Закарпаття і Галичина

Косів, Коломия,
Ужгород, Хуст,
Ольхівка, Дубовинка

Буковина

Сумки з полімерної глини талановитого дизайнера і художника Кетлін Даєтін

Ліплення з полімерної глини розробила німкеня Фіфі Ребіндер для створення голів ляльок.

Розрізняють два види пластики: **термопластика** і **самозастигаюча пластика**. З полімерної глини можна виліпити все що завгодно – від дрібних «ювелірних» виробів до великих скульптур. Цей вид пластики потребує термічної обробки, на відміну від самозастигаючої. Полімерна глина вирізняється величезною кількістю кольорів і ефектів, тому має багато цікавих технік. Їх вивчення слід починати з елементарних, поступово вдосконалюючись і переходячи до складніших.

Що потрібно для ліплення

У процесі ліплення використовують будь-які підручні засоби, які полегшують роботу з пластичними матеріалами і допомагають надати виробу потрібної форми. Відразу можна не купувати велику кількість професійних інструментів, а обмежитися найнеобхіднішими.

Пристаєвання, матеріали та інструменти для роботи

Жорстка скляна або пластмасова робоча поверхня, яка не має ковзати по столу. Для цього під неї можна підкласти тканину або прикріпити її до столу двостороннім скотчем.

Різальні інструменти – спеціальні леза, леза для бритви, обов'язково гострі.

Інструменти для розкачування – паста-машина, ролер, а також будь-які качалки та зручні предмети циліндричної форми.

Екструдер (інструмент, схожий на шприц) – для видавлювання фігурних ковбасок глини через спеціальні насадки.

Стеки, зубочистки або голки – допомагають у ліпленні дрібних деталей, роблять отвори, тонко розкачують дрібні елементи, закріплюють деталі.

Формочки для вирізання фігурок або будь-які інші пристосування, наприклад кришки від флаконів різних розмірів.

Силіконові та пластикові форми (молди) – для створення повторюваних елементів.

Духова шафа – для сушіння виробів.

Штampi і текстурні листи – слугують для надання поверхні певної текстури.

Для роботи вам можуть знадобитися такі матеріали: *пергамент, фольга, харчова плівка, наждачний папір, клей, ґрунтовка, лак*.

Для складання готових прикрас вам знадобляться інструменти для роботи з дротом: *кусачки, круглогубці*. Для захисту рук придбайте *вологі серветки та гумові рукавички*.

Яка послідовність роботи із солоним тістом

Етап 1. Оберіть виріб для виготовлення. Це можуть бути фігурки, підвіски, панно тощо.

Етап 2. Підготуйте тісто за рецептом відповідно до виробу. Основні компоненти – борошно, сіль (для форми, захисту від плісняви та гризунів) і вода. Для поліпшення якості тіста в нього додають: крохмаль – для пластичності, шпалерний клей – для міцності.

Порада. Для тіста бажано брати пшеничне борошно вищого ґатунку, сіль – дрібну («екстра»). Вода має бути холодною фільтрованою.

Замішування тіста

Замішуйте тісто в глибокій мисці.

1. Просіяне борошно змішайте з сіллю та добавками.
2. У готову масу додавайте частинами воду по 50 мл (для різного борошна може знадобитися різна кількість води) і ретельно вимішуйте. Тісто має бути достатньо туге й еластичне.
3. Готове тісто покладіть на 2 години в холодильник, щоб воно стало еластичнішим.

Як зробити кольорове тісто

Зробити кольорове тісто можна на *стадії замішування*, додавши какао-порошок (просіявши його через сито), розчинну каву (заздалегідь розчинивши 2–3 ложки в мінімальній кількості окропу) або харчові барвники.

Щоб виготовити масу для ліплення різноманітних відтінків за допомогою харчових барвників, спочатку потрібно замісити тісто трьох основних кольорів: жовтого, червоного, синього. Потім, комбінуючи його в певних пропорціях, можна отримати масу бажаного кольору.

Можна додати тісту кольору на *стадії вимішування*. Для цього потрібні харчові барвники у вигляді порошку або гелю. Розведіть порошок в 1 чайній ложці води, добре перемішайте. У кожній порції тіста зробіть заглибину, влийте барвник і ретельно вимісіть тісто. Щоб воно не ставало рідким, додавайте сіль і борошно.

Порада. Зауважте, що після висихання колір стане менш насиченим, але якщо ви покриєте його лаком – стане яскравішим.

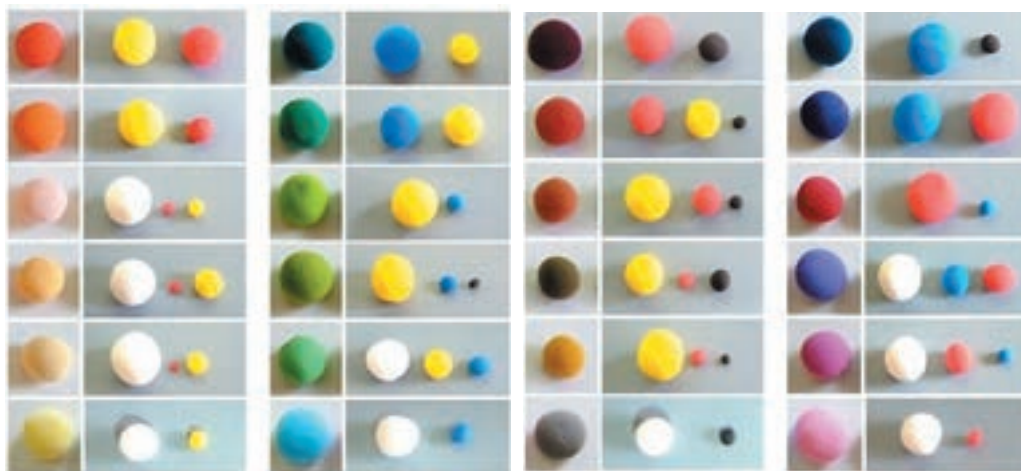
Вироби
із солоного тіста

Пригадайте, які відтінки можна отримати, змішуючи між собою основні кольори.

Додаткові кольори можна отримати, змішуючи основні.

Зберігання тіста

1. Солоне тісто зберігайте в холодильнику в поліетиленовому пакеті або щільно закритому контейнері. Краще виймати для роботи маленькі шматочки тіста, тому що воно швидко береться скоринкою.

2. Бажано зберігати тісто не більш ніж 2–3 доби.

3. Старе тісто темнішає; ним можна виділити окремі ділянки виробу або закласти його всередину.

Етап 3. Виготовте окремі елементи виробу. Для ліплення найзручніше використовувати перевернуте деко, застеливши його фольгою. Для цього змочіть деко водою та покладіть фольгу блискучим боком униз. Приберіть зайву рідину за допомогою лопатки.

Ліплення великих деталей

У разі виготовлення об'ємних форм, щоб виріб не був занадто важким, необхідно покласти всередину великого колобка тіста зім'яту фольгу, надати потрібної форми, а потім обгорнути більшим за діаметром коржем із тіста завтовшки 3–4 мм, попередньо змочивши водою першу заготовку.

Якщо більш дрібні деталі накладають на основну частину, їх потрібно заздалегідь підсушити, щоб вони не деформувалися, і лише потім приєднувати.

Якщо потрібно зафіксувати певну форму виробу, застосуйте зім'яту фольгу.

Ліплення простих елементів

Майже всі елементи ліплять на основі колобка (кульки) або ковбаски. Якщо ви хочете отримати кілька однакових елементів, то й заготовки для них мають бути однакові. Із колобка можна розкочати коржик, а із ковбаски – стрічку. Із коржика легко скрутити пакетик, зробити дрібні деталі чи створити орнамент. Стрічки гарно зібрати в рюш або спіраль.

Складніші елементи – фігурки, листя та ін. – краще вирізати з розкачаного тіста ножом або формами. Для кількох однакових деталей складної форми використовуйте шаблон із картону.

Створення фактурної поверхні

Якщо натискати на тісто предметами з опуклим малюнком, на його поверхні виникнуть різні відбитки. Для створення фактурної поверхні достатньо проколоти тісто голкою, гудзиком тощо. Для імітації шорсткої поверхні, хутра, зачіски вам знадобиться часникодавка або сито, через які можна продавати тісто.

Скріплення деталей між собою

Щоб з'єднати окремі деталі композиції, вам знадобляться зубочистки та пензлик з водою. Працюючи з невеликими елементами, змочіть вологим пензликом місця з'єднання деталей. Робіть це ретельно, не зволожуйте надмірно. Скріплюючи великі деталі, акуратно вставте зубочистку в одну з них, а другу обережно надіньте на інший кінець до дотикання вологих частин.

Етап 4. Висушіть виріб. Найкраще сушити виріб за кімнатної температури, але це потребує часу, тому сушити можна в духовій шафі, дотримуючись кількох правил.

Порада. Якщо вам потрібно ненадовго припинити роботу, то обгорніть деталі виробу поліетиленом, інакше вони покрийться скоринкою та будуть тріскатися під час нанесення малюнка.

Виріб із солоного тіста

1. Температура духової шафи має бути мінімальною.
2. Сушіть виріб з відкритими дверцятами духової шафи.
3. Виріб має нагріватися поступово. Виймати виріб слід після того, як він охолоне в духовій шафі.
4. У процесі сушіння перевертайте виріб. Можна деякий час сушити в духовій шафі, потім за кімнатної температури, потім знову в духовій шафі.
5. Час сушіння залежить від товщини виробу.

Етап 5. Проведіть остаточну обробку виробу. Щоб захистити виріб від зовнішніх впливів та надати насиченості кольорам, необхідно покрити її лаком (глянцевим або матовим) чи ґрунтовкою. Покладіть виріб на основу, до якої він не липнуче, і підкладіть під нього зім'яту фольгу. Пензликом середньої величини нанесіть лак або ґрунтовку по всій поверхні виробу.

Етап 6. Створіть композицію. Для оформлення композиції доберіть додаткові матеріали, які пасують до вашого виробу, зокрема природні: гілочки, соломку, колосся, мушлі, дерев'яні намистини, нитки, мереживо, тасьму, шматочки мішкочини та багато іншого. Для тла і рамки можна використати кольоровий папір, шматочки тканини або ж покрити тло акриловою фарбою. Для приклеювання деталей використовуйте клей ПВА або «Момент».

Як доглядати за виробами із солоного тіста

Виріб із солоного тіста необхідно оберегти від механічного впливу, вологи та потрапляння на нього води і різних хімічних речовин.

Не зберігайте вироби в приміщеннях з підвищеною вологістю та під прямими променями сонця. Вироби із солоного тіста вбирають у себе вологу, розмокають і розпадаються. Якщо вироби стали м'якими, в жодному разі не ставте їх в духовку, бо зіпсуєте фарби і лак. Покладіть їх на деякий час в сухе, добре провітроване місце, щоб вони знову затверділи. Тепер ви можете підсушити їх у духовці.

Пил, що осідає на виріб, видаляйте товстим сухим м'яким пензликом, ганчіркою або за допомогою фена, встановивши його на подачу холодного повітря та обережно наближаючи до виробу. Ніколи не використовуйте вологу губку.

Якщо виріб розбився, використовуйте для склеювання шматочків клей, що швидко застигає. Якщо розлом позначений нечітко або просто по виробу пішли тріщини, закрийте їх шматочками тіста, змочіть водою та дайте висохнути. Коли виріб повністю висохне, відшліфуйте його тонким наждачним папером, відретушуйте фарби та підсушіть.

Яка послідовність роботи з полімерною глиною

Етап 1. Оберіть виріб для виготовлення. З полімерної глини можна зробити безліч найрізноманітніших речей, прикрас, іграшок, декоративних виробів і скульптур різних форм, які підходять для створення власного образу, оформлення інтер'єру та можуть бути чудовими подарунками з нагоди будь-якого свята.

Етап 2. Доберіть та підготуйте глину до роботи. Самозастигаюча глина після затвердіння стає на дотик така, як дерево або гіпс, завдяки чому вироби обробляють різними інструментами. Глина, яку запікають, за дії високої температури стає ще твердішою та нагадує пластик.

Етап 3. Виготовте окремі елементи виробу, застосувавши одну з популярних технік.

Техніка тростини – розкачані шматочки глини різних кольорів викладають шарами, скручують у формі рулетів і розтягують до меншого діаметра. На зрізах виходять оригінальні різнокольорові візерунки. Спробуйте цю техніку на прикладі тростини лимона.

1. Зробіть циліндр із жовтої глини діаметром 2 см завдовжки 5 см. Огорніть шаром світло-жовтої глини (товщина 4–5 мм).
2. Зменшіть заготовку до діаметра 5–7 мм, поступово стискаючи її від центра до країв.

3. Відріжте нерівні краї тростини та наріжте її на 8 частин.
4. З'єднайте їх в одну тростину та огорніть шаром білої глини.

Вироби з полімерної глини

5. Знову втисніть тростину до діаметра 5–7 мм, відріжте краї та надайте трикутної форми. Розріжте на 6 однакових шматків.
6. Складіть у формі дольок, а в проміжках укладіть тростинки білого кольору.
7. Огорніть шаром білої, а потім жовтої глини. Знову утисніть тростину до потрібного діаметра, зріжте краї.

8. Зубочисткою надайте вигляду шкірки лимона. Поріжте на шматочки або зліпіть лимони.
9. Зробіть отвори та запечіть.

Техніка плавного переходу кольору – полімерну глину змішують у різних пропорціях. Багато разів чергуючи розкачування та складання навпіл, досягають ефекту переходу одного кольору в інший.

Техніка філіграні та крапкового розпису – заготовку покривають дуже дрібними шматочками глини, які утворюють красивий ажурний візерунок.

Для цієї техніки необхідно скачати ковбаску діаметром менш ніж 1 мм, нарізати її на невеликі шматочки та скачати з них кульки. Потім викласти малюнок за допомогою кульок, приплюснутих млинців або ковбаски.

Техніка калейдоскопа

Техніка калейдоскопа – схожа на техніку тростинки, коли шари матеріалу різних кольорів скачують у рулет. Потім цим тростинам надають різноманітних геометричних форм шляхом притискання до рівної поверхні і багаторазово поєднують між собою, створюючи калейдоскоп.

Фактурна техніка. Щоб зробити фактуру поверхні, можна використати спеціальні штампи або фактурні листи, а також скористатися підручними засобами (зеленню, листям, мереживом, гудзиками тощо). Покладіть фактуру на поверхню глини, притисніть або пройдіться качалкою поверх, а потім акуратно зніміть.

Етап 4. Висушіть та (або) запечіть виріб. Під час нагрівання важливо витримувати правильний температурний режим. Він повинен бути в межах 110–130 °С, оскільки за вищої температури глина може втратити форму, потемніти чи навіть спалахнути. Вироби, що запікаються, можна розташовувати на фользі, пергаментному папері, спеціальних підставках з картону.

Пам'ятайте! Після запікання необхідно провітрити приміщення, вимити руки теплою водою з милом. Духовку перед приготуванням їжі слід ретельно вимити.

Етап 5. Оздобте виріб за власним задумом. Запечений виріб або його елементи можна клеїти, рівняти, шліфувати, фарбувати, лакувати. Для фарбування полімерної глини перевагу варто надати акриловим фарбам. Якщо обрано гуаш, поверх неї накладають шар водостійкого лаку, а в разі використання нітроемалі поверхню рекомендовано ґрунтувати епоксидним клеєм. Вироби шліфують під струменем води або в мисці з мильною водою. Для шліфування використовують водостійкий наждачний папір: № 220 – для великих нерівностей; № 400 знімає відбитки пальців або подряпини; № 800 або 1000 усуває дрібні подряпини, поверхня стає дуже гладкою. Можна відполірувати джинсовою або вельветовою тканиною. Лак бажано використовувати спеціальний для полімерної глини або поліуретаново-акриловий. Наносити лак потрібно на добре пропечену, чисту, суху та висушену після фарбування поверхню кількома шарами, ретельно просушуючи кожен із них.

Етап 6. Остаточо зберіть виріб. Використайте інструменти й матеріали для біжутерії та створіть цікаві прикраси власноруч.

Фактурна техніка

Як доглядати за виробами із полімерної глини

Щоб вироби з полімерної глини радували вас якомога довше, дотримуйтеся таких нескладних правил. Уникайте тривалого контакту з водою. Чистіть виріб м'якою ганчіркою або пензлем, обережно мийте теплою водою за допомогою губки, застосовуючи щадні мийні засоби, наприклад шампунь. Висушити виріб можна, промокнувши серветкою, або прохолодним потоком повітря з фена.

Уникайте потрапляння на вироби розчинників, які можуть завдати шкоди покриттю. Вироби не нагрівайте, не тримайте на сонці, бережіть від різких перепадів температур. На холоді виріб може стати крихким. Зберігайте свої прикраси з полімерної глини окремо від металевих прикрас, щоб уникнути подряпин.

Виготовлення з полімерної глини виробу в етнічному стилі

КУЛОН У ТЕХНІЦІ ФАКТУРНОЇ АПЛІКАЦІЇ

а

б

в

г

Матеріали та інструменти: папір; полімерна глина 5 кольорів (бежевий, блакитний, зелений, оранжевий і темно-коричневий), полімерна глина для основи; гнучке лезо; гель «рідка пластика»; металева або скляна опукла форма; коричнева акрилова фарба; пензлик; вологі серветки; зубна щітка або щетинистий пензлик; інструменти для створення фактури. Для складання: вощений шнур; металева фурнітура: 2 піни із цвяхом, кільця і застібка; інструменти для складання; клей «Момент», голка з ниткою.

Послідовність виконання

1. Намалуйте ескіз кулона (рис. а). Розріжте його на частини та покладіть на кожен трафарет маленький шматочок пластики задуманого кольору (рис. б).
2. Розкачайте кольорову глину пластинами завтовшки 3–4 мм, а глину для основи – 1–2 мм.
3. Нанесіть фактуру на розкатані пласти будь-якими інструментами. Важливо не продавлювати занадто глибоко (рис. в).
4. Покладіть трафарети на розкатані пласти та за допомогою гнучкого леза виріжте потрібну форму. Щоб глина не прилипла до леза, можна трохи підморозити її.
5. На пласті глини для основи намітьте голкою схему аплікації (рис. г).
6. Нанесіть гель «рідка пластика» на основу і викладіть кольорові шматочки з фактурами за малюнком з невеликими проміжками між ними (рис. д). Замість гелю можна використати воду, але в такому разі заготовку потрібно буде кілька годин сушити, щоб

вода випарувалася, а шматки глини склеїлися між собою. Заокругліть верхній контур виробу, зрізавши за допомогою леза частину глини. Це надасть кулону опуклої форми.

д

7. Запечіть заготовку всередині увігнутої форми, поклавши її лицьовим боком донизу.
8. Виріжте смужку коричневої пластики, довжина якої дорівнює периметру заготовки, а ширина – товщині фактурного шару й основи. Приклейте смужку за допомогою рідкої пластики по периметру заготовки, згладжуючи кути (рис. е).
9. З розкачаного темно-коричневого пласта виріжте деталь за формою виробу та приклейте її за допомогою рідкої пластики на зворотний бік заготовки.
10. За допомогою зубної щітки чи пензлика (або іншого інструмента) нанесіть фактуру рухами від центра до країв. Так ви щільно приклеїте й виженете бульбашки повітря з-під пласта глини (рис. є). Зайве обріжте та згладьте контур кулона. Запечіть.
11. Виготовте тримач: смужку глини завтовшки 2–3 мм оберніть навколо обгорнутої шматочком фольги палички. Можна використати шпажку або згорнутий трубочкою папірець. Обріжте зайве та згладьте зрізи вологою серветкою.
12. Приклейте тримач до основи стиком униз. Запечіть прямо на основі (якщо вона не плавиться).
13. Нанесіть густу акрилову фарбу коричневого кольору тоненьким пружним пензлем на заготовку, особливо ретельно профарбуйте тонкі заглиблення (рис. ж).
14. Дайте фарбі підсохнути 20 хв і зітріть зайве вологою серветкою, а потім – клаптем сухої джинсової тканини, щоб остаточно прибрати зайву фарбу й злегка відполірувати поверхню (рис. з).
15. Нанесіть лак (рис. и).
16. З двох невеликих кульок коричневого кольору зробіть конуси із заглибленням у центрі основи, скориставшись в'язальною спицею (рис. і). Діаметр заглиблення має бути таким, щоб там вільно розмістити зв'язку шнурів. У вершині конуса зробіть отвір для піна та запечіть.
17. Зв'язку шнурів з протягнутим усередині піном вставте в наконечник. Невеликою товстою смужкою коричневої пластики оберніть під наконечником і згладьте край на запечену частину вологою серветкою. Запечіть.
18. Коли все охолоне, зігніть піни петельками та зберіть на застібку.

Практична робота

ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ У ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ ТЕХНІКОЮ ЛІПЛЕННЯ

Матеріали та інструменти: полімерна глина, солоне тісто, ножиці, інструменти для ліплення, нитки, фурнітура, матеріали для оздоблення.

Послідовність виконання роботи

1. Розгляньте види та способи виготовлення виробів технікою ліплення (матеріал параграфу та рубрики «Застосуй на практиці»).
2. Оберіть виріб для виготовлення.
3. Доберіть інструменти та матеріали.
4. Виготовте виріб.
5. Оцініть власну роботу.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

1. Які матеріали та інструменти використовують для виготовлення виробів технікою ліплення?
2. Назвіть основні етапи виготовлення виробу із солоного тіста.
3. Які вироби можна виготовити з полімерної глини? Якими техніками?
4. Як правильно доглядати за виліпленими виробами?

Творче завдання на вибір

Користуючись інформаційними джерелами, доберіть вироби, виготовлені технікою ліплення в етнічному стилі, які можна використати:

- 1) для декору інтер'єру дитячої кімнати, вітальні, кухні;
- 2) до свят Нового року, Різдва, Великодня, дня народження та ін.;
- 3) як аксесуари до власного гардеробу.

Обґрунтуйте вибір. Створіть власну презентацію.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Рецепти солоного тіста

Рецепт 1. 1 склянка дрібної солі; 1 склянка борошна; 5 столових ложок соняшникової олії; вода; кольорова гуаш або натуральний сік.

Ретельно розмішайте в глибокій ємності сухі інгредієнти, влийте туди олію та трохи води. Щоб тісто набуло певного забарвлення, поступово додавайте в нього сік (наприклад, морквяний або буряковий).

Рецепт 2. 1,5 склянки борошна; 1 склянка солі; 125 мл води.

Усі інгредієнти з'єднайте та добре вимісіть до однорідності. Для ліплення тоненьких рельєфних фігурок додайте на вибір: 1 столову ложку клею ПВА, 1 столову ложку крохмалю або суміш клею для шпалер і води.

Рецепт приготування полімерної глини в домашніх умовах

Матеріали: 1 склянка (250 г) клею ПВА; 1 склянка (250 г) кукурудзяного крохмалю; 1 столова ложка вазеліну; 2 столові ложки лимонного соку; 1 столова ложка крему для рук (нежирного, без силікону). З цієї кількості інгредієнтів вийде приблизно 350 г пластичної маси білого кольору.

Посуд: скляна вогнетривка миска для замішування; пластиковий шпатель; підкладка для розкачування маси; ложка для розмішування маси; поліетиленова плівка.

Послідовність приготування:

1. У миску висипте крохмаль, влийте клей ПВА та додайте вазелін. Усе ретельно перемішайте ложкою. Потім додайте сік лимона та розмішайте до отримання пластичної однорідної маси.
2. Поставте миску в мікрохвильову піч на 1 хв на максимальну потужність. Через перші 30 секунд масу добре розмішайте.
3. Змастіть робочу поверхню кремом для рук і викладіть масу з миски, попередньо знявши застиглу скоринку з пластичної маси. Вимішуйте масу протягом 5 хв, поки вона не стане еластичною та пружною.
4. Загорніть «тісто» в тканину – вона забере надлишки вологи. Після охолодження маса готова до використання. Загорніть її в поліетиленову плівку.

Ідеї для натхнення

§ 21. Вироби, оздоблені художнім розписом

Пригадайте...

- Які вироби можна оздобити художнім розписом?
- Які матеріали застосовують для оздоблення виробів художнім розписом? З якими ви вже працювали?
- Які вироби в Україні традиційно оздоблюють художнім розписом?

Мистецтво декорування поверхонь фарбами та пензлем називають **художнім розписом**. Розписом декорували стелі, склепіння, стіни і предмети побуту. Яскравою сторінкою увійшов народний розпис в історію української культури. Він охоплює настінний розпис церков, хат і господарських споруд, народний живопис і графіку, розпис фарбами дерев'яних виробів (музичних інструментів, іграшок, вуликів тощо), писанкарство, розпис тканин і скла. Усі ці види характеризуються великим розмаїттям орнаментальних мотивів у всіх регіонах України.

Одним із найбільших осередків декоративного розпису здавна було селище Петриківка (нині Дніпропетровської області). Магія петриківського розпису полонила серця мільйонів шанувальників прекрасного й на весь світ прославила талановитих народних майстрів України. Не дивно, що в 2013 р. унікальне мистецтво внесли до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Сучасна техніка петриківського розпису виникла в XVII ст. разом з приходом до Петриківки перших поселенців. Відтоді петриківський розпис став невід'ємною частиною українського побуту. Люди, будуючи світлі

Петриківський розпис

хати-мазанки, розписували їх квітковими малюнками, створюючи цілий художній ансамбль, адже прикрашався не тільки інтер'єр будинку (стіни, піч), а й фасад споруди, а ще посуд, весільні скрині, меблі та інше хатне начиння.

Основним елементом петриківських орнаментів є квітка – символ пишної природи. Найчастіше шедеври народного мистецтва прикрашені мальвами, півоніями, айстрами, польовими квітами, а ще такими, які вигадують самі майстри. Так на стінах, полотнах і посуді утворюється особливий світ краси й натхнення. Пензлики народні умільці виготовляють самостійно – з котячої шерсті. Завдяки такому інструменту фарба лягає рівно, орнаменти виходять охайними і легкими. Нерідко малюнок виконують пальцями.

Цікаво, що фарби для петриківських творів ніколи не змішують. Рожева, жовта, синя, червона і зелена – усі фарби покликані вдихнути в малюнок життєрадісність і природну легкість. А оскільки колись фарби виготовляли з природних матеріалів, петриківські розписи мали недовгий вік. Тому щороку напередодні великого свята старі малюнки змивали і прикрашали будинки новими барвистими оберегами. Так з року в рік село розквітало новими барвами й візерунками.

Найстаранніших досвідчених художниць називають «чепурушками». Саме вони й діляться секретами створення візерунків з молодшим поколінням. Сьогодні в Петриківці за власними ескізами та винятково зі своїми ідеями працюють 45 майстрів. Особливо популярні роботи Валентини Деки, Андрія Пікуша, Ніни Турчин, Катерини Тимошенко, Галини Назаренко.

Писанкарство як мистецтво художнього розпису

Українська писанка – унікальний витвір української культури та символ нашого народу, одна зі стародавніх форм українського народного розпису. Орнамент писанок – це ціла наука зі своїми правилами й історією. Кожен візерунок на писанці не випадковий. Дослідники вважають, що українська писанка має понад сто символічних малюнків. У різних регіонах України в розписі писанок використовують елементи декору, кольорову палітру, тематику зображень,

Петриківський розпис у сучасному інтер'єрі

Люди розписували яйця ще до виникнення християнства. У слов'янській культурі яйце було символом сонця. Із запровадженням християнства символіка писанки дещо змінилася. Це символ радості й віри у воскресіння Христа.

Мальованки

Мармурові

Листянки

Крашанки

Дряпанки

характерні саме для цієї місцевості. Наприклад, полтавські писанки мають жовті, зелені, білі барви, чернігівські – червоні, чорні та білі, а на Прикарпатті – жовті, оранжеві, червоні й чорні.

За майстерністю виконання перше місце, вважають дослідники писанкарства, посідає Гуцульщина, де мистецтво писанкового розпису доведено до досконалості.

Види писанок

Є писанки, виготовлені з дерева, фаянсу та фарфору, кольорового скла і дорогоцінних металів, коштовного каміння. За технікою виготовлення на яєчній шкаралупі великодні яйця можна поділити на дві великі групи: виготовлені *без використання воску* та виготовлені *за допомогою воскової техніки* (власне писанки).

Писанки без використання воску:

- *мотанки* – яйця, обмотані по колу різнокольоровими нитками;
- *мальованки* – яйця, розписані фарбами за допомогою пензля;
- *мармурові* – яйця, пофарбовані за допомогою лушпиння цибулі та зеленки;
- *зернівки* – на попередньо нанесений візерунок наклеюють зерно (пшоно, гречку, рис) і кольоровий бісер;
- *листянки* – яйця, виготовлені за допомогою прикладання листків, які фіксують і фарбують у лушпинні цибулі;
- *дряпанки* – яйця, попередньо пофарбовані в темний колір, на яких металевим вістрям або голкою видрапують бажаний орнамент;
- *крашанки* – яйця, пофарбовані в один колір за допомогою природних або штучних барвників;
- *керамічні скорописанки* – виготовляють на основі гіпсових форм, на які наносять переважно шаблонний орнамент.

Під час розкопок у Львові в 2013 р. археологи знайшли писанку на гусячому яйці. На ній зображено символ «вужик». Вік знахідки – 500 років. На сьогодні це найдавніша писанка України.

Воскові техніки:

- *розпис кольоровим воском* – розпис дрібних візерунків перепаленим (чорним) або кольоровим (з додаванням пігментів) воском по білій чи кольоровій поверхні яйця;
- *двоколірна писанка* – розпис здійснюють розтопленим воском по поверхні сирого яйця. Потім яйце фарбують, висушують і, нагріваючи віск, стирають його м'якою тканиною;
- *крапанка* – фрагменти малюнка наносять на яйце просто накапуванням гарячого воску зі свічки;
- *змішана техніка* – в оздобленні писанок використовують поєднання двох і більше прийомів розпису;
- *багатоколірна писанка* – візерунки виводять гарячим воском за допомогою спеціального пристрою – писачка. Лінії наносять одна за одною, в процесі яйце фарбують;
- *вощанки* – стародавня традиція прикрашання яйця воском і бісером;
- *галунки* – розпис виконується розтопленим воском на попередньо пофарбованій в один колір поверхні яйця. Після цього розписане яйце опускають в оцет або квас, і в місцях, не покритих воском, яйце стає майже білим;
- *розпис шпилькою* – віск наносять за допомогою використання круглої головки шпильки й отримують штрих із потовщенням на одному кінці;
- *воскова пластика* – з воску виготовляють тонькі ниточки та обліплюють ними білі яйця. Потім фарбують червоною фарбою, висушують. Нагрівають і обтирають віск.

Легенда

За однією з версій, перше пасхальне яйце Марія Магдалина піднесла римському імператорові Тиберію. Коли вона оголосила про Воскресіння Христа, імператор сказав, що це неможливо так само, як і те, що куряче яйце буде червоним. Після цих слів яйце, яке він тримав, стало червоного кольору.

Крашанки з'явилися значно пізніше, ніж писанки. Яйця варять і фарбують барвниками. Крашанки їдять. Писанки ніколи не варять і не їдять, «аби не вбивати живу силу зародка». Їх дарують і зберігають як оберег.

Вощанка

Крапанка

Дізнайтеся, чому травлене оцтом яйце називають галункою. Чим відрізняється писанка від крашанки?

Великодня поштова листівка, 1916 р.

Музей «Писанка» в Коломиї

Крашанки дарують один одному, у селах шкаралупу кидали на дах хати «на щастя». Щоб був щедрим урожай, крашанки катали по зеленій пшениці й закопували в землю, а вранці після Великодня дівчата вмивалися водою, в яку перед тим клали яйця та срібні монети, які мали надати силу і красу.

Навіть колір, у який пофарбовані яйця, мав значення. Літнім людям дарували яйця темних кольорів, адже їхнє життя добігало кінця; дітям – зелені або блакитні; молоді призначалися червоні, оскільки їм продовжувати рід на землі; господарям будинку, куди йшли в гості, – жовті, з побажанням хорошого врожаю і добробуту. Як найдорожчу пам'ятку брали з собою писанку українці, вирушаючи в далекі краї. Так наша писанка стала відома в усьому світі. У Канаді навіть є пам'ятник писанці, а в м. Коломия Івано-Франківської області – музей «Писанка».

Виготовлення традиційної української писанки

Крок 1. Підготуйте основні та додаткові матеріали й інструменти для роботи.

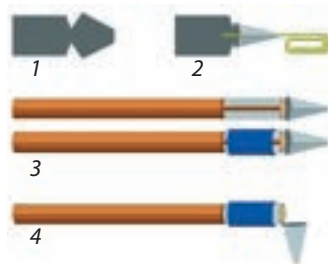
1. *Писачок.* Для розпису яйця використовуйте купований або саморобний писачок у вигляді маленької металевої лійки, застромленої у дерев'яний держак. Для роботи потрібно хоча б три писачки з отворами різного діаметра, які залишають лінії різної товщини.

1) Виріжте форму зі щільної фольги або тонкої жерсті.

2) Скрутіть носик у конус навколо голки чи скріпки.

3) Прикріпіть отриману форму до дерев'яної палички чи олівця за допомогою мідного дроту або нитки.

4) Загніть носик – писачок готовий.

2. *Заготовка яйця.* Вибирайте сірі курячі, качині або гусячі яйця (бажано білі) з міцною шорсткою шкаралупою. Промийте чистою водою, протріть поверхню содою, добре сполосніть і висушіть. Також можете видути вміст яйця, добре вимити та для зміцнення шкаралупи на 1/3 заповнити розтопленим воском (парафіном), обертаючи яйце в руках, поки він не застигне.

3. *Фарби.* Сьогодні здебільшого використовують анілінові барвники для фарбування вовни. Повертаючись до традицій минувшини, спробуйте використовувати природні фарби (відвар із лушпиння цибулі, дубової, вільхової кори, настоєм звіробою тощо).

4. *Віск.* Для виготовлення писанки потрібен натуральний бджолиний віск.

5. *Додаткові інструменти:* свічка, склянки, голка, ложки, ганчірки, олівець середньої твердості.

Крок 2. Нанесіть орнаментальну сітку. Символи на писанках наносять у певні сегменти. Залежно від кількості й розташування таких деталей писанки бувають боковими, з роздільними поясами і без них, проколені, решітчасті й торцеві.

Поставте лікті на стіл і, взявши яйце в ліву руку, а олівець – у праву, на вершині гострішого кінця зробіть хрестик, кінці якого подовжть по всьому периметру. Таким чином яйце буде поділене меридіанами на чотири частини. Виконуйте поперечний поділ яйця, наносячи паралелі. У роботі часто використовують сантиметрову стрічку та спеціальні шаблони.

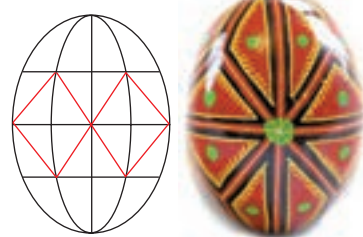
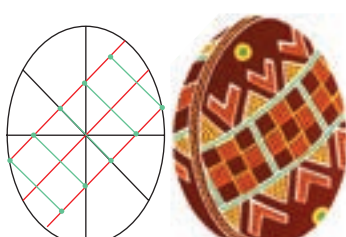
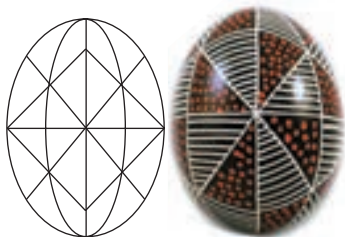
Поставте лікті на стіл і, взявши яйце в ліву руку, а олівець – у праву, на вершині гострішого кінця зробіть хрестик, кінці якого подовжть по всьому периметру. Таким чином яйце буде поділене меридіанами на чотири частини. Виконуйте поперечний поділ яйця, наносячи паралелі. У роботі часто використовують сантиметрову стрічку та спеціальні шаблони.

Варіанти нанесення сітки

→ Сорококлин

→ Діагональ

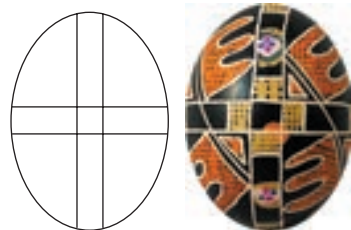
→ Трикутники

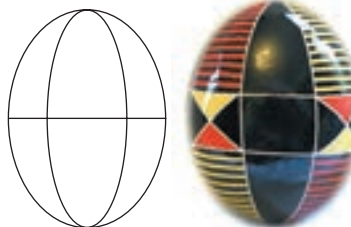
Дізнайтеся, які ще природні фарбники використовують сучасні писанкарі.

Варіанти нанесення сітки

→ Хрест

→ Вісімка

→ Зірка

Знаки-символи

Що означають знаки-символи, зображені на цих візерунках? Дізнайтеся більше про особливості візерунків різних регіонів України.

Крок 3. Нанесіть по сітці ескіз візерунка, використовуючи знаки-символи.

Крок 4. Нанесіть візерунок воском і пофарбуйте.

1. Правила нанесення воску:
  - розігрійте віск і, вмокнувши в нього писачок, переверте товщину та якість лінії на папері;
  - писачок прикладайте перпендикулярно і щільно, не відриваючи його від шкаралупи;
  - наносючи віск, переміщуйте яйце, а писачок залишайте нерухомим;
  - у процесі роботи, коли віск застигає, підігрівайте писачок над полум'ям свічки;
  - наносьте віск на біле яйце по тих лініях, які хочете залишити білими.
2. Технологія фарбування писанок – це поступовий перехід від світлих до темних відтінків, який виконують у такій послідовності:
  - перед першим фарбуванням яйце покладіть на 10 с в оцтовий розчин (2 столові ложки оцту на склянку води);
  - потім яйце покладіть у першу, найсвітлішу фарбу (жовту) і тримайте доти, доки воно набере насиченого кольору;
  - дістаньте його ложкою з банки, сполосніть холодною водою, злегка промокніть ганчіркою і просушіть;
  - замалюйте воском ті місця, які хочете залишити жовтими, так вони будуть захищені від наступної фарби – темнішої (наприклад, оранжевої). У такій послідовності наносьте всі кольори від світлого до темного (скажімо, так: жовтий, оранжевий, червоний, вишневий, чорний).

Крок 5. Зніміть віск. Це можна зробити за допомогою свічки, підносячи яйце до полум'я збоку, щоб не закоптити, або прогріти 10–15 хв у духовці за температури 80 °С. Потім зніміть віск, витираючи шкаралупу ганчіркою.

Крок 6. Подаруйте писанку або використайте її для виготовлення хатніх прикрас-оберегів. Серед них «дзвони», «гердани», «міжвіконні хрести», «голуби». Унікальна можливість приєднатися до одвічної краси – створити хатні прикраси власноруч.

Виготовлення «голуба»

Матеріали: писанки, тирса, віск, кольоровий папір, надфіль, ПВА, пензлик, ножиці.

Послідовність виконання роботи:

- зробіть із гострішого кінця писанки отвір надфилем, розширте його до діаметра 30 мм;
- усередині пензликом промастіть яйце клеєм ПВА;
- в отвір яйця всипте тирсу, потрусіть яйцем, рівномірно розподіляючи тирсу по внутрішній поверхні; висипте залишки тирси; повторіть дію двічі;
- просушіть писанку протягом однієї доби;
- проріжте бічні отвори для крил і хвоста;
- просвердліть отвір у «спині» для нитки, на якій висітиме голуб;
- виготовте із кольорового паперу крила;
- вставте крила в отвори, закріпивши восковими смужками навколо деталей;
- отвір з гострішого кінця яйця закрийте восковою голівкою птаха.

Практична робота

ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ ТЕХНІКОЮ ХУДОЖНЬОГО РОЗПИСУ

1. Розгляньте види та способи виготовлення виробів технікою художнього розпису (матеріал параграфа та рубрики «Застосуй на практиці»).
2. Оберіть виріб для виготовлення.
3. Доберіть інструменти і матеріали.
4. Виготовте виріб.
5. Оцініть власну роботу.
6. Роботу виконуйте, дотримуючись правил безпечної праці.

Запитання та завдання для повторення

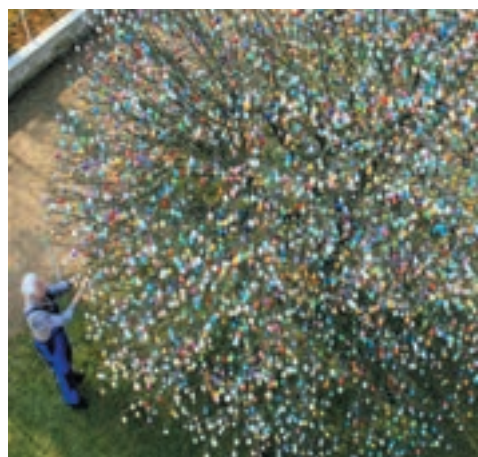

1. Які матеріали й інструменти використовують для виготовлення виробів художнього розпису?
2. Назвіть етапи виготовлення писанок.

Творче завдання

Підготуйте презентації про способи виготовлення писанок, властиві вашому регіону.

Гарною традицією в Україні та в інших країнах світу є оздоблення писанками великоднього дерева. Зокрема, в Німеччині це дерево називають Ostereierbaum (великоднє яєчне дерево). Саме тут знаходиться найбільше в світі великоднє дерево, яке створила родина Крісті і Фолькера Крафт. На його гілках висить 10 тисяч писанок.

Варіанти розпису великодніх яєць

Сьогодні існує безліч традиційних і сучасних способів розпису великодніх яєць. Наведемо приклади деяких із них.

Мармурові

1. Доберіть два барвники, що поєднуються за кольором (найкраще – світлий і темний).
2. В один з них пофарбуйте яйце. Другий налейте в миску і додайте кілька столових ложок олії (залежно від об'єму води).
3. Перемішайте воду з олією і занурте один раз яйце у воду так, щоб зачепити ним якомога більше масних бульбашок на воді.
4. Промокніть серветкою і дайте висохнути.

Зернівки

1. Нанесіть олівцем на видуте яйце візерунок.
2. Наклейте за допомогою клею ПВА або збитого яєчного білка контури візерунка і просушіть виріб.
3. Послідовно приклейте різні види круп, заповнюючи вільний простір.
4. Після висихання покрийте яйце лаком.

Листові

1. Прикладіть до яйця зволожені листочки зелені (петрушки, кропу).
2. Щільно обгорніть яйце капроном або марлею.
3. Опустіть у бажаний барвник. У разі потреби варіть у природному барвнику.
4. Зачекайте, доки яйце висохне, і видаліть листочки.

Шовкові

1. Відріжте клаптик шовку бажаного кольору або використайте старі краватки.
2. Загорніть у нього яйце.
3. Поверх загорніть у марлю або капрон і закріпіть ниткою.
4. У каструлю налейте воду і 3 столових ложки оцту.
5. Варіть загорнуті яйця у воді з оцтом 20 хв після закипання.

Градiєнтні

1. Підготуйте фарбники у склянках (1/4 об'єму).
2. Занурте яйця у склянку з барвником.
3. Доливайте потрохи води через деякий час.

Ґрунтований текстиль

Лялька у техніці ґрунтованого текстилю – декоративний виріб, для виготовлення якого використовують проклеєну, заґрунтовану і розфарбовану тканину.

Перевага техніки ґрунтованого текстилю виявляється у простоті її застосування: іграшку виготовляють зі звичайної білої бавовняної тканини, а потім вже готовий виріб ґрунтують у бажаний колір.

Крок 1. Виготовлення іграшки

1. Оберіть викрійку іграшки або намалюйте її самостійно.
2. Розкроїть деталі з білої бавовняної тканини та зшийте їх по контуру на швейній машині (регулятор довжини стібка 2) або вручну швом «назад голку». Обов'язково при цьому залишіть отвори для вивертання «чохла» і набивання іграшки наповнювачем!
3. Виверніть зшиті деталі на лицьовий бік і через отвори наповніть їх синтепоном.

Порада. Щоб полегшити процес наповнення іграшки, використовуйте палички для суші («китайські») або довгий пінцет. Синтепон краще відщипувати маленькими шматочками від основної маси, щоб уникнути грудочок і нерівностей після набивання.

4. Після наповнення охайно зашийте отвори потайним швом.

Порада. Іграшки, створені в цій техніці, мають бути щільно наповнені, інакше при стисканні виробу ґрунтований і барвистий шар на тканині може потріскатися.

Крок 2. Грунтування. Цей крок необхідний для того, щоб фарба краще наносилась і трималась, а дрібні нерівності були не дуже помітними.

Види грунтування поверхні:

1. Покрийте заготовку іграшки клеєм ПВА, розведеним з водою, а потім – акриловим ґрунтом чи акриловою фарбою.
2. Кавове тонування, для якого вам знадобиться розчинна кава, мелена кориця, ванілін, чай, окріп, поролонова губка та паперові рушники.

Кавове тонування іграшки

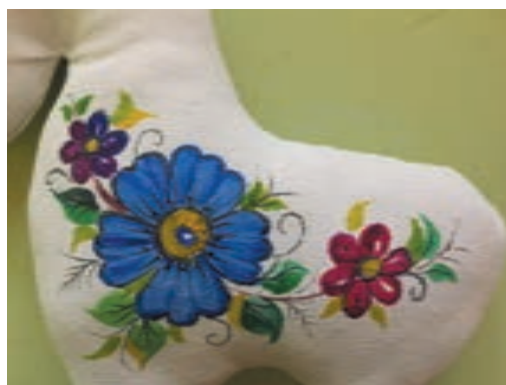
Виготовлення кавового тонування. У чашку покладіть 1 столову ложку розчинної кави, додайте щіпку кориці і залийте 50 мл окропу. Добре перемішайте і дайте трохи охолонути. В окрему ємність покладіть 1 столову ложку густого клею ПВА і поступово по чайній ложечці додавайте кавову суміш, ретельно перемішуючи до цілковитої однорідності.

П о р а д а. Від кількості клею ПВА у розчині залежить жорсткість поверхні, яку тонують (більше ПВА – поверхня іграшки жорсткіша, менше клею – м'якіша).

За допомогою губки для миття посуду затонуйте поверхню заготовки кавовим розчином. У процесі тонування час від часу промокайте і охайно розтирайте паперовим рушником розчин по поверхні, таким чином підсушуючи тканину заготовки і вирівнюючи колір іграшки. Наприкінці можна натерти поверхню виробу ваніліном.

3. Висушіть заготовку, використовуючи фен, духовку (до 100 °С), батарею або за звичайних умов.

Крок 3. Фарбування. Для розпису іграшок можна використати олійні фарби, розведені пінеом (розчинник для олійних фарб) або акрилові чи темперні фарби. Готову іграшку бажано покрити матовим лаком.

Крок 4. Оздоблення. Деякі елементи іграшки можете вишити або використати маленькі намистинки чи гудзики. Для декорування доберіть маленькі шматочки мережива, вовну, тканину тощо – тут ваша фантазія не обмежена!

Ідеї для натхнення

Розділ 3

ОСНОВИ ТЕХНІКИ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРОЕКТУВАННЯ

§ 22. Автоматизація, комп'ютеризація та роботизація сучасних технологічних процесів

Що таке автоматизація технологічних процесів

Пригадайте...

- Наведіть приклади механізації технологічних процесів. Яка роль людини в механізованих виробництвах?

Цілі автоматизації:

- підвищення продуктивності праці;
- поліпшення якості продукції;
- зниження виробничих витрат;
- підвищення безпеки.

На Всесвітньому економічному форумі 2016 р. зазначали, що людство переживає технологічну революцію, яка докорінно змінить наш спосіб життя, роботи, навчання і спілкування. Нічого схожого досі не було, і як розвиватиметься та до чого приведе ця революція – теж невідомо. На наших очах відбувається автоматизація і роботизація галузей, які видавалися не-підвладними машинам.

Автоматизація бере початок у механізації, оскільки автоматизація, з одного боку – це найвища форма механізації, а з іншого – перехід до самокерованих систем. На відміну від механізації, яка звільняє людину від важкої фізичної праці, автоматизація виробництва передбачає, що керувати машинами і механізмами мають прилади й автоматичні пристрої. Донедавна насамперед ішлося про спеціалізовані машини, що виконують одноманітні повторювані дії, наприклад на заводі.

Як зауважує С. Ліллі у книжці «Люди, машини й історія», при автоматизації машина обладнується автоматичними контрольними пристроями, які дозволяють їй ніби «спостерігати» за результатами своєї роботи і приймати «рішення», що їй робити далі. Таким чином машина набуває здатності самостійно виконувати низку складних операцій. І вона вже не потребує оператора. Роль людини зводиться до конструювання і створення машини та підтримки її у робочому стані.

Етапи автоматизації

У розвитку автоматизації виробництва умовно виділяють три етапи, протягом яких відбувся перехід від часткової до комплексної автоматизації.

I. Розробка, створення і використання у виробництві окремих робочих машин і верстатів-автоматів

У цей період з'явилися універсальні верстати з ручним управлінням, універсальні та спеціалізовані напівавтомати і автомати.

Універсальний верстат – верстат, призначений для виконання багатьох технологічних операцій.

Автомат – машина (або їхня сукупність) здійснює за заданою програмою, без участі людини, процеси отримання, перетворення, передачі і використання енергії, матеріалу та інформації.

Напівавтомат – машина, що самостійно здійснює один повний робочий цикл і вимагає зовнішнього втручання лише для повторення циклу (наприклад, завантаження-розвантаження, встановлення заготовки тощо).

Спеціалізовані напівавтомати і автомати використовують для виробництва певних видів продукції.

Основи промислової автоматики почали закладатися в період першої промислової революції. Жозеф Марі Жаккард у 1805 р. створив автоматичний верстат, на якому за допомогою перфокарт можна було виробляти тканини із запрограмованим малюнком. Тільки у Франції протягом 7 років були введені в дію 10 тис. таких верстатів.

Іншою подією, що слугувала поштовхом до розвитку робототехніки, стало створення першої обчислювальної машини. На основі способу програмування, застосованого Жаккардом, ідею обчислювальної машини висловив і розвинув англійський математик, економіст і механік Чарльз Беббідж (1792–1871). Понад 35 років він працював над втіленням своєї ідеї. Розроблена в результаті аналітична машина за своїми структурними особливостями була вже комп'ютером у сучасному розумінні, мала майже ті самі функціональні блоки, а введення даних здійснювали за допомогою перфокарт. Цю машину не побудували через обмежені можливості тогочасної техніки, але Ч. Беббідж увійшов в історію як «батько обчислювальної машини».

Вже перед Першою світовою війною з'явилися автоматизовані універсальні токарні верстати, на яких заготовка проходить послідовно 6–8 позицій, і на кожній такій позиції може відбуватися операція свердління, заточування, нарізання, розгортки.

В Україні одна з перших автоматичних ліній почала працювати в 1947 р. на Харківському тракторному заводі. На ній обробляли головки циліндрів для гасових двигунів. Згодом на заводі стала до ладу автоматична лінія з обробки головок блоків циліндрів для дизельних двигунів ДТ-54.

II. Розробка і впровадження систем автоматичних машин (автоматичних ліній), початок комп'ютеризації виробництва

За масового виробництва технологічний процес передбачав, що робоча деталь передається вздовж довгого ряду машин, кожна з яких виконує певну операцію (наприклад, фрезерування однієї площини, свердління тощо). У кожній машини був оператор, який мав передавати деталь з конвеєра на машину, закріплювати, вмикати привід та ін. – тобто людина виступала «підсобником» машини. Щоб оптимізувати процес, потрібно було забезпечити автоматичне переміщення деталі від машини до машини, вмикання і вимикання приводу тощо. 1954 р. американські інженери Джордж Девол і Джозеф Енгельбергер винайшли спосіб переміщення

предметів між різними виробничими ділянками на основі керуючої програми на перфокартах, аналогічних до тих, що колись запропонував Ч. Беббідж.

Автоматична лінія (АЛ) – це система машин, розташованих відповідно до послідовності технологічного процесу, що пов'язана єдиною транспортною системою, має єдину систему автоматичного керування і призначена для виконання всіх технологічних операцій без участі людини. Людина має виконувати початкове налагодження устаткування й усувати проблеми.

У цей період починається впровадження комп'ютерів у виробництво, що відбувалося у двох напрямках:

- створення систем комп'ютерного керування автоматами, верстатами з ЧПК (числовим програмним керуванням), автоматичними лініями, промисловими роботами;
- автоматизація обробки технологічної інформації (наприклад, САПР – система автоматизованого проектування).

Одним з результатів об'єднання електронно-обчислювальної машини і металообробного верстата стали верстати з ЧПК, які дозволяли без участі людини встановлювати заготовку, обробляти її різними інструментами і відправляти готовий виріб для подальшої обробки.

Поява систем програмування зумовила створення промислових роботів (ПР) – гнучкого обладнання, яке придатне до ефективної роботи в мінливих умовах.

Промисловий робот – автономний пристрій, що складається з механічного *маніпулятора* (для відтворення рухових функцій руки людини) і системи керування, яку можна перепрограмувати. ПР застосовують для переміщення об'єктів у просторі та для виконання різних виробничих операцій, наприклад зварювання, фарбування, складання, завантаження устаткування, переміщення тощо.

Робот, який активно взаємодіє із довкіллям, загалом має містити такі системи: керуючу, інформаційно-вимірювальну (сенсорну), систему зв'язку, виконавчу (моторну).

→ Керуюча, або інтелектуальна система – «мозок» робота. Важлива функція цієї системи – розпізнавання ситуацій і моделювання середовища функціонування робота, планування дій і прийняття цілеспрямованих рішень, програмування та оптимізація рухів, а також організація спілкування робота з людиною і пристроями.

→ Інформаційно-вимірювальна, або сенсорна система – «органи чуття» робота, призначені для сприйняття і перетворення інформації про стан довкілля і самого робота. Як елементи сенсорної системи використовуються телевізійні та оптико-електронні пристрої, лазерні та ультразвукові далекоміри, акустичні датчики, тактильні, контактні та індукційні датчики, а також датчики положення, швидкості, сил тощо.

→ Система зв'язку – «мова» робота, слугує для передачі сигналів інформації між системами робота, а також для організації обміну інформацією між роботом і людиною або іншими роботами і пристроями.

→ Виконавча, або моторна система – це пристрої, призначені для прямого впливу на навколишні об'єкти або взаємодії з ними відповідно до сигналів керування, що формуються інформаційно-вимірювальною системою або безпосередньо оператором. Як елементи моторної системи використовуються приводи (двигуни), передавальні пристрої (передачі), маніпулятори та ін.

III. Комплексна автоматизація

Комплексна автоматизація передбачає автоматичне виконання всіх виробничих операцій, включаючи допоміжні, транспортні, однак за людиною залишаються функції загального керування і контролю.

За **повної автоматизації** автоматизуються навіть функції загального керування і контролю.

Слово «робот» вперше вжив як похідне від чеського слова *robota* – панщина, примусова праця, у п'єсі «R. U. R.» («Росумські універсальні роботи») чеський письменник Карел Чапек (1890–1938).

Поштовхом до появи маніпуляторів промислового застосування став початок ядерної епохи. У 1947 р. в США під керівництвом Раймонда Гьорца розробили перший автоматичний електромеханічний маніпулятор з копіювальним управлінням, що повторював рухи людини-оператора і був призначений для переміщення радіоактивних матеріалів – роботи, яку не могла виконати людина.

Автоматизований розкрійний комплекс GERBER на швейній фабриці NUI VERY м. Харків

Джозеф Енгельбергер, засновник і президент першої у світі робототехнічної фірми Unimation, якого визнають «батьком сучасної промислової робототехніки», вважає, що фахівці, створюючи сучасних роботів, мають дотримуватися законів робототехніки, які сформулював американський вчений і письменник-фантаст Айзек Азімов.

Три закони робототехніки (1942)

1. Робот не може шкодити людині або своєю бездіяльністю сприяти заподіянню їй шкоди.
2. Робот має виконувати накази людини, крім тих, які суперечать першому закону.
3. Робот має забезпечувати власну безпеку, крім тих випадків, коли це суперечить першому і другому законам.

Використання промислових роботів за галузями, 2013–2015 рр.

Джерело: World Robotics, 2016

Роботизація як основа сучасної автоматизації

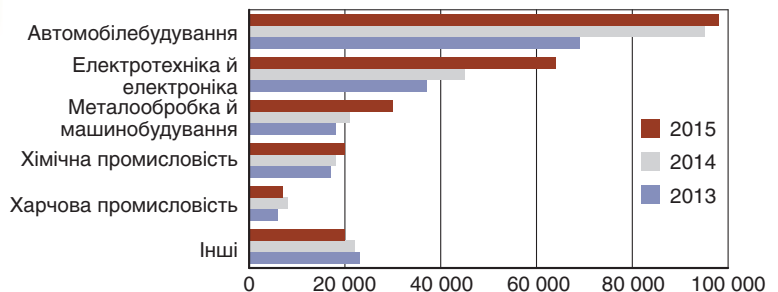
На сучасних автоматизованих виробництвах промислові роботи виконують безліч завдань: упакування та сортування продукції, маркування та нанесення етикеток, переробка та обробка харчових продуктів, полірування, зачищення, шліфування, завантаження верстатів, фрезерування і свердління, обслуговування ливарних машин, фарбування, нанесення клею і герметиків тощо.

З 2010 р. найбільше роботів використовує автомобільна промисловість. Однак на наших очах її почали стрімко наздоганяти інші галузі.

Промислових роботів використовують вже кілька десятиліть, але їхнє поширення стримувала висока ціна і негнучкість використання. Технологічні прориви, передусім у галузі програмного забезпечення, створили роботів, що здатні пристосовуватися до змін у виробничому циклі.

Водночас роботи дешевшають – настільки, що їх стає вигідно використовувати навіть у країнах із традиційно дешевою робочою силою. А європейські й американські компанії переносять свої потужності ближче до споживачів продукції.

Донедавна автомати і роботи створювали як знаряддя праці. Мартін Форд, автор бестселера «Повстання роботів», звертає увагу на таке: якщо раніше працівник завдяки автоматизації отримував досконаліші інструменти для роботи, які підвищували його продуктивність, а отже, й добробут, то тепер роботи самі стають працівниками, що забирають робочі місця у людей. Автоматизація та високі технології починають конкурувати з людиною – передусім там, де йдеться про одноманітну фізичну й розумову працю.

Роботи наступають

Нове покоління роботів, що мають надчутливі сенсори, підвищену мобільність, здатність навчатися, завойовують дедалі більше сфер.

↑ ударний безпілотник MQ-1 Predator

↑ робот-пилосмоктувач iRobot

↑ роботи Savioke працюють у готелях: розвозять білизну, рушники тощо.

← роботи Kiva на складах Amazon пересуваються зі швидкістю 7,5 км/год, можуть перевозити вантажі 280 кг і в 4–5 разів ефективніші за працівників.

Комп'ютеризація швейного обладнання

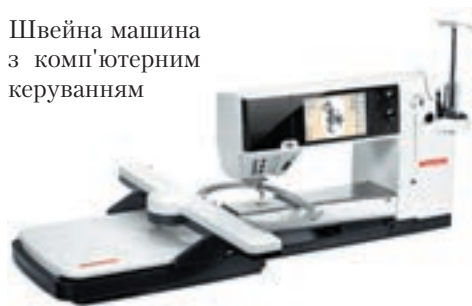
Комп'ютеризація торкнулася багатьох сфер життя людини, не пройшла вона і повз швейне обладнання. Дуже поширеним є автоматизований розкрій тканини із впровадженням систем автоматизованого проектування (САПР). Інноваційна САПР для швейної фабрики – це досить складна програмно-технічна система, яка дозволяє автоматизувати деякі види робіт на різних стадіях виробництва одягу і дає можливість суттєво спростити процес створення одягу, зменшивши його тривалість і збільшивши продуктивність.

Сучасні швейні машини побутового та професійного призначення, оснащені комп'ютером, суттєво спростили їхню експлуатацію, скоротили час виконання операцій, підвищили якість роботи і забезпечили більш високу продуктивність.

Переваг сучасних електронних машин перед традиційними механічними або електромеханічними дуже багато. Всі необхідні операції закладені в мікропроцесор, кількість їхня варіюється від 20 до 100. Багато моделей машин оснащені рідкокристалічним дисплеєм, за допомогою якого здійснюється повноцінне керування всіма процесами шиття.

Розширити можливості швейного виробництва здатні комп'ютерні швейно-вишивальні машини. Вони оснащені блоком для вишивання, мають підключення

Швейна машина
з комп'ютерним
керуванням

Вишивальна машина
з комп'ютерним керуванням

до комп'ютера та можуть самостійно створити будь-який візерунок. Функція оператора полягає лише в тому, щоб вчасно міняти колір нитки та заправляти тканину в п'яльці. Така апаратура створює візерунки в техніці рішельє, гладь, мережка, хрестик та інші. Повністю комп'ютеризована машина має необмежені можливості, створює понад 10 видів петель, виконує 500 робочих і декоративних операцій. Виробник зацікавлений у своїх клієнтах, тому з кожним роком удосконалює своє обладнання і прямує у бік полегшення праці людини.

Застосування комп'ютерної техніки в побуті

Пригадайте, як використовують комп'ютери у конструюванні швейних виробів. Які існують комп'ютерні програми для конструювання швейних виробів? З якими з них ви працювали?

Сьогодні на ринку програмних продуктів представлена велика кількість САПР закордонного й вітчизняного виробництва, які здатні забезпечити автоматизоване виконання всіх етапів проектування швейного виробу: від створення ескізу за допомогою графічних редакторів до вдягання віртуального виробу на електронний манекен. Створюють ескізи та технічні рисунки моделей одягу за допомогою спеціальних програм – графічних редакторів, серед яких широко відомі Corel Draw, Adobe Illustrator тощо.

У мережі Інтернет є програми, які працюють у режимі он-лайн. Знявши мірки та обравши модель, можна за допомогою програми побудувати викрійку. Інший тип програм, які допоможуть побудувати викрійку, потребує встановлення на комп'ютер. Проте й можливості у них більші. Серед великої кількості можна виокремити такі системи, найпростіші в користуванні: «Грація», «Леко», Grafis, «Компас-3D», «Закрійник», Red Cafe, Optitex та ін. З ними ви знайомилися у 8-му класі. Але є ще програми, якими можна користуватися, займаючись різними техніками рукоділля:

→ *Програми для перегляду і створення схем вишивки.*

Якщо ви хочете самостійно розробити схему вишивки хрестом, наприклад за світлиною або малюнком, це можна зробити за допомогою спеціальних програм

для вишивки хрестом, які є в Інтернеті. Найбільш зручні з них Pattern Maker, PCStitch, PATCrossStitchPro.

Існують сайти, на які можна просто завантажити малюнок, задати бажану кількість хрестиків по ширині й висоті, кількість кольорів і отримати готову схему.

→ *Калькулятор рівномірного додавання або зменшення кількості петель.*

Калькулятор розраховує рівномірне додавання або зменшення петель на початку і в кінці ряду. Додаток не вимагає встановлення на комп'ютер і працює в браузері (Opera, Mozilla Firefox, Google Chrome, Internet Explorer та ін.). Тепер з'явилася можливість додавати або убавляти петлі тільки зліва, тільки справа або з обох боків одночасно. За допомогою калькулятора ви зможете визначити, скільки петель у яких рядах потрібно додавати або зменшувати, щоб отримати необхідну деталь виробу.

→ *Програма DB-BEAD для складання схем візерунків для в'язаних джгутів.* Вона безкоштовна та легка в освоєнні, але доступна тільки англійською і німецькою мовами.

Запитання та завдання для повторення

1. Що таке автоматизація технологічних процесів?
2. Що таке автоматична лінія?
3. Схарактеризуйте етапи автоматизації виробництва.
4. Наведіть приклади автоматизації, комп'ютеризації та роботизації технологічних процесів.
5. Обґрунтуйте застосування автоматичних пристроїв на виробництві й у побуті.

Творче завдання

Користуючись інформаційними джерелами, складіть каталог комп'ютерних програм для вишивання, в'язання гачком, в'язання спицями, печворка, плетіння бісером тощо.

Створіть презентацію.

Принтери з технологією 3D-друку поступово освоюють галузь виробництва одягу, передусім виробництво дизайнерських моделей. На Тижні високої моди в Парижі нідерландський модельєр Айріс Ван Херпен представила колекцію «Напруга», всі моделі якої були створені за допомогою 3D-принтера. Ця технологія дає змогу використовувати для виготовлення одного предмета одягу кілька різних матеріалів. Такий підхід дозволяє вирішити проблеми, пов'язані з міцністю та еластичністю речей. Одяг, надрукований 3D-принтером, поки що можна побачити тільки на показах мод. Але, можливо, в недалекому майбутньому ми зможемо, не виходячи з дому, надрукувати собі нову сорочку, вечірню сукню або навіть шубу.

Зразки тканини та одяг, надруковані 3D-принтером

§ 23. Основи проектної діяльності

Пригадайте...

- Що таке проектування?
- Які методи використовують під час створення нових речей?
- Як ви розумієте термін «біоформа» у проектуванні і виготовленні речей?
- Як біоформи можна використовувати у проектуванні виробів?

Біоміметика відкриває нову епоху, засновану не на тому, що ми можемо взяти у природи, а на тому, чого ми можемо вчитися у неї.

Жанін Баню,
біолог і еколог

Що таке біоніка

Засновник корпорації Apple Стів Джобс стверджував: «Інновації XXI ст. з'являться зі сфери перетину біології та технології. Починається нова епоха – так само, як починалася цифрова доба в той час, коли мені було стільки ж років, скільки моему синові». Саме такою інноваційною наукою, яка досліджує дивовижні функції живих організмів і застосовує їх для створення технологій та речей, є біоніка.

Офіційним народженням біоніки вважають 13 вересня 1960 р., коли у місті Дайтоні (США) відбувся симпозиум з використання знань про живі організми для вдосконалення технічних систем. Гаслом біоніки у техніці став вислів: «Живі прототипи – ключ до нової техніки!». Утім, за великим рахунком, біоніку можна вважати найдавнішою наукою, адже людина завжди – свідомо чи несвідомо – наслідувала природу, вчилася у неї.

Біоніка (*грец.* *bion* – комірка життя) – наука про створення пристроїв, приладів, механізмів або технологій, ідея та основні елементи яких запозичуються із живої природи.

В англійській літературі більше поширений термін **біоміметика** (*грец.* *bios* – життя і *mimesis* – наслідування).

Чому вчених приваблюють живі організми і природні конструкції? По-перше, вони *енергоефективні*. Живі організми здатні до життєдіяльності за споживання мінімальної кількості енергії, що пояснюється унікальним метаболізмом тварин і обміном енергією між різними формами життя. Запозичуючи у природи інженерні рішення, можна істотно підвищити енергоефективність сучасних технологій.

По-друге, вони *якісні*. Наприклад, матеріал оленячого рогу значно міцніший від найкращих зразків керамічного композиту, які вдається розробити людям.

По-третє, їхній *дизайн* досконалий, оскільки його створила сама природа. По-четверте, вчені вивчають *адаптивність* живих організмів. Форма біологічного об'єкта зазвичай створюється в результаті тривалої адаптації, з урахуванням багаторічного впливу як дружніх, так і агресивних чинників. Процеси росту й розвитку включають регулювання на клітинному рівні.

Класичним прикладом запозичення конструкторських ідей у природи є Ейфелева вежа.

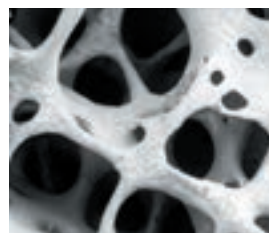
1848 р. швейцарський професор анатомії Герман фон Маєр досліджував кісткову структуру головки стегнової кістки. Він виявив, що губчаста тканина заповнює порожнину стегнової кістки не суцільно, а у вигляді сітки: існують численні мікроскопічні опорні точки, по яких навантаження розподіляється на головку стегнової кістки, а потім на всю кістку. Ця сітка мала чітку геометричну структуру.

1868 р. швейцарський інженер Карл Кульман описав це явище за допомогою математичних формул. За 20 років природний розподіл навантаження використав інженер Олександр Гюстав Ейфель, перед яким поставило завдання спроектувати споруду, яка була б високою, міцною, легкою, долала силу вітру.

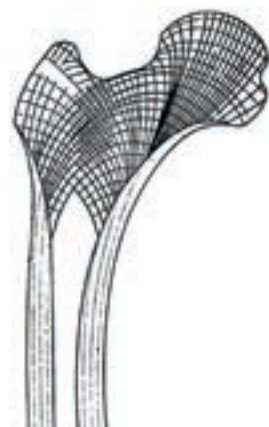
Конструкція Ейфелевої вежі повторює будову стегнової кістки людини, яка витримує навантаження всього тіла. Кути між тримальними поверхнями вежі збігаються з кутами балок губчастої тканини. Губчаста тканина тверда і вирівняна в тих місцях, де навантаження найсильніше, і атрофована там, де його немає. Відтворивши таку структуру, Ейфель використав мінімум матеріалів (вага вежі 9700 т за висоти 312 м). Водночас вежа достатньо стійка до зовнішніх впливів: завдяки кутам зовнішніх ліній вежі вітри спрямовуються переважно згори донизу – до її більш міцної основи, а не навпаки (навіть за сильного вітру відхилення башти від вертикалі не перевищувало 12–15 см).

Леонардо да Вінчі під час конструювання своїх винаходів також використовував форми живої природи. Однак його літальний апарат з рухомими крилами, орнітоптер, не полетів – ще не були відкриті закони аеродинаміки.

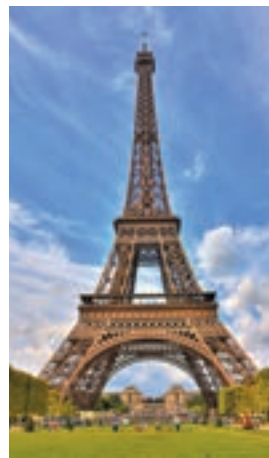
Це доводить, що біоніка – не просто зовнішнє копіювання, а поетапне дослідження. Спочатку вчені досліджують, як діє той чи той орган, його будову, перебіг

Губчаста тканина стегнової кістки

Структура розподілу навантажень у стегнової кістці. Рисунок зі спільної публікації інженера К. Кульмана та анатома Дж. Вольфа

Ейфелева вежа

Орнітоптер Леонардо да Вінчі

процесів (наприклад, аналізатори тварин, нейронні мережі тощо). Далі – виражають усе це мовою математики, моделюють – і аж потім намагаються відтворити в об'єктах, технологіях тощо (вдосконалити обчислювальну техніку, створювати різноманітні автоматизовані пристрої тощо).

З огляду на це виокремлюються три напрями, за якими розвивається біоніка як наука:

- *біологічна біоніка* (досліджує процеси в живих організмах як у біологічних системах);
- *теоретична біоніка* (описує ці процеси за допомогою математичного моделювання);
- *технічна біоніка* (втілює створені моделі в технічних пристроях і виробках).

Біоніка як синтез різних галузей знань

Біоніка об'єднує знання з різних наук та галузей людської діяльності – біології, математики, фізики, хімії, кібернетики, медицини тощо. Сьогодні основні напрями робіт з біоніки охоплюють такі проблеми:

Робот-маніпулятор фірми Festo. Робоча зона промислового маніпулятора імітує хобот слона

- вивчення нервової системи людини і тварин та моделювання нейронів та нейронних мереж для подальшого вдосконалення обчислювальної техніки та розробки нових елементів і пристроїв автоматики й телемеханіки;

П р и к л а д. Якщо ви шукаєте зображення за допомогою Google, дивитесь відео, які рекомендує YouTube, вдаєтесь до машинного перекладу, – то ви використовуєте нейронні мережі. Структура нейронної мережі прийшла в програмування з біології. Завдяки їй машина отримує можливість не тільки аналізувати і запам'ятовувати різну інформацію, а й вчитися. Нейронні мережі використовують для вирішення складних завдань, які вимагають аналітичних обчислень, подібних до тих, що виконує людський мозок. Найпоширенішими застосуваннями нейронних мереж є класифікація, розпізнавання, передбачення.

→ дослідження органів чуття й інших сприймальних систем живих організмів з метою розробки нових датчиків і систем виявлення;

П р и к л а д. Очі сарани надихнули вчених на створення комп'ютеризованих систем, що дозволяють мобільному роботу уникати зіткнень з об'єктами, що наближаються. При цьому не потрібні складні радари та інфрачервоні датчики. Дослідники намагаються застосувати такі технології до автомобілів, оснащуючи їх точними і швидкими системами попередження, що знижують ризик ДТП.

→ вивчення принципів орієнтації, локації і навігації у різних тварин для використання їх у техніці;

П р и к л а д. За результатами досліджень поведінкових моделей риб створено робокари, які можуть рухатися в групі, не стикаючись одне з одним. Ці розробки – важливий етап до створення автомобілів, що виключають зіткнення, сприяють руху без заторів на дорогах.

→ дослідження морфологічних, фізіологічних, біохімічних особливостей живих організмів для розробки нових технічних і наукових ідей.

П р и к л а д. Застібка «Велкро», що діє за принципом реп'яха; матеріали костюмів для плавців, обшиття для літаків, відправною точкою для яких слугувала шкіра акули тощо – це хрестоматійні приклади.

З розвитком нанотехнологій почався новий етап: розробка нанокомпозитів для створення штучних судин, клапанів серця, очних кришталіків, сухожилів тощо; створення матеріалів із заданими властивостями.

Якось швейцарський інженер Жорж де Местраль (1907–1990) звернув увагу на реп'яхи, які він віддирав від шерсті свого собаки та від своїх штанів після прогулянки. Подивившись на реп'ях під мікроскопом, він помітив там безліч гачків. Інженер вирішив створити застібку подібної конструкції. Від ідеї до втілення минуло сім років. Застібка «Велкро» («липучка») (фр. *Velcro*: *velour* – оксамит; *crochet* – гачок) утворюється шляхом прошивання нейлонової тканини при нагріванні, у результаті чого формуються невеликі, але міцні гачки.

Щоб побачити найвеличніші будови, потрібно просто звернутися до природи, – вважав видатний іспанський зодчий, яскравий і оригінальний представник органічної архітектури в європейському модерні Антоніо Гауді. З дитинства Гауді був спостережливим, закоханим у природу. Це позначилося на його творчості – улюбленими матеріалами майстра стали камінь, кераміка, дерево та коване залізо.

Усього у творчому доробку архітектора 18 споруд, і більшість із них розміщені в Барселоні (Іспанія). Саме завдяки Гауді це місто стало відомим на весь світ.

Особливість стилю Гауді полягає в тому, що органічні, природні форми (хмар, дерев, скель, тварин) стали головним джерелом натхнення під час вирішення художньо-оформлювальних і конструктивних завдань.

Будинок Бальо у Барселоні – реконструкція старої будівлі. Дах нагадує за структурою спину дракона, а побудований як риб'яча луска, балкони мають форму очей, будинок майже без гострих кутів.

Будинок Міла. Творчим натхненням для Гауді у створенні цієї споруди були скелі острова Мальти.

Найамбітнішою роботою архітектора став храм Святого Сімейства. Гауді взяв на себе керівництво проектом у 1883 р., а закінчити будівництво мають у 2026-му, через сто років після його смерті. Інтер'єр храму нав'язаний ідеєю лісу. Колони, схожі на дерева, розгалужуються ближче до даху, підтримуючи його, а закріплене на них зелене й золоте скло відбиває світло з вікон. Величезні кольорові вітражі, крізь які проникає сонячне світло, підсилюють відчуття, ніби ви стоїте на лісовій галявині.

Храм Святого Сімейства

Як біоніка допомагає створювати інтер'єр приміщення

Біоніка як метод створення предметного середовища дотримується основного правила природи: між формою і функціональністю будь-якого предмета існує реальний зв'язок. Тобто форма, будова предмета, створеного природою, насамперед зумовлена тим, як функціонує цей предмет.

У створенні інтер'єру приміщення можна визначити такі біонічні принципи.

1. Природні обриси предметів та деталей інтер'єру

У природі не існує ідеально прямих і рівних ліній, гострих кутів чи надмірно загострених виступів. Усі об'єкти, створені природою, мають м'які та плавні обриси. «Людина створила гострі кути, а Господь – коло», – так висловлювався Антоніо Гауді, коли його запитували про майже повну відсутність кутів у його будівлях. Тому природний інтер'єр завжди характеризується плавними обрисами.

2. Природні кольори предметів інтер'єру

Цей принцип є продовженням попереднього і стосується кольористики інтер'єру. У природі не існує надмірної насиченості кольорів чи різкої контрастності. Кольорові рішення різного типу ширм чи перегородок у кімнаті мають бути ледве помітними, ніби розчиняються у просторі приміщення. А, наприклад, блискучий сталевий змішувач для води у ванній кімнаті має ніби зливатися зі струменем води, бути її продовженням. Кольори в біонічному стилі – білі та бежеві з м'якими відтінками. Можливі і яскраві включення кольорів, однак такі, що є поширеними у природі: насичений блакитний, жовтий, червоний тощо.

3. Відсутність чітких зон і обмежень у кімнаті

Природі властива інтеграція (об'єднання) на протигагу поділу і розмежуванню. Одна форма поступово переходить в іншу без чітких кордонів чи зон. Цьому принципу відповідають просторі квартири-студії, в яких зони відпочинку чи робочі зони

Від функцій до форми і до закономірностей формотворення – основний принцип біоніки в інтер'єрі.

Природні обриси предметів та деталей інтер'єру

Відсутність зонування

є умовними або неакцентованими, відділяються неповною стіною чи позначаються лише кольором або формою.

4. Використання у створенні предметів інтер'єру екологічних та природних матеріалів

Дизайнери, створюючи «природний» предметний інтер'єр, зокрема меблі, досить часто використовують необроблені природні матеріали, як-от: гілки дерев, очерет тощо.

Так, використовуючи техніку лозоплетіння, дизайнер Кеннет Кобонн'є створює меблі з бамбуку та очерету. Спинка крісла виглядає природно – здається, що з крісла виростає трава.

Меблі американського дизайнера Кеннета Кобонн'є

Крісло-гніздо данського дизайнера Ніни Брун

Крісло у формі гнізда (дизайнер Ніна Брун) наслідує природний аналог. Воно виготовлене з тонких березових смужок, має звичні для крісел ніжки і м'яке сидіння.

Основним методом біодизайну, тобто процесу розробки нових моделей на основі біологічних форм, є *метод функціональних аналогій*.

Спочатку дизайнер уважно спостерігає за природними об'єктами, проводить порівняльний аналіз живих об'єктів і об'єктів, створених людьми.

На підставі проведеного аналізу роблять висновки про доцільність застосування тих чи інших характеристик живих об'єктів для створення або вдосконалення технічних об'єктів. Метод функціональних аналогій універсальний, тому що його можна застосовувати в різних галузях людської діяльності.

Запропонуйте власні варіанти використання елементів природи в дизайні одягу, його деталей, адже назва окремих елементів швейних виробів часто вказує на їхній природний аналог.

Практична робота

ВИКОНАННЯ ЕСКІЗУ ПРЕДМЕТІВ ІНТЕР'ЄРУ НА ОСНОВІ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Матеріали та інструменти: підручник, додаткові інформаційні джерела, папір формату А4, зошит, ручка, кольорові олівці.

Послідовність виконання роботи

1. Розгляньте приклади використання природних форм під час створення предметів інтер'єру.

I. Столик Sirfo, виконаний відомим італійським архітектором і теоретиком дизайну Алессандро Мендіні.

Кришка столика нагадує скляну поверхню води. Шия гуски трансформувалась у ніжку виробу, причому нижня її частина нагадує тулуб пtiці, що робить столик стійким і водночас витонченим. Дзьоб гуски теж використано – перетворено у конструктивну деталь, яка тримає і з'єднує кришку столика з його ніжкою.

II. Ручка для дверей Twitty японського дизайнера Томо Кімури, стилізована під горобця. Виріб виготовляють з олова і, оскільки він має нетрадиційну форму, його відливають за старовинною технологією на італійській фабриці Colombo Design.

2. За наведеними прикладами виконайте замальовки предметів інтер'єру (стілець, диван, меблевий столик, підставка, стіл тощо) на основі природних об'єктів. Роботу виконайте на окремому аркуші паперу простим олівцем або у кольорі.

Запитання та завдання для повторення

1. Що таке біоніка?
2. У яких напрямках розвивається біоніка?
3. Чи тотожна біоніка імітації природи?
4. Які основні напрями досліджень охоплює біоніка?
5. Назвіть основні принципи, на які спирається біоніка під час створення інтер'єру приміщення.

Творче завдання на вибір

Уявіть себе юними дизайнерами одягу та створіть ескіз нової моделі сукні з використанням біоформ природи. З додаткових джерел доберіть природні елементи (квіти, метелики, фрукти тощо) і виберіть для себе те, що надихатиме на створення нової моделі. Виконайте ескіз одягу з використанням біоформ за планом:

1. Розгляньте і проаналізуйте основні характеристики природного об'єкта: загальна форма окремих елементів, пропорції, ритм.
2. Прийміть рішення про доцільність використання певних характеристик природного об'єкта для розробки нової моделі виробу.
3. Розробіть ескіз нової моделі (сукні, костюма).
4. Поміркуйте, який матеріал краще використовувати для вашої моделі (легкі, тонкі тканини, які легко драпіруються, чи тканини, які добре тримають форму).
5. Обґрунтуйте вибір моделі (відповідність модним тенденціям, оптимальність форм, естетичність).

§ 24. Проектування майбутньої професійної діяльності

Щодня ви приймаєте чимало різних рішень: що одягати, з ким спілкуватися, що робити після школи... Деякі з них можуть визначити ваше подальше життя. Ось чому так важливо навчитися правильно це робити.

Вам може здатися, що ви ще занадто юні, щоб перейматися майбутньою кар'єрою. Однак важливо почати думати про своє життя після закінчення школи вже сьогодні – тоді у вас є шанс зробити більше для професійного успіху. Серед таких заходів – вибір потрібної школи, гуртків і курсів, волонтерська робота, участь у різноманітних навчальних програмах і конкурсах тощо. Звісно, це не означає, що ваші вподобання не зміняться, але ніхто й не вимагає від вас негайного остаточного рішення.

Чимало важливих чинників впливають на вибір майбутньої професії. Ви маєте визначити галузь, у якій хотіли б працювати; з'ясувати, чи хочете здобувати середню освіту в школі чи завершити її у технікумі/коледжі; ознайомитися із сучасним ринком праці та прогнозами щодо його змін у майбутньому. Здається, що й цього вже дуже багато – а це лише верхівка айсберга, іще одне підтвердження того, що не варто відкладати підготовку до вибору професії «на потім».

Пропонуємо визначити ваш рівень професійної орієнтованості. Поміркуйте і дайте відповідь, чи згодні ви з цими твердженнями.

1. Професію обирають раз і назавжди.
2. Вибір професії залежить від товщини гаманця.
3. Потрібно знайти професію, в якій ви будете найкращими.
4. Професія призначена людині від народження.
5. За назвою вищого навчального закладу можна судити про те, кого він готує.
6. Професію можна обрати, спираючись на знання друзів і батьків.
7. Професію варто обирати в дорослому віці.

Поговоримо...

- Коли, на вашу думку, треба починати готуватися до вибору професії?
- Що впливає на рішення про вибір професії?
- До кого ви прислухаєтеся, коли йдеться про вашу майбутню професійну діяльність?

Науковці довели, що людина, яка все життя займається улюбленою справою, живе значно довше. Тому довгожителами є саме ті люди, які обрали професію, що дає їм задоволення.

Про споріднену працю як заporуку людського щастя писав український філософ Григорій Сковорода. Він говорив, що, коли займаєшся улюбленою працею, результативність діяльності відчутно зростає, і самé суспільство стало б кращим, якби всі робили свою справу творчо, професійно і з задоволенням.

Григорій Сковорода
(1722–1794)

Порівняйте, як вас оцінюють батьки, товариші, вчителі, з тим, як ви самі себе оцінюєте. Адекватна самооцінка, почуття власної гідності – важливий чинник майбутнього щастя.

8. Щоб здобути гарну освіту, потрібно вступати до престижного ВНЗ.
9. Якщо в тебе є гроші, то профорієнтація не потрібна.
10. Психолог – не помічник у виборі професії.

Полічіть, зі скількома твердженнями ви погодилися.

1–2. Ви чудово впораєтесь з вибором професії, ваш рівень поінформованості про світ професій та їхній вибір дуже високий.

3–5. Вам не вистачає інформації та впевненості в тому, як обрати професію.

7 і більше. Спробуйте чесно відповісти на запитання: «Чому так важко взяти відповідальність на себе?» Можливо, відповівши на нього, ви зрозумієте, як стати більш самостійними.

Як ви зрозуміли, насправді всі твердження були хибними.

Вибір професії – складний і відповідальний крок у житті людини. Він має бути свідомим і самостійним. Зробити правильний професійний вибір – означає знайти власне місце в житті, визначити свою долю.

Яку професію обрати

Процес адаптації людини до професії має велике значення для розбудови економіки нашої держави. А формула правильного вибору досить проста: **хочу, могу, треба**.

Крок 1. «Хочу»

Це виявлення ваших інтересів, здібностей, нахилів. Дайте відповіді на запитання (для себе, але краще письмово: так ви чіткіше сформулюєте думку, а потім зможете проаналізувати):

- що ви *любите* робити; які ваші улюблені шкільні предмети; яке заняття вас найбільше захоплює (спробуйте записати 10 пунктів);
- що ви категорично *не хочете* робити;
- що ви *вмієте* робити; у чому ви досягли найбільших успіхів;
- що ви *хочете* робити; яким ви себе уявляєте через 10 років; яке становище у суспільстві ви хочете займати: працювати у державній установі чи на приватному підприємстві, бути керівником чи виконавцем;
- які знання й уміння вам *потрібні*, щоб досягти того, що ви хочете;
- яким *ви себе бачите* (запишіть 10 найважливіших, на вашу думку, своїх якостей);
- яким *бачать вас батьки, товариші, вчителі*.

Після того, як ви з'ясували, що вам подобається робити і що ви робите добре, можете вивчати професії, які належать до кола ваших інтересів і які ви здатні опанувати. Для цього необхідно:

- читати (дізнаватися з інших джерел) про обрану професію; при цьому треба зважати, що деякі професії стають менш затребуваними і навіть зникають, з'являються нові, тому варто визначити кілька варіантів або ж узагалі на цьому етапі має йтися про сферу діяльності;
- вибирати навчальні предмети й заняття, корисні для майбутньої професії та досягнення професійного успіху;
- набувати навичок, необхідних для обраної професії;
- отримати досвід роботи, зокрема волонтерської, в обраній сфері діяльності;
- познайомитися з представниками обраної професії;
- дізнатися, які навчальні заклади готують спеціалістів обраної професії, скільки коштує навчання.

Головне – почати робити хоч щось

Знайдіть щось, що вам справді подобається, починайте це робити й дізнавайтеся дедалі більше – аж поки не досянете можливої досконалості. У майбутньому обов'язково знайдеться місце, де потребуватимуть вашого досвіду. Не виправдовуйтеся і не вигадуйте відмовок. Вас нічого не стримує. Доступ до інформації майже безмежний: книжки, журнали, гуртки, клуби, сайти, новинні групи, інтернет-форуми, де збираються люди, яких цікавить те саме, що й вас. Ви хочете бути дизайнером одягу – почніть шити для себе і для інших; хочете створювати комп'ютерні ігри – опануйте мови програмування; хочете бути лікарем – попрацюйте волонтером у лікарні, хочете бути тренером – почніть тренувати дітей у своєму дворі тощо. Може статися, що ви, заглибившись у щось і навіть досягши певних успіхів, побачите, що це зовсім не те, що ви собі уявляли. Це теж добре. Спробуйте інше. Головне – починайте робити хоч щось.

Крок 2. «Можу»

Підлітковий вік відіграє важливу роль у житті людини: у цей період формуються світогляд, система цінностей і характер, відбувається розвиток критичного мислення, пам'яті, уваги, які впливають на вибір майбутньої професії.

Взаємозв'язок психологічних особливостей і професії показують різноманітні тести. Наприклад, психологічне дослідження типу темпераменту визначає особливості нервової системи, що значною мірою впливає на вибір майбутньої професії.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОФЕСІЇ ВІД ТЕМПЕРАМЕНТУ ЛЮДИНИ

Холерик	
<i>Рекомендовані професії:</i> диспетчер, водій, тренер, менеджер, будівельник, режисер, кухар, слідчий, геолог, електрик, телерепортер, телеведучий, артист, товаровознавець, дипломат, журналіст, логіст, підприємець, хірург, льотчик та інші	<i>Протипоказані:</i> квітникар, бібліотекар, бухгалтер
Сангвінік	
<i>Рекомендовані професії:</i> менеджер, учитель, лікар, психолог, вихователь, організатор, продавець, офіціант, інженер-технолог, водій, сапер, інженер та інші	<i>Протипоказані:</i> ткаля, діловод, бухгалтер, майстер-годинник, радіомонтажник, бібліограф, архівіст, реставратор
Флегматик	
<i>Рекомендовані професії:</i> економіст, бухгалтер, діловод, терапевт, механік, електрик, інженер, агроном, водій, науковець – ботанік, астроном, фізик, математик та інші	<i>Протипоказані:</i> хірург, менеджер, поет
Меланхолік	
<i>Рекомендовані професії:</i> педагог, діяч мистецтв, художник, модельєр, маляр, композитор, письменник, ветеринарний лікар, геолог, агроном, зоотехнік, бухгалтер, слюсар, токар, радіомеханік та інші	<i>Протипоказані:</i> водій громадського транспорту, монтажник-верхолаз, лікар (особливо хірург), рятувальник, льотчик, диспетчер

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОФЕСІЇ ВІД ПРЕДМЕТА ПРАЦІ (типи професій)

Професії класифікують відповідно до предмета, мети, засобів та умов праці.

1. Класифікація професій за предметом праці (типи професій)

За предметом праці всі професії поділяють на п'ять типів.

Людина – техніка (Л – Т)

Праця людей цієї групи професій пов'язана з:

- виготовленням деталей, машин, механізмів уручну, на верстатах і автоматичних лініях; слюсарними, монтажними й електромонтажними, будівельно-оздоблювальними роботами; роботами з видобутку та переробки промислової сировини; виготовленням харчових продуктів;
- обслуговуванням технічних об'єктів (налагодження та обслуговування устаткування, управління верстатами, машинами, механізмами, транспортними засобами та будівельними машинами);
- відновленням і ремонтом технічного устаткування, виробів;
- контролем та аналізом якості виробів і механізмів, випробуванням якості виробів.

Людина – техніка (Л – Т)

Предметом праці є машини, апарати й установки, технічні системи, матеріали й енергія.

Людина – людина (Л – Л)

Праця людей цієї групи професій пов'язана з:

- вихованням, навчанням, тренуванням інших людей (вихователь дитсадків, дитячих будинків, учитель у школах, викладач в інших навчальних закладах, майстер виробничого навчання, спортивний тренер);
- медичним обслуговуванням людей та доглядом за ними (лікар, зубний технік, медична сестра);
- правовою допомогою (суддя, адвокат, юрисконсульт, працівник поліції);
- організацією людей, керівництвом та управлінням ними (адміністратор, менеджер);
- вивченням, описом, дослідженням інших людей (соціолог, психолог, журналіст, слідчий).

Людина – людина (Л – Л)

Предметом праці є самі люди, групи людей чи колективи.

Людина – знакова система (Л – З)

Праця людей цієї групи професій пов'язана з:

- перетворенням, розрахунком, сортуванням (бухгалтер, економіст, працівник пошти);
- шифруванням, дешифруванням, розпізнаванням символів (радист, лінгвіст, філолог, історик, математик, бібліотекар);
- управлінням рухом (диспетчер, інспектор дорожнього руху);

Людина – знакова система (Л – З)

Предметом праці є схеми, цифри, умовні знаки, формули, слова, шифри, коди, таблиці.

- складанням і збереженням документації (нотаріус, архіваріус, діловод);
- усуненням помилок (коректор, редактор).

Людина – природа (Л – П)

Праця людей цієї групи професій пов'язана із:

- перетворенням, переробкою (садівник, технолог харчової промисловості);
- обслуговуванням, охороною флори і фауни (працівник лісового господарства, квітникар, тваринник, птахівник);
- заготівлею продуктів, експлуатацією природних ресурсів (риболов, лісоруб, агроном, зоотехнік, мисливець);
- відновленням, лікуванням (ветеринар, еколог, лісник);
- вивченням, описом, розвідуванням (генетик, геолог, ботанік, зоолог, метролог).

Людина – природа (Л – П)

Предметом праці є живі організми, рослинний і тваринний світ, біологічні процеси, земля, вода.

Людина – художній образ (Л – Х)

Праця людей цієї групи професій пов'язана з:

- перетворенням, створенням (архітектор, дизайнер, скульптор, модельєр, художник, режисер, композитор);
- виконанням, виготовленням виробів/творів за зразком в одиничному екземплярі (диригент, музикант, вокаліст, актор, ювелір, реставратор);
- відтворенням, копіюванням, розмноженням художніх творів (маляр, майстер художнього розпису).

Людина – художній образ (Л – Х)

Предметом праці є художні образи, їхня роль, елементи та особливості, засоби побудови.

2. Класифікація професій за метою праці (класи професій)

За метою праці виокремлюють три класи професій: *гностичні* (пізнавальні), *перетворювальні*, *пошукові* (винахідницькі).

Гностичний клас (Г) професій покликаний досліджувати, розпізнавати, відрізнити, визначати, перевіряти; розбиратись у складних явищах, оцінювати (робити висновки на основі різноманітних ознак об'єкта), перевіряти за наперед відомими ознаками, сортувати тощо: контролер технічного контролю (техніка), коректор (знакова система), критик (художній образ), санітарний лікар (людина), лаборант хіміко-біологічного аналізу (природа).

Перетворювальний клас (П) професій пов'язаний з активним перетворенням предмета праці, його обробкою, переміщенням, упорядкуванням, обслуговуванням, здійсненням впливу на нього, організацією праці. Причому в одних випадках може відбуватися перетворення безпосередньо в процесі дії на об'єкт праці, а в інших – перетворювальна діяльність спрямовується на види енергії, інформацію, різні процеси: столяр (техніка), учитель (людина), рільник (природа), кресляр (знакова система), реставратор (художній образ).

Клас пошукових/винахідницьких (В) професій характеризують професії практичної праці, близькі до класу перетворювальних – винайти, придумати,

знайти новий варіант, сконструювати: вчений, конструктор-модельєр одягу, конструктор меблів, дизайнер, аранжувальник тощо.

Є професії, які поєднують у собі ознаки кількох класів.

3. Класифікація професій за знаряддями праці (відділи професій)

Залежно від знарядь (засобів) праці професії поділяють на чотири відділи. Це професії, пов'язані з використанням:

- **ручних (Р)** знарядь праці – викрутка, гайковий ключ, молоток, долото, електричний дріль, фарборозпилювач, пневматичний відбійний молоток і т. ін.: слюсар-складальник, монтажник радіоапаратури, столяр, тесляр, ювелір, гравіювальник, хірург, стоматолог, музикант тощо;
- **машин (М)** з ручним керуванням (професії машинно-ручної праці): токар, фрезерувальник, машиніст баштового крана, машиніст тепловоза, тракторист-машиніст та ін.;
- **автоматизованих і автоматичних (А)** систем, машин, апаратів, роботів: оператор прокатного стану, диспетчер енергосистеми, апаратник хімічного виробництва, оператор автоматичних потокових ліній, сталевар, друкар, ткаля та ін.;
- **функціональних засобів (Ф)**, знарядь праці – роль знарядь праці тут виконують функціональні засоби поведінки та мови людини, жести, вимова звуків, слів, виразів, змістові й емоційні інтонації, міміка або окремі властивості організму: вчитель, вихователь, диктор, актор, диригент хору чи оркестру. Функціональним засобом може бути і організм людини (артист балету, спортивний тренер, співак, акробат).

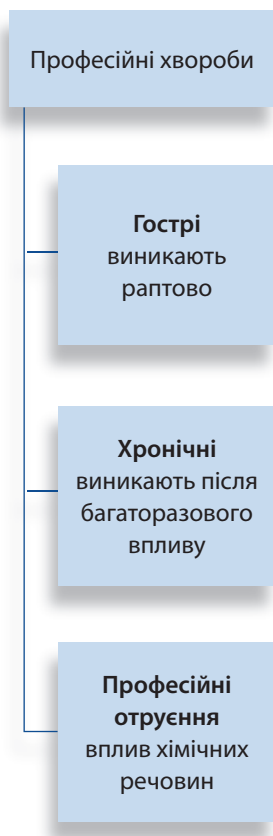
4. Класифікація професій за умовами праці (групи професій)

За умовами праці всі професії поділяють на чотири групи:

- **побутові (П)** – праця в умовах звичайного побутового мікроклімату: бухгалтер, економіст, бібліотекар, кресляр, учитель, конструктор та ін.;
- праця на **відкритому повітрі (В)** – будівельник, пожежник, рільник, лісник, агроном та ін.;
- праця в **незвичайних (Н)** умовах – на висоті, під землею, під водою, в повітрі, у космосі, в гарячих цехах тощо: шахтар, водолаз, монтажник сталевих конструкцій, космонавт, пілот тощо;
- праця з підвищеною **моральною (М)** відповідальністю за здоров'я і життя людей, матеріальні цінності: лікар, учитель, поліцейський, інженер з техніки безпеки, суддя, продавець, інкасатор, касир та ін.

ПРОТИПОКАЗАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНІ ХВОРОБИ

Обираючи професії, треба передовсім враховувати фізичний стан людини, стан її здоров'я. Скажімо, не бажано обирати будівельні професії, якщо організм схильний до застудних захворювань і реакцій алергічного характеру. Тим, хто має дефекти зору, не рекомендовані професії водія автотранспорту й електрон-

ника (доводиться працювати з дрібними деталями), кравчині і закрійника, в'язальниці та гаптувальниці. Людям зі слабким вестибулярним апаратом (здатність організму протистояти закачуванню), недоречно обирати професії, пов'язані з мореплаванням та керуванням літаком.

Працюючи за обраною професією, людина в результаті своєї діяльності може набувати професійних хвороб. На це також необхідно звертати увагу.

Професійне захворювання – це захворювання, спричинене впливом на людину шкідливого виробничого фактора, що призводить до зниження працездатності й відхилення у стані здоров'я. Розрізняють *гострі* та *хронічні* професійні захворювання. До гострих належать ті, які виникли раптово після одноразового впливу шкідливого фактора. Хронічними називають ті, що розвинулися в результаті тривалої та багаторазової дії шкідливих факторів виробничого середовища. Частий вид професійних захворювань – *професійне отруєння*, яке розвивається під впливом на організм хімічних речовин.

Справді, обираючи професію, треба врахувати не лише власні здібності, а й відсутність медичних і психологічних протипоказань. Усе це розкриває суть слова «можу» у формулі вибору майбутньої професії.

Крок 3. «Треба»

Ви належите до першої в історії генерації людей, котрі живуть у добу стрімких змін у технологіях і потребах суспільства, коли ледь не щодня виникають нові професії і зникають старі. Тому, обираючи майбутній фах, слід зважати на сучасну потребу в цій професії та якомога точніше оцінити її перспективи на ринку праці.

Не припиняйте вчитися. Нові професії потребують нових знань і навичок, яких вам не дасть жоден навчальний заклад, тому:

- не обмежуйтеся предметами шкільної програми – відвідайте гуртки, тренінги, курси;
- не чіпляйте на себе ярликів на кшталт «я гуманітарій, мені математика не потрібна» тощо – дедалі більше нових професій потребують знань з різних сфер;
- проходите різноманітні тестування, які допоможуть вам перевірити свій рівень знань;
- опануйте нові сфери – робіть не тільки те, що вам найкраще вдається; розкривайте свої можливості.

Якісно, безкоштовно, не виходячи з дому. Сьогодні завдяки Інтернету доступні сотні безкоштовних навчальних програм. Багато провідних навчальних закладів надають доступ до своїх курсів – це, крім іншого, також шанс підвищити рівень знань з іноземної мови. Є ресурси, призначені саме для школярів (зверніть увагу на такі ресурси, як «Академія Хана» (Khan Academy), Coursera). Безкоштовні курси від викладачів провідних українських ВНЗ пропонує, наприклад, проєкт Prometheus; безкоштовні курси, розроблені досвідченими викладачами й експертами, – проєкт EdEra (Educational Era). Онлайн-навчання має низку переваг: навчання в індивідуальному темпі, свобода і гнучкість, доступність. І сервісів, які допомагають отримувати нові знання дистанційно, з'являється дедалі більше.

Спілкуйтесь і «копайте глибше». Коли запитати в дитини, ким вона хоче бути, обов'язково почуємо «лікарем», «учителем», «водієм» тощо. Діти називають професію, яка, так би мовити, на поверхні. Ніхто не скаже, що хоче бути «бортоператором з перевірки магістральних трубопроводів» чи «аудитором систем харчової безпеки». На жаль, уявлення про професії не надто поглиблюються і в учнів середніх класів. Як дізнатися більше? Один зі шляхів – спілкування з дорослими, які задоволені своєю роботою (запитуйте, що саме вони роблять, чому їм це подобається, з чого вони починали, скільки їй де навчалися).

Ще один спосіб – «копати глибше» самим. Спробуйте уявити, які професії ховаються за лаштунками. Наприклад, за кожним спорудженим будинком стоять архітектор, інженер-будівельник, виконроб, слюсар, сантехнік, електрик, муляр, штукатур, водій, бухгалтер та ін. Щоб з'явилося телевізійне шоу, потрібні продюсер, режисер, сценарист, редактор, інженер-технолог, оператор, керівник рекламного відділу та багато інших. Щоб ви отримали цей підручник, працювали автор, фаховий редактор, літературний редактор, технічний редактор, коректор, дизайнер, художник, верстальник, фахівці поліграфічної та целюлозно-паперової галузей... Міркуючи таким чином, ви знайдете не одну професію, яка вас привабить.

Знайдіть інформацію про професії, що з'являться до 2020 р. Які з них вас зацікавили найбільше? Чому?

Навички та вміння, потрібні у XXI ст.

→ Системне мислення (уміння визначати складні системи і працювати з ними).

→ Навички міжгалузевої комунікації (розуміння технологій, процесів і ринкової ситуації в суміжних і несуміжних галузях).

→ Уміння управляти проєктами і процесами.

→ Програмування / Управління складними автоматизованими комплексами / Робота зі штучним інтелектом.

→ Клієнтозорієнтованість, уміння працювати із запитом споживача.

→ Мультикультурність і багатомовність (вільне володіння іноземними мовами, розуміння національного і культурного контексту країн-партнерів, розуміння специфіки роботи у галузях в інших країнах).

→ Уміння працювати з колективами, групами й однією особою.

→ Робота в режимі високої невизначеності і стрімкої зміни умов завдань (уміння швидко приймати рішення, реагувати на зміну умов роботи, вміння розподіляти ресурси й управляти своїм часом).

Практична робота

ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Визначте свої особистісні характеристики (інтереси, цінності, переконання, особливості, вміння й навички, переваги).
2. Визначте свої професійні характеристики. У разі потреби скористайтеся тестами з інформаційних джерел.
3. Порівняйте результати пунктів 1 і 2. Складіть список варіантів професійного вибору, які найбільше вам підходять.
4. З'ясуйте, які професійні вимоги висувають до обраних професій. Дослідіть ринок праці. Дізнайтеся про рівень заробітної плати. Складіть/знайдіть професіограми обраних професій.

Професіограма – повний опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною.

Таблиця 1. Професіограма бухгалтера (Приклад професіограми)

Компоненти професіограми	Зміст
1. Зміст праці	Бухгалтер виконує бухгалтерський облік коштів підприємства, ревізію і фінансовий контроль, перевіряє правильність отриманої інформації, контролює дотримання законності при витрачанні коштів
2. Професійно важливі якості	
2.1. Психофізичні параметри	Стійкість і концентрація уваги; висока працездатність і стійкість до монотонної роботи; хороші показники короткочасної пам'яті
2.2. Особистісні якості	Інтраверсія, організованість, сумлінність, серйозність, консерватизм, здатність брати на себе відповідальність, обережність, пильність
2.3. Інтелектуальні якості	Логічне мислення, вербальний інтелект, здатність до обчислень
3. Знання, вміння навички	Бухгалтер має знати статистику, фінанси, кредит, технологію конкретної галузі організації, методикку складання звітності, нормативні документи. Повинен уміти швидко і правильно рахувати усно (для контролю можливих помилок калькулятора)
4. Умови роботи	У приміщенні; соціальні контакти обмежені; сидяча робота; робота на комп'ютері; найчастіше робота в одну зміну, але можлива понаднормова робота; робота жорстко регламентована інструкціями і має індивідуальний характер

Компоненти професіограми	Зміст
5. Медичні протипоказання	Поганий зір; захворювання вегетативної нервової системи (судинна дистонія, гіпертонія, мігрень, головні болі іншої природи); межові порушення психіки (надмірна недовірливість, тривожність)
6. Вимоги до професійної підготовки	Хороша підготовка з математики. Навчання і кваліфікаційні вимоги: фінансово-економічні й торговельні технікуми, коледжі та ВНЗ, економічні факультети ВНЗ, курси бухгалтерів
7. Сегмент на ринку праці	
7.1. Споріднені професії	Податковий інспектор, економіст, фінансист, аудитор, викладач цих спеціальностей у навчальному закладі
7.2. Діапазон посад	Бухгалтер – керівник підрозділу – головний бухгалтер
7.3. Можливість підприємницької та індивідуальної трудової діяльності	Бухгалтер може виконувати функцію аудитора в аудиторській фірмі або працювати з комерційними структурами за договором для складання звітів і балансів
7.4. Затребуваність на ринку праці	Затребуваність висока, але в основному потрібні головні бухгалтери та фахівці з досвідом роботи

5. Виконайте аналіз професій (професії) за планом.

Таблиця 2. План аналізу професій

1	Предмет праці	
2	Цілі праці	
3	Засоби праці	
4	Умови праці	
5	Характер спілкування у праці	
6	Відповідальність у праці	
7	Особливості праці	
8	Типові труднощі	
9	Мінімальний рівень освіти	

- З'ясуйте, які навчальні заклади готують до обраної професії, вартість навчання тощо.
- Укажіть ваші короткотермінові й довготермінові цілі досягнення поставленої мети (як саме ви можете готуватися до обраної професії). Ваш план має бути детальним і конкретним (нижче – один із варіантів).

1. Моя мета Запишіть мету, над досягненням якої ви плануєте працювати	2. Чому я хочу досягти цієї мети Запишіть якомога більше причин. Ці причини мають відповідати вашим цінностям і переконанням
3. Кроки до досягнення мети Перелічіть, що саме ви плануєте зробити і коли	
4. Малюнок мети Візуалізуйте (можна символічно) свою мету – намалюйте, виріжте з журналу і наклейте чи зробіть колаж	5. Що я втрачу, якщо відмовлюся Запишіть, про що ви маєте пам'ятати, якщо надумаєте відмовитися від досягнення мети
6. Проміжні успіхи Послідовно записуйте, чого ви досягаєте у процесі роботи	7. Мети досягнуто Запишіть, що дало вам досягнення поставленої мети, хто вам допомагав, чи були якісь зміни у вашому плані і чому

Повісьте цей план у зручному місці, щоб ви могли фіксувати його виконання.

8. Презентуйте результати роботи над проектом (у довільній формі).

Ви самі приймаєте рішення, у якому напрямі рухатися. Ви ставите мету, плануєте шляхи досягнення, працюєте і контролюєте себе самі. І за кілька років ви можете стати успішним і фінансово незалежним. Ви також можете пливти за течією, перекладати відповідальність на інших – й у підсумку працювати на осоружній роботі, за яку мало платять, і дивуватися, чому все не так, як вам хотілося б.

Сподіваємося, ви зрозуміли, що до вибору майбутньої професії необхідно поставитися з максимальною відповідальністю і не дати закоренілим стереотипам чи думці сторонніх повернути вас із правильного шляху.

Пам'ятайте, що лише комплексний підхід з урахуванням усіх зазначених критеріїв допоможе у правильному виборі професії, кар'єри, а отже, стане запорукою майбутнього життєвого і професійного успіху. Прислухайтесь до себе, оберіть ту професію, яка даруватиме вам задоволення та відчуття внутрішньої гармонії. Щиросердно бажаємо вам успіхів у самовизначенні!

Запитання та завдання для повторення

1. Чому необхідно готуватися до майбутньої професійної діяльності вже сьогодні?
2. Які умови є визначальними для оптимального вибору професії?
3. Що потрібно робити в межах планування майбутньої професійної кар'єри?
4. Поясніть, для чого потрібно визначати короткотермінові й довготермінові цілі у підготовці до майбутньої професійної кар'єри.
5. За якими принципами виконують поділ професій? Наведіть приклади.

Розділ 4

ТЕХНОЛОГІЯ ПОБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 25. Технологія проектування
власного стилю

У повсякденному житті ми дуже часто стикаємося з поняттям «стиль» і чуємо фразу «мати власний стиль». Вибираючи одяг, ми насамперед орієнтуємося на ті речі, які нам подобаються, які зображені на сторінках модних журналів чи є популярними серед подруг, або ті, які взагалі вдається знайти в торговельній мережі. Ми поговоримо про те, що таке стиль і що насправді потрібно для того, щоб його мати. Будь-хто має вміння орієнтуватися у світі моди та напрямках стилів, щоб створити свій індивідуальний образ, який стане візитною карткою. У цьому параграфі ми розглянемо, які бувають стилі в одязі, як правильно добирати і поєднувати речі різних стилів, що найбільше пасує саме вам і який одяг доречний у певних ситуаціях.

Стиль одягу — структурна єдність костюма, зумовлена сукупністю різних ознак: віком, статтю, професією, соціальним статусом, належністю до субкультури, особистим смаком людини, історичною добою, національністю, релігійними нормами, доречністю, функціональністю, способом життя та індивідуальними особливостями людини. Усі ці ознаки необхідно враховувати під час вибору певного одягу, формуючи власний стиль.

Різноманітність стилів у одязі сьогодні вражає – це і рожево-чорний стиль емо, і чорний готичний, і повсякденний кежуал, і вуличний хіпстерський стиль. Як у живописі є базові кольори (червоний, жовтий, синій),

Пригадайте...

- Що таке стиль?
- Які ви знаєте традиційні стилі одягу?
- Чи доводилося вам самостійно купувати одяг і взуття? За якими критеріями ви їх обирали?
- Які речі, на вашу думку, обов'язково мають бути у вашому гардеробі?

Для розвитку мистецтва костюма ХХ ст. чимало зробила Габріель Шанель – видатний художник-модельєр.

Основним принципом її творчості стало спрощення форми одягу. Повсякденні костюми Шанель вирізнялися не лише професійною майстерністю, а й точністю пропорцій, зручністю форми, художнім смаком, простотою і чіткістю ліній. Саме тоді з'явилося гасло «Усе є і нічого зайвого!»

Сукня в класичному стилі

при змішуванні яких виходить величезна кількість яскравих фарб і відтінків, так і в моді існують базові стилі в одязі, поєднання яких народжує стильове розмаїття.

У сучасному світі прийнято виокремлювати чотири основні стилі: **класичний, романтичний, фольклорний та спортивний**, кожен із яких має свої особливості і різновиди.

Класичний стиль — один із найдавніших і перевірених стилів. Класика — це стримана простота в лініях, лаконічний крій, відсутність нефункціональних деталей, зайвих прикрас, яскравих кольорів. Речі цього стилю привабливі високою якістю матеріалів. Переважає ахроматична колірна гама або пастельні відтінки. Довжина, ширина, обсяги і пропорції завжди середні.

Романтичний стиль характеризується створенням піднесеного, витонченого образу. Він увібрав у себе весь комплекс прикрас і деталей: різноманітна біжутерія, дорогоцінні прикраси, вишукані вишивки та мережива, рюші, волани, довгі сукні летючого крою, квіти, незвичайні фактури, кольори. Для чоловіків у романтичному стилі характерні жилети, шийні хустки, сорочки з широкими рукавами та романтичні фасони капелюхів. Яскравим представником цього стилю є французький модельєр Крістіан Діор.

Фольклорний (етнічний) стиль — це стиль сучасного одягу в дусі національних костюмів. Він передбачає запозичення не тільки прийомів декоративного оформлення одягу (оздоблень, вишивок), а й передусім елементів і способів крою, форм і предметів одягу. Затишні шалі, хустки, накидки, капюшони, безрукавки, вільні теплі кофти, дублянки, широкі спідниці, багатошарові комплекти і багато іншого мода взяла з вікової скарбниці національного одягу народів світу.

Спортивний стиль представлений одягом, що не сковує рухів і призначений для занять спортом, активного відпочинку або повсякденного життя. Цьому доволі яскравому й динамічному за своїм характером одягу властиві практичність і зручність. Асортимент спортивного стилю охоплює практично всі види неформального одягу: куртки, джинси, майки, кепки, різної форми штани, різноманітні тканини та кольори, їхні неймовірні поєднання. Характерним є використання блискавок, гудзиків, гачків, кнопок тощо.

У межах одного стилю іноді виокремлюють його різновиди — підстилі або мікростилі.

Нині мода допускає поєднання стилів. Модельєри називають це явище **стиль еклектика**. На перший погляд може здатися, що в еклектиці не існує жодних правил, але вирашним цей стиль є лише за правильного поєднання речей різних стильових напрямів, гармонійності кольорів і різноманітного оздоблення, а також почуття міри. Найвідоміші представники еклектичного стилю у світі високої моди — італійські дизайнери Доменіко Дольче і Стефано Габбана. Для своїх колекцій вони регулярно створюють несподівані комбінації елементів, які спочатку викликають подив, а з часом стають класикою.

Тенденції сучасної моди такі, що багато стилів одягу досить складно розмежувати. Мінливість і швидкоплинність моди найбільше виявляється в молодіжному стилі одягу. Особливості такого гардероба — практичність, зручність, незалежність, демократичність. Молодіжний стиль одягу допускає комбінування непокєднаних, на перший погляд, речей: елегантного пальта і спортивних кросівок, грубої куртки і романтичної сукні в підлогу, офісного одягу і яскравих аксесуарів. Детальніше розібратися в розмаїтті моделей можна, переглянувши фото молодіжного одягу в мережі Інтернет.

Стиль одягу кежуал

Користуючись додатковими джерелами інформації, визначте, які існують молодіжні стилі, чим вони характеризуються та які стилі будуть популярними в цьому сезоні.

Що таке дрес-код

Дотримуючись модних тенденцій, не варто забувати про доречність того чи іншого комплекту одягу за різних обставин: на роботі та відпочинку, на вечірці та під час подорожі. Суспільство має безліч неписаних правил і законів, які з'явилися не одне десятиліття тому і здебільшого є потрібними й важливими. Один з найяскравіших прикладів таких правил — **дрес-код**. Це слово знайоме практично кожній людині, проте навіть зараз не всі уявляють, що ж воно означає. По суті, дрес-код — це відповідність зовнішнього вигляду людини певній навколишній ситуації. Якщо висловлюватися простіше — вимога одягатися в певних місцях певним чином.

Дрес-код (англ. *dress code* — кодекс одягу) — форма одягу, необхідна під час відвідування певних заходів, організацій, закладів і урочистих подій.

Визначення «дрес-код» увійшло в побут сучасної людини на межі XX–XXI ст., як і низка інших нових слів, запозичених з англійської мови.

Майже все своє життя кожна людина тією чи тією мірою дотримується дрес-коду. Школа, інститут, робота, відпочинок, відвідування святкових і офіційних

Класифікацій видів дрес-коду існує безліч, але в загальних рисах можна виокремити кілька найпоширеніших типів:

- **строгий** (black tie або white tie);
- **повсякденний** (casual);
- **діловий** (business);
- **вечірній** (black tie invited, black tie optional, cocktail attire, semi-formal або A5).

Користуючись додатковими джерелами інформації, розгляньте основні вимоги до видів дрес-кодів.

Потренуйтеся правильно добирати одяг для школи, спорту, пляжу та вечірки за допомогою онлайн-гри «Дрес-код для підлітка» www.barbiegame.com.ua/play-teen-dress-code/

заходів — усе це передбачає вибір відповідного одягу. Не слід забувати і про стан одягу та інших предметів гардероба. Погодьтеся: ви навряд чи прийдете на весілля у шортах і майці або в спортзал у діловому костюмі. До речі, відповідність дрес-коду — це не тільки правильний вибір убрання. Сюди входить абсолютно кожна деталь вашого іміджу: взуття, зачіска, макіяж, аксесуари та прикраси.

Нині багато серйозних компаній (як приватні, так і державні структури) вимагають від своїх співробітників чіткого й неухильного дотримання дрес-коду. Ось приблизний список людей, для яких дотримання дрес-коду відіграє важливу роль: *бізнесмени, політики, вчителі, учні, студенти, співробітники державних та банківських установ, співробітники будь-яких компаній, до обов'язків яких належить спілкування з клієнтами, постачальниками або партнерами.*

Згідно з твердженнями багатьох психологів, перше враження про нового знайомого складається буквально відразу, упродовж кількох хвилин спілкування. А нерідко досить простого погляду на людину, щоб сформулювати думку про неї (навіть не спілкуючись). Тож природно, що мати привабливий і відповідний місцю та ситуації вигляд дуже важливо.

Основні правила вибору одягу

Правило 1. Одягайтеся відповідно до ситуації. Необхідно визначити, куди ви йдете і з якою метою. Також важливо не забувати, яке враження ви хочете справити. З огляду на ці критерії і варто створювати свій стиль одягу. Для сучасних підлітків поєднати в одязі зібраність і дисциплінованість і при цьому не сприйматися банально — надскладна головоломка.

Підліткам варто знати, як одягатися до школи, на спортивні заходи, в театр, у кафе з друзями тощо. Одяг повинен відображати ваш стиль. Це дуже важливе вміння, зокрема й для майбутнього успіху.

У більшості шкіл є діловий дрес-код — строгий стриманий стиль одягу для відвідування учнями занять. Він формує у школярів почуття стилю, прищеплює етикет і створює робочий настрій.

Комплект одягу ділового стилю повинен бути багатофункціональним, гігієнічним, зручним і відповідати сучасним напрямкам моди. До комплекту для юнаків

входять піджак, жилет, штани, сорочка з короткими і довгими рукавами, краватка. Для дівчат — піджак, жилет, спідниця, штани, блузка з короткими і довгими рукавами, сарафан. У зимовий час комплекти доповнюють трикотажним светром або жилетом. Перевагу краще надавати речам з натуральних тканин: льону, бавовни, вовни, лише з невеликим додаванням синтетики.

Для юнаків оптимальна колірна гама складається зі сріблястого, чорного і темно-синього кольорів. Актуальною, як і раніше, залишається смужка, проте слід мати на увазі, що широкі смужки повнять силует, а вузькі — роблять його візуально стрункішим. Охочі виділитися можуть зупинити свій вибір на нестандартних відтінках: кавових, фіолетових, темно-теракотових.

За основними правилами етикету, з-під рукавів піджака мають виднітися манжети сорочки, а довжина штанів має бути такою, щоб вони лежали на туфлях невеликою складкою.

Обираючи кольори сорочок, дотримуйтеся таких поєднань:

- сірий костюм — білі, рожеві, кольору слонової кістки, блакитні;
- темно-сірий костюм — білі, світло-рожеві, кольору слонової кістки;
- темно-синій костюм — лише білі;
- темно-коричневий костюм — бежеві, білі, світло-рожеві, світло-бузкові;
- чорний костюм — білі, темно-блакитні, бузкові.

Для дівчат рекомендований одяг стриманої гами: синього, бордового, чорного кольорів. Перевага ділового стилю для дівчини полягає в можливості комбінувати строгі кольори з вишуканими гудзиками, декоративними деталями, пряжками, бантами. Усе це робить одяг яскравим і стильним, причому з дотриманням основних принципів ділового стилю.

Діловий гардероб дівчини ґрунтується на правильній комплектації. Його обов'язковими складовими повинні стати укорочений жакет на 2–3 гудзики або з глухою застібкою «під горло», сарафан, спідниця чи штани. Вибираючи спідницю, слід надавати перевагу моделям у складку, спідницям прямого крою або із запахом. Для трикотажних светрів і жилетів допустимі більш яскраві відтінки, використання смужок, ромбоподібного орнаменту й інших класичних малюнків.

Залежно від того, де людина навчається чи працює, передбачений спеціальний одяг, який називають **робочим**. Відповідно до функцій, які виконує цей одяг, його класифікують за такими напрямками:

- **засоби індивідуального захисту**. Їх використовують, щоб запобігти впливу шкідливих і небезпечних факторів або зменшити їх, а також для захисту від забруднення;
- **санітарний одяг** — спеціальний захисний одяг, призначений для дотримання обов'язкових санітарних норм;
- **фірмовий одяг** для персоналу, який підкреслює специфіку компанії чи команди, унікальний корпоративний стиль;
- **формений одяг** — службовий одяг для створення єдиного вигляду. Форма єдиного зразка прийнята, зокрема, в армії, поліції, митній службі, у пожежників, працівників громадського транспорту. До цього типу належить також шкільна форма.

Маленька чорна сукня вже багато десятиліть є незмінним одягом для жінок будь-якого віку і статусу. Її можна вдягати з будь-якого приводу і поєднувати з різним одягом та аксесуарами.

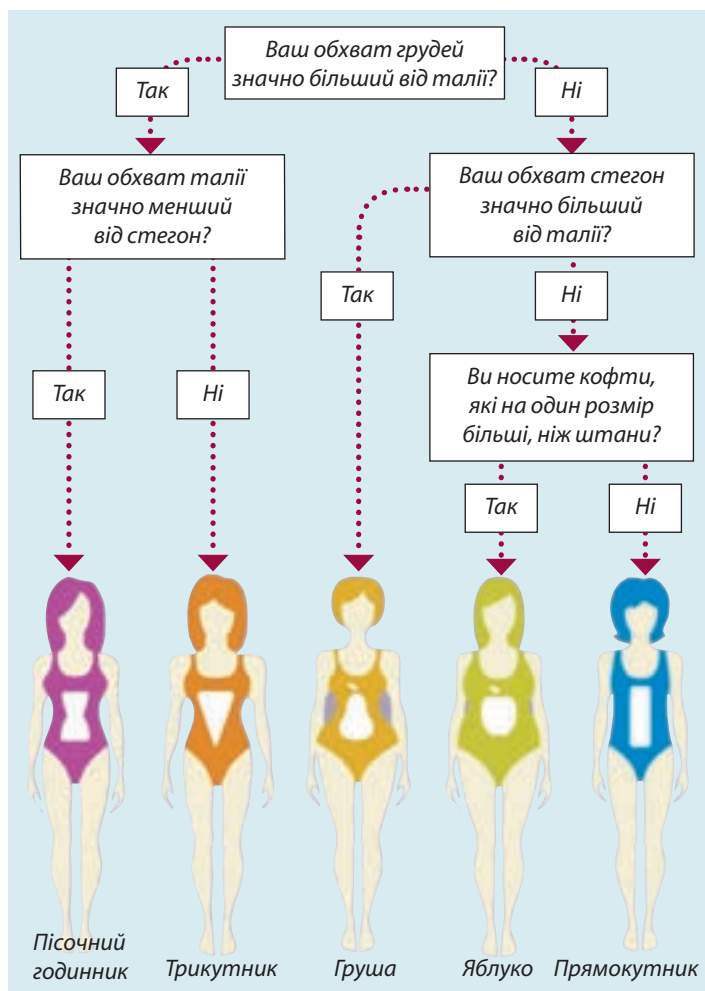
Добір маленької чорної сукні відповідно до типу статури

Взуття. Змінне взуття в школі обов'язкове. Воно не має містити гуми. До завершення формування кісткової тканини, м'язів, зв'язок і суглобів підбори й гостроносі човники-балетки носити не можна. Має бути стійке взуття з підборами 2–3 см і широким миском. Дівчатам, які виступають на сцені, можна взути туфлі чи босоніжки на підборах.

Проте не тільки одяг і взуття формують діловий стиль. Зачіска, макіяж, прикраси теж важливі. Волосся, пофарбоване в різні кольори або довге та неохайне волосся, дреди, велика біжутерія, яскравий макіяж і манікюр не прийнятні в школі.

Правило 2. Добирайте одяг відповідно до свого типу статури.

Алгоритм визначення типу статури

Щоб завжди залишатися стильною, необхідно об'єктивно ставитися до власної зовнішності. Це означає реальну оцінку своїх переваг і недоліків. Вашим помічником на шляху до створення гармонійного стилю в одязі стане знання свого типу статури. Поради щодо підбору одягу й аксесуарів можна знайти в таблиці.

Таблиця. Види одягу з огляду на тип жіночої статури

Тип статури	Види одягу
<p>Пісочний годинник</p> 	<p><i>Рекомендований одяг:</i> короткі приталені кофтинки; обтислі спідниці та штани; моделі суконь із запахом і поясом; V-подібні викоти; спідниці, покроєні «по косій»; одяг із легких і стрейчових тканин.</p> <p><i>Забарвлення:</i> однотонний і різнобарвний одяг; малюнки в смужку, клітинку, з квітковими мотивами.</p> <p><i>Аксесуари:</i> короткі та середньої довжини ланцюжки; туфлі на підборах; неширокі ремені і м'які пояси; сумки на короткому ремені; шалики з крепу або вовни, які краще носити не зав'язуючи.</p> <p><i>Бажано уникати</i> окремих горизонтальних смуг, великих малюнків у нижній і верхній частинах; дуже широких поясів; накладних кишень на штанах; одягу із заниженою талією; занадто важких і щільних тканин.</p>
<p>Прямокутник</p> 	<p><i>Рекомендований одяг:</i> кофти з глибоким V-подібним викотом; топи і блузи із запахом; трикотаж на блискавці; одяг з бічними розрізами та декоративною відстрочкою; клинові та конічні спідниці; прямі або завужені донизу штани; укорочені моделі піджаків, кардиганів і жакетів; верхній одяг зі щільної тканини; горизонтальні деталі на стегнах і на рівні грудей; широкі пояси, волани; кокетки та великі вирізи.</p> <p><i>Забарвлення:</i> контрастні поєднання низу і верху; контрастні бічні вставки; будь-які лінії, що сходяться до талії.</p> <p><i>Аксесуари:</i> довгі ланцюжки, намиста; довгі шалики у вільному стилі; елегантне взуття і сумки середніх або великих розмірів.</p> <p><i>Бажано уникати</i> вузьких ременів і поясів; рукавів типу реглан; подовжених піджаків і кардиганів; одягу, скроєного «по косій»; моделей приталеного, обтислого одягу; тонких тканин; спідниць на резинці.</p>
<p>Груша</p> 	<p><i>Рекомендований одяг:</i> блейзери до лінії стегон вільного крою; одяг з нагрудними кишнями; широкі V-подібні, човникові або квадратні викоти, модні комірки; спущені плечі; широкі, прямі спідниці середньої довжини і максі, можна зі складками; спідниці та брюки вільного крою з тонкої тканини; крій піджака повинен відрізнятися від покрою спідниці або штанів.</p> <p><i>Забарвлення:</i> однотонні, темні штани та спідниці; верхня частина одягу з середнім малюнком; горизонтальні смуги у верхній частині одягу і вертикальні в нижній; верхня частина одягу світлих відтінків.</p> <p><i>Аксесуари:</i> короткі ланцюжки; красиві хустки на плечі; брошки, пристебнуті ближче до ший; маленькі сумочки; взуття з матової шкіри темних кольорів на невисоких підборах або плоскій підшві.</p> <p><i>Бажано уникати</i> носіння поясів; накладних кишень на штанах; одягу з опущеною лінією талії; топів; приталеного, обтислого одягу; вузьких коротких і сильно розширених спідниць; горизонтальних смуг та великих малюнків у нижній частині.</p>

Тип статури	Види одягу
<p>Трикутник</p> 	<p><i>Рекомендований одяг:</i> V-подібні або овальні викоти; спідниці, що облягають стегна і розширені донизу; прямі й короткі спідниці; штани-стрейч, прямі й вузькі штани; моделі одягу із заниженою талією.</p> <p><i>Забарвлення:</i> темний верх і світлий низ; часта горизонтальна смужка або прямі вертикальні смуги; витягнуті малюнки; діагональна клітинка і діагональні лінії.</p> <p><i>Аksesуари:</i> довгі ланцюжки і намиста; шалики і хустки з довгими краями, що звисають донизу; ремені-ланцюги нижче від рівня талії; великі сумки; ефектні чоботи або черевики.</p> <p><i>Бажано уникати</i> широких светрів; одягу з широкими круглими викотами і широкими комірами; тонкого трикотажу у вертикальну смужку; одягу з великими малюнками у верхній частині.</p>
<p>Яблуко</p> 	<p><i>Рекомендований одяг:</i> подовжені кофти з неглибоким V-подібним викотом, з високим коміром та коміром «поло»; спідниці середньої довжини і максі; жакети до стегон; сукні із завищеною талією; спідниця-штани та штани, завужені донизу.</p> <p><i>Забарвлення:</i> вузькі вертикальні лінії; малюнки середнього і малого розміру; неяскраві прості забарвлення верхньої частини одягу; верх і низ одягу одного кольору.</p> <p><i>Аksesуари:</i> довгі ланцюжки в кілька рядів; подовжені вузькі шалики, бажано без вузлів; взуття на невеликих підборах або плоскій підшві; сумки середнього розміру на короткому ремені.</p> <p><i>Бажано уникати</i> приталеного та обтислого одягу; непрямих ліній і швів; вузьких коротких спідниць; округлих викотів і спущених плечей; різкого контрасту між верхом і низом; великих яскравих малюнків у верхній частині одягу; горизонтальних ліній; текстурних тканин.</p>

Правило 3. Відповідайте своєму кольоротипу. Їх чотири — зима, весна, літо, осінь. Але є і перехідні. Визначають кольоротип за кольором шкіри, очей і волосся. На основі цього критерію можна обрати, яка колірна гама вам найбільше личить в одязі і яких відтінків варто уникати.

Тип «Зима» — це жінки зі смоляним волоссям і білою, майже фарфорового кольору шкірою без рум'янця або ж

Типи зовнішності за порами року

південні брюнетки з оливковою (смаглявою) шкірою і чорним чи темно-каштановим волоссям. Очі яскраві, насичено сині, карі або навіть чорні: брови й вії чорні. Підійдуть яскраві холодні тони, чорний і білий кольори.

Тип «Весна» — це природні білявки і світлі шатенки з теплою персикового або молочного кольору шкірою. Очі, як правило, блакитні, сірі або сіро-зелені. Експериментуйте з персиковими, салатовими, кораловими відтінками.

Тип «Літо» — це жінки зі світлою шкірою й темним волоссям (русявим чи з попелясто-сіруватим полиском). Сірі, або блакитні, або світло-карі очі. Такому типу пасують рожеві, блакитні, сірі кольори.

Тип «Осінь» — це жінки зі смаглявою шкірою, янтарно-карими очима, волоссям усіх відтінків рудого і каштанового кольору. Їм по праву належить червоний колір, а також коричневі, морквяні й інші відтінки осені.

Найбільше вам личитиме одяг саме того типу, до якого ви належите. Хоча ніхто не забороняє експериментувати з іншими кольорами, якщо вони вам дуже подобаються. Головне — вміти правильно їх поєднувати. Розгляньте приклади вдалого поєднання кольорів.

Поєднання кольорів

→ синій і помаранчевий

→ відтінки голубого

→ коричневий і бірюзовий

→ жовтий і зелений

→ рожевий і голубий

→ світло-сливовий

→ гірчичний і сірий

→ джинсові відтінки

Варіанти комбінування речей капсульного гардероба

Яких помилок
можна припуститися,
формуючи індивідуаль-
ний стиль одягу?

Правило 4. Будьте динамічними. Не бійтеся змінюватися. Сьогодні у школі ви ділова леді, а ввечері в театрі — вишукана панянка. У вихідний можна побути в романтичному образі. І необов'язково для цього мати купу одягу — достатньо створити власний капсульний гардероб.

Капсульний гардероб — це набір речей, які поєднуються між собою. Зазвичай він містить до 12 предметів одягу та аксесуарів, які можуть утворювати 12–18 комбінацій. Завдяки цьому одягатися можна практично не замислюючись, адже хоча б яку річ ви обрали, вона пасуватиме до інших.

Правила створення капсульного гардероба

1. Кожний предмет гардероба, з якого складається капсула, обов'язково має пасувати до будь-якої іншої речі з цього набору.
З'ясуйте, який крій вам личить найбільше; які речі підкреслять ваші переваги, а які приховують недоліки.
2. Основа капсульного гардероба — класика, яка підійде для будь-якого сезону і не втратить актуальності навіть через багато років. Це класичні джинси, сорочки, однотонний светр, топи, однотонне пальто, спідниця-олівець, лаконічна сукня.
3. Речі для капсули потрібно добирати якісні, аби вони прослужили вам якомога довше.
Оновити свій гардероб доволі легко — необхідно лише додати кілька модних у поточному сезоні речей і аксесуарів.
За кольором капсульний набір речей може містити 3–4 варіанти, при цьому 1–2 з них мають бути одного відтінку або з однієї палітри, обов'язково має бути спокійний колір. Якийсь колір доречно застосувати в ролі акценту. Протилежні кольори використовувати не варто.
4. Оптимальна послідовність покупок:
  - 1) сукні;
  - 2) спідниці та брюки;
  - 3) топи;
  - 4) светри;
  - 5) взуття й аксесуари;
  - 6) верхній одяг.

Правило 5. Будьте собою. Стиль і манера триматися мають відповідати вашому внутрішньому «Я». Для цього потрібно володіти мистецтвом об'єктивного самооцінювання. Якщо ви будете наслідувати когось чи створювати свій зовнішній вигляд, який не становить єдності з вашими істинними відчуттями, то ризикуєте виглядати неприродно. А це зовсім не прикрашає людину.

Правило 6. Будьте оригінальними. Не можна, щоб вас поглинула загальна маса людей і ви загубилися в ній. У вас має бути щось особливе (це не означає вульгарність, епатажність тощо). Щоб вирізнитися, не обов'язково купувати дорогу річ. Вашою родзинкою може стати особлива манера носити головні убори або пов'язувати шалик на шиї, а також аксесуар, створений власноруч.

Стежте за тенденціями сучасної моди та підлаштовуюте її під свої вподобання, можливості й бажання. Забудьте фразу «мода диктує». Вона тільки пропонує. За вами залишається вирішальний крок — зробити правильний вибір. Наприклад, в усі часи не втрачають актуальності такі аксесуари, як краватка та хустка. Варто лише вміти ними користуватися — і будь-який звичайний образ стане більш виразним.

Краватки

Цей аксесуар є символом елегантності, респектабельності, ознакою етикету і гарного смаку. Модельєри з усього світу створюють багато різновидів чоловічих шийних аксесуарів, але незмінною залишається класична краватка.

Правила вибору краватки

- Відповідність сезону.** За щільністю матеріалу та кольоровою гамою є зимові й літні краватки. Більш товста і тепла тканина не підходить для весняного костюма, а тонька краватка з легкої тканини — не надто вдалий вибір для зимового одягу. Літні краватки зазвичай яскравіші та мають різноманітне забарвлення, зимові ж виконані в одному (темному) кольорі.

Види краваток

→ класична

→ метелик

→ шийна хустка

→ краватка-ласо

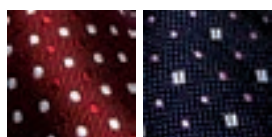

→ пластрон

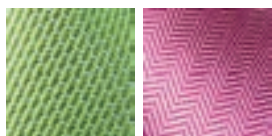

→ шийний бант

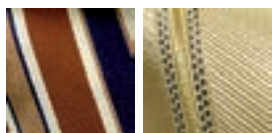

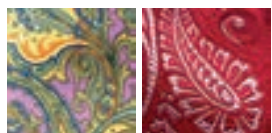
a

б

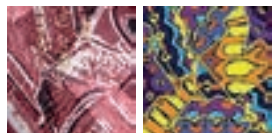
в

г

д

е

Види малюнків краваток

Як колір краватки характеризує людину?

2. **Малюнок.** Характер малюнка і кольорова гама можуть створити цілий образ:

→ *горох*. Для ділового стилю краватки горох має бути дрібним, ритмічним і відповідати тлу, а для вечірок і свят підходять великі кольорові горохи (рис. а);

→ *фуляр*. Невеликий геометричний малюнок, що часто повторюється. Підійде для офіційних ділових зустрічей (рис. б);

→ *діагональна смужка*. Це проміжний варіант між діловим та молодіжним. Він добре підійде для повсякденного носіння на роботу представникам ділового світу. Діагональна смуга робить фігуру стрункою. Це особливо помітно, якщо смуги контрастні (рис. в);

→ *пейслі, або «турецький огірок»* — краватка стилю кежуал для повсякденного носіння і клубного образу (рис. г);

→ *клитинка*. Такий візерунок набуває дедалі більшої популярності серед молоді і тих, хто полюбляє креатив (рис. д);

→ *геометрія, абстракція*. Добре пасуватиме людям із творчою роботою, працівникам ЗМІ, рекламистам, програмістам (рис. е).

3. **Ширина краватки** залежить від ширини лацканів піджака. У класичної краватки найширша її частина становить приблизно 10–11 см. Вузька краватка-оселедець пасує до приталеної сорочки або піджака з вузькими лацканами.

4. **Довжина краватки.** Широкий кінець краватки має діставати до ремня чи затуляти його не більш як на 1 см, але в штани краватку заправляти в жодному разі не можна. Вузький кінець краватки необхідно протягнути в петлю на зворотному боці.

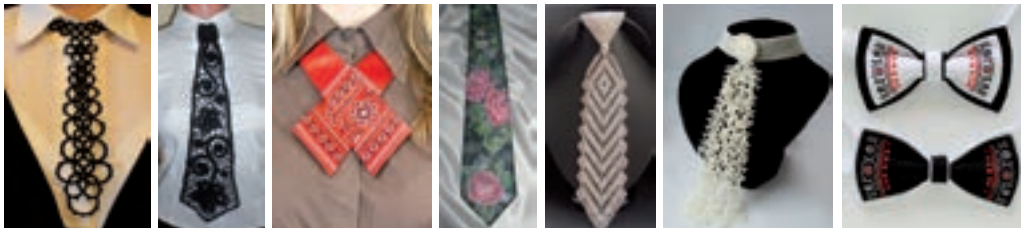

5. **Вузол краватки** залежить від її ширини і щільності та зовнішності чоловіка. Наприклад, до вузької краватки добре підходить вузол напіввіндзор, а до широкої краватки зі щільної тканини краще обрати вузол віндзор. Великим чоловікам пасують краватки, зав'язані великим вузлом, а худорлявим до лиця тонкі вузли.

6. **Комбінування краватки і сорочки.** До світлої сорочки краще одягати однотонну світлу краватку. Легеньку яскраву краватку можна вдягати з літнім світлим костюмом. Краватка зі щільного шовку або вовни підходить до теплої зимового костюма. До картатої сорочки слід обирати однотонну краватку, при цьому колір краватки і клітинок має збігатися. Краватка з квітковим або фантазійним малюнком пасує лише до однотонних сорочок. Темне забарвлення і дрібний малюнок краватки підійдуть для повсякденного одягу, а яскраві краватки з великим малюнком — для святкового.
7. **Затиск для краватки** має кріпитися між третім і четвертим гудзиками сорочки. Він повинен притискати краватку до сорочки, а не передню й задню частини краватки. Ширина затиску залежить від ширини краватки.

Краватку завжди вважали суто чоловічим аксесуаром, але одного разу вона перемістилася до гардеробу жінок, посівши там гідне місце поруч із шийними хустками та іншими аксесуарами. Краватка для жінки може бути однотонною, в смужку, з різними малюнками, квітами. Молодіжні краватки для дівчат рясніють відомими мультиплікаційними героями і кумедними зображеннями. Оригінальний вигляд мають краватки, виготовлені в стилі батик, ефектно виглядають вироби з вишивкою. Купуючи краватку, уявіть собі, до якого саме одягу з вашого гардеробу підійде її забарвлення і стиль, і це стане ключовим фактором під час вибору. Жіноча краватка фокусує на собі увагу, тому її якість має велике значення. Відмінною перевагою будуть такі тканини, як атлас, бавовна, шовк, віскоза. Краватка може бути мереживною і в'язаною, а також виготовленою з бісеру. Що стосується довжини, то жіноча краватка зазвичай не доходить до лінії талії.

Жіночі краватки

Комбінування краватки і сорочки

Перша жінка, яка пов'язала на ший краватку, – герцогиня Луїза де Лавальєр, фаворитка короля Людовика XIV. Це була широка біла шийна хустка у формі метелика, виконана з найтоншого на той час матеріалу і мережива.

Згодом, після значних змін, у краватки з'явилася назва на честь герцогині – «лавальєр».

Які є способи зав'язування краваток

Упродовж років існування цього аксесуара виникло близько 85 способів його зав'язування. Найпопулярнішими є чотири: простий вузол, віндзор, напіввіндзор і пратт.

Поради. Вузол краватки потрібно робити не в руках, а на самому комірці. Зав'язувати краватку слід обережно, уникаючи розтягування тканини. Вузол має бути тугим на вигляд, не мати складок (за винятком вузла віндзор) та інших нерівностей. Кінці краватки в результаті мають збігатися.

Простий вузол. Ідеальний для новачків. Підходить для будь-якого випадку. Ним зав'язують краватки зі щільних тканин.

Віндзор — класичний широкий і тугий вузол, розрахований на комірць із широко розведеними кутами та краватки з тонкої тканини. Ідеальний для офіційних заходів.

Напіввіндзор підходить для будь-якої краватки незалежно від її ширини і тканини. Найкраще пасує до комірця з широко розведеними кутами.

Пратт — елементарний вузол, що ідеально підходить для вузького комірця.

Над створенням власного стилю потрібно працювати не один рік. Інколи важко об'єктивно оцінити свої зовнішні дані. Ми бачимо себе в дзеркалі щодня й уже звикли до свого вигляду, своїх недоліків, а деколи просто не бажаємо їх помічати. Якщо людина відчуває, що не спроможна оцінити власну зовнішність чи визначити, який одяг їй справді пасує, вона звертається по допомогу до фахівця зі створення іміджу — **стиліста** або **іміджмейкера**.

Нині ці дві професії дуже престижні й затребувані. Саме стиліст може дібрати індивідуальний стиль, який підкреслить переваги, приховає недоліки, надасть особливого шарму. А іміджмейкер ще й скорегує стиль спілкування, жести, міміку та інші елементи, що створюють загальний образ людини. Кінцева мета іміджмейкера — розробити для клієнта образ, який допоможе йому найуспішніше досягати поставлених професійних і особистих цілей.

Такі професії потрібні у салонах краси, перукарнях, фотостудіях, імідж-агентствах, SPA-клубах. Часто цих фахівців запрошують на різноманітні проекти, шоу, виставки за участю моделей. А іміджмейкера — ще й у PR-агентства, які працюють з політиками і бізнесменами, для створення сприятливого образу, який сподобається людям. Ці професії потребують таких особистих якостей, як бездоганний смак і відчуття стилю, такт і витримка, креативне мислення, комунікабельність і відповідальність.

Практична робота

ПРОЕКТУВАННЯ ВЛАСНОГО СТИЛЮ

Матеріали та інструменти: підручник, додаткові інформаційні джерела, зошит, ручка, кольорові олівці, дзеркало.

Послідовність виконання роботи

1. *Оберіть стиль одягу.* Опишіть себе, свої інтереси та захоплення (наприклад, навчаєтеся у школі, любите рок-музику, відвідуєте театр, займаєтеся спортом тощо). Це допоможе вам вибрати стиль одягу, який підходить саме вашому способу життя: класичний, кежуал, спортивний або, може, рок-стиль.
2. *Визначте власний кольоротип* (зима, весна, літо або осінь). Вибір неправильного кольору одягу змінить зовнішність не на краще, увиразнить усі недоліки. За допомогою кількох шматочків тканини різних кольорів (прикладуючи їх до обличчя перед дзеркалом при денному освітленні) можна виявити, які відтінки роблять образ свіжим. З'ясувавши належність до конкретного кольориту, можна добирати гардероб у певній колірній гамі.
3. *Визначте тип статури.* На основі власної фотографії (в спідній білизні на повний зріст) окресліть статуру та зіставте контур з формою прямокутника, груші, пісочного годинника чи яблука або скористайтесь алгоритмом, запропонованим у параграфі. Мета створення гармонійного образу полягає в тому, щоб за допомогою одягу надати статурі найпривабливішої форми — пісочного годинника. У місцях, де не вистачає об'єму, його компенсують воланами та яскравими акцентами. Зайве «відсікають» строгими лініями.

4. Доберіть одяг відповідно до стилю, власного кольоротипу і типу статури.
5. Здійсніть пошук моделей-аналогів обраного стилю за допомогою різноманітних інформаційних джерел.
6. Виявіть найкращі ознаки в кожному зразку. Обґрунтуйте свій вибір.
7. Застосувавши метод комбінування, розробіть графічне зображення власного стилю.
8. Презентуйте спроектований власний стиль в одязі.

Запитання та завдання для повторення

1. Що таке стиль одягу?
2. Які молодіжні стилі одягу ви знаєте?
3. Які складові впливають на вибір власного стилю?
4. Які є типи статури і який одяг пасує кожному типу?
5. Схарактеризуйте поняття дрес-коду.
6. Назвіть основні правила вибору одягу.
7. Яким вимогам має відповідати шкільна форма?
8. Які є види краваток?
9. Як правильно дібрати краватку до одягу?

Творче завдання на вибір

1. Доберіть одяг для людей різних професій (наприклад, учитель, лікар, дизайнер тощо) та обґрунтуйте свій вибір.
2. Створіть замальовки одягу, призначеного для спорту, вечірки, театру тощо, та поясніть доречність вибору такого одягу.

ЗАСТОСУЙ НА ПРАКТИЦІ

Креативні ідеї з чоловічих краваток

§ 26. Мистецтво макіяжу

Краса в житті людини завжди мала сакральне значення, асоціюючись із поняттями божественності, ідеалу, гармонії. Красу оспівують усі види мистецтва, і не випадково саме жінку вважають її втіленням. Сучасна декоративна косметика може творити дива, і своє обличчя ми можемо розглядати як витвір мистецтва. Від нашої майстерності, таланту, відчуття міри багато що залежить. Макіяж — захопливе заняття для осіб з художнім смаком, а його, як відомо, можна розвивати. Мода на макіяж невинно змінюється та вдосконалюється. Це нескінченний процес, у якому кожна людина, експериментуючи, знаходить оптимальні засоби для догляду за собою.

Мистецтво косметики зародилося ще до нашої ери. Під час розкопок печер кам'яної доби археологи знайшли стрижні для фарбування губ, палички для чорніння брів і вій, гострі мушлі для наколювання візерунка на обличчі й тілі.

Слово «**косметика**» в перекладі з грецької означає «мистецтво прикрашати». Термін «**макіяж**» виник згодом. Він походить від французького *maquillage* — «прикрасити себе» й означає нанесення на поверхню шкіри декоративної косметики.

У давнину жінки заради краси наносили на обличчя крокодиловий послід, на повіки — мідний купорос, натирали щоки різними травами. Чоловіки розфарбовувалися для вдалого результату бою, для магічних або релігійних ритуалів. Воїни використовували крейду, кольорову глину, вугілля, охру, сік рослин для нанесення на обличчя і тіло простих орнаментів. У результаті таких маніпуляцій вони ставали схожими на тотемних тварин — крокодилів, тигрів, носорогів, левів, щоб переконати ворога у своїй силі. Деякі племена, що живуть в екваторіальній смузі, до наших днів дотримуються цієї незвичайної традиції.

Пригадайте...

- Які ви знаєте основні типи обличчя?
- Як можна визначити форму обличчя?
- Які засоби для догляду за шкірою обличчя вам відомі? Якими ви користуєтесь?
- Які ви знаєте засоби декоративної косметики?

Макіяж Клеопатри

Професія косметолога виникла у Давній Греції. Тоді людей цього фаху називали «косметами». Вони застосовували масажні олії, креми та водні процедури, маскували вади зовнішності за допомогою косметики.

Горщик для зберігання косметичної мазі. Греція

У Давньому Китаї довгі нігті сприймали як ознаку вищого стану, їх відрощували до 25 см завдовжки. Саме тут винайшли лак для нігтів. Чоловіки вважали довгі нігті оберегом від зла.

Учені вважають, що вперше макіяж з естетичною метою застосували **давні єгиптяни**. Вони навчилися виготовляти порошок, що за властивостями нагадував сучасну пудру, який приховував невеликі дефекти шкіри. Єгиптянки використовували макіяж в основному для підкреслення очей. Вони густо підводили очі темним порошком із сажі, на повіки наносили мідний купорос або дрібно натертий малахіт. Роль рум'ян виконували їдкі соки рослин. Волосся фарбували хною, а для уникнення сивини наносили на шкіру голови бичачу кров і зміїний жир.

У **Давній Греції та Римі** вперше використали прообраз сучасної туші — сажу, змішану з яєчним білком. Саме тут почали застосовувати лікувальну косметику — лосьйони і креми. Особливо вишуканим вважали нанесення на повіки золотистої фарби, а також густо підведені вугіллям брови.

Східні жінки з давніх-давен використовували макіяж. Гарний макіяж складався із шару рожевих рум'ян, золотої фарби на губах, кіноварі (ртуті) на щоках, сурми, якою підводили очі. Усе це доповнювали яскраво-червоні губи та ясна (від жування стебел бетелю) і коричневі зуби (їх фарбували спеціальною фарбою).

Китайки наносили на обличчя рисовий крохмаль, брови неодмінно мали бути зеленого кольору, а зуби — золотого.

У **Середньовіччі** християнська церква суворо забороняла застосування косметики. Вона навіть звинувачувала жінок, котрі користувалися косметикою, у святотатстві. Був виданий закон, який визнавав шлюб недійсним, якщо жінка вийшла заміж за чоловіка, приховавши косметикою недоліки зовнішності й не показавши йому свій природний вигляд. Таку жінку могли навіть звинуватити в чаклунстві.

Лише в Італії жінки наносили на брови сурму, а на обличчя — свинцеві білила. Через кілька місяців використання такого небезпечного «макіяжу» шкіра сильно висихала і зморщувалася, нагадуючи печене яблуко. Та це не спиняло модниць. Вони намагалися стримати цей згубний процес, роблячи своєрідні маски із сиріо яловичини, вимоченої в молоці. Але найдивнішим було те, що після епідемії рахіту (від нього темніють зуби) в Європі в моду увійшли чорні зуби. Так сурму почали використовувати для фарбування емалі зубів. Попри

протести церкви, застосування косметики вкоренилося в Європі. Вдавалися до косметичних засобів не лише жінки. Чоловіки вільно використовували пудру, рум'яна, парфуми і крем. Оскільки мода вимагала винятково білої шкіри, жінки й далі послуговувалися засобами із небезпечними для здоров'я складниками.

Український макіяж був більш безпечним порівняно з європейським. Жінки використовували звичайне борошно замість білил, рум'яна замінювали соком буряка, для брів використовували вугілля. Щоб надати обличчю «природного» рум'янцю, жували пагони бодяги, від якої внаслідок розширення судин червоніли щоки. А для того, щоб позбавитися ластовиння, українки натирали обличчя сорочачими яйцями.

У **вікторіанській Англії** використання косметики вважали ознакою низької моралі. Аби бути рум'яними, жінкам доводилося щипати собі щоки та кусати губи.

У XIX ст. Європу охопила манія чистоти. Світські дами невтомно чистили зуби і кілька разів на день приймали ванну. Високо цінували чисту, щойно вимиту шкіру. Косметика різко впала в ціні і стала доступна майже всім. У 1800-х рр. французи розробили чимало нових технологій виробництва косметики, усунули з неї шкідливі для здоров'я складники, і вже наприкінці століття з'явилися перші салони краси.

З кожним днем косметика дедалі більше вдосконалювалася, а головне – удосконалюється донині. Дослідники в галузі косметології відкривають нові формули, нові властивості речовин і нові варіації їхнього використання. Тепер засоби для макіяжу здатні дбайливо доглядати за нашою шкірою, робити її здоровішою та свіжішою.

Будь-який макіяж потребує ретельності та індивідуального підходу. Фахівці умовно поділяють макіяж на простий і складний.

Простий макіяж – це коригування деталей обличчя. Його мета – увиразнити красу, замаскувати незначні вади і надати шкірі сяючого та свіжого вигляду.

Складний макіяж застосовують, щоб змоделювати або скорегувати форму і деталі обличчя, усунути дефекти шкіри (великі пори, ластовиння, вугрі, пігментні плями, зморшки). Для створення складного макіяжу потрібно більше часу і використання більшої кількості косметичних засобів.

а

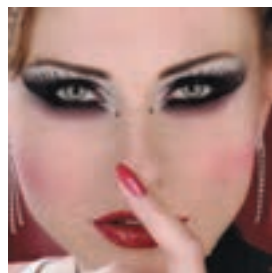

б

Традиційний індійський (а) та японський (б) макіяж

Простий макіяж

Складний макіяж

Які є стилі макіяжу

Макіяж може бути втілений у кількох стилях. Найпоширеніші — **класичний** та **екстравагантний**. Класичний макіяж застосовують у повсякденному житті. Його поділяють на **денний** і **вечірній**.

У денному макіяжі розрізняють варіанти:

- *романтичний* — для його створення застосовують ніжні пастельні тони з використанням рожевого відтінку;
- *природний, або нюд* — ледь помітний, підкреслює природну красу;
- *діловий* — оптимальний варіант для роботи; використовують приглушені, сірі відтінки.

Вечірній макіяж завжди яскравіший, ніж денний, оскільки розрахований на штучне або тьмяне освітлення. Для вечірнього часу добре підходять як темні «драматичні» кольори косметики, так і яскраві, блискучі засоби, які вдень недоречні. Для святкових та урочистих подій можуть бути застосовані інші види макіяжу: весільний, карнавальний, новорічний, театральний тощо.

Основне правило **молодіжного макіяжу** — не використовувати зайвого. Юним особам варто лише грамотно підкреслити свої переваги. Молода шкіра має здоровий відтінок, тому можна не застосовувати основу під макіяж і тональний крем. Молоде обличчя потребує мінімуму косметики. Очі можна виділити ніжним відтінком тіней, для губ краще використовувати прозорий блиск.

За допомогою **перманентного макіяжу (татуажу)** корегують губи, брови, очі. Це оптимальний варіант для тих, хто не може обходитися без косметики. Такий макіяж тривалий і не змивається звичайними засобами.

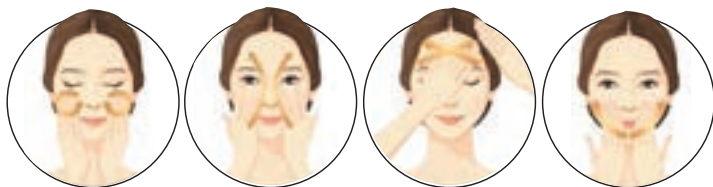
Які правила нанесення макіяжу

Нанесення макіяжу — справа, що потребує певних знань і навичок, особливо якщо ви маєте чутливу шкіру.

Крок 1. Систематично очищуйте шкіру. Неможливо зробити ідеальний макіяж без якісного очищення шкіри. Пил, який потрапляє на шкіру протягом дня, не дає їй дихати, робить макіяж нестійким, а іноді істотно змінює колір деяких засобів. Щодня зранку і ввечері очищуйте шкіру за допомогою спеціальних засобів, які підходять для вашого типу шкіри, одночасно зволожують та живлять її. Щонайменше раз на тиждень слід користуватися очищувальним засобом з відлущувальними компонентами, які позбавлять шкіру від чорних цяток, зроблять її рівнішою.

1. Умийтеся із засобом для очищення шкіри і промокніть її м'яким рушником. Не тріть шкіру.
2. Протріть обличчя лосьйоном — це вирівняє шкіру і зробить її гладенькою.
3. Нанесіть тонік і дайте йому висохнути.
4. Нанесіть зволожувальний крем.

Крок 2. Нанесіть під макіяж засіб для догляду за шкірою. Успішний макіяж починається з добре зволоженої шкіри. За наявності зволожувального шару

Нанесення зволожувального крему

основа під макіяж накладається рівніше й надає шкірі додаткового сяйва.

Оберіть засіб для догляду відповідно до типу вашої шкіри (суха, комбінована, жирна). Чудовий варіант — використання кремів, що поєднують зволожувальний засіб з тональною основою.

Крок 3. Вирівняйте колір шкіри. Одне з основних правил нанесення макіяжу — вирівняти тон шкіри за допомогою тональної основи. Спочатку її потрібно нанести на чотири виступальні частини обличчя: чоло, вилиці, спинку носа та підборіддя. Потім основу розподіляють як звичайний крем, причому незалежно від того, основу якого типу ви обрали: кремоподібну, рідку чи компактну. Основу наносять спеціальним пензлем чи спонжем, або ж кінчиками пальців.

П о р а д а. Завжди пробуйте новий відтінок на вилиці або щоці й оцінюйте результат при денному світлі.

Крок 4. Приховайте дефекти шкіри та змоделюйте риси обличчя. Засоби для маскуванню та корекції допомагають приховати і підкорегувати недоліки шкіри, а моделювальні засоби надають обличчю скульптурності.

Коректори кольору шкіри обличчя мають різні відтінки. Їх застосовують у чистому вигляді або ж додають у тональний крем. Відтінок коректора залежить від його призначення. Зелений коректор підходить для маскуванню почервоніння на світлій шкірі, жовтий — на шкірі середнього тону. Помаранчевий коректор замаскує судини й кола під очима. Рожевий коректор використовують, щоб надати шкірі свіжості та нейтралізувати її жовтуватість.

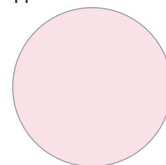
Хайлайтер — засіб декоративної косметики для створення «скульптурності» обличчя, висвітлення і виділення окремих ділянок, отримання сяючого, свіжого вигляду. Хайлайтер не є маскувальним засобом, не

Таблиця. Добір тонального крему до типу шкіри

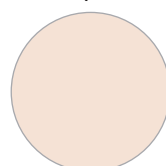
Тип шкіри	Тональний крем
нормальна	на гелевій основі
суха	на олійній основі
жирна	з матуючим ефектом
комбінована	крем-мус
проблемна	крем-пудра
вікова	з легкою текстурою і світловідбивальними частинками

Відтінки тонального крему

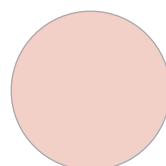
→ рожеві для світлої шкіри

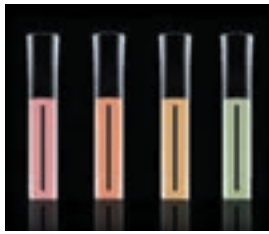

→ тілесні для середньої шкіри

→ персикові для смаглявої шкіри

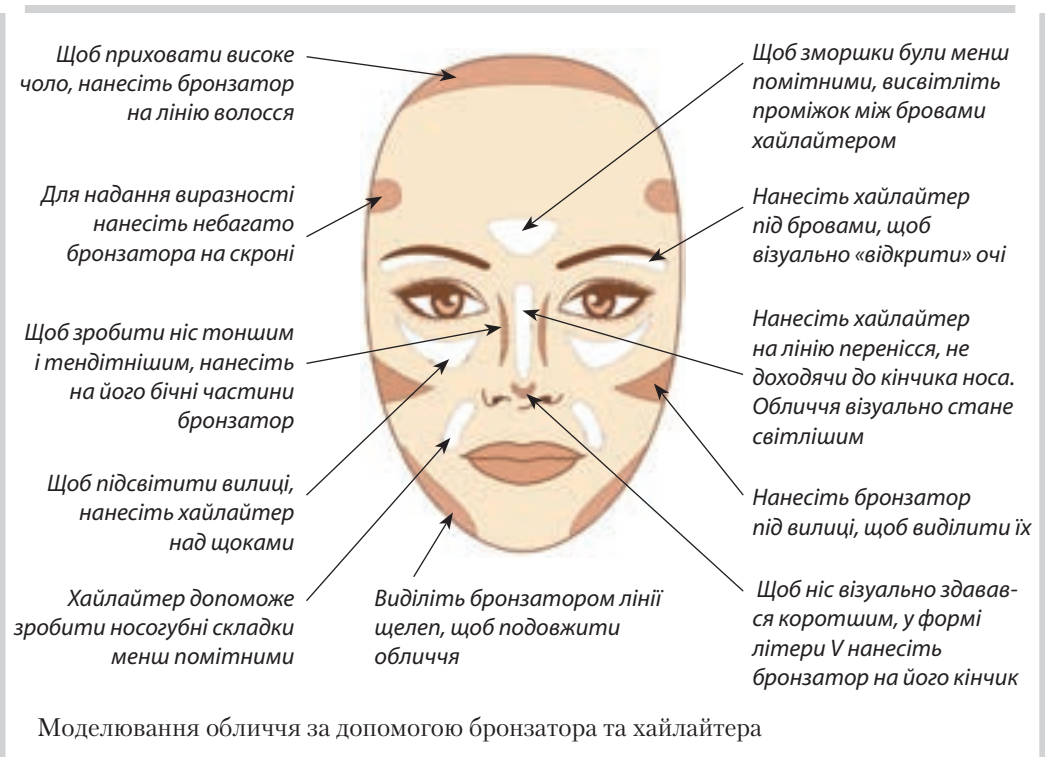

Коректори
кольору шкіри

приховує дефектів шкіри. Для жирної шкіри підійдуть сухі матові хайлайтери, а для сухої — рідкі матові або з блиском.

Бронзатори. Для імітації засмаги найкраще підходять рум'яна й пудри бронзових і теракотових відтінків. Не наносьте їх на все обличчя! Згадайте, який ви маєте вигляд, якщо трохи побудете на сонці: у вас зазмагне ніс, трохи — щоки біля носа і лоб.

Пудра ввійшла в моду тільки в VII ст., причому користувалися нею як жінки, так і чоловіки.

Крок 5. Зафіксуйте макіяж. На завершальному етапі наносять пудру: вона закріплює маскувальний засіб та основу, надає матовості схильним до масного блиску зонам (чоло, підборіддя, крила носа). Щоб зробити макіяж ще стійкішим, збризніть обличчя мінеральною водою з відстані 30 см, використовуючи спрей.

Крок 6. Надайте форму обличчю за допомогою рум'ян. Використання рум'ян дає можливість відтінити певні ділянки обличчя та поліпшити його обриси. Крім форми, рум'яна нададуть вашому обличчю здорового сяйва.

Обирайте рум'яна, текстура яких відповідає типу вашої шкіри: для жирної — сухої; сухої — кремоподібні або рідкі; для нормальної — будь-які.

Широко усміхніться і нанесіть рум'яна на виступальні ділянки, а потім розтушуйте. Для сухих рум'ян краще взяти великий м'який пензлик. Інші можна наносити спонжем або пальцями

Крок 7. Акцентуйте очі. Гарно виділити очі — головна умова вдалого макіяжу. Правильне нанесення тіней зробить погляд «розкритим». На внутрішню частину нижньої повіки слід нанести світлий тон, адже саме туди падає світло. Найтемніші тіні наносять на зовнішні куточки очей, щоб надати особливої привабливості й виразності.

Як скорегувати форму очей за допомогою макіяжу

Невеликі очі

1. Нанесіть світлі тіні на верхню повіку і добре розтушуйте їх.
2. Під бровами нанесіть перламутрові тіні.
3. Підкресліть верхню повіку із зовнішнього куточка темними тінями.
4. Проведіть уздовж ліній вій верхньої повіки білим олівцем.
5. Внутрішній куточок ока підкресліть світлим олівцем для повік.

Колір рум'ян

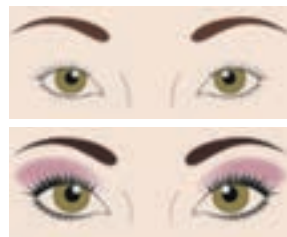
- рожеві/коралові для світлої шкіри

- абрикосові для рожевої шкіри

- червоні/сливові для смаглявої шкіри

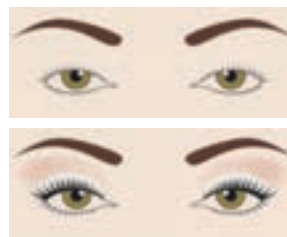

Порада. Перламутрові тіні візуально збільшують очі.

Глибоко посаджені очі

1. Нанесіть світлі тіні на верхню повіку.
2. Уздовж лінії росту вій пензликом розтушуйте світліші на два тони тіні.
3. Перламутровими тінями підкресліть внутрішній куточок ока.

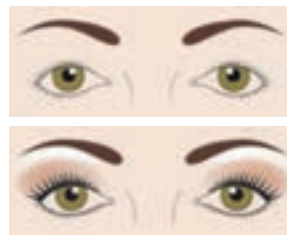
Порада. Не використовуйте підводку.

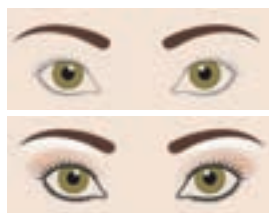
Очі з опущеними зовнішніми кутами

1. Світлі тіні нанесіть під брову й уздовж лінії росту вій.
2. Верхню повіку покрийте нейтральними тінями.
3. Розтушуйте тіні по всій повіці.
4. Сірим олівцем проведіть уздовж лінії росту вій нижньої повіки.

Порада. Уникайте темних тіней.

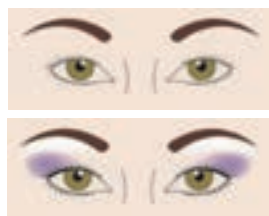

Очі з піднятим зовнішнім кутом

1. Світлі тіні нанесіть під брови.
2. Тіні на два тони темніші розтушуйте уздовж лінії росту вій верхньої повіки.
3. Темним олівцем для повік проведіть уздовж лінії росту вій верхньої і нижньої повік.

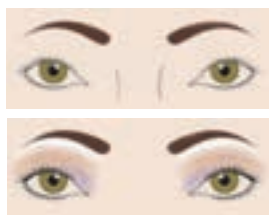
П о р а д а. Уникайте перламутрових тіней.

Близько посажені очі

1. Нанесіть світлі тіні під брову.
2. Підкресліть внутрішній куточок ока перламутровими тінями.
3. Темними тінями підкресліть зовнішній куточок ока.

П о р а д а. Що контрастніші тіні, то кращий ефект.

Широко посажені очі

1. Розтушуйте нейтральні тіні по верхній повіці.
2. Нанесіть під брову світлі тіні.
3. Темні тіні нанесіть на внутрішній куточок ока.

П о р а д а. За допомогою туші акцентуйте її нижніх повік.

Туш для вій уперше випустила компанія «Юджин Рimmel» у XIX ст. Саме слово *rimmel* у багатьох мовах означає «туш». Хімік Террі Вільямс створив для своєї сестри першу сучасну туш. Сталося це в 1913 р., і складалася така туш із суміші вазеліну й вугільного пилу. Поєднання імені сестри Mabel і назви основного компонента туші Vaselline утворило назву широковідомої косметичної компанії Maybelline.

Нанесення підводки. Існує чимало способів нанесення підводки для очей із використанням тонких лайнерів та м'яких олівців. Розгляньте найпопулярніші.

Способи нанесення підводки

Туш для вій. Правильно дібрана туш зробить ваші очі яскравішими й виразнішими. Обирайте засіб відповідно до ефекту, якого хочете досягти. Скажімо, об'ємна туш — оптимальний варіант для рідких і тонких вій, подовжувальна — для коротких і прямих.

Як зробити ідеальну форму брів

Умовно проведіть три умовні лінії, як показано на малюнку. Лінії А і В — початок і кінець брови, С — її найвища точка. Усі волосинки, які не потрапляють в окреслену зону, підлягають видаленню. Для ідеальної правильної форми брови також відіграє роль відстань між бровами, яка має бути не вужчою від двох пальців (трохи менше для близько посаджених очей).

Правильну форму і вигин брів насамперед визначає форма вашого обличчя.

Надавши бровам потрібну форму, забезпечте їм належний догляд: своєчасно вищипуйте відросле волосся, розчісуйте брови, використовуйте рицинову олію або спеціальні засоби для догляду за бровами і віями.

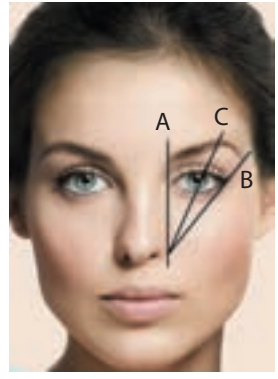
Крок 8. Підкресліть усмішку. Макіяж губ починається з окреслення контура олівцем. Він не дає помаді розтікатися. За допомогою олівця можна також трохи скорегувати контур губ. Тон олівця має бути максимально близьким до тону помади. Помаду слід наносити від середини губ до куточків. Щоб зробити губи виразнішими, нанесіть по центру губ трохи блиску.

Візуальне збільшення об'єму губ

Перші накладні брови робили зі шматочків мишачих шкурок.

Визначення форми брів

Порада. Олівець для брів має бути твердим, щоб ви могли підмальовувати дрібні волосинки або злегка виділяти кольором брови.

Помаду винайдено в Месопотамії. Робили її на основі жирів тваринного походження із застосуванням бджолиного воску та спеціального червоного пігменту. Лише згодом помаду відкрили для себе жінки Давнього Єгипту, Греції та Риму. Назва «помада» походить від латинського слова *rotum*, яке перекладається як «яблуко».

a

б

в

г

д

Добір окулярів залежно від форми обличчя

Крок 9. Доглядайте за пензлями для макіяжу. Пензлі для макіяжу слід очищувати щонайменше один раз на місяць, використовуючи відповідні засоби. Це не тільки мінімізує ризик алергії, а й подовжить термін служби самих пензликів. Найкраще місце для їхнього зберігання — індивідуальна упаковка.

Крок 10. Щовечора знімайте макіяж. Шкіру необхідно щовечора ретельно очищувати: знімати макіяж і бруд, що накопичився упродовж дня. Це поліпшує процес її регенерації під час сну. Для чутливої шкіри краще використовувати очисне молочко або міцелярну воду.

Дотримуючись зазначених порад, ви завжди матимете красиву і доглянуту шкіру.

Крім косметичних засобів, існують й інші, які теж здатні певною мірою скорегувати зовнішній вигляд, візуально виправити недоліки. До них належать зачіска, колір волосся, різні аксесуари.

Окуляри як аксесуар

Окуляри — модний аксесуар. Хтось носить окуляри через поганий зір, хтось — задля краси, хтось — для захисту від сонця, а хтось надає перевагу окулярам із простими скельцями, щоб мати діловий вигляд. Хоч би з якої причини ви наділи окуляри, важливо правильно їх дібрати.

Як дібрати окуляри залежно від форми обличчя

- **овальне обличчя** (рис. *a*). Вам підійдуть майже всі моделі окулярів. Однак найкращі варіанти — окуляри прямокутного, котячого типу або окуляри-метелики. Уникайте аксесуарів занадто великих розмірів, оскільки певні частини обличчя на їхньому фоні будуть здаватися дрібними;
- **кругле обличчя** (рис. *б*). Великі та квадратні окуляри з широкими дужками — це ідеальний вибір. Вони візуально видовжать ваше обличчя, приховають повноту щік. Не користуйтеся круглими окулярами: вони ще більше підкреслять форму обличчя;
- **обличчя квадратної форми** (рис. *в*). Найкраще пасують овальні або круглі окуляри. Вони підкреслюють очі та пом'якшують суворі лінії підборіддя;

- **обличчя трикутного типу** (рис. г). Якщо підборіддя невелике і злегка закруглене, а чоло дуже масивне і широке, треба добирати окуляри, які збалансують обличчя. Найкраще підійдуть окуляри з оправою з вираженою нижньою частиною;
- **обличчя типу перевернутого трикутника**. Можна вибирати будь-які окуляри, головне — щоб їхня верхня частина була більш масивною;
- **видовжене обличчя**. Підійде будь-яке дизайнерське рішення, головне — аби окуляри не були занадто маленькими;
- **обличчя прямокутної форми** (рис. д). Найкраще вибрати квадратні окуляри, тому що саме вони здатні злегка вкоротити обличчя і надати йому більш витонченої форми.

Ознайомлення з професією

Якщо вам складно самостійно дібрати необхідні косметичні засоби для догляду за обличчям і декоративну косметику, зверніться за порадами до професіоналів — косметологів та візажистів.

Професія косметолог. Косметолог знає все про дефекти шкіри і сучасні способи усунення їх, може розпізнати симптоми дерматологічних захворювань. Він накладає лікувальні маски, робить чистку обличчя, видаляє папіломи, бородавки, родимки, проводить нехірургічну підтяжку обличчя (мікроліфтинг), озонотерапію, мезотерапію та інші косметологічні процедури.

Професія візажист. Багато дівчат хотіли б пов'язати своє майбутнє зі сферою моди, дизайну, тож професія візажиста може стати для них чудовим варіантом. Робота цього фахівця складається з двох етапів: корегування і поліпшення контуру обличчя за допомогою макіяжу; відображення напрямів моди з увиразненням загального стилю особи.

Хоча косметолог і візажист — професії зовсім різні, сьогодні візажисти дедалі частіше опановують основи косметології, а косметологи — тонкощі візажу, адже в сучасному світі краси слова «універсал» і «професіонал» — майже синоніми й одне гарно доповнює інше. Особисті якості, бажані для цих професій: уміння уважно вислухати клієнта, доброзичливість, терпіння, уважність, охайність, художній смак, розвинуте просторове та образне мислення.

Однією з важливих складових формування іміджу людини є її вміння правильно добирати одяг і взуття,

На узбережжі Мертвого моря археологи виявили стародавню косметичну лабораторію I ст. до н. е. На її території були знайдені жорна для розтирання цілющих трав, казани для ароматичних сумішей, амфори із запашними речовинами.

Нанесення лікувальної маски косметологом

Нанесення макіяжу

стильні зачіски, вдалий макіяж. Не треба приховувати свою індивідуальність, натомість вигідно підкреслювати її, створювати власний неповторний образ, маючи при цьому відчуття міри. Крім того, необхідно постійно займатися самоосвітою і вдосконалювати навички щодо створення власного стилю.

Практична робота

ДОБІР МАКІЯЖУ ТА ОКУЛЯРІВ З УРАХУВАННЯМ ФОРМИ ОБЛИЧЧЯ

Матеріали та інструменти: підручник, додаткові інформаційні джерела, зошит, ручка, кольорові олівці, косметичний олівець, дзеркало.

Послідовність виконання роботи

1. За допомогою дзеркала та косметичного олівця визначте форму свого обличчя.
2. Доберіть засоби для догляду за власним обличчям, ураховуючи тип шкіри.
3. Доберіть засоби для макіяжу свого обличчя.
4. Оберіть окуляри з урахуванням форми обличчя.
5. Замалюйте у зошиті кілька варіантів макіяжу обличчя, використавши подані малюнки як зразок.

Денний макіяж

Вечірній макіяж

6. Обґрунтуйте свій вибір.

Запитання та завдання для повторення

1. Що таке макіяж?
2. Розкажіть про історію макіяжу.
3. Яка послідовність догляду за шкірою обличчя?
4. Які ви знаєте основні типи обличчя?
5. Як дібрати окуляри до кожного типу обличчя?

Творче завдання на вибір

1. Скориставшись інформаційними джерелами, підготуйте презентацію «Сучасні види макіяжу».
2. Підготуйте розповідь про історію засобів макіяжу в Україні.

Література

1. Баженов В. И. Материалы для швейных изделий / В. И. Баженов. – Москва: Легкая и пищевая пром-сть, 1982. – 312 с.
2. Денисенко Л. І. Азбука домашнього господарювання: навч. посіб. з трудового навчання для учнів 5–9 кл. / Л. І. Денисенко. – Київ: А.С.К., 2003. – 232 с.: іл.
3. Кульська-Кравченко Н. М. Декоративні в'язані вироби / Н. М. Кульська-Кравченко. – Київ: Техніка, 1985.
4. Патлашенко О. А. Матеріалознавство швейного виробництва: навч. посіб. / О. А. Патлашенко. – [2-ге вид.]. – Київ: Арістей, 2007. – 288 с.
5. Прикрась свій дім / Л. П. Гура, Л. Є. Жоголь, Н. М. Ісупова. – Київ: Техніка, 1990. – С. 215–246.
6. Українське в'язання з любов'ю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vyazannya.org>

Використані джерела

С. 7. Зображення вузькопрофільної машини для фарбування тканин Elasti Nylon + Polyester (FH1-2015), <https://www.youtube.com/watch?v=0m0p4JcIipY>

С. 19. Зображення ляльки «Бетсі Баттон», дизайн Елізабет Філліпс (Elizabeth Phillips), <https://www.loveknitting.com/betsy-button-knitted-doll-knitting-pattern-by-toyshelf>

Декоративний виріб «Пташине гніздечко», дизайн Алан Дарт (Alan Dart), <http://www.alandart.co.uk/nest-of-birds/>

В'язаний чохол для чайника «Сова, що спить», дизайн Джулі Річардс (Julie Richards), <https://www.loveknitting.com/sleeping-owl-tea-cosy-knitting-pattern-by-julie-richards>

Пов'язки на голову, <https://cpeezers.com/2014/01/03/headbands-head-wraps-also-known-as-earwarmers/amp/>

С. 23. Проект Анни Марієнко, фото [kickstarter.com](https://www.kickstarter.com/projects/1163965827/ohhio-gorgeous-chunky-knits?ref=city), <https://www.kickstarter.com/projects/1163965827/ohhio-gorgeous-chunky-knits?ref=city>

С. 31. Сумочка для в'язання, https://www.etsy.com/ru/shop/JesabelleB?ref=profile_shopicon

С. 59. Чохол на склянку «Лисичка», дизайн Олександра Давідофф (Alexandra Davidoff), <http://www.stitchandunwind.com/ilyd-2015-day-5-simplicity/>

С. 78. В'язана шпаківня, джерело – журнал Marie Claire Idées, номер 77, березень/квітень 2010.

Настінний годинник, дизайн Diamantini & Domeniconi, <http://diamantinidomeniconi.it/clocks/gomitolo>

С. 80. В'язаний браслет, <http://mypoppet.com.au/makes/2014/07/fun-accessory-diy-woven-yarn-bangles.html>

В'язане намисто «коса», <http://olgajazzy.com/cable-braided-necklace/>

В'язане намисто «вузол», дизайн Олени Кузьміної, <http://kuzminaknit.blogspot.com/2013/06/>

С. 82. В'язані подушки, фото з буклету розробника схем для в'язання Hayfield, <https://www.loveknitting.com/hayfield-knitting-patterns>

Блакитний чохол на садовий стілець, дизайн Yuvinia Yuhadi, <http://yuvve.blogspot.com>

Рожевий чохол на стілець, дизайн Емі Батлер (Amy Butler) для компанії ROWEN, <http://www.knitrowan.com>

Пуфи, <http://www.casalis.be/en/carpets/cosmo-bamboo>

Пуфи, дизайн Патрісії Уркіоли (Patricia Urquiola), <http://www.archiproducts.com/en/designers/patricia-urquiola>

С. 83. Кольоровий годинник, <http://www.ravelry.com/projects/retrobaby/colorful-clockwork-cozy>

Тримач пультів дистанційного управління, джерело – журнал Simply knitting, випуск 70
В'язані коти, дизайн Амалії Саміос (Amalia Samios), <http://www.ravelry.com/patterns/library/quick-and-easy-cats>

Чохол на чайник, дизайн Лінн Роу (Lynne Rowe), джерело – журнал Woman's Weekly Knitting & Crochet Special, лютий 2016

С. 87. Чохол для грілки, дизайн Шеріл Мерфі (Cheryl Murphy), джерело – журнал Let's Knit! випуск 70, Вересень 2013

С. 88. Шапка, <https://www.livemaster.ru/klm-prestige>

С. 94. Сумка, дизайн Кеті О'Коннел (Kathy O'Connell), <https://kathyconnellsart.wordpress.com/2009/11/24/green-monster-purse/>

С. 96. Кремова сумка на плече, дизайн Евеліни Олесінської (Ewelina Olesinska), https://www.etsy.com/shop/EveldasNeverland?section_id=7899410

Японська сумочка з гудзиками, <http://www.my-filing-cabinet.com/knitting-pattern-for-japanese-knot-bag>

С. 108. Рукавиці, <http://www.marthastewart.com/1042286/cozy-mitten0s4>, фото Maria Robledo

С. 109. Капці, <https://www.garnstudio.com/home.php?cid=17>

С. 110. Дитячі рукавички, дизайн Людмили Солоненко
Тримач на руку, дизайн Дженет Рефельдт (Janet Rehfeldt), джерело – журнал Crochet! Січень, 2007, <http://www.ravelry.com/patterns/library/mini-tech-holder>

Рожеві капці, <https://joestoes.co.uk/pages/how-to-make-our-cross-over-knitted-slipper>

С. 112. <https://asivia.com/blog/kofta-kardigan-sviter-dzhemper-pulover-v-chem-otlichiya>

С. 123. Бежева кофта з вишивкою – розробка Wolkenstricker

С. 130. Сумка, Blugirl Fall 2010, Courtesy of imaxtree.com and Matteo Volta, <http://www.elle.com/runway/fall-2010-rtw/g18583/blugirl-416619/?slide=2>

С. 132. Білі подушки з гудзиками, LadyshipDesigns, https://www.etsy.com/ru/listing/118868508/knit-pattern-pdf-cable-knit-pillow-cover?ref=shop_home_active_3

С. 133. Фото під надписом «Зберігання» Олексія і Віктора Колдунових

С. 138. Одяг, фото з проекту «Витоки» https://www.youtube.com/watch?v=9QjCF71Y_E8

Ляльки-мотанки Інни Івінської. Посуд Анатолія Байди, <https://rukotvory.com.ua/maystry/bajda-anatolij/>

С. 140. Різьблена таріль Алли Маркар'ян, <https://rukotvory.com.ua/maystry/alla-markaryan/>

Таріль з петриківським розписом Ганни Олійник, <https://rukotvory.com.ua/maystry/anna-olijnyk/>

- С. 141.** Посуд, ТМ «Покутська кераміка»
- С. 151.** Африканські мотиви в інтер'єрі, панно Ірини Разіної (слони), Гаррі Ліф
- С. 154.** Фото подушок в індійському стилі, дизайн Марі Лорен (Marie Lauren)
- С. 167-168.** Намисто, <https://folkmoda.net/en/articles/tradicijni-ukrajinski-prikrazi-kolis-zabute-znovu-modne>
- С. 168.** Гердан зірчастий, дизайн Вікторії Андраш, <https://rukotvory.com.ua/maystry/viktorija-andrash/>
Криза, дизайн Марії Чулак, <https://rukotvory.com.ua/rozmovy/mariya-chulak-navit-same-pletuvo-z-biseru-sluhuje-za-oberih/>
- С. 169.** Силянки, дизайн Лілії Рациборинської
- С. 192.** Вишиванка, дизайн Оксани Полонець, фото Лесі Гарбар
- С. 193.** Вишиванка, дизайн Оксани Караванської, фото Євгена Кравса і Олександра Шамова
- С. 194.** Сумка, дизайн Андреа Колб (Andrea Kolb)
Браслети з вишивкою, дизайн RedGateStitchery
- С. 209.** В'язаний бісером джгут, дизайн Dodson's Jewelers, <http://dodsonsjewelers.com>
- С. 214.** Етно-браслет, <http://www.anabel27.com/2013/11/braslet-repeinik.html>
Сумка з бісерною вишивкою, майстерня «Оліта Бусіна», дизайн Олесі Дубіної і Тетяни Темнікової
- Краватка-гердан «Троянди», дизайн Любові Кіпещук
Гердан, набір браслет і намисто з кулоном-трикутником, дизайн Ганни Білоус
Намисто «Африка», дизайн Надії Новікової, <http://biser.info/albom/58521>
- С. 221.** Будинок-грибочок, дизайн Ольги Радіонової
Підкова, дизайн Ольги Кравчук
Панно, дизайн Вікторії Хомич
- С. 225.** Кулон, дизайн Сесилії Боттон (Cecilia Botton)
Ялинкова куля, дизайн Джейл Торп (Jael Thorp), <http://jaelsjewels.blogspot.com>
Кулон «Серце», дизайн Тетяни Корба, <http://kopilka.rv.ua/?p=2306#more-2306>
- С. 226.** <https://laperlerouge.blog/tag/fimo/page/7/>
- С. 228-229.** <http://polymerclayfimo.livejournal.com/5191460.html>
- С. 231.** Вироби Ольги Ледньової (Olga Ledneva), Любові Голеги, Тетяни Майорової (Таня Mayorova)
- С. 232.** Петриківський розпис, художник Світлана Біленко, <https://rukotvory.com.ua/maystry/svitlana-bilenko/>
- С. 233.** Петриківський розпис бару, художник Вікторія Тимошенко, <https://rukotvory.com.ua/maystry/viktoriya-tymoshenko/>
- С. 243.** Новорічні іграшки, <http://www.tairtd.ru/information/master-class/Tochechnaya-rospis-novogodnikh-podvesok-iz-derevyannykh-zagotovok.html>
Сови – Sehnaz Vas. Пляшки-вази – EnchanteDzine. Камінці – Elspeth McLean
- С. 281.** <http://discovercolor.ru/category/moda>

Навчальне видання

Андрій Іванович ТЕРЕЩУК
Ольга Юріївна МЕДВІДЬ
Юлія Миколаївна ПРИХОДЬКО

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ (обслуговуючі види праці)

Підручник для 9 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Відповідальна за випуск *О. О. Бородіна*

Підп. до друку 02.06.2017. Формат 70×100/16.
Ум. друк. арк. 24,51. Обл.-вид. арк. 31,86.
Наклад 73 297 пр. Зам.

Віддруковано у ТОВ «НВП Поліграфсервіс».
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК за № 3751 від 01.04.2010 р.
04053, м. Київ, вул. Юрія Коцюбинського, буд. 4, к. 25,
тел. (+38 044) 234-78-54.

Видавництво «Літера ЛТД».
Україна, 03057, м. Київ, вул. Нестерова, 3, оф. 508.
Тел. для довідок: (044) 456-40-21.
Свідоцтво про реєстрацію № 923 від 22.05.2002 р.